

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ «УНІВЕРСИТЕТ
МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»**

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ
Кафедра методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін**

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРСПЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
ДОСВІДУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-
ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

Матеріали

Регіональної науково-практичної конференції

(21 травня 2020 року, м. Одеса)

БІЛА ЦЕРКВА – 2020

Рекомендовано Вченою радою Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України (протокол № 7 від 21.11.2020 року).

Науковий редактор:

Єрмоленко Андрій Борисович,

завідувач кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, кандидат політичних наук, доцент

Рецензенти:

Ковальчук Василь Іванович, професор кафедри МПО та СГД БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ.

Білоконенко Сергій Павлович, директор ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу», кандидат філологічних наук, доцент.

Р 31: *Реалізація перспективного педагогічного досвіду у закладах професійної (професійно-технічної) освіти:* електронний зб. матеріалів Регіон. наук.-практ. конференції, м. Одеса, 21 травня 2020 р. / за заг. ред. С.С.Шевчук. Біла Церква : БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України, 2020. 251 с. URL:

У збірнику представлено тези доповідей учасників Регіональної науково-практичної конференції «Реалізація перспективного педагогічного досвіду у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» (21 травня 2020 року, м. Одеса). У ході роботи конференції було розглянуто ряд актуальних питань стосовно підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти в умовах модернізації системи П(ПТ)О, підвищення рівня науково-методичної компетентності педагогів професійної школи, перспективних напрямів співпраці закладів професійної (професійно-технічної) освіти з ключовими стейкхолдерами, впровадження сучасних освітніх практик у професійну підготовку кваліфікованих робітників, особливостей реалізації дуальної форми навчання при підготовці кваліфікованих робітників, методики планування, організації та проведення позаурочних навчальних заходів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, формування позитивного іміджу педагогічних працівників ЗП(ПТ)О тощо.

Матеріали збірника стануть у нагоді керівникам, методистам, старшим майстрам, викладачам професійно-теоретичної підготовки та майстрам виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

За зміст і достовірність матеріалів несуть відповідальність автори тез.

ЗМІСТ

1.	Інформаційне повідомлення	7
2.	Шевчук Світлана Степанівна	10
	Перспективний досвід у контексті інноватики педагогічної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.	
3.	Білоконенко Сергій Павлович	16
	Дуальна професійна освіта сьогодні: «за» і «проти».	
4.	Андрєєва Ольга Вікторівна	27
	Методика створення навчальних посібників як складової сучасного комплексного методичного забезпечення навчальних дисциплін.	
5.	Андрєєва Вікторія Олександрівна	34
	Компетентнісний підхід до підготовки кваліфікованих робітників у ЗП(ПТ)О.	
6.	Андрієнко Алла Миколаївна	37
	Особливості реалізації дуальної форми у професійній підготовці фахівців для сфери обслуговування.	
7.	Арестова Інна Валеріївна	41
	Застосування технології гейміфікації в освітньому процесі.	
8.	Бєлікова Наталія Олександрівна	44
	Методика використання мультимедійних презентацій у професійній підготовці учнів ЗП(ПТ)О.	
9.	Болдескул Віра Данилівна	52
	Особливості професійної підготовки фахівців морських професій з використанням елементів дуальної форми навчання.	
10.	Болдескул Ольга Вікторівна	55
	Методика розробки та використання авторських електронних засобів навчання у професійно-теоретичній підготовці.	
11.	Бондаренко Марина Вячеславівна	62
	Методика використання сучасних дидактичних засобів при викладанні дисципліни «Електротехніка».	
12.	Вагнер Оксана Георгіївна	67
	Методика створення сучасного комплексного методичного забезпечення предмету (професії).	

13.	<i>Гогулько Надія Валентинівна</i>	71
	Сучасні освітні технології у професійному навчанні.	
14.	<i>Горбачова Тетяна Вікторівна</i>	76
	Досвід впровадження інформаційних технологій у професійну підготовку фахівців.	
15.	<i>Грицак Людмила Іванівна</i>	81
	Реалізація ігрових технологій в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти.	
16.	<i>Демченко Галина Кузьмівна</i>	85
	Досвід впровадження технології « <i>Sous-vide</i> » у професійну підготовку кухарів.	
17.	<i>Демченко Ольга Анатоліївна</i>	93
	Методика впровадження сучасних технологій виробництва у професійну підготовку фахівців для туристичного та ресторанного сервісу.	
18.	<i>Діброва Світлана Ігорівна</i>	98
	Готовність педагога професійної школи до реалізації сучасних освітніх інновацій.	
19.	<i>Добруха Марина Миколаївна</i>	102
	Досвід розробки та застосування робочого зошиту як засобу розвитку творчих здібностей учнів ЗП(ПТ)О.	
20.	<i>Домуці Тетяна Петрівна</i>	111
	Досвід впровадження дуальної форми у професійну підготовку фахівців для сфери обслуговування.	
21.	<i>Ємільянов Володимир Михайлович</i>	115
	Розвиток рівня професійної компетентності майстра виробничого навчання як умова реалізації елементів дуальної форми навчання у ДНЗ «ОВПУ МТС».	
22.	<i>Заїка Олександра Олексіївна</i>	123
	Готовність педагога професійної школи до інноваційної діяльності.	
23.	<i>Іванова Валентина Василівна</i>	129
	Досвід впровадження сучасних педагогічних технологій у професійну підготовку фахівців.	

24.	<i>Карпеткова Світлана Іванівна</i>	135
	Дуальна форма професійної підготовки як інтерактивний процес.	
25.	<i>Кокотович Діна Максимівна</i>	141
	Переваги та недоліки дуальної форми професійної підготовки кваліфікованих робітників для сфери послуг.	
26.	<i>Костусєва Наталія Петрівна</i>	146
	Методика розробки та використання тестових завдань для ефективного педагогічного контролю рівня якості знань учнів	
27.	<i>Кравченко Світлана Павлівна</i>	151
	Методика реалізації моделі неформальної освіти «перевернутий клас».	
28.	<i>Лопаків Володимир Сергійович</i>	159
	Досвід реалізації навчальних та соціальних проектів у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.	
29.	<i>Марущак Людмила Іванівна</i>	165
	Методика створення сучасного комплексного методичного забезпечення навчального предмету (професії).	
30.	<i>Медюк Галина Андріївна</i>	171
	Методика виявлення, вивчення та реалізації перспективного педагогічного досвіду у ЗП(ПТ)О.	
31.	<i>Мельник Валентина Василівна</i>	183
	Готовність педагога до реалізації освітніх інновацій у професійному навчанні.	
32.	<i>Мілюкова Юлія Михайлівна</i>	188
	Розвиток навичок діалогічного мовлення на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням.	
33.	<i>Наливайко Лариса Степанівна</i>	195
	Модерація – інтерактивний метод навчання.	
34.	<i>Ніколаєнко Микола Іванович</i>	199
	Методика використання опорних конспектів та робочих зошитів при підготовці кваліфікованих кадрів.	
35.	<i>Осадча Тетяна Борисівна</i>	205
	Формування професійної компетентності молодших спеціалістів для сфери харчування в процесі професійно-практичної підготовки.	

36.	Радовенчик Тамара Авакумівна	210
	Творчий потенціал як складова інноваційної компетентності педагога професійної школи.	
37.	Рудницький Євген Олександрович	214
	Досвід використання сучасних освітніх технологій при викладанні предмету «Охорона праці» у ЗП(ПТ)О.	
38.	Садовська Олена Дмитрівна	220
	Досвід використання виробничих технологій кондитерської галузі у професійно-теоретичній підготовці.	
39.	Скірська Ольга Валеріївна	225
	Впровадження сучасних освітніх технологій при підготовці фахівців для автомобільної галузі.	
40.	Чекал Галина Леонідівна	229
	Досвід впровадження дуальної форми навчання у вищих навчальних закладах України.	
41.	Черепова Алла Леонідівна	234
	Робочий зошит як засіб розвитку творчих здібностей учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.	
42.	Ярова Олена Іллівна	243
	Досвід впровадження кейс-технології у професійну підготовку фахівців.	

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

21 травня 2020 року на базі Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПН України і ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» відбулась (у режимі on-line) **Регіональний науково-практична конференція «Реалізація перспективного педагогічного досвіду у закладах професійної (професійно-технічної) освіти»**, організатором якого була кафедра методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін БІНПО (в особі старшого викладача **С.С.Шевчук**). Активну участь в організації і проведенні науково-практичної конференції взяли: директор ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» **С.П.Білоконенко**, директорка ДНЗ «Ізмаїльське вище професійне училище» **Н.П.Костусєва**, методист НМЦ ПТО в Одеській області **Л.М.Хмельницька**.

Статус науково-практичної конференції можна сміливо визначити як **міжрегіональна**, тому що в її роботі прийняли участь педагогічні працівники ЗП(ПТ)О Одеської, Полтавської, Херсонської і Миколаївської областей.

Метою проведення заходу став обмін перспективним педагогічним досвідом з питань компетентнісного підходу до реалізації сучасних освітніх практик у навчально-організаційну та науково-методичну види діяльності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти у процесі підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей виробництва та сфери послуг.

Учасники конференції обговорювали питання стосовно:

- ❖ підвищення якості професійної підготовки здобувачів освіти в умовах модернізації системи П(ПТ)О;
- ❖ співпраці ЗП(ПТ)О із замовниками кваліфікованих кадрів;
- ❖ реалізації дуальної форми у професійній освіті;
- ❖ підвищення рівня науково-методичної компетентності педагогів професійної школи;

- ❖ формування позитивного іміджу педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

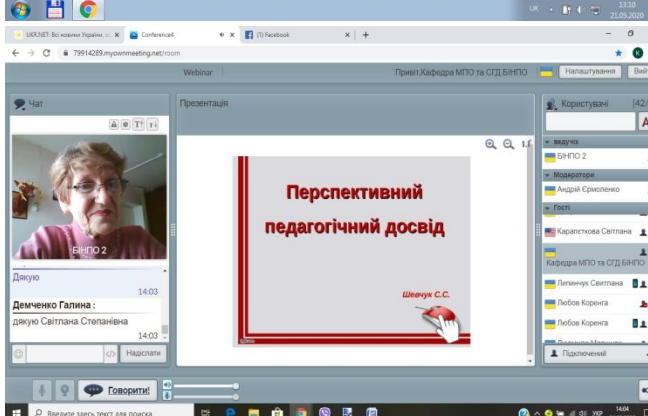
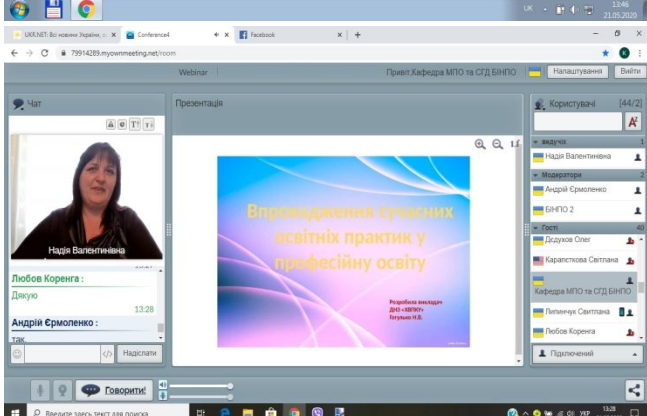
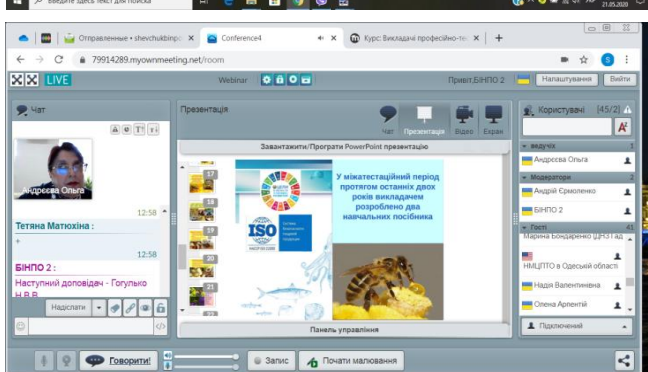
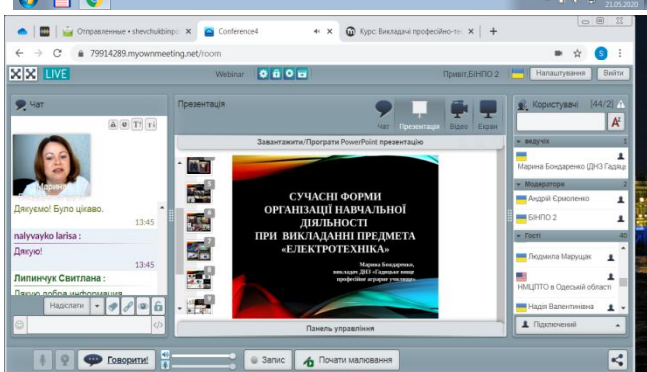
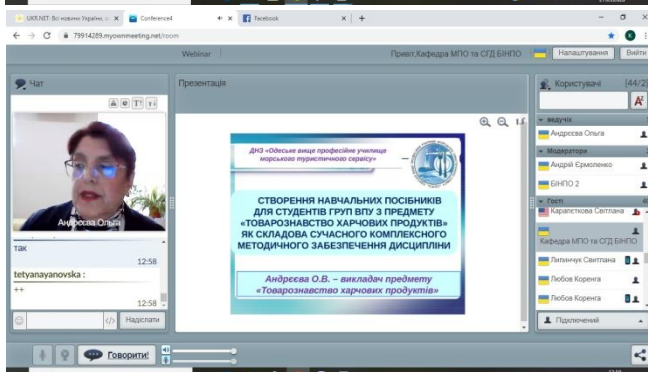
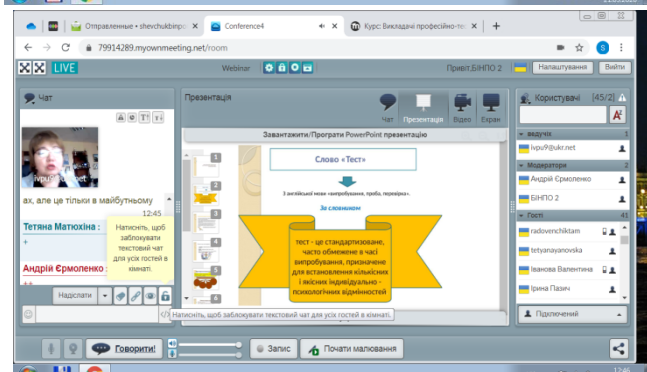
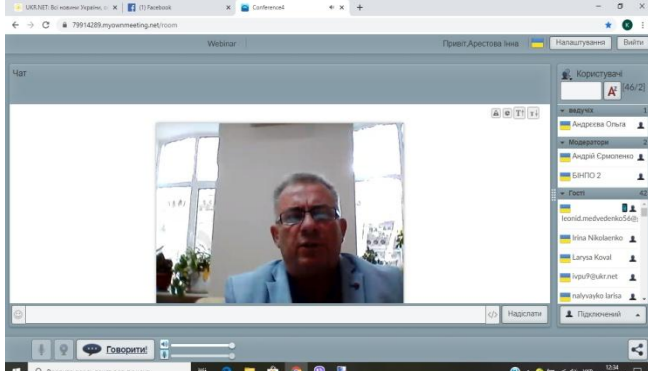
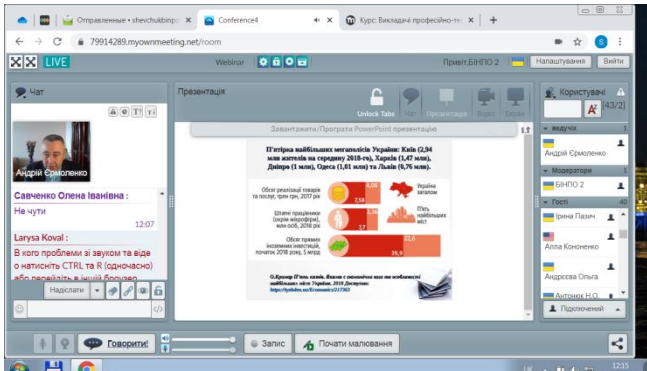
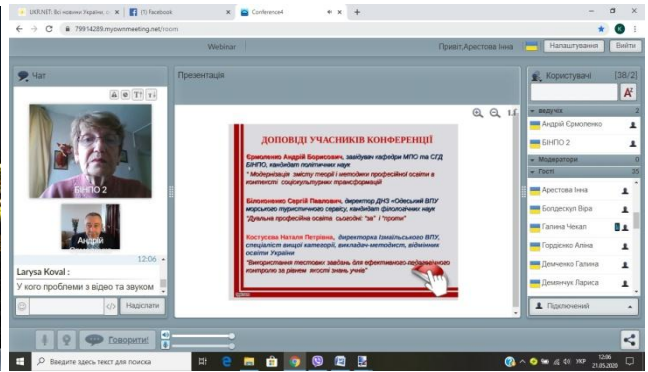
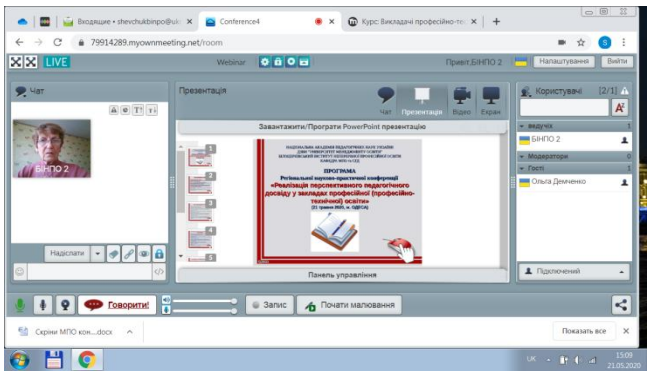
Регіональна науково-практична конференція «Реалізація перспективного педагогічного досвіду у закладах професійної (професійно-технічної) освіти» була проведена на заключному етапі курсів підвищення кваліфікації *груп 3-II-27В та 3-II-26М* – викладачів загальнотехнічних і спеціальних дисциплін та майстрів виробничого навчання ЗП(ПТ)О Одеської області.

У рамках проведення пленарного засідання науково-практичної конференції було заслухано 8 доповідей, які були цікавими у науково-методичному та професійному сенсі. Учасниками конференції було надіслано 46 статей і тез, за матеріалами яких заплановано розробка електронного збірники. Загалом науково-практична конференція була представлена більше, ніж 70-ма учасниками. Всі учасники означеного заходу отримали сертифікати.

Шляхом проведення регіональних (міжрегіональних) заходів науково-практичного і методичного характеру науковцями кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти *реалізується сучасна модель підвищення кваліфікації*, за якою педагогічні працівники професійної школи різних регіонів України в процесі курсової підготовки на базі БІНПО ДЗВН «УМО» НАПНУ мають можливість: підвищити рівень професійної компетентності; обмінятися педагогічним досвідом з проблем сучасної професійної школи; отримати не тільки посвідчення про підвищення кваліфікації, а і сертифікат учасника заходів науково-практичного та науково-методичного характеру; мати публікації у збірниках матеріалів означених заходів.

Ознайомитись із матеріалами Регіональної науково-практичної конференції можна на освітньому ресурсі Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти за посиланням: <https://profosvita.org/course/view.php?id=499>

ПЕРСПЕКТИВНИЙ ДОСВІД У КОНТЕКСТІ ІННОВАТИКИ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Шевчук Світлана Степанівна, старший викладач кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВН «УМО» НАПНУ

На всіх етапах розвитку професійної (професійно-технічної) освіти питанню перспективного педагогічного досвіду приділяється значна увага: діяльність методичних служб спільно із керівниками та педагогічними працівниками ЗП(ПТ)О завжди акцентована на ґрунтовне вивчення педагогічного досвіду, виявлення нового, раціонального у роботі окремих педагогів-новаторів і сприяння впровадженню результатів у педагогічну практику.

Освітні інновації – це нововведення в освітньому процесі, в основу яких покладено нову ідею, що реалізується в експериментальній діяльності педагогічних колективів або окремих педагогічних працівників, Інновації можуть стосуватися мети, змісту, принципів, структури, форм, методів, засобів і технологій навчально-організаційної, науково-методичної та управлінської діяльності освітніх закладів. Але не всі інновації перспективними. *Перспективним* є лише те, що ефективно впливає на стан освітнього процесу, дає оптимально позитивні результати, не спричиняє шкоди, відкриває нові можливості.

Розвиток *інноватики* як науки про створення, оцінювання, освоєння та використання освітніх інновацій спричинений суперечностями між суспільними потребами в Україні та реаліями педагогічної науки і практики. Орієнтація на нове, пошук і запровадження нового не є самоціллю педагогічної інноватики: вона спрямована на забезпечення адекватності навчально-виховного процесу і його результатів сьогоденним вимогам суспільства. Інноваційна діяльність стимулює новаторські зміни у традиційній педагогічній практиці, спрямовані на досягнення кращого освітнього результату.

Особливістю сучасної освіти в Україні є співіснування двох стратегій освітньої й управлінської діяльності – традиційної та інноваційної. З огляду на це, доцільно розглянути поняття «перспективний педагогічний досвід» у контексті змісту інноватики, оскільки у переважній більшості педагогічних видань розгляд цієї дефініції співвідносився загалом з традиційною стратегією педагогічної діяльності. У цьому аспекті оптимальним є висвітлення сутності поняття «перспективний педагогічний досвід» у системі «вид діяльності – суб'єкт діяльності – результат діяльності», оскільки будь-яку педагогічну діяльність здійснює суб'єкт - педагог, а результатом педагогічної діяльності є набутий педагогічний досвід.

У системі П(ПТ)О України накопичено певний педагогічний досвід, який, в основному, відповідає сучасним вимогам до професійної підготовки кваліфікованих робітників для різних галузей виробництва та сфери послуг. У багатьох закладах професійної (професійно-технічної) освіти створена здорова творча атмосфера, що сприяє виявленню, вивченню, узагальненню та впровадженню освітніх і педагогічних інновацій у навчанні та вихованні учнівської молоді, відбувається критична оцінка досягнутого, переборюються усталені стереотипи.

Педагогічний досвід конкретного педагога має велике значення і для педагогів-практиків (у середовищі повсякденної практики педагогічний досвід узагальнюється на конкретно-предметному, донауковому рівні осмислення), і для педагогів-науковців (у науковому середовищі педагогічний досвід узагальнюється на абстрактно-теоретичному рівні, перетворюється на комплекс педагогічних знань, які формують середовище повсякденної педагогічної практики, де породжують нові утворення первинного педагогічного досвіду), і для методичних і керівних служб освіти (які специфічними для них методами сприяють упровадженню науково осмисленого досвіду у повсякденну педагогічну практику і виявленню первинного досвіду для наукового осмислення).

Традиційна педагогічна діяльність хоча й носить репродуктивний характер і не має елементів новизни, проте спрямована на сумлінне виконання своїх

обов'язків і є гарним взірцем для тих педагогів, які потребують удосконалення фахової майстерності. Слід звернути увагу на несприйнятливості синонімізації поняття «традиційний» з поняттями «відсталий, деструктивний, негативний», бо це порівняння, за своєю сутністю, є вкрай невірним. Суб'єкт традиційної педагогічної діяльності – педагог традиційно-консервативного спрямування, який обстоює засади збереження в освітній практиці досягнень минулого, репродуктивного його відтворення. Об'єктивним буде зауважити, що багато освітян, у тому числі і у системі П(ПТ)О, здійснює саме традиційну педагогічну діяльність. Результатом традиційної педагогічної діяльності є **репродуктивний масовий педагогічний досвід**.

На стику двох освітніх стратегій – *традиційної та інноваційної* – здійснюють свою діяльність педагоги-професіонали. Вони швидко сприймають і досконало використовують як традиційні, так і нові підходи, методики та технології. Вже створені і апробовані освітні продукти ці педагоги адаптують до конкретних умов власної педагогічної діяльності. Результатом такої роботи є **системно-адаптивний педагогічний досвід**.

Якщо традиційна педагогічна діяльність здійснюється у сучасному, виходячи з минулого, то *інноваційна педагогічна діяльність* реалізується у контексті сьогодення, стратегічно орієнтуючись на майбутнє. «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (наказ МОН України від 07.11.2000, №522) визначає інноваційну освітню діяльність як процес розроблення, поширення та застосування освітніх інновацій, а сам термін **«інновація»** трактує як *уперше створені, вдосконалені або застосовані освітні системи та їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності*.

Залежно від змісту і результатів діяльності інноваційна педагогіка може бути новаторською та раціоналізаторською.

Новаторська педагогічна діяльність передбачає створення або розроблення нових ідей, методів, методик, технологій, програм тощо, які відкривають принципово нове у педагогічній науці і практиці. Результатом такої діяльності педагогів-новаторів є принципово новий освітній продукт і накопичений

новаторський педагогічний досвід. Він містить інновації теоретико-методологічного характеру: нові концепції, теорії, системи, цілісні авторські методики; нові навчальні курси, посібники, підручники, нові технології навчально-виховної та управлінської діяльності. Цей тип інновацій якісно змінює мету, завдання, наукові підходи, принципи, а також структуру освітнього процесу. Принципово нові освітні продукти можна класифікувати, як:

- *педагогічні відкриття* – наймасштабніші новаторські педагогічні рішення, пов'язані з формуванням, обґрунтуванням нових педагогічних ідей та їх запровадженням у конкретній педагогічній системі;
- *педагогічні винаходи* – перетворення, конструювання окремих елементів педагогічних систем, засобів, методів, умов навчання та виховання.

Раціоналізаторська інноваційна діяльність передбачає модернізацію освітнього процесу шляхом адаптації до конкретних умов уже розроблених педагогічних новацій, трансформацію педагогами-інноваторами наукових ідей в освітню практику. Ця діяльність також пов'язана з удосконаленням, раціоналізацією, модернізацією того, що має аналог або прототип. Йдеться про використання відомого з незначною модифікацією. Іншими словами, педагоги-інноватори (або педагоги-модернізатори) вдосконалюють і по-новому використовують уже розроблені освітні інновації. Така діяльність пов'язана з педагогічним пошуком, дослідно-експериментальною роботою. Результатом такої роботи є **раціоналізаторський педагогічний досвід.** Він містить емпіричні *інновації локального характеру*: програми, плани, моделі діяльності, окремі техніки й технології навчально-виховного процесу. Цей тип інновацій змінює форми, методи та засоби організаційно-навчальної, виховної, науково-методичної, управлінської діяльності, проте суттєво не впливає на загальну стратегію освіти.

І новаторський, і раціоналізаторський, і системно-адаптивний види педагогічної діяльності своєю *сутнісною характеристикою* мають *творчість*; їм притаманні (тою чи іншою мірою) елементи новизни, бо спрямовані на покращення результатів діяльності, збагачення педагогічної практики взагалі.

Саме тому досвід, який формується у результаті цих трьох видів педагогічної діяльності, можна вважати *перспективним педагогічним досвідом* (таблиця 1).

Таблиця 1.

Види педагогічної діяльності	Інноваційна педагогічна діяльність			Традиційна педагогічна діяльність
	<i>Новаторська</i>	<i>Раціоналізаторська</i>		
Суб'єкт діяльності	<i>Педагог-новатор або педагог-винахідник</i>	<i>Педагог-інноватор або педагог-модернізатор</i>	<i>Педагог-майстер</i>	<i>Педагог-майстер</i>
Результат діяльності	<i>Новаторський педагогічний досвід</i>	<i>Раціоналізаторський педагогічний досвід</i>	<i>Системно-адаптивний педагогічний досвід</i>	<i>Системно-адаптивний педагогічний досвід</i>

Таблиця 1. Перспективний педагогічний досвід у контексті творчої діяльності

Отже, педагогічний досвід поділяється на *рядовий* та *перспективний*. Перспективний педагогічний досвід, своєю чергою, поділяється на *раціоналізаторський* і *новаторський*. Будь-яке ефективне нововведення у навчальний процес як систему називається *педагогічною інновацією*. Тому раціоналізаторський і новаторський педагогічні досвіди об'єднують під єдиною назвою *«інноваційний педагогічний досвід»*. Процес пошуку інновацій (і галузь знань, яка його вивчає) отримав назву *«педагогічна інноватика»*. З наукової точки зору цікавим є як рядовий педагогічний досвід (його вивчення дає можливість досліджувати традиційні, сталі педагогічні тенденції), так і досвід інноваційний (його виявлення, вивчення і впровадження сприяє підвищенню ефективності навчально-виробничих і виховних процесів).

У контексті всього вище сказаного є важливим висвітлення ознак і критеріїв передового педагогічного досвіду, зупинившись окремо на критеріях оцінювання змісту та оцінювання можливості його упровадження.

Критерії оцінювання змісту педагогічного досвіду:

1. *Актуальність досвіду* – рівень відповідності сучасним стандартам освітньої діяльності, мета та завдання якої проголошені у нормативних документах. Це передбачає врахування:

- законодавчих, керівних і концептуальних загальнодержавних документів у сфері реформування й подальшого розвитку освіти України;
- сучасних науково-теоретичних досягнень, зокрема з педагогіки, психології, фаху;
- змісту науково-методичного комплексу викладання навчального предмету, програмно-методичного та інформаційного його забезпечення.

2. *Наукова обґрунтованість* – врахування об'єктивних закономірностей освітнього процесу.

3. *Новизна, рівень науково-практичної значущості* – наявність у досвіді нових, оригінальних елементів в організації педагогічного процесу.

4. *Концептуальність* – наявність філософського, психологічного та соціально-педагогічного підґрунтя.

5. *Системність і комплексність* – зкоординованість усіх ланок і етапів розвитку процесу, об'єкта, явища.

6. *Прогностичність* – визначення перспектив розвитку процесу, об'єкта або явища; прогнозованість результатів.

7. *Результативність* досвіду – позитивна якісна зміна результатів освітнього процесу: підвищення рівнів навчальних досягнень і вихованості учнів; поліпшення результатів атестації педагогічних працівників, взаємин всіх учасників навчального процесу тощо.

Критерії оцінювання можливості запровадження досвіду:

- ❖ *методична розробленість досвіду*: наявність опису змісту, структури, технології реалізації;
- ❖ *діагностичність*: наявність критеріїв і показників, які дозволяють визначити ступінь досягнення прогнозованого результату;
- ❖ *оптимальність*: найвища економічність, можливість досягти ефективного результату з найменшими затратами часу, зусиль та ресурсів;

- ❖ *реальність, доступність та технологічна можливість* запровадження досвіду: можливість творчого наслідування, відтворюваність у нових психолого-педагогічних умовах.

ДУАЛЬНА ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА СЬОГОДНІ: «ЗА» І «ПРОТИ»

Білоконенко Сергій Павлович – директор Одеського вищого професійного училища морського туристичного сервісу, канд. філол. наук, доцент.

В аналітичному нарисі, побудованому за матеріалами опрацювання анкетних даних, узагальнено попередні результати запровадження елементів дуальної освіти у процес підготовки кваліфікованих робітників у закладах П(ПТ)О Одеської області, окреслено основні проблеми та прогностичні виклики такого запровадження. Нарис підготовлено у контексті реалізації в Одеському вищому професійному училищі морського туристичного сервісу положень програми на проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти у червні 2019 – грудні 2022 року».

Об'єктивні передумови запровадження дуальної форми здобуття професійної освіти.

До об'єктивних передумов такого запровадження слід безперечно віднести різноплановий комплекс загальнонаціональних викликів, насамперед, з економічними та освітянськими складовими, що вимагали докорінного реформування самої системи професійної підготовки.

Прекрасний – як на 1998 рік (!) – Закон України «Про професійно-технічну освіту» у подальші двадцять років постійних кардинальних соціально-економічних змін та нестабільності поволі втрачав основне призначення визначати «правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи професійно-технічної освіти, створення умов для професійної самореалізації особистості та забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих робітниках» [1, абз.1]. Останнє з цієї цитати – про «потреби суспільства і держави у кваліфікованих робітниках» – наразі сприймається лише

як тогочасне оптимістичне бачення авторів цього закону перспектив розвитку національної економіки, а відтак і професійної освіти, яка є її чіткою проекційною площиною. І хоча упродовж останніх десятиліть такі «потреби суспільства і держави» час від часу вивчалися і навіть озвучувалися на рівні законів, постанов і концептуальних за змістом матеріалів різних міністерств та відомств, але до справді єдиного державного підходу щодо формування самого механізму визначення таких потреб, утворення повноцінної і реально діючої і, що є надзвичайно важливим, саме гнучкої та мобільної системи їх забезпечення, на жаль, не дійшло. Причина цього загальновідома – спорадичні соціально-економічні зміни і як наслідок їх – постійна внутрішня нестабільність у державі. Серед тих численних хаотичних нормативно-правових «кроків» у «ніщо», наприклад, Закон України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» [2], т.зв. «закон Галицького». Отримавши чинність у 2004 і зазнавши два призупинення у 2006 та 2007, у 2012 був скасований. З аналогічною історією проіснувала і додана до цього Закону Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2008 № 223 «Деякі питання надання роботодавцям дотації для забезпечення молоді першим робочим місцем» [3]: отримавши чинність у 2008, втратила її у 2012.

Ці та інші нормативно-правові документи, навіть за фантастичної по суті умови, що роботодавець взагалі міг про них знати, могли викликати у нього, постійно напруженого і стурбованого відсутністю прогностичної перспективи розвитку власної справи, лише гірко саркастичний настрій, але ж ніяк не стати спонуканням до дії. Лише, фактично, нечисленні десятки роботодавців України, які мають традиційно постійну потребу у робітничих кадрах, обумовлену великими виробничими потужностями та об'єктивно спричиненою плинністю кадрів, серйозно – і справді на рівні європейських та світових стандартів (!) – вирішують проблему якісного та своєчасного забезпечення власних кадрових потреб, правильно адаптувавши «під себе» і активно використовуючи наявний

потенціал та можливості закладів П(ПТ)О. Однак, це, на жаль, лише поодинокі факти.

Крім того, маючи лише певні і здебільшого теоретичні знання, що отримали в Україні незначного поширення внаслідок реалізації під егідою Міністерства освіти і науки України міжнародних проектів з проблемних питань сфери професійної освіти (назвемо лише деякі з них: «Децентралізація управління професійним навчанням в Україні» (2005-2012, Канадська агенція міжнародного розвитку), «Навички для працевлаштування» (2012-2016, Канадська агенція міжнародного розвитку), «Покращення системи професійно-технічної освіти шляхом прогнозування і адаптування вмінь та навичок, соціального партнерства та оптимізації використання ресурсів» (2011-2012, Європейський фонд освіти)), представники управлінської ланки професійної освіти центрального та місцевого рівнів, що вже говорити про керівників навчальних закладів системи П(ПТ)О, мали, погодьмося, лише поверхову обізнаність із комплексними засадами дуальної освіти, яка стала вже традиційно оптимальною для багатьох успішних економік світу.

І це при тому, що на межі тисячоліть в Україні вже було зроблено перші кроки у напрямку до наукового розуміння методології дуальності. А наукові роботи Абашкіної Н.В. (1938-2009) [4; 5], яка чи не першою серед національних вчених глибоко зосередилася на дослідженні німецького феномену дуальної освіти, насамперед, професійної, навіть чітко окресливши провідні тенденції та принципи розвитку професійної освіти Німеччини у ХХ столітті, обґрунтувавши на їх основі теоретичні та практичні підходи до реформування професійно-технічної освіти в Україні в умовах переходу до ринкової економіки, все ж залишилися у колі інтересів лише незначної кількості науковців-теоретиків, але не практиків.

До того ж, в останні два десятиліття помітно активізувалася міжнародна співпраця закладів П(ПТ)О на рівні прямих договірних контактів із організаціями, підприємствами, навчальними закладами зарубіжжя, які у різний спосіб опікуються управлінськими питаннями професійної освіти, або є контрагентами

просування інноваційних виробних технологій на український ринок, або є безпосередніми суб'єктами надання освітніх послуг у сфері професійної підготовки. Однак прикладів такого контактування небагато. За даними Міністерства освіти і науки України 2012 року, фактично лише кожне дванадцяте училище в Україні мало постійні чи короткотривалі взаємини із зарубіжними партнерами, а кожне друге із них (50%) – безпосередньо із закладами-надавачами освітніх послуг.

Виходячи із викладеного вище можна зробити певні висновки.

У зв'язку зі спорадичними соціально-економічними змінами та постійною внутрішньою нестабільністю у країні, які й пояснюють існуючу нині відсутність науково зважених загальнодержавних бачень прогностичних пріоритетів розвитку, економіка державного сектору та приватного капіталу *a priori* не могла стати платформою глибоких реформувань професійної підготовки, зокрема, на рівні дуальної освіти. Як це все різко дисонує з фактично доведеним твердженням Абашкіної Н.В., що «розвиток професійної освіти в Німеччині на різних історичних етапах відповідав провідним економічним вимогам (підкреслення тут і далі за текстом мої. – Б.С.). Система професійних шкіл у цій країні гнучко змінювала свою структуру, посилювала індивідуалізацію практичного навчання і диференціацію закладів професійної освіти, що стало визначальною умовою підготовки компетентних робітників і спеціалістів [5, 14].

Не бачачи навіть найближчого майбутнього власної справи, і великий, і малий роботодавець українського міста і села, у переважній своїй більшості, живе лише сьогоднішнім днем, тому безнадійно далекий від наразі існуючих по суті «чужих» і непотрібних йому освітянських концепцій та нормативно-правового контексту, тим більше зі сфери професійної освіти. Що тут говорити про її «дуальну» складову! А ще у 1999 та ж Абашкіна Н.В. писала: «Високий рівень професійної підготовки гарантує також законодавче забезпечення діяльності замовників кадрів, підприємств і навчальних закладів. Чітке правове регулювання державної політики в галузі професійного навчання має й загальнопедагогічне значення, сприяє забезпеченню наступності у розв'язанні освітньо-виховних

завдань у професійному навчальному закладі та на виробництві і впливає на формування в учнів почуття захищеності, перспективності, інтересу до майбутньої професійної діяльності» [5,15].

Існуюча ж система професійної освіти, навіть за умови ще до недавнього часу підкресленого її ігнорування, обумовленими загальновідомими різними об'єктивними чинниками, насамперед, відсутністю визнання її як стратегічно важливої для розвитку країни пріоритетної інституції (вона не мала і навіть по сьогодні не має в українському календарі професійних свят свого власного професійного дня!), від часу проголошення Незалежності постійно доводила свою живучість і демонструвала властиву їй природню здатність мобільно реагувати на будь-які виклики. Її внутрішній потенціал лише потребував державної уваги та підтримки. Погодьмося з цим, оглядаючи лише деякі із характерних рис вже сучасного портрету системи П(ПТ)О: постійне оновлення змісту освіти, укрупнення закладів шляхом об'єднання (приєднання) малокомплектних і консолідація матеріальних й освітньо-виробничих потужностей, запровадження освітніх та виробничих інновацій, утворення центрів професійної досконалості, різнопланове за формою та контрагентами освітнє партнерство, інклюзія, програмна та грантова діяльність, відкриття навчально-практичних центрів (з 2016 – 145, із них у 2019 – 45; у 2020 – заплановано відкриття ще 53 центрів) тощо.

Разом з тим, навіть такі – довгоочікувані і переконливо серйозні! – перші кроки у напрямку до суттєвих і якісних змін сфери професійної освіти, навіть засвідчені такою дією прагнення якомога швидше отримати органічно досконалий кінцевий продукт професійної підготовки – дійсно висококваліфікованого робітника(!), лише починають формувати в українському суспільстві образ професійної освіти як потенційно потужного і відповідального учасника національних економічних процесів. Тому сама спроба запровадити дуальну тематику саме на рівні професійної освіти є цілком зрозумілою і виправданою, але, за констатованої відсутності загальнодержавних економічних передумов, а відтак і нормативно-правового забезпечення, лише в якості наближеного

практичного ознайомлення, адаптаційного «призвичаювання» до загальних принципів та філософських засад кращого світового досвіду професійної підготовки. Саме тому справедливо доцільним є застосування поняття не «дуальна професійна освіта», а «елементи дуальної професійної освіти», і з акцентуванням саме на освітній, а не на «економічній», її складовій.

У контексті виконання наказу Міністерства освіти і науки України від 27.05.2019 №738 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організація професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників за дуальною формою здобуття освіти у червні 2019 – грудні 2022 року» та програми на проведення експерименту всеукраїнського рівня у ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» (далі – ОВПУ МТС) розроблено, зокрема, анкету з питань запровадження дуальної професійної освіти.

Серед основних завдань такої роботи було запропонувати закладу П(ПТ)О: а) провести моніторинг-самооцінку стану якості виконання плану заходів (дорожньої карти) із запровадження елементів ДПО; б) окреслити спектр основних проблем, що виникли на рівні запровадження, визначити об'єктивну (та/або – суб'єктивну) складову їх природи; в) окреслити можливі й доцільні практичні кроки щодо їх вирішення на загальнодержавному або місцевому рівнях. Анкету рекомендувалося заповнювати для кожної професії окремо. Якщо заявлені професії є інтегрованими, а виробничу платформу для навчання за цими професіями забезпечує один роботодавець, анкету слід було заповнити один раз. З метою отримання більш достовірної та об'єктивної інформації, матеріали до заповнення анкети рекомендовано було обговорити та погодити рішенням педагогічної ради (зборами трудового колективу, наради тощо) за безпосередньої участі роботодавця.

Виклад основного матеріалу дослідження.

1. 4 (чотири) питання I-го блоку анкети за назвою «Об'єктивні передумови та мотиви ініціації запровадження у ЗП(ПТ)О дуальної професійної освіти або її елементів» мали за мету отримати інформацію щодо самого започаткування такого запровадження.

Опрацювавши п. 1.1.-1.4, можемо стверджувати, що заклади П(ПТ)О: 1) чітко усвідомлюють, що вони впроваджують саме «елементи дуальної професійної освіти»; 2) у переважній більшості є ініціаторами такого впровадження; 3) таке впровадження найчастіше пов'язують із прогностично упорядкованими у недалекому майбутньому якісними виробничим навчанням, виробничою практикою, а відтак – і належним працевлаштуванням; 4) відповідально орієнтовані на сприяння та допомогу роботодавцю у вирішенні його кадрових проблем; 5) в основному, мають потенційних роботодавців, які хотіли б співпрацювати на платформі дуальної освіти, оскільки прагнуть якісно вирішити власні поточні кадрові проблеми. Щодо останнього слід зауважити: заявлене в анкетах бажання роботодавців опікуватися запровадженням у себе на виробництві елементів дуальної професійної освіти наразі видається все ж таки ілюзією, яка розсіється при першій же потребі якісно виконувати нормативні вимоги «дуальних» правил. Як підтвердження цього, а ргіогі видається лише мрією сам факт підготовки на виробництві відповідних «дуальних» наказів, у тому числі й про призначення наставників та офіційне встановлення їм додаткової заробітної оплати.

22 питання II блоку за назвою «Організаційно-підготовчий етап впровадження» мали за мету отримати інформацію щодо організації та безпосереднього започаткування процесу запровадження елементів дуальної професійної освіти.

Надані анкетні матеріали показали, що усі заклади П(ПТ)О Одеської області, які зініціювали впровадження у навчальний процес елементів дуальної професійної освіти, уповні виконали першу – організаційну – частину плану заходів («дорожньої» карти) з впровадження: створено робочі групи, проведено «круглі столи», у тому числі з роботодавцями, отримано рішення педрад та підготовлено відповідні накази, розроблено та належно погоджено навчально-плануючу документацію, призначено відповідальних осіб, укомплектовано навчальні групи тощо.

Дані щодо питання 2.5 («Деталізувати проблеми та спірні питання, що виникали під час спільного обговорення освітньої програми, узгодження змісту теоретичної та практичної частини програми») свідчать про виникнення перших серйозних проблем на рівні виконання освітніми установами навчальних планів і програм, зокрема, щодо дотримання самої послідовності вивчення передбачених навчальним планом тем. Крім того, умови та (або) спеціалізація виробництва не завжди дозволяють закріпити на практиці певні розділи та теми, а також деякі важливі стандартизовані види професійних компетенцій тощо.

Опрацювання анкетних матеріалів з пп. 2.10 та 2.11 з питань підготовки роботодавцями внутрішніх організаційно-розпорядчих документів показало, що роботодавець, за відсутності законодавчо визначених вимог щодо безумовного документування, що супроводжує дуальну освіту на виробництві, у кращому випадку зміг оновити посадові обов'язки осіб, залучених до освітнього процесу (у 3-х із 8-ми випадках), підготувати, за безпосередньої участі закладу П(ПТ)О, відповідні накази та розпорядження (знову ж таки у 3-х із 8-ми випадках); ці документи разом з договорами і стали основною платформою окреслення заходів, спрямованих на дотримання усіма учасниками освітнього процесу встановлених законодавством вимог з охорони праці. Практика цього «документального» контексту запровадження дуальної професійної освіти показала: заклад П(ПТ)О виявився не лише ініціатором, але і основним автором підготовки таких документів, і формула взаємин між освітньою установою і роботодавцем тут максимально прозора, мовляв, «ми і так йдемо вам назустріч, ото й робіть, якщо вам треба»...

На жаль, лише 5 (п'ять) роботодавців із 9-ти виявили готовність забезпечити здобувача освіти робочим місцем із гарантованою грошовою винагородою за виконаний обсяг робіт. При цьому він сам встановлює розміри цієї винагороди, і, як правило, готовий збільшувати її, за умови системної бездоганної роботи учня упродовж двох-трьох місяців, не більше як до 50% від умовно щоденної заробітної плати штатного працівника. Маючи постійні побоювання щодо вправності учнів під час роботи на запропонованому обладнанні, роботодавець,

абсолютною більшістю, все ж надає учневі можливість навчатися і працювати з інструментом, устаткуванням та обладнанням, однак, на жаль, не завжди є спроможним забезпечити його спеціальним робочим одягом. Тоді цю проблему вирішує освітня установа або сам учень. Лише той роботодавець, який працює у сфері громадського харчування, забезпечує харчування учнів, вартість якого складає певний недоотриманий відсоток грошової винагороди. У решті випадків харчування учнів на виробництві є питанням адміністрації освітньої установи, батьків і самих учнів.

Надзвичайно складною, можливо, найголовнішою є проблема безумовного виконання кожним учнем навчального плану та робочих програм професійно-практичної підготовки у частині відпрацювання конкретних тем та набуття професійних компетентностей. Наприклад, важко пояснити роботодавцю, що учень Б. за планом має отримати такі теоретичні знання, які у такій-то послідовності мають бути відпрацьовані на виробництві. Він наполягає на своєму, мовляв, учень Б. – «зірка мангалу», а от у холодному цеху йому робити нічого... У таких протиріччях особливо важливого значення набуває не пересічність особи майстра виробничого навчання, який, перебуваючи з групою на виробництві, повинен контролювати послідовність та наступність навчання учня на різних технологічних процесах тощо.

Як свідчать надані анкетні матеріали, роботодавець, навіть провівши офіційне закріплення за здобувачем освіти кваліфікованого працівника виробництва, сьогодні ще далекий від розуміння доцільності та необхідності підвищення професійного рівня штатного працівника, який є наставником учня (-ів), що його навчальна робота має бути оплачуваною, як, власне, і робота майстра виробничого навчання. Питання про те, що саме може його конкретно наблизити до розуміння та прийняття правильних управлінських рішень щодо цих обов'язкових «атрибутів» дуальної професійної освіти, наразі залишається відкритим.

Загальновідомо, що запровадження дуальної освіти передбачає переформатування обсягів годин теоретичного та практичного навчання і

збільшення годин на практичну частину із дотриманням рекомендаційних пропорцій співвідношення 30% до 70% відповідно, що однозначно призводить до скорочення годин професійно-теоретичної підготовки, а відтак послаблення саме «аудиторної уваги» до теоретичних тем, передбачених ДСПТО. Питання 2.19 анкети мало за мету встановити, яким чином заклади П(ПТ)О планують вирішити проблему опрацювання учнями тем теоретичних занять, години на вивчення яких, у зв'язку зі збільшенням кількості годин практичного навчання, довелося скоротити. Оскільки єдиних рекомендацій щодо вирішення вказаної проблеми наразі ще не сформовано, освітні установи, відповідаючи на це питання ще у жовтні-листопаді минулого року, надавали різні варіанти відповідей. Набутий же наразі досвід істотних змін в організації освітнього процесу, обумовлених запровадженням різних форм дистанційного навчання у зв'язку з уведенням в Україні карантинного періоду по пандемії COVID-19, на наше переконання, принагідно має бути використаний у подальшому, у тому числі й під час безпосереднього вивчення теоретичних тем, які повністю або частково «втратили» аудиторні години.

Основою об'єктивного і прозорого бачення реальних здобутків і проблем упровадження елементів дуального навчання у професійну підготовку могли б стати узагальнюючі матеріали обласних навчально-(науково-) методичних центрів професійно-технічної освіти, які проводять планові заходи з питань упровадження, готують на контекстах індивідуальних звітів училищ аналітичні зведення з дуальної проблематики. Такі індивідуальні звіти усі 9-ть закладів Одеської області надають виключно регіональному НМЦ ПТО.

Висновки. Опрацювання анкетних матеріалів, наданих дев'ятьма закладами П(ПТ)О Одеської області – платформами упровадження у професійну підготовку елементів дуальної освіти, показало таке:

1) освітні установи, переважною їх більшістю, продемонстрували властиву для закладів профтехосвіти традиційну готовність до запровадження освітніх інновацій, мають цілком достатній організаційний, методичний, кадровий потенціал, тісні, але, на жаль, не завжди паритетні стосунки із роботодавцями;

2) з різних причин, насамперед, суто об'єктивних (нестабільність економічної ситуації у країні, відсутність нормативно-правового забезпечення, у тому числі й прозорих гарантій щодо податкових пільг, а наразі ще й наслідки карантинного періоду тощо) роботодавці не готові якісно долучитися до упровадження на виробництвах елементів дуальної професійної підготовки.

Сама спроба запровадити дуальну тематику саме на рівні професійної освіти є цілком зрозумілою і виправданою, але, за констатованої відсутності загальнодержавних економічних передумов, а відтак і нормативно-правового забезпечення, лише в якості наближеного практичного ознайомлення, адаптаційного «призвичаювання» до загальних принципів та філософських засад кращого світового досвіду професійної підготовки.

Список використаних літературних джерел:

1. Закон України «Про професійно-технічну освіту» від 10.02.1998 № 103/98-ВР [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/103/98-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про забезпечення молоді, яка отримала вищу або професійно-технічну освіту, першим робочим місцем з наданням дотації роботодавцю» від 04.11.2004 N 2150-IV [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2150-15>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання надання роботодавцям дотації для забезпечення молоді першим робочим місцем» від 19.03.2008 № 223 [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/223-2008-%D0%BF>.
4. Абашкіна Н. В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині: Монографія / Н.В. Абашкіна. – К.: Вища школа, 1998. – 207 с.
5. Абашкіна Н.В. Розвиток професійної освіти в Німеччині (кінець ХІХ - ХХ ст.): Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук / Н.В.Абашкіна. – К, 1999. – 46 с.

6. Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2019, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 20.02.2020 № 193/34476 [Електронний документ]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-20>.

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПОСІБНИКІВ ЯК СКЛАДОВОЇ СУЧАСНОГО КОМПЛЕКСНОГО МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

*Андрєєва Ольга Вікторівна - викладач вищої категорії предмету
«Товарознавство харчових продуктів», ДНЗ «Одеське вище професійне училище
морського туристичного сервісу»*

В епоху глобалізації найвпливовішими факторами соціальної динаміки стають інформація, наука і освіта. Конкурентоспроможною стає людина, яка опанувала основи наук, володіє новітніми способами сприйняття й передачі інформації, освічена, практично підготовлена у професійному та світоглядному контексті.

Важливою складовою інформаційної культури є інформаційна грамотність - вміння формулювати інформаційну потребу, запитувати, шукати, відбирати, оцінювати інформацію, в якому б вигляді вона не була представлена.

Інформаційна грамотність педагога – це здатність розуміти необхідність певної інформації, виявляти, знаходити, оцінювати та ефективно використовувати цю інформацію для розв’язання певних проблем навчально-організаційного та науково-методичного характеру [5].

Ефективність навчання знаходиться в прямій залежності від комплексу засобів навчання, а ефективність застосування - від його змісту і науково-методичного рівня. Комплекс засобів обумовлює досконалість форм і методів навчання; їх сукупність утворює дидактичну систему, яка впливає на якість підготовки майбутніх фахівців.

Сьогодні викладач, який здійснює навчання, стає перед проблемою постійного зростання обсягу інформації, яку повинен засвоїти студент, але при

цьому здійснюється скорочення часу на вивчення дисциплін. Ця суперечність може бути усунена лише за рахунок високоякісних посібників, розробки навчально-методичних матеріалів, що сприяє поетапному формуванню активності студентів груп ВПУ, розвитку продуктивних пізнавальних потреб.

Принципи активізації навчання реалізуються шляхом системного формування навчально-пізнавальної активності студентів, у тому числі раціонального відбору та структурування змісту навчання.

У парадигмі навчання освітнє середовище сприяє успіху усіх учасників освітнього процесу, в якому викладач, швидше за все, дизайнер, організатор пошуку знань, ніж «транслятор» [2].

Застосування засобів навчання в процесі передачі інформації дозволяє скоротити час на викладання навчального матеріалу та створити чіткі орієнтири у подальшій навчально-пізнавальній діяльності студентів, яка пов'язана з їх самостійною роботою [3].

Найважливіші властивості інформації, які необхідно враховувати в роботі, - ступінь повноти, достовірність, оперативність, цінність. Основні критерії якості - оптимальність, ефективність, точність, актуальність.

Посібник - допоміжна навчальна книга, яка не в усьому відповідає програмі. Деякі питання в ньому можуть не розглядатися, інші, навпаки, викладатися ширше або не так, як в підручнику. Вимоги, що пред'являються до навчальної книги, настільки багатогранні і суперечливі, що в усьому світі відчувається дефіцит хороших підручників, має тенденцію до збільшення в міру зростання обсягу знань і нових вимог [4].

У професійній підготовці навчально-наочні посібники повинні виконувати наступні **функції**:

- ✓ забезпечувати адекватне відображення дійсності;
- ✓ служити самостійним джерелом наочності навчання;
- ✓ доповнювати текст підручника чи пояснення викладача;
- ✓ збуджувати емоції і викликати інтерес студентів;

- ✓ направляти самостійну роботу студентів, з огляду на їхній індивідуальний стиль роботи;
- ✓ різноманітнити процес навчання;
- ✓ служити засобом керування процесом навчання;
- ✓ здійснювати контроль і самоконтроль;
- ✓ підвищувати інтенсивність пред'явлення навчальної інформації;
- ✓ полегшувати працю викладача й учнів;
- ✓ підвищувати доступність навчання.

Основні дидактичні функції засобів навчання, як компонента освітнього процесу, полягають у наступному [1]:

- підвищують ступінь наочності, роблять доступним для студентів навчальний матеріал, що без застосування засобів навчання недоступний чи узагалі важкодоступний;
- допомагають задовольнити і у максимальному ступені розвивають інтереси студентів, інтенсифікують їх працю і тим самим дозволяють підвищити темп вивчення нового матеріалу;
- є джерелом інформації, звільняючи викладача від великого обсягу технічної роботи і тим самим сприяючи підвищенню його творчого рівня;
- є засобом керування пізнавальною діяльністю студентів з боку викладача.

Одним із завдань методичної роботи училища є створення сучасного комплексно-методичного забезпечення предметів (професій), розробка і видання навчально-методичних посібників, рекомендацій, наочних засобів навчання; забезпечення інтеграції навчального процесу, науки і практики. Участь у методичній роботі є професійним обов'язком для всіх педагогічних працівників.

Відповідно до законодавчо-нормативної документації, яка регламентує освітню та методичну діяльність у закладах професійної освіти, одним з основних напрямів науково-методичної діяльності педагогічних працівників професійної школи є розробка навчальних та методичних рекомендацій і посібників [5].

Товарознавство, як інтегральна дисципліна, складна і різноманітна, у змінних умовах постійно розвивається. Молодшому спеціалісту технології харчування без знань властивостей продовольчих товарів неможливо забезпечити процес їх оцінки, і як результат – забезпечити прибутковість торговельної діяльності ЗРГ.

Актуальність створення навчальних посібників з товарознавства продовольчих товарів обумовлена відсутністю у освітньому середовищі достатньої навчальної інформації товарознавчої оцінки як продуктів бджільництва, так і нерибних продуктів моря, пояснюється їх великим біологічним різноманіттям, обмеженим вживанням до недавнього часу в Україні, тенденціями сучасної світової кулінарії.

При формуванні інформаційних матеріалів комплексного методичного забезпечення дисципліни «Товарознавство харчових продуктів» викладач має чітко відслідковувати зміни у законодавчій і нормативній базі, формувати базу нормативних документів, використовувати в освітньому процесі; акцентувати увагу студентів на важливості і беззаперечному виконанні їх положень у виробничій діяльності, розвивати у студентів почуття обов'язку та відповідальності за якість і безпеку харчових продуктів, які споживає гість в закладі ресторанного господарства.

У міжнародній практиці основою для забезпечення безпеки продовольства став Кодекс Аліментаріус (Codex Alimentarius) - збірник міжнародно схвалених, поданих в однаковому вигляді стандартів на харчові продукти, розроблених під керівництвом Всесвітньої Організації Охорони здоров'я (WHO) та Продовольчої і Сільськогосподарської Організації ООН (FAO), спрямованих на захист здоров'я споживачів і гарантування чесної практики в торгівлі.

Кодекс Аліментаріус являється найважливішим міжнародним довідником в галузі якості харчових продуктів, стандарти Кодексу охоплюють основні продукти харчування, оброблені і необроблені продукти, напівфабрикати. В Україні створена і діє Національна комісія України з Кодексу Аліментаріус, яка також гармонізує національні нормативні документи до вимог міжнародних.

Державні нормативні документи - стандарти на продукцію встановлюють вимоги до груп однорідної або певної продукції, які забезпечують її відповідність призначенню. У них наводяться технічні вимоги до якості продукції при її виготовленні, постачанні та використанні; визначаються правила приймання, способи контролю та випробування, вимоги до пакування, маркування, транспортування, зберігання продукції.

У міжконтестастійний період протягом останніх двох років викладачем розроблено два навчальних посібника.

На допомогу кухарям створено **посібник за темою «Продукти бджільництва»**, у якому представлено біологічно активні продукти бджільництва з основами апідології, нутриціології, апітерапії і практичного товарознавства.

Продукти бджільництва придбали цінність серед людства як найбільше джерело природних біологічно активних речовин, діють як біогенні стимулятори, лікують причини хвороби, а не симптоматику, абсолютно нешкідливі для організму.

У посібнику представлена характеристика функціональних продуктів: бджолина отрута, бджолиний віск, квітковий пилок, обніжка і перга, бджолиний підмор, забрус, прополіс, маточне молочко, трутнєве молочко або трутнєвий розплід, екстракт воскової молі. Надано перелік нормативних документів України на продукти бджільництва.

Кожен продукт має характеристики: хімічний склад, харчова і біологічна і фізіологічна цінність, лікувально-профілактичне використання, поширення у світовій кулінарії, органолептичні, фізико-хімічні показники, показники безпеки, методологія ідентифікації і експертизи в ЗРГ, умови та строки зберігання.

Посібник за темою «Товарознавча характеристика нерибних продуктів моря» акумулює наступну інформацію: Закони України, база НД викладача (Codex Alimentarius, міжнародні, міждержавні, національні стандарти, що нормують виробництво і споживання продуктів аквакультури), авторські матеріали викладача. При розробці посібника опрацьовано 14 підручників,

посібників академічних видань, у додатках представлено 14 стандартів Codex Alimentarius, 17 міждержавних стандартів, 30 національних нормативних документів.

Світовий ринок харчових продуктів на сьогодні є абсолютно глобалізованим, логістика торгівлі дозволяє мінімізувати термін доставки до України харчової продукції, що швидко псується, до декількох годин. Сучасний ресторан представляє споживачу найрізноманітніший асортимент нерибних продуктів моря. Академічних видань, за якими викладач навчає студента затребуваним компетентностям оцінки нерибних продуктів моря, вкрай мало, часто не враховують показники новітніх нормативних документів оцінки якості продуктів, у тому числі імпортованих. Саме ці прогалини освітнього інформаційного середовища послужили підставою для розробки авторських матеріалів викладача, містить узагальнену інформацію з багатьох джерел.

До змісту посібника входять теми:

- ✓ Сучасний стан, історія розвитку аквакультури
- ✓ Показники безпеки «Норми та правила для риби та рибних продуктів» ДСТУ-Н САС/RCP 52.
- ✓ Отруєння біотоксинами гідробіонтів.
- ✓ Хвороби людини, джерелами яких є прісноводна риба і раки.
- ✓ Авторські матеріали викладача за темою «Нерибні продукти моря».
- ✓ Систематика, морфологія, будова нерибних продуктів моря
- ✓ Хімічний склад і харчова цінність, використання в кулінарії
- ✓ Товарознавча оцінка якості, контамінанти та їх гранично допустимі норми за національними та міжнародними НД: 15 найменувань ракоподібних, молюсків, іглошкірих, нетрадиційна сировина.

Висновок

Методична культура є вищою формою активності педагога, його творчої самостійності, стимулів і умов удосконалення освітнього процесу та науково-методичної діяльності професійного навчального закладу.

Керування процесом формування навчально-пізнавальної активності студентів здійснюється цілеспрямованим відбором та структуруванням змісту навчання.

Освітній процес дисципліни «Товарознавство харчових продуктів» молодших спеціалістів технології харчування має бути організований так, щоб результатом була їх своєчасна адаптація до сучасного інформаційного простору.

Важливим стає той факт, що в процесі вивчення, а в подальшому і в технологічній практиці, приходить усвідомлення важливості питань, пов'язаних з якістю і безпекою харчових продуктів - сировини для приготування страв і напоїв, формується відповідальність за здоров'я гостей, усвідомлення беззаперечності врахування і дотримання вимог НД у роботі ЗРГ.

Вивчення проблеми якості і безпеки харчових продуктів відіграє важливу загальноосвітню, патріотичну, методологічну роль у підготовці молодших спеціалістів технології харчування, здатних застосовувати норми технічного регулювання у повсякденній виробничій діяльності.

Лише комплексний підхід до вивчення дисципліни, інтеграції інформації сучасних академічних видань, міжнародних і національних нормативних документів, що регламентують якість і безпеку харчових продуктів, дозволить підвищити якість освіти, відкрити нові шляхи для самореалізації викладачів і студентів.

Список використаних літературних джерел

1. Комплексне методичне забезпечення професій. Фондова лекція Розробила: Т. В. Кандюріна. Кафедра МПН І ОП. Розглянуто на засіданні кафедри 09.01.2008, Протокол № 1. Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників.
2. Малигіна. В. Д. Методика викладання у вищій школі. Конспект лекцій. Кафедра товарознавства і експертизи продовольчих товарів. Донецький Національний університет економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. – Донецьк, 2014. - 115с.
3. Основні аспекти педагогіки профтехосвіти. Навчальний посібник /Нікуліна А.С., Молчанов В.М., Верченко Н.В., Торба Ю.І. - Донецьк: ДПО ІПП, 2006. – 296 с.

4. Подласый, И.П. Педагогика: учебник для прикладного бакалавриата/ И.П.Подласый. - 3-е изд., перераб. и доп. - Москва: Издательство Юрайт, 2015. - 576с.
5. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С. Шевчук. - Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2018.- 139с.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ЗП(ПТ)О

*Андреєва Вікторія Олександрівна, майстер виробничого навчання ДНЗ
ОВПУ МТС «Одеське вище професійне училище морського туристичного
сервісу».*

Сучасна освіта у всьому світі зазнає суттєвих змін не лише у змісті навчального матеріалу, а й у технологіях, формах і засобах його передачі.

Передача знань - важливий процес, від якого залежить якість навчання здобувачів освіти й успіх розвитку їхніх життєвих орієнтирів. Сучасний ринок праці в умовах модернізації професійної освіти вимагає від фахівців наявність необхідних професійних знань і умінь, здатність швидко та мобільно реагувати на економічні та соціальні зміни, ефективно спілкуватися та орієнтуватися в інформаційному просторі, постійно вчитися та реагувати на потреби громадянського суспільства.

Однією з найважливіших тенденцій сьогодні є надання освіти **на основі компетентного підходу**.

Професійна компетентність педагога ЗП(ПТ)О характеризується такими елементами діяльності:

- ✓ підвищення якості навчально-організаційної та науково-методичної діяльності у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- ✓ реалізація сучасних освітніх практик та новітніх виробничих технологій у навчально-виробничий процес ЗП(ПТ)О;
- ✓ розв'язання та аналіз ситуацій та проблем професійного характеру;

- ✓ створення сучасного комплексного методичного забезпечення предметів (професій);
- ✓ впровадження сучасних технологій виробництва та дотримання технологічних вимог до товарів і послуг;
- ✓ координація видів професійної педагогічної діяльності;
- ✓ створення банку професійної і навчальної інформації для суб'єктів освітньої діяльності на основі використання сучасних ІКТ;
- ✓ забезпечення безпечних умов праці та високого рівня виробничої культури;
- ✓ постійне підвищення рівня професійної компетентності;
- ✓ аналіз результатів навчально-виробничої діяльності як технологічного процесу.

Від рівня професійної компетентності педагога та результатів його роботи залежить як його особистий імідж, так й імідж закладу професійної освіти в цілому, що позитивно сприяє на працевлаштування випускників ЗП(ПТ)О.

Особливої уваги у сенсі компетентнісного підходу до професійної підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти потребує методика впровадження сучасних освітніх практик.

Інноваційні процеси у професійній підготовці обумовлені високим рівнем навчально-методичної компетентності педагога професійної школи.

Педагогічні працівники та керівники навчальних закладів, стратегія яких орієнтована на інноваційний підхід у навчанні, вихованні та управлінні, відрізняються:

- високими професійними знаннями в галузі управління, у тому числі менеджменту інновацій;
- основними стійкими педагогічними здібностями (комунікативністю, перцептивністю, конструктивністю, креативністю, прогностичністю, саморегулятивністю, самоорганізацією);
- педагогічними особливостями, які сприяють створенню активного освітнього середовища;

- знаннями основ педагогічної техніки (уміння керувати власним емоційним станом, володіння елементами ораторського та акторського мистецтва, технікою контактної взаємодії);
- готовністю до надання допомоги з питань розвитку творчого потенціалу учнів та колег;
- толерантністю до проявів творчості інших;
- здібністю до високого рівня емпатії та рефлексії;
- позитивним ставленням до учнівської молоді.

Сучасному педагогу дуже важливо мати індивідуальний підхід до учнів, забезпечити максимальну увагу у спілкуванні з кожним, формувати інтерес до професії, зацікавити учнів до оволодіння теоретичними та практичними знаннями. Кожен учень має почувати себе особистим.

В процесі реалізації інноваційної діяльності, її загальних творчих основ створюються найефективніші умови для розвитку інноваційної діяльності педагога, формування у нього прагнення до нового. Основу і зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, впровадженні новоутворень у традиційну освітню систему, що передбачає досягнення найвищого ступеня педагогічної творчості.

Головними особливостями інноваційної діяльності педагога професійної школи є особистісний підхід, творчий, дослідно-експериментальний характер, стійка мотивація на пошук нового в організації навчально-виробничого та навчально-виховного процесів.

Професійна компетентність – основа формування позитивного іміджу педагога професійної школи. Імідж науково-педагогічного працівника – це сформований образ, який уособлює позитивні особистісні та професійні якості педагога. Він вимагає від науково-педагогічного працівника вибір індивідуального стилю роботи та оволодіння спеціальними технологіями само презентації у вищому навчальному закладі.

Список використаних літературних джерел

1. Ковальчук В., Оршанський Л. Професійна підготовка на засадах компетентнісного підходу. – Молодь і ринок, №11-12, 2016.- С.6-10.
2. Шевчук С.С. Інноваційний урок у професійній школі : навч.-метод. посіб. / С.С. Шевчук. – Біла Церква : БІНПО УМО НАПНУ, 2015. – 110 с.
3. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2018.- 139с.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІ ДЛЯ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Андрієнко Алла Миколаївна, викладач першої категорії ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»

Я викладаю предмет «Облік, звітність, калькуляція» в ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу». Декілька років тому наш заклад приєднався до впровадження дуальної форми навчання у навчальних групах за професіями «кухар судновий», «офіціант».

За дуальною формою професійно-теоретична підготовка в означених навчальних групах, на відміну від традиційних груп, скорочена, через що викладачам загальнотехнічних і спеціальних дисциплін доводиться викладати інформацію теоретичного характеру у стислому вигляді. Робочими навчальними програмами з професійно-теоретичної підготовки передбачена значна доля самостійної роботи учнів з опанування теоретичною інформацією у повному обсязі в процесі виробничого навчання безпосередньо в умовах виробництва (сфери послуг). Проте, не все так просто, як передбачено навчальними програмами в процесі реалізації дуальної форми навчання. Скорочення обсягу теоретичної інформації має негативні наслідки для опанування учнями знаннями за означеними професіями.

Різний рівень підготовленості до професійного навчання за професіями «кухар судновий», «офіціант» свідчить про те, що не всі учні у змозі самостійно засвоїти значний обсяг теоретичної інформації і часто у процесі професійно-практичної підготовки на підприємстві (у нашому випадку, у ресторані як об'єкті сфери послуг) зіштовхуються з явним небажанням персоналу надати їм

теоретичну або практичну консультацію. Тому скоріше всього ті, хто бажав би досконально вивчати предмет, звертаються до викладача на перервах або після занять.

Навчальний предмет «Облік, звітність, калькуляція» потребує знань, пов'язаних з математикою, що передбачає наявність в учнів таких необхідних і важливих професійних і особистих якостей як посидючість та уважність. До того ж, це предмет, у якому велике значення відводиться документам виробничого характеру, з якими учень-практикант значною мірою має справу на підприємстві. Це, наприклад, технологічні та *калькуляційні картки*, які він повинен уміти складати грамотно, користуватися ними при приготуванні та калькулюванні страв. На уроках теоретичного навчання викладачі формують в учнів уміння щодо алгоритму розробки калькуляційних карток, але на виробництві в учня не завжди є можливість безпосередньо побачити оригінали цього виду технічної документів через те, з ними має справу бухгалтер підприємства. Ціна страви - дуже вагомий фактор ресторанного господарства, тому саме на уроках теоретичного навчання, а не в умовах виробництва учні вивчають цю тему робочої навчальної програми з означеної дисципліни. На уроці ми складаємо звіти, які використовуються матеріально відповідальними особами на виробництві. Саме на теоретичних заняттях учні вбачають єдність теорії та практики підприємства, що дає їм натхнення для поглибленого вивчення предмету.

Не дуже гарно відбуваються справи з *програмами підприємств*, так як учнів зовсім до них не допускають. Зрозуміти підприємства можна – це складна та конфіденційна програма. Саме через це на уроках із спецпредмету цій темі приділяється особлива увага із сподіванням, що при сприятливих умовах на підприємстві учні згадають зможуть використати знання, сформовані у навчальному закладі.

При вивченні навчальної дисципліни «Облік, звітність, калькуляція» особлива увага приділяється таким документам як *збірники рецептур*. Уміння використовувати збірники рецептур, можливість довести свою правоту теоретично та практично, працюючи з відсотками відходів, нормами

взаємозаміни, нормами втрат при тепловій обробці – все це дуже важливо, в першу чергу, для майбутнього робітника, від цього залежить найчастіше їх зарплатня.

Позитивні моменти дуальної форми навчання є те, що практика на виробництві і заняття з професійно-теоретичної підготовки відбуваються у тісному взаємозв'язку. Учень розуміє важливість теоретичної інформації, розуміє те, що без сформованих знань необхідного рівня він не зможе стати професіоналом. Це мотивує подвійно.

Із *негативних моментів дуальної форми* можу привести такі приклади:

- ❖ Відірваність викладача від підприємства ресторанного господарства через те, що викладач не завжди може бути присутнім на підприємстві, приділяти ключовим питанням теми робочої навчальної програми особливу увагу.
- ❖ Підприємства харчування частіше використовують працю практикантів на другорядних роботах, які не відповідають професії, що вивчається; не здійснюють їх переміщення по технологічним процесам, а використовують одноманітну працю на одному об'єкті; не приділяють часу на консультування та наставництво. Про взаємодію *«учень → навчальний заклад → виробництво»*, де усі в однієї зв'язці, мова зовсім не йдеться.
- ❖ Викладачі витрачають свій час після уроків частіше у групах дуальної форми навчання, а теоретичні часи скорочені і у багатьох викладачів немає ставки. Багато викладачів шукають іншу роботу, або підробітки, так як неможливо прожити на мінімальну зарплатню. Незадоволення оплатою праці ніколи не сприяло роботі.
- ❖ Не завжди в учня залишається час на теоретичне навчання, так як часто вони починають працювати додатково на підприємстві, приходять втомлені та намагаються відсипатись на лекції. Це неприпустиме явище, яке відволікає викладача та інших учнів від навчального процесу. На зауваження викладача такі учні відповідають, що працюють. Зрозуміти їх можливо, так як багато з них - із неповних або малозабезпечених сімей, де заробіток учня потрібен та важливий.

Мій досвід впровадження дуальної форми у професійне навчання не завжди позитивний. На мою думку або тому, що ми робимо лише перші кроки у цьому напрямку, або тому, що не дуже позначені обов'язки усіх тих, хто являється учасником цього експерименту.

Навчальні заклади намагаються використати усі свої можливості для реалізації дуальної форми підготовки кваліфікованих робітників, але бізнес не завжди грає за правилами. Це може бути неофіційне працевлаштування, де має бути наведений жорсткий порядок, або відносини між підприємством та навчальним закладом. Має бути зацікавленість усіх. І відповідальність також. Тоді професійний навчальний заклад може стати своєчасним, незалежним, конкурентноспроможним. Оснащеність аудиторій, лабораторій буде на найвищому рівні, де здобувачі професійної освіти будуть у сучасних умовах набувати необхідних професійних компетенцій. Педагоги - цінувати та пишатися своєю роботою. Від цього виграє і навчальний заклад, і підприємства, і держава. Але має бути верховенство права і закону, де у кожного будуть чітко визначені права та обов'язки. На це потрібен час, але саме за такими принципами реалізується дуальна форма навчання в інших країнах, і саме так вона має діяти у нашій державі. Ми усі маємо прикладати всі зусилля, щоб ця справа дійшла до чітко визначеної цілі та був результат, яким би ми усі пишалися.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ГЕЙМІФІКАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Арестова Інна Валеріївна, старший викладач кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (м. Біла Церква, Київська обл.)

Сучасність нині ставить перед людиною багато викликів. Одним з них є зміна підходів до навчання та професійної підготовки здобувачів освіти. Останнім часом багато уваги приділяється гейміфікації в освіті, тобто навчанню через гру. Потужний потік нової інформації, реклами, застосування комп'ютерних технологій на телебаченні, розповсюдження ігрових приставок, гаджетів і комп'ютерів мають великий вплив на формування особистості підлітка та його сприйняття навколишнього світу. Раніше інформацію з будь-якої теми учень міг отримати за традиційними джерелами: підручник, довідкова література, лекція педагога, конспект уроку. Але сьогодні, з огляду на сучасні реалії, педагог повинен вносити у навчальний процес нові методи і засоби подачі інформації. Виникає питання, навіщо це потрібно? Мозок учня, налаштований на отримання знань у формі розважальних телевізійних та мультимедійних програм, набагато легше засвоїть запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіа засобів. [2, 3]

Гейміфікація (ігровізація, геймізація, англ. *gamification*) — використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення здобувачів освіти до розв'язання проблем. [5]. Гейміфікація (ігрові рішення, ігрові елементи, прикладні ігри тощо) та її застосування в освітньому процесі є необхідною передумовою досягнення дидактичних цілей навчання та забезпечення повноцінного і всебічного розвитку здобувачів освіти, формування компетенцій

та надкомпетентнісних навичок, якими має володіти повноцінна особистість у сучасному світі. [4]

Гра – це діяльність, яку практикують люди на всіх етапах свого життя та за допомогою якої формуються необхідні соціальні та професійні навички. Часто від батьків і педагогів можна почути зауваження на кшталт: «Сучасна молодь й так весь час грає у своїх телефонах!», «У житті треба важко працювати, а не гратися!». Але гейміфікація є технологією, коли не до ігрового процесу додаються ігрові елементи, переслідуючи певну мету. *Ірина Левинська*, керівниця проекту «Ігри в освіту» тренінгової компанії «Академія гри», вказує на те, що в освітньому процесі можна гейміфікувати усі напрямки діяльності підлітків: урок, перерву, позаурочну діяльність, і навіть обід в їдальні. Але всі ці напрямки зіштовхуються з таким моментом – з чого варто почати? Необхідно запам'ятати важливе правило - не потрібно гейміфікувати все і одразу. Основна мета полягає у необхідності розуміння, для чого це робиться. *І. Левинська радить* пропускати всі ідеї через сито питань: «Що я хочу?», «Якої мети прагну?» Вона розглядає такі етапи гейміфікації: мета; оцінка наявних ресурсів; постановка завдань; виконання завдань; результат. [1]

Гейміфікація може використовуватися у випадках: формування певних навичок або поведінки; для візуалізації та підкреслення таких дій і навичок, які важко продемонструвати за допомогою традиційних методик; для зацікавлення учнів; для спостереження учнями за своїм власним прогресом.

Гейміфікація допомагає «достукатися» до сучасної молоді, яка звикла грати в комп'ютерні ігри і спілкуватися у соціальних мережах. Ігрові методики завжди використовувалися як у шкільній, так і професійній освіті. Контрольні і екзамени, перехід із курсу на курс, фінальне тестування – в цьому можуть бути присутніми елементи гри, втім не завжди дієві. Проблема в тому, що класичні освітні методики часто ігнорують простий, але безмежно значущий факт – навчання має приносити радість, воно може і має бути цікавим. [6]

Хороша гра вирішує кілька потреб гравців: потреба в автономії («я сам вибираю, грати чи ні», «я вибираю, у що грати і як досягати успіху»); потреба у

компетентності («я розібрався і впорався»); потреба у визнанні («я можу поділитися результатом з друзями»). Найцінніший потенціал ігрового навчання криється в тому, що воно допомагає здобувачам освіти бачити завдання, тему або модель у контексті – як частину системи. На відміну від запам'ятовування, зазубрювання і опитувань, які часто критикують за спрямування на окремі факти, ігри змушують здобувачів освіти бачити предмети і явища у їхніх зв'язках. [2 - 4].

У мережі Internet є безліч електронних освітніх ресурсів. Зокрема, користувачі-педагоги дають позитивні відгуки про такий електронний освітній ресурс, як <http://learningapps.org>. Цей ресурс містить платформи для створення ігрових навчальних вправ, який дозволяє кожному педагогу втілити всі свої ідеї, проявити креативність у створенні ігрових вправ, а також використати вправи, створені іншими. Сучасний здобувач освіти завжди має під рукою чи то смартфон, чи то інший гаджет, який має вихід у мережу Інтернет, тому проблем з використанням даного онлайн-ресурсу не виникає, а навчання стає цікавим і результативним. [4]

Отже, гейміфікація допомагає здобувачам освіти за невеликий проміжок часу освоїти, перетворити і використати у практичній діяльності великі об'єми інформації. Дуже важливо організувати процес навчання так, щоб вони активно, з цікавістю і захопленням працювали на заняттях, бачили плоди своєї праці і могли їх оцінити. Саме в цьому педагогу допомагає поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій, у тому числі і комп'ютерних. Адже використання комп'ютера під час занять дозволяє зробити процес навчання мобільним, строго диференційованим та індивідуальним. [3, 4]

Список використаних інформаційних джерел

1. <https://vseosvita.ua/news/heimifikatsiia-v-osviti-iaak-navchatys-cherez-hru-16447>
2. <https://osvitanova.com.ua/posts/2596-heimifikatsiia-v-osviti>
3. <http://konf.koippo.kr.ua/blogs/index.php/blog12/title-462>
4. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/10/part_3/40.pdf

5. <https://uk.wikipedia.org/>
6. <https://docs.google.com/presentation/d/>

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ПРЕЗЕНТАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ЗП(ПТ)О

***Бєлікова Наталія Олександрівна**, викладач загальнотехнічних дисциплін
Професійного технічного училища № 26 (м. Кременчук, Полтавська обл..)*

Результати аналізу науково-педагогічної літератури свідчать, що у найрозвинутіших країнах світу здійснюється інтенсивне впровадження мультимедійних систем і технологій у навчальний процес всіх ланок освіти. Костянтин Дмитрович Ушинський писав так: «Дитяча природа вимагає наочності». Для сучасного учня ЗП(ПТ)О підручники або пояснення викладача на уроці втрачають свого колишнього значення, що призводить до зниження інтересу до процесу навчання.

Проблема, яку я намагаюся вирішити, є необхідність розробки й використання мультимедійних презентацій, які передбачають вдосконалення та видозміну традиційних форм організації навчального процесу професійно-практичної підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти..

Об'єкт мого дослідження – процес формування та закріплення в учнів нових знань за допомогою мультимедійних презентацій.

Предмет дослідження – умови і методи застосування мультимедійних презентацій у навчальному процесі з професійно-теоретичної підготовки.

Мета дослідження. На основі аналізу сучасної науково-методичної літератури визначити поняття мультимедійних презентацій; проаналізувати використання мультимедійних презентацій як засобу формування професійних знань здобувачів освіти у процесі викладання; удосконалення й урізноманітнення діяльності педагога з метою підвищення продуктивності освітнього процесу.

Працюючи над проблемою «Використання мультимедійних технологій на уроках математики, фізики, інформаційних технологій», маю труднощі із технічним оснащенням, оскільки кабінет не укомплектований сучасним ІКТ-обладнанням. Намагаючись подолати визначені проблеми, працюю, за можливістю, в кабінеті інформатики, а також використовую мультимедійні проектор та екран. Я вважаю, якою б складною і нудною не була тема уроку, вона стане цікавою для учнів, якщо навчальний матеріал на екрані буде представлений у фарбах, із звуком та іншими ефектами.

Варіанти використання презентацій:

1. Проведення презентацій на уроці при поясненні нового матеріалу.

Заздалегідь створена презентація замінює традиційну форму пояснення нового матеріалу і фіксує увагу учнів на ілюстраціях, даних, формулах і т.п. Наприклад, під час вивчення нового матеріалу за темою «Створення та настроювання діаграм. Вибір типу діаграми» у якості наочності можна використати комп'ютерну презентацію «Історія виникнення діаграм». (див. мал. 1)

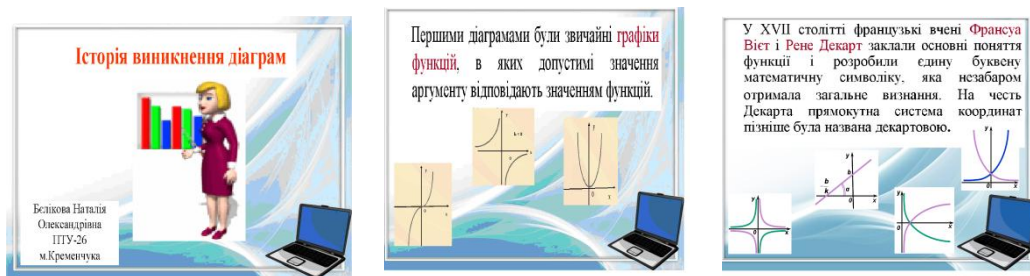

Рис. 1. Елементи навчальної презентації слайди 1-3.

2. Наочна демонстрація процесу.

Наочна демонстрація процесу (побудова діаграм, таблиць, моделювання фізичних дослідів і т. д.), яку неможливо або досить складно провести за допомогою плакатів чи класної дошки.

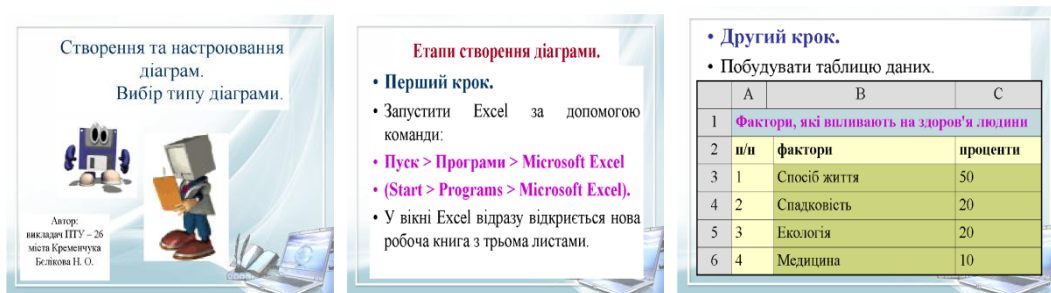

Рис. 2. Елементи навчальної презентації слайди 1-3.

3. Презентація за результатами виконання індивідуальних і групових проектів. Самостійна підготовка учнями (одноосібно або малими групами) презентацій для супроводу доповіді; створення фотоальбомів як звітів про проведені групою учнів навчальних досліджень у межах проектної діяльності.

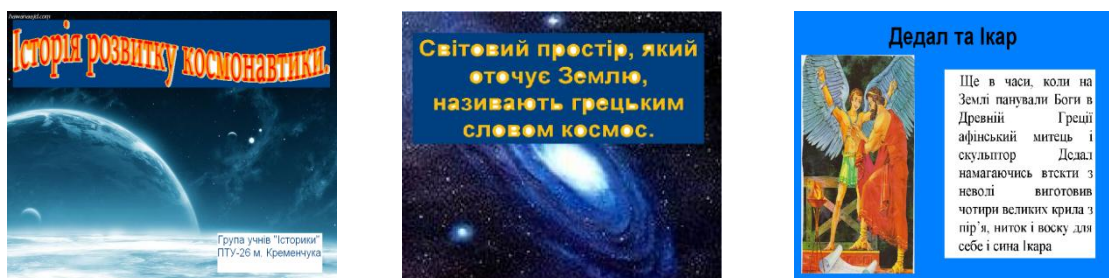

Рис. 3. Елементи учнівської презентації слайди 1-3.

4. Спільне вивчення джерел і матеріалів. Спільне вивчення інформаційних джерел та матеріалів уроку (наприклад, обговорення творів мистецтва на основі мультимедійних енциклопедій, відсканованих графічних зображень або отриманих з Інтернету матеріалів тощо).

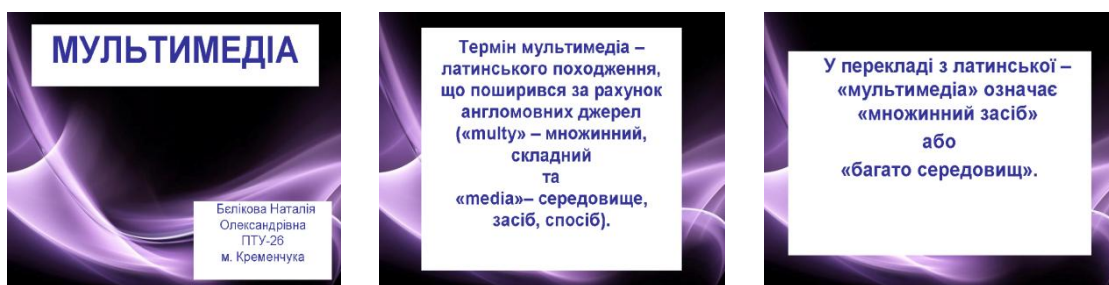

Рис. 4. Елементи інформаційної презентації слайди 1-3.

5. Коригування та тестування знань. Учні самостійно вивчають матеріал на основі презентацій; працюють з тестуючими системами та тренажерами; виконують завдання за тестувальними презентаціями. На уроці за темою «Створення та настроювання діаграм. Вибір типу діаграми» під час закріплення знань можна запропонувати учням перевірити свої знання шляхом виконання тестових завдань. (див. мал.5).

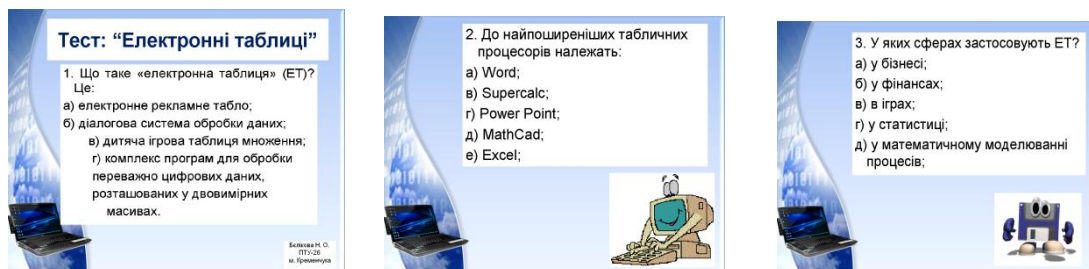

Рис. 5. Елементи навчальної презентації з тестовими завданнями слайди 1-3.

Мультимедійний сценарій уроків являє собою його мультимедійний конспект, що містить короткий текст, основні формули, креслення, малюнки, відеофрагменти, анімації. *Наприклад*, під час вивчення теми програми: «Атомна та ядерна фізика» можна використати мультимедійний сценарій уроку «Протонно-нейтронна модель атомного ядра. Нуклони».

Тема уроку: Протонно-нейтронна модель атомного ядра. Нуклони.

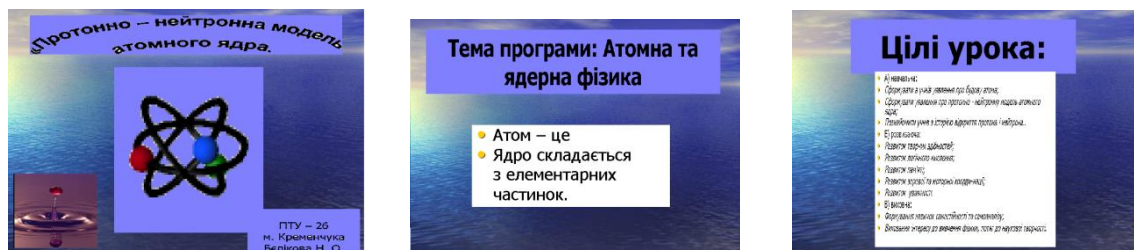

Рис. 6. Елементи презентації слайди 1-3.

Тип уроку: комбінований.

Вид уроку: бесіда, розповідь, фронтальна робота, індивідуальна робота, робота в парах, самостійна робота, вправи з застосуванням комп'ютера, самоперевірка.

Дидактичне забезпечення: файли – презентації, картки із завданнями до самостійної роботи, тести для короткої перевірки вивченого матеріалу, кросворд.

Матеріально-технічне забезпечення: ПК, комп'ютерний проектор

ХІД УРОКУ (дидактична структура)

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗНАНЬ

2.1. Перевірка домашнього завдання. Стислий аналіз після попередньої перевірки.

2.2. Мотивація навчальної діяльності учнів. (Побажання викладача)

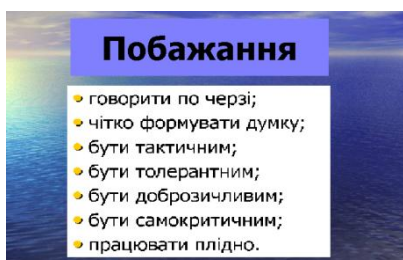

Рис. 7. Елемент презентації слайд 4   Рис. 8. Елемент презентації слайд 5.

2.3. Перевірка попередніх З,У,Н (слово викладача з елементами бесіди)

Викладач: Одного дня польський письменник

Рис. 9. Елемент презентації слайд 6.

Вам необхідно швидко протягом 3 секунд продовжити речення. Я розпочинаю, а ви закінчуєте. Отже ....

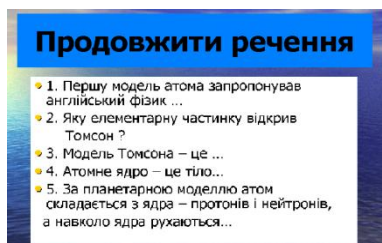

Рис. 10. Елемент презентації слайд 7.

III. ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

3.1.Розповідь викладача, доповіді учнів супроводжуються презентацією

Учень 1. Доповідь 1. Відкриття протона.

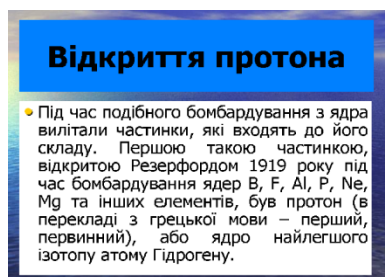

Рис. 11. Елементи презентації слайди 8, 9.

Учень 2. Доповідь 2. Відкриття нейтрону.

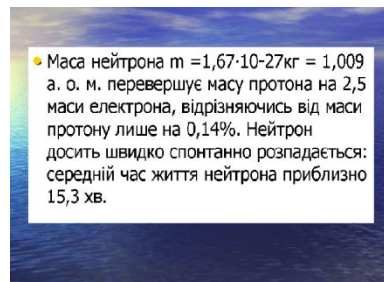

Рис. 12. Елементи презентації слайди 10, 11.

3.2. Перевірка доступності нового матеріалу

1. Робота з опорним конспектом.

2. Відповіді на усні тести.

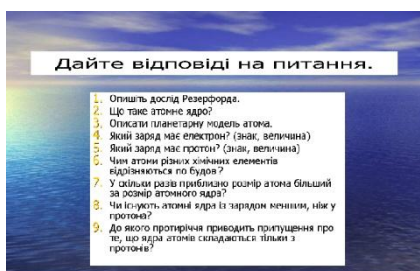

Рис. 13. Елемент презентації слайд 12.

IV. ЗАКРІПЛЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ

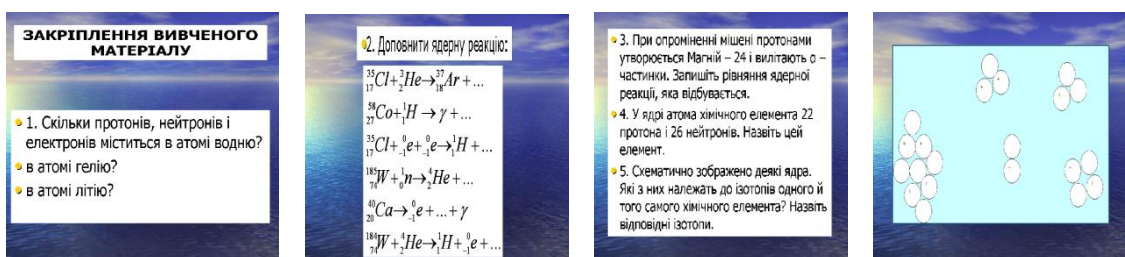

Рис. 14. Елементи презентації слайди 13-16.

У. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ УРОКУ

Видача домашнього завдання. Вивчити конспект уроку. Намалювати моделі ядер.

Електронні засоби навчання дозволяють продемонструвати процеси або змоделювати явища, за якими неможливо спостерігати протягом одного уроку або які несуть небезпеку для здоров'я та життя людини. І тут нам на допомогу приходять мультимедійні засоби навчання, які позбавляють нас цієї небезпеки та дають змогу учням більш глибоко зрозуміти природу досліджуваного явища чи процесу.

Рис. 15. Явища природи.

При вивченні теми «Клімат», можлива демонстрація таких небезпечних явищ, як буревії, смерчі, блискавка за допомогою відео.

А як не скористатися комп'ютерними технологіями при вивченні теми «Штучні супутники. Розвиток космонавтики»? Можна здійснити уявну подорож у Всесвіті.

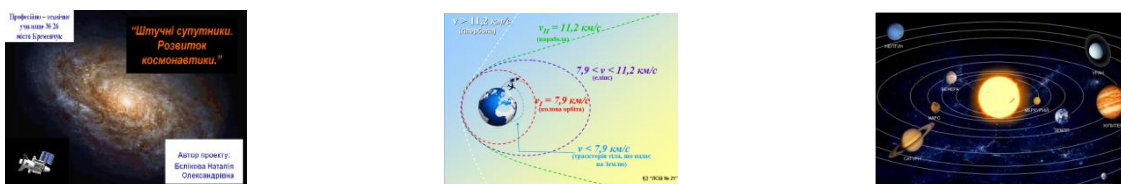

Рис. 16. Елементи презентації слайди 1, 8, 13.

А чи можливо навчити учнів визначати агрегатні стани води, якщо ви знаходитесь у кабінеті в якому не має ні льоду, ні води, ні пари? І тут нам знову на допомогу приходить комп'ютер.

Рис. 17. Агрегатні стани води.

Основним джерелом розвитку суспільства нині є інформація. Комп'ютер є засобом її обробки. Прискорення науково-технічного прогресу припускає широке впровадження в галузь освіти обчислювальної техніки. Інформаційні технології дають змогу забезпечити всебічне, гнучке керування педагогічним процесом.

Використання презентацій у професійному навчанні дає змогу інтенсифікувати процес засвоєння інформації учнями, допомагає їм самостійно здобувати нові знання, дає можливість раціоналізувати роботу викладача. Презентація як метод навчання формує в учнів знання і уміння, а також розвиває мислення, самостійність і спонукає до продуктивного мислення, використанню навичок, до колективної співпраці, полегшує сприймання навчального матеріалу, сприяє формуванню конкретних уявлень, точних понять.

Отже, **мультимедійна презентація** – це один з ефективних методів організації навчання на уроках, потужний педагогічний засіб, що виходить за межі традиційної класно-урочної системи і багаторазово посилює можливості

здійснення особистісно-орієнтованого підходу у навчанні. Впровадження цієї діяльності дає змогу педагогу організувати засвоєння сучасних інформаційних технологій, сформувати в учнів необхідні навички самостійної роботи з сучасними системами, дає змогу водночас використовувати різні способи представлення інформації.

Викладач за допомогою мультимедійної презентації скеровує увагу учнів на головне, виділяє головні аспекти предмета, явища, супроводжує показ поясненнями, розповіддю. Використання на уроках презентацій дає змогу обійтися без класної дошки під час пояснення нового матеріалу, а також стимулює учнів до пізнавальної діяльності, що дає змогу формувати пізнавальну мотивацію.

Презентація дає можливість чітко виокремити структуру матеріалу вивчення, створити найкращі умови для мимовільного запам'ятовування, показати зв'язок теорії з практикою, найповніше розкрити сутність і закономірність явищ, що вивчаються, демонструвати явища, показувати схеми, виведення формул, рівнянь тощо.

Список використаних літературних джерел

1. Белей Н. І. Педагогічний дизайн мультимедійного уроку/ Н. І. Белей // Зарубіжна література в школах України. – 2009. – №9. – С. 3–5.
2. Вовкотруб В. Принцип наочності й наочні засоби в ергатичній системі «викладач – технічний пристрій – студент» / В. Вовкотруб // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. – 2002. – Вип. 45. – Ч. 1. – С. 49–51.
3. Гуржій А. М. Інформатизація навчання і створення електронної навчальної літератури: проблеми, шляхи вирішення /А. М. Гуржій, А. Д. Волинський // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2006. – № 6. –С. 285.
4. Дементієвська Н. П. Як можна комп'ютерні технології використати для розвитку учнів та вчителів / Дементієвська Н. П., Морзе Н. В. //Актуальні проблеми психології: Психологічна теорія і технологія навчання / За ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. – К. : Міленіум, 2005. – Т. 8, вип. 1. – С. 23–38.
5. Пінчук О. Проблема визначення мультимедіа в освіті: технологічний аспект / О. Пінчук // Нові технології навчання. – К., 2007. – Вип. 46. – С. 55–58.

6. Салівон Т.Л. Підготовка педагогів до розробки навчальних занять з мультимедійним супроводом у класі інформаційно-комунікаційних технологій / Т.Л. Салівон. – Біла Церква, 2005. – С.64–69.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ МОРСЬКИХ ПРОФЕСІЙ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

*Болдескул Віра Данилівна, викладач, спеціаліст вищої категорії ДНЗ
«Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»*

За останні кілька років відбуваються зміни у суспільстві, зокрема, в молодіжному середовищі, яке, на жаль, не завжди бере до уваги досвід попередніх поколінь та думку дорослих, віддає перевагу матеріальним цінностям.

Сьогодні молоду людину вже не влаштовує абстрактна професійна освіта, що не прив'язана до ринку праці і може задовольняти потреби особистості лише в освіті як такій, але при цьому не здатна забезпечити фінансового достатку. Молодь здебільшого намагається обрати те, що дасть їй гарантоване робоче місце, гарні умови праці й високу заробітну плату. Не є таємницею, що студенти першого курсу зовсім не мріяли про ту спеціальність, на яку вони вступили для отримання майбутньої професії. Завдання закладу освіти – утримати таких учнів, бо навчальні установи поставлені в умови необхідності збереження контингенту студентів заради існування навчального закладу.

Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу – дійсно унікальний навчальний заклад. Спеціальності, які отримують випускники, дуже затребувані. Є можливість працювати за кордоном та на сучасних морських пасажирських лайнерах і вантажних суднах. Але для цього необхідно полюбити те, що робиш. Людина, яка автоматично виконує свою роботу, далеко не піде. Треба бути цікавим роботодавцю, вміти гідно і відповідально нести місію компанії, де хочеться працювати. І тільки старанно вивчаючи досвід висококваліфікованих фахівців, можливо на практиці напрацювати свої особисті навички, розкрити для себе секрети обраної професії, щоб бути конкурентними.

Робота на флоті – це складна, важка і небезпечна робота. Моряку, необхідно багато знати і вміти застосовувати на практиці свої знання. Це необхідно знати робітникам усіх спеціальностей, але тільки морякам і пілотам необхідно часто приймати рішення в умовах гострого дефіциту часу, впливу на психіку небезпечних факторів, відсутності можливості порадитись і отримати консультативну допомогу.

Обравши собі професію моряка випускник нашого професійного навчального закладу повинен бути готовим: до тривалих рейсів, і, значить, до тривалих розлук з рідними і близькими; до ненормального для берегового робітника режиму роботи і відпочинку у період несення вахт; до частоті зміни кліматичних і годинних поясів; до одноманітності повсякденного життя; до того, що навіть з тими, хто тобі просто недруг, треба жити, працювати і спілкуватись кожного дня; до шуму, вібрації, ударів хвиль по корпусу судна, хитавиці, електромагнітного випромінювання полюсів та інше.

Сучасні судна за добу можуть пройти багато миль, і на протязі доби може змінюватись декілька разів може як погода, так і стан моря. Судно може також попасти в район дії тайфунів, смерчів, сильних вітрів. При плаванні в Антарктиді та Арктиці безпекою для судна можуть стати криги, айсберги, обмерзання корпусу.

Перелік усіх цих небезпек моряку треба не просто знати, а вміти уникнути цих професійних небезпек. У разі, коли небезпеки не вдалося уникнути, моряк повинен діяти таким чином, щоб не допустити пошкоджень судна і усунути загрозу для життя екіпажу. Досвід роботи моряків у складних умовах плавання зібрано у різних документах (рекомендаціях, інформаційних довідниках, правилах, вимогах тощо), які треба знати і суворо дотримуватися.

Безпека кожного члена екіпажу в морі залежить від забезпечення живучості судна. *Організація забезпечення живучості судна передбачає:*

- постійну підтримку справності судна, його устаткувань, технічних засобів у відповідності до вимог, що забезпечують безпеку судна і його морехідність;
- відповідний нагляд за судном і навколишніх обставин;

- постійну готовність засобів боротьби за живучість судна;
- підготовку екіпажу до боротьби за живучість;
- постійну наявність на борту судна встановленої кількості екіпажу, який здатний забезпечити боротьбу за живучість.

Одною із основних вимог при працевлаштуванні українських моряків є вільне володіння англійською мовою і високий рівень професіоналізму. Знання це – сила. Тільки хороший багаж знань – залог швидкого кар’єрного зростання.

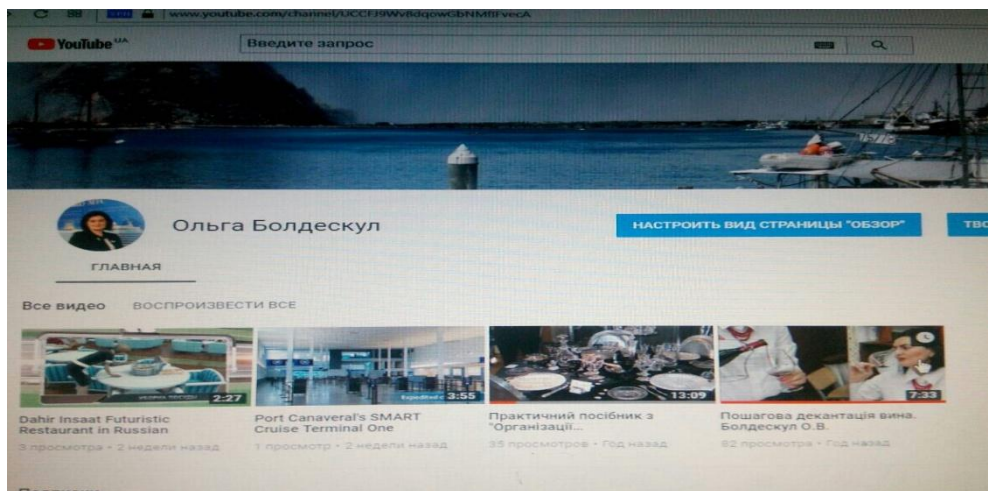
В нашому училищі вже дві групи за спеціальністю «кухар судновий» навчаються за дуальною формою (2 дні – теоретичне навчання, 3 дні – професійно-практична підготовка на виробничих об’єктах). Учні цих груп відпрацьовують приготування страв згідно меню на різних об’єктах, удосконалюючи свої професійні знання, уміння та навички. Морські предмети, такі як «Будова судна», «Організація боротьби за живучість судна», «Техніка особистого виживання», учні вивчають не на суднах під час практики, а на уроках теоретичного навчання у навчальному закладі, причому у мінімальному обсязі. Саме через це вони не мають повного уявлення про тяжку і часом небезпечну працю моряків. Випускники нашого училища повинні бути не тільки кухарями, офіціантами, бортпровідниками, а і мати компетенції інших морських професій. Учні, які хочуть працювати на морських суднах, повинні мати більше теоретичних знань та практичних умінь і навичок з вище означених навчальних предметів.

Для відпрацювання умінь і навичок з підготовки фахівців морських професій можна ефективно використовувати у навчальному процесі морські тренажери, якими обладнані центри підготовки плавскладу як у нашому місті, так і у Ізмаїлі та Києві, але, на жаль, сьогодні проведення теоретичних та практичних занять у таких центрах практично неможливо через високу вартість таких занять.

Після закінчення теоретичного курсу відбувається закріплення знань та практичних умінь і навичок учнів на відповідність вимогам Конвенції з дипломування моряків і несенню вахти ПДНВ-78 з поправками.

МЕТОДИКА РОЗРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ АВТОРСЬКИХ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНО- ТЕОРЕТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Болдескул Ольга Вікторівна, викладач вищої категорії ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»

Тенденції зростання потреб суспільства у підготовці кваліфікованих робітників в умовах модернізації системи П(ПТ)О України дають яскраві уявлення про необхідність ефективного впровадження в освітній процес закладів професійної (професійно-технічної) освіти інформаційно-комунікаційних технологій на всіх етапах навчання.

Методика професійно-теоретичної підготовки сьогодні неможлива без використання сучасних освітніх технологій, а особливо без ІК-технологій

Особливості реалізації ІКТ у навчальному процесі [6]:

- можливість проектування всіх видів педагогічної і учнівської діяльності з використанням ІКТ;
- можливість створення сучасного програмного і методичного забезпечення у цифрових форматах;

- можливість спілкування учасників навчального процесу з використанням комп'ютерних та мережевих комунікаційних засобів;
- збагачення проектної технології за рахунок використання ІКТ;
- використання ІКТ для оцінювання та самооцінювання всіх видів діяльності учнів на базі розроблення навчальних та контролюючих програм, тестів, критеріїв тощо;
- використання учнями ІКТ для створення власного інформаційного продукту: презентації, публікації, Web-сайти тощо.

Мета статті – висвітлення методики розробки і використання електронних засобів навчання при викладанні спеціальних дисциплін у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

До *електронних засобів навчання* відносять віртуальні, інтерактивні, мультимедійні та інші.

«Електронні засоби навчання – це навчальні об'єкти, побудовані за допомогою комп'ютерних, телекомунікаційних, або Інтернет-комунікаційних технологій для використання в освітньому процесі» [1].

Г.Скрипка зазначає, що «електронні засоби навчального призначення – засоби навчання, що зберігаються на цифрових або аналогових носіях даних і відтворюються на електронному обладнанні» [5].

Мета використання електронних засобів навчання [3]:

- електронні навчальні засоби, які призначені для подальшого розширення сучасної методики навчання та створені для підтримання умов упровадження комп'ютеризації навчального процесу;
- електронні засоби навчання як система інформаційного навчання, що застосовується як інструмент поєднання комп'ютерного забезпечення, інформаційного оснащення та мультимедійних засобів

Електронні засоби навчання допомагають викладачу реалізувати такі **завдання**:

- урізноманітнити форми подання інформації;
- урізноманітнити види навчальних завдань;

- забезпечити зворотній зв'язок, який може бути реалізований завдяки діалогічній взаємодії учень – викладач;
- розширити можливості самостійної діяльності;
- забезпечити індивідуалізацію навчального процесу;
- використовувати ігрові прийоми навчання;
- застосувати різні види навчальної діяльності предметно-змістовного, предметно-операційного та рефлексивного спрямування;
- урізноманітнити етапи уроку, зокрема етапи мотивації навчальної діяльності, узагальнення навчального матеріалу, підсумки уроку.

Під час роботи викладачем спецдисциплін «Організація обслуговування у ресторанах», «Технологія обслуговування в готелях та туристичних комплексах», «Організація та техніка робіт бортпровідника», я відмітила, що учні не дуже проявляють зацікавленість у опануванні учбового матеріалу по навчальним посібникам, тому на своїх уроках я впроваджую електронні засоби інформації до уроків. Учні можуть вивчати сучасні види обслуговування, цікавитись і використовувати їх під час практичних робіт та виробничої практики.

Особливо актуально використовувати мультимедійні матеріали при викладанні навчального матеріалу, великого за обсягом, насиченим додатковою навчальною інформацією.

Мультимедіа (англ. *multimedia*) - контент, або зміст, який одночасно передається в різних формах: звук, анімована комп'ютерна графіка, відеоряд. Термін «мультимедіа» також часто використовується для позначення носіїв інформації. У такому випадку термін «мультимедіа» означає, що комп'ютер може використовувати такі носії та надавати інформацію користувачеві через всі можливі види даних, такі як аудіо, відео, анімація, зображення.

Вибір засобів навчання залежить від цілей і задач, змісту навчання, пізнавальних здібностей учнів, використовуваних організаційних форм і методів навчання, а також від дидактичних можливостей самих засобів навчання.

Працюючи викладачем «Одеського вищого професійного училища морського туристичного сервісу», мною були створені мультимедійні матеріали з предмету

«Організація обслуговування у ресторанах» за темами: «Практичне відпрацювання тем теоретичного навчання», «Покрокова декантація вина». Ці матеріали доступні до перегляду користувачів у соціальних мережах.

<https://youtu.be/imjnXyZ11sY> <https://youtu.be/moLuASnrK5k> <https://boldeskulolga.blogspot.com>

На сьогоднішній день інтернет ресурси пропонують різні навчальні платформи. Три роки тому я почала використовувати у навчальному процесі **платформу Classroom**. Платформа Classroom дозволяє вести дистанційне навчання, а також дає можливість учням, які пропустили заняття, ознайомитися з пропущеним матеріалом. Платформа також Classroom користується успіхом і в учнів, так як це щось нове і на сьогоднішній день учням набагато цікавіше отримувати інформацію з електронних носіїв, ніж з навчальних підручників.

Також мною створено особистий блог, на якому будь-який бажаючий користувач, а також і учні можуть ознайомитися з додатковою інформацією щодо сфери готельно-ресторанного бізнесу.

Користування комп'ютерною технікою та використання інтернет ресурсів допомагає також освоїти новітні комп'ютерні технології. Наприклад в сучасних готельно-ресторанних комплексах сьогодні використовуються такі види обладнання як:

Orderman - останнім часом величезну популярність отримали мобільні термінали, які заміняють офіціантові звичний блокнот. Завдяки їм оперативність обслуговування клієнтів істотно зростає: гість ще розмовляє з офіціантом з приводу вибору гарячого блюда, а в барі вже готуються замовлені їм напої. RK-MobWaiter на Apple iPod Touch - електронні блокноти офіціанта.

Пристрої типу iPad - технологія обслуговування без офіціантів в повноцінному ресторані. Завдяки їм відвідувачі можуть робити замовлення.

Зовнішній вигляд замовленої страви можна оцінити по фото на екрані, гість сам відправляє замовлення на кухню, тим самим спрощуючи і скорочуючи за часом весь процес замовлення. При цьому за допомогою встановлених на кухні відеокамер і плазмової панелі в залі можна спостерігати on-line за приготуванням своєї страви. Оплата здійснюється також без участі офіціанта - за допомогою кредитної карти, що вставляється в спеціальний пристрій, підключений до комп'ютера.

Кіоски NEXTEP POS - кіоски самообслуговування для самостійного оформлення замовлень на харчовій лінії і безготівкової оплати у кафе.

Kitchen Display System - для кухні концептуального ресторану і VDU (Video Display Unit) для фастфуду. В системі VDU замовлені страви з'являються на екрані в хронологічному порядку в міру їх введення на касовій станції. Дані про приготовлених стравах кухар прибирає з екрану за допомогою пульта управління. В системі KDS замовлення відображаються на екрані в порядку надходження, але тільки після їх збереження на станції. У даній системі існують два види моніторів - для кухаря і для офіціанта. На екранах кухаря відображається інформація про замовленнях і стравах, на екранах офіціанта - про стан готовності страв, при цьому кожному етапу приготування відповідає свій колір. Система KDS сигналізує кухареві про запізнення в приготуванні страв. Офіціант бачить орієнтовний час виконання замовлення і стадію, в якій він знаходиться.

Web-моніторинг - допомагають реєструвати будь-яке недотримання санітарних норм і правил безпеки. Ця технологічна розробка, розроблена компанією Sealed Air, здатна фіксувати порушення в роботі працівника, наприклад, коли персонал працює без рукавичок або головних уборів при обробці їжі. Завдяки такій технології, у керівництва складається правильне уявлення про рівень підготовки персоналу.

Круїзні компанії також охоче впроваджують інновації на борту. Тенденція до широкого використання технологій у круїзній галузі очевидна, і зміни в цій індустрії відбуваються швидко. Так, всього лише кілька років тому пасажери не могли користуватися стільниковим зв'язком на борту круїзного лайнера. Сьогодні

ж у них є не тільки ця можливість, але і доступ до Wi-Fi в більшості кают на нових суднах. «Ми скористалися технологіями для того, щоб вивести обслуговування пасажирів на новий рівень», - зазначає віце-президент і IT-директор компанії Royal Caribbean Cruises Білл Мартін (Bill Martin).

Обслуговуючий персонал сучасних лайнерів має при собі бездротові касові пристрої, тому пасажирів можуть швидко, без черг, купувати те, що їм потрібно, в будь-якій точці лайнера. (Наприклад, якщо пасажир сидить поруч з басейном замовить напій, замовлення буде передане з касового пристрою офіціанта прямо в бар, і коли офіціант прийде в бар, він зможе відразу забрати готовий напій).

Більше тисячі членів екіпажу мають при собі уніфіковані бездротові IP-телефони Cisco, що дозволяє прискорити доставку послуг (наприклад, пасажирів можуть напряму подзвонити своєму стюардові, а не звертатися через стійку адміністратора або залишати повідомлення).

Висновок

Для створення освітніх електронних ресурсів можна використовувати різноманітні інструментальні програмно-технічні та апаратні засоби, але це потребує від викладачів відповідної ІКТ компетентності. Більшість інструментальних програмно-технічних засобів, які можливо використати для створення освітніх електронних ресурсів безкоштовно. Перспективою вирішення проблеми створення освітніх електронних ресурсів є підвищення кваліфікації викладачів.

Доступність авторських мультимедійних матеріалів дає можливість учням та викладачам ознайомлюватись з ними, бути більш освіченими і впроваджувати ці знання для підвищення своїх професійних знань і умінь.

Використання електронних засобів навчання дозволяє учням опонувати пропущений навчальний матеріал дистанційно, особливо у тих випадках, коли учні тривалий час не можуть відвідувати заняття.

Список використаних літературних джерел

1. Буртовий С.В. Електронні засоби навчання – від теорії до практики. Методичний посібник. – Кіровоград : КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського», 2014. – 48с.
2. Інформаційні технології та електронні засоби навчального призначення – ознака сучасного уроку. Конспекти уроків / [Укл.: Цимбал І.І., Дьяченко Б.А., Сорочан Т.М. та ін.], Луганськ: Знання, 2006. – 504 с.]
3. Електронні засоби навчального призначення: каталог, методичні рекомендації та конспекти уроків(соціально-гуманітарні дисципліни, трудове навчання). / І.П. Воротникова, О.А. Геращенко. – Луганськ: СПД Резніков, 2008. – 252 с.,
4. Електронні засоби навчального призначення: каталог, методичні рекомендації та конспекти уроків (природничо-наукові дисципліни, математика, інформатика, управління навчальним закладом)/ І.П. Воротникова, О.А. Геращенко. – Луганськ: СПД Резніков, 2008. – 252 с. Знання, 2008. – 240 с.
5. Скрипка Г.В. Використання електронних засобів навчального та загального призначення в Кіровоградській області /Г.В.Скрипка // Науково-методичний посібник. Технологія фахової майстерності: ІКТ- компетентність в освітніх процесах: Матеріали обласної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті О. Хмури / Наук. ред. Т.Гришина. – Кіровоград : Видавництво обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського, 2007. – 116с. – С.50-54.
6. Шевчук С.С. Інноваційні підходи до навчання професії: Методичний посібник. – Донецьк: ПО ІПП УМО АПН України. – 2012. – 120 с.

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ДИДАКТИЧНИХ ЗАСОБІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕЛЕКТРОТЕХНІКА»

*Бондаренко Марина Вячеславівна, викладач професійно-теоретичної
підготовки ДНЗ «Гадяцьке вище професійне аграрне училище»*

Євроінтеграція є головним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України. Нові стандарти обумовлюють орієнтацію професійної освіти на підготовку фахівців з врахуванням європейських тенденцій оновлення змісту професійної освіти.

Сьогодні роботодавці вимагають від сучасних фахівців не тільки володіння професійними знаннями, але й вміннями сприймати потік інформації з різноманітних джерел, бути гнучким у вирішенні завдань процесуального та технологічного характеру. Задача викладача ЗП(ПТ)О – сформувати у здобувачів професійної освіти уміння і навички знаходити оптимальні рішення у нестандартних ситуаціях з використанням сучасних інформаційних технологій.

Якісна підготовка кваліфікованих робітників з навчальної дисципліни «Електротехніка» неможлива тільки на основі традиційної методики навчання з використанням сучасних дидактичних засобів. Педагогу сьогодні необхідно так планувати навчальний процес, щоб кожен учень мав змогу повністю індивідуально проявити себе, тим самим підвищити якість знань та особистий творчий потенціал.

Навчаючи учнів такої складної, але необхідної навчальної дисципліни як «Електротехніка», слід розуміти, що недостатньо просто скласти конспект уроку, сформувати поняття про машини чи прилади, написати формулу та розв'язати задачу. Учні необхідно мотивувати до вивчення кожної теми програми, розкрити необхідність кожного явища та процесу, розвивати пізнавальні та практичні навички, ставлення до науки в цілому, розуміти поважати відкриття вчених з різних галузей науки, щиро радіти успіхам, замислюватися над причинами

невдач, не боятися проявляти емоції, берегти цінності, поважати своїх однокласників. .

З власного досвіду роботи точно знаю, що викладений навчальний матеріал для більшості сучасних учнів за стандартом минулого є нецікавим, складним та несучасним. Дослідження вчених показали, що учнівська молодь зберігає в пам'яті: 10% того, що читають, 20% того, що чують, 30% того, що бачать, 50% того, що чують і бачать.

Сучасна методика професійно-теоретичного підготовки при проведенні занять із загальнотехнічних та спеціальних дисциплін дозволяє викладачам ЗП(ПТ)О не тільки презентувати новий теоретичний матеріал, але і закріплювати знання здобувачів освіти за допомогою можливостей застосування різноманітних практичних завдань, які можуть бути настільки цікаві, що рівень їх складності не викликають утруднень в учнів при їх виконанні. Засвоювати нову навчальну інформацію їм цікаво лише тоді, коли педагог використовує різні види наочності.

Навчаючи майбутніх *зварників*, я обов'язково звертаю увагу на професійне спрямування теоретичної інформації, тісно співпрацюю з майстрами виробничого навчання та викладачами спеціальних предметів. На моїх уроках така співпраця дає можливість використовувати навчальне демонстраційне обладнання у процесі вивчення будови та принципу роботи приладів, а також проводити розрахунки параметрів електроустановок за технічними характеристиками. Наприклад, при вивченні розділу робочої навчальної програми «Електричні машини змінного струму» в якості матеріально-технічного забезпечення уроків є синхронний та асинхронний двигун, а при розрахунку втрат, коефіцієнта потужності та коефіцієнта корисної дії електричної машини дані беру не з підручника чи довідника, а з технічних характеристик двигунів.

Тему «Трансформатори» вивчаємо на прикладі зварювального трансформатора, де учень, що здобуває професію «зварник», разом з теорією може наочно розглянути будову приладу, за номінальними величинами провести розрахунки коефіцієнта трансформації та корисної дії.

Здобуваючи *професію «кухар»*, учні не відразу розуміють, для чого їм вивчати «Електротехніку». З першого уроку терпляче переконую, що більшу частину операцій, які перетворюють сировину на готову продукцію, виконують машини та механізми. Саме тому усі електроустановки розглядаються учнями, як обов'язковий та необхідний для означеної професії навчальний матеріал: жарові шафи, електротеплове обладнання, електричні плити, холодильні камери тощо. Усі дані для проведення досліджень та розрахунків використовуються із результатів роботи діючого обладнання. Наприклад, треба розрахувати: яка номінальна потужність плити електричної секційної модульної з відомою напругою та силою струму; або скільки струму використає шафа жарова з відомою номінальною потужністю та напругою за одну годину випікання продукту; що відбудеться з діючим електрообладнанням, якщо їх підключити послідовно в мережу. Всі ці завдання і ситуації заставляють учнів подумати, що саме відбувається з наукової точки зору, проаналізувати принцип роботи устаткування та уміти проводити відповідні розрахунки з метою збереження енергоресурсів.

Використовую на уроках ІКТ. Комп'ютерні технології підсилюють дослідницькі, інформаційно-пошукові і аналітичні методи роботи з навчальним матеріалом, тому вивчення та закріплення навчального матеріалу проводжу за допомогою комп'ютерних презентацій, навчальних відео, які завдяки своїй наочності та яскравості, полегшують сприйняття учнями теми уроку.

Сучасна молодь є залежною від різноманітних гаджетів. Практично весь вільний час учні проводять у «всесвітній павутині», тож вважаю за необхідне повернути їх увагу у потрібне русло, використовуючи смартфон або мобільний телефон із виходом в Інтернет для навчання, адже це майже повноцінна заміна комп'ютера. Створення у мобільних додатках, наприклад *Viber*, сумісних з учнями груп дає можливість розсилання їм різноманітних завдань, проводити опитування або дистанційного навчання.

Часто використовую *платформу Kahoot* для проведення на заняттях вікторин або опитувань на якій кожен учень, попередньо зареєструвавшись, з легкістю та із

задоволенням може виконати завдання, а мені залишається спостерігати за роботою і відразу бачити результат на своєму комп'ютері, де за кожну правильну відповідь присуджуються бали. Вікторина передбачає вибір правильної відповіді з числа запропонованих і допомагає швидко перевірити знання учнів з будь-якої теми програми. Платформа Kahoot розрахована на одночасну участь всіх присутніх учнів.

Дану платформу використовую і для проведення змагань серед учнів. Спочатку проводжу опитування, причому завдання демонструються через проектор на екрані, а до кожного запитання може бути додано фото чи відеоматеріал. Учні за допомогою мобільного пристрою заходять тест за номером завдання і дають відповіді під своїми зареєстрованими іменами-логінами (кількість присутніх і їх логіни відображаються у віртуальній кімнаті на великому екрані). Час проходження даного опитування є обмеженим, так як на кожне запитання встановлюється час. На екрані відразу демонструється перший учень, що пройшов тестування. Наприклад, проводиться тестування за темою «Електричні кола змінного струму». На екрані демонструє різні види з'єднань елементів. У варіантах відповідей, без розрахунку, відразу запитується напруга живлення, повний опір кола або його повна потужність. Учні, що працюють над завданням, можуть практично миттєво здійснити розрахунки та надати правильну відповідь. Для першокурсників пропонуються теми, які дозволять їм пригадати навчальний матеріал, що вивчався у школі на фізиці. Розглядаючи зображення різних елементів, учні дають відповіді, які явища відбувається навколо них.

Не рідко для того, щоб зацікавити учнів та зосередити на вивченому, демонструю різні *відео Максима Намчука та Halyk Smart*, наприклад, такі як «Обертове магнітне поле та синхронна швидкість», «Принцип роботи трансформатора», «Двигун постійного струму», «Принцип роботи синхронного та асинхронного двигуна», «Синхронні генератори», тощо. Щоб зробити невелику перерву і не відволікти учнів від уроку, пропоную подивитися навчальні мультфільми з серії «*GetAClass - Фізика в опытах и экспериментах*», які тривають

до п'яти хвилин і це дає змогу учням трішки відпочити та поглянути на науку простіше.

Усі зазначені засоби навчання у поєднанні з вимогливістю та індивідуальним підходом до кожного учня, дають змогу формувати досвід творчої діяльності на уроці, який, в кінцевому рахунку, впливає на компетентність майбутнього фахівця і дозволяє формувати його власну активну позицію. Електротехніку, як навчальну дисципліну, учні починають сприймати як щось незвичне, адже вона не тільки дуже важлива, а й цікава.

Таким чином, питання формування професійної компетентності майбутніх кваліфікованих робітників з навчального предмета «Електротехніка» спонукає педагога шукати нові, сучасні форми, методи і засоби навчання, використовувати тісну співпрацю науковців та практиків педагогічної діяльності, застосовувати сучасні освітні технології, в тому числі і інформаційно-комунікаційні. Адже в умовах сьогодення, це шлях до розвитку і реалізації особистості учня та запорука його успішної його подальшого кар'єрного зростання..

Список використаних літературних джерел

1. Коваленко О. Е., Брюханова Н. О., Корольова Н. В., Шматков Є. В. Методика професійного навчання: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів інженерно-педагогічних спеціальностей. – Харків: ВПП «Контраст», 2008. – 488 с.
2. Методика професійного навчання: Методичний посібник/ І.Є.Сілаєва, С. С. Шевчук, С. І. Заславська.-Донецьк: ІПО ІПП УМО.-2013.-292с.
3. Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах: Затв. Наказом Міністерства освіти і науки України 30.05.06 р. № 419 // Офіційний вісник України. – 2006. - № 25. – С. 92–107.
4. Пометун О. І. та ін.. Сучасний урок. Інноваційні технології навчання: Наук.-метод. посібн. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
5. Скакун В. А. Организация и методика профессионального обучения: Учебное пособие. – М.: ФОРУМ:ИНФРА-М, 2007. – 336 с.

6. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. для учнів і пед. працівників проф.-техн. навч. закл. / Уклад.: С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, Н. Г. Ничкало; За ред. Н. Г. Ничкало. – К.: Вища шк., 2000. – 318 с.
7. Соломатін А. Організація уроку в умовах модернізації освіти // Відкритий урок – 2006. – №10. – С. 3-16.

МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО КОМПЛЕКСНОГО МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЇ (ПРЕДМЕТУ)

Вагнер Оксана Георгіївна, майстер виробничого навчання ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу».

Обґрунтована необхідність забезпечення якісної професійної освіти активізувала педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти на пошук шляхів підвищення ефективності освітнього процесу, вдосконалення всіх його складових елементів, зміни пріоритетів і цілей освітнього процесу. Посилюється його орієнтація на кінцеві результати, зокрема, на формування особистості випускника, його морального і творчого потенціалу, професіоналізму. Модернізація професійної освіти вимагає впровадження нових форм і методів навчання, пов'язаних з потребами суспільства до кваліфікованих робітників; розвитку новітніх технологій виробництва. Сьогодні зросли вимоги роботодавців до рівня підготовки випускників ЗП(ПТ)О, що обумовлює потребу у створенні навчально-методичних комплексів за професіями. Комплексне навчально-методичне забезпечення освітнього процесу з навчальної дисципліни (професійного модулю) охоплює весь «дидактичний маршрут» вивчення дисципліни, розробляється і створюється для всіх об'єктів освітнього процесу у вигляді навчально-методичних комплексів (НМК) з кожної теми або розділу програми, курсового проектування (якщо таке є за навчальним планом) з урахуванням необхідності засвоєння змісту програмного матеріалу, якісного формування системи базових знань, умінь, навичок. НМК розробляється педагогами професійної школи на основі *компетентнісного підходу* і реалізує такі **завдання**: організувати власну діяльність, виходячи з мети і способів її

досягнення; аналізувати навчальну або виробничу ситуацію, здійснювати поточний і підсумковий контроль, оцінювати та корегувати всі види педагогічної діяльності; нести відповідальність за результати своєї роботи; здійснювати пошук інформації, необхідної для ефективного виконання професійних завдань; використовувати інформаційно-комунікаційні технології у навчально-організаційній та науково-методичній діяльності; працювати в команді, ефективно спілкуватися з колегами, керівництвом, клієнтами.

Принципи створення навчально-методичних комплексів:

- принцип модульності
- навчальний модуль виступає єдиною структурною одиницею НМК;
- принцип ефективності або зв'язку між цілями і результатами навчання
- діагностичність опису цілей, реалізація, забезпечення контролю, включаючи об'єктивні методи досягнення цілей;
- НМК визначає цільову програму дій учнів і забезпечує її відповідними засобами навчання, а також створює умови для самоврядування, самоконтролю;
- зміст програм навчальних дисциплін має спиратися на сучасні досягнення науки, освітньої практики і реалізовувати авторський підхід до об'єкта вивчення;
- всі елементи УМК повинні забезпечувати комплексний підхід.

Комплексне методичне забезпечення професії (навчального предмету) – це розробка та створення оптимальної системи навчально-методичної документації, засобів навчання, необхідних для повного та якісного навчання предметів, професій в межах програми та відведеного навчальним планом часу.

Мета сучасного забезпечення (КМЗ) – досягнення високої якості підготовки фахівців. Завданнями КМЗ та його структурних складових є:

- створення інтегрованої сукупності навчально-методичного матеріалу;
- цілеспрямований розвиток знань, умінь і навичок здобувачів освіти;
- уніфікація освітнього процесу;

- активізація навчально-творчої та дослідницької діяльності здобувачів освіти;
- вдосконалення майстерності педагога з передачею його педагогічного досвіду;
- впровадження нових форм і методів педагогічної роботи;
- створення комплексної системи контролю знань і умінь учнів (студентів);
- забезпечення навчально-методичними матеріалами всіх урочної та позааудиторної навчальної діяльності;
- надання консультативної методичної допомоги всім суб'єктам освітнього процесу (учням, колегам, молодим спеціалістам) у навчально-організаційній, методичній, науково-дослідницької видах діяльності;
- забезпечення безперервності і продуктивності внутрішньої системи підвищення кваліфікації працівників освітнього процесу.

Вимоги до змісту окремих компонентів навчально-методичних комплексів залежать від виду навчально-методичного матеріалу, але загальним повинен бути комплексний підхід, який в тій чи іншій формі повинен:

- відображати зміст підготовки з дисципліни або розділу модуля і т.п.,
- обґрунтування рівня засвоєння навчального матеріалу;
- містити дидактичний матеріал, адекватний організаційній формі навчання і дозволяє учневі досягати необхідного рівня засвоєння;
- мати можливість в будь-який момент часу перевірити ефективність своєї праці, самостійно проконтролювати себе і відкоригувати свою навчальну діяльність;
- максимально включати об'єктивні методи контролю якості освіти.

КМЗ забезпечує навчальну діяльність викладача, майстра виробничого навчання та навчальну пізнавальну діяльність учнів на всіх етапах навчально-виробничого процесу:

- на етапі подачі та сприйняття навчального матеріалу;
- на етапі закріплення та удосконалення знань та вмінь;
- на етапах їх застосування та контролю.

Дидактичні функції КМЗ:

- ✓ підвищення ступеня наочності з метою посилення доступності навчального матеріалу;
- ✓ задоволення і розвиток пізнавальних інтересів учнів;
- ✓ виконання ролі джерела інформації;
- ✓ виконання ролі засобів управління пізнавальною діяльністю учнів з боку педагогів.

При створенні КМЗ педагог використовує різні інформаційні технології, таким чином, розвиваючи свою інформаційну культуру, а відповідно і інформаційну культуру студентів.

Висновок. Сучасне комплексне методичне забезпечення навчального предмету (професії) дозволяє використовувати системний, індивідуальний і особистісно-орієнтований підходи до організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.. Системний підхід до організації роботи педагога дозволяє вирішити актуальні проблеми навчання: розвиток навчально-організаційної, науково-методичної та дослідницької діяльності всіх суб'єктів освітнього процесу; введення сучасних технологій і методів навчання; посилення загальнонаукової підготовки педагога і учнів (студентів); приведення професійної підготовки фахівців відповідно до освітніх стандартів; акцентувати роботу педагогічних працівників професійної школи на консультативно-координуючу функцію управління пізнавальною діяльністю здобувачів освіти; а для підприємства - це можливість підготувати для себе кваліфіковані кадри, економія на витратах з пошуку і підбору працівників, їх перенавчання та адаптації.

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІНОМУ НАВЧАННІ

Гозулько Надія Валентинівна, викладач професійно-теоретичної підготовки ДНЗ «Херсонське вище професійне комерційне училище».

Як правило, всі освітні інновації представлені відповідними технологіями. Для навчання професії важливі всі рівні пізнання і всі види методик та технологій.

Під *інноваційною освітньою технологією* розуміють сукупність інноваційних форм, методів і засобів навчання, виховання і управління, об'єднаних єдиною метою. Вибір освітньої технології – це завжди вибір стратегії, пріоритетів, системи взаємодії, тактик навчання та стилю роботи педагога з учнем.

Сьогодні в арсеналі педагогічної практики налічується велика кількість інноваційних технологій і методик, в яких центральною фігурою є учень (студент), що знаходиться у центрі навчального процесу, які ґрунтуються на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості. До таких сучасних освітніх практик слід віднести проектну технологію, технологію інтерактивного навчання, кейс-технологію, технологію веб-квест, технологію коучингу та інші, які дозволяють розв'язувати вище зазначені проблеми.

Нова парадигма освіти зумовила реалізацію і таких **інноваційних моделей навчання**, як:

- **електронне навчання** (*e-learning*) – це система навчання, яка пропонує використання Інтернет-технологій, електронних бібліотек, навчально-методичних мультимедійних матеріалів, віртуальних лабораторій і практикумів тощо.
- **мобільне навчання** (*m-learning*) – це передавання знань на мобільні пристрої з використанням WAP I GPRS технологій. Мета мобільного навчання – зробити процес навчання гнучким, доступним і персоніфікованим, в якому

реалізується головний принцип мобільного навчання – навчання в будь-якому місці, в зручний час, яке потребує розроблення інтерактивних програмно-педагогічних продуктів та їх методичного забезпечення;

- **«перевернуте» навчання»** (*flipped learning*) – це модель активного навчання, що дозволяє «перевернути» звичайний процес навчання таким чином: учні (студенти) поза аудиторією переглядають відповідні відео-фрагменти навчального матеріалу за темою програми, який буде розглядатися на наступному занятті, самостійно вивчають теоретичний матеріал, а в аудиторії здійснюють його обговорення, виконують практичні завдання з його застосування.

Враховуючи вимоги до підготовки сучасного фахівця сфери обслуговування, варто зазначити, що саме проектна технологія навчання на сьогоднішній день відповідає тим стандартам, яких вимагає суспільство, адже у ході виконання учнями проектів не тільки формуються ключові професійні компетентності, необхідні для роботи у галузі, а й стимулюється їх інтерес до певних проблем, з'являється можливість практичного застосування набутих знань, умінь та навичок, окреслити перспективу подальшої роботи щодо забезпечення умов для формування й розвитку власного творчого потенціалу. Далі розглянемо сутність проектної технології і деяких інших сучасних освітніх практик та досвід їх впровадження у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, які готують кваліфікованих робітників для сфери обслуговування.

Проектна технологія – *система навчання, за якої учні набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, які поступово ускладнюються.* Ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму («навчання через діяльність»), розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником. В основі цієї технології лежить не інформаційний підхід, зорієнтований на розвиток пам'яті учнів, а діяльнісний, спрямований на формування в учнів комплексу розумових здібностей необхідних для дослідницької діяльності, а також конкретних практичних умінь і навичок.

Проект – сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об’єкта, предмета або теоретичного продукту. **Навчальний проект** – це спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, яка має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності і яка спрямована на досягнення спільного конкретного результату із розв’язування деякої проблеми, що є практично значущою для учасників проекту.

Навчальне проектування – це процес роботи над навчальним проектом, процес досягнення запланованого результату у вигляді конкретного «продукту».

Сутність методу проектів полягає у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до структурних і організаційних вимог у навчальному проектуванні. Це, у свою чергу, передбачає системне та послідовне моделювання вирішення проблемних ситуацій, які потребують:

- ✓ активізації пошукових зусиль учасників педагогічного процесу;
- ✓ дослідження і розробки оптимальних шляхів вирішення проектів;
- ✓ неодмінного публічного захисту і аналізу підсумків упровадження.

У сучасній педагогіці проекти поділяють на наступні типи:

- *за спрямованістю:*
  - практично-орієнтований;
  - дослідницький, творчий;
  - інформаційний (прикладний); - рольовий (ігровий);
  - комунікаційний;
- *за комплексністю і характером контактів:*
  - монопроект;
  - внутрішньоучилищний, позаучилищний;
  - мережевий (міжрегіональний);
  - міжнародний;
- *за тривалістю:*
  - міні-проект;
  - короткотерміновий проект;

- довгостроковий (семестровий, річний) проект.

Проектна діяльність – одна з найперспективніших складових освітнього процесу. Самостійне здобування знань, систематизація їх, можливість орієнтуватися в інформаційному просторі, бачити проблему і приймати рішення відбувається саме через метод проекту.

Інтерактивна технологія навчання – така організація навчального процесу, за якої неможлива неучасть учня у колективному взаємодоповнюючому, заснованому на взаємодії всіх його учасників процесу навчального пізнання: або кожен учень має конкретне завдання, за яке він повинен публічно звітуватися, або від його діяльності залежить якість виконання поставленого перед учнівською групою завдання.

Сьогодні можна говорити, що в українській педагогіці адаптовано, теоретично обґрунтовано і залучено до практики педагогів професійної школи широкий спектр інтерактивних методик і практик: ситуативне моделювання, інтерактивний тренінг, навчальні дискусії, ділові та рольові ігри тощо. Розглянемо методичний інструментарій деяких з них.

Діалог передбачає сприйняття учасниками педагогічного процесу самих себе як рівних партнерів, суб'єктів взаємодії.

Полілог – багатоголосся, у якому можна почути голос кожного учасника навчального процесу, можливість кожного учасника мати свою точку зору з будь-якої проблеми і готовність висловити ці погляди.

Інтерактивна лекція базується на організації спільної діяльності педагога і учнів та розвитку міжособистісних комунікацій в процесі навчання.

Дискусія – це аналітичний діалог між учнями або учнями і педагогом з проблеми, з якої існує багато варіантів думок, який передбачає вислуховування ідей різних співрозмовників і реагування на ці ідеї.

Інтерактивний тренінг – Проведенню заняття-тренінгу повинна передувати ґрунтовна підготовка педагога, тому що, як правило, таке заняття складається із декількох різнопланових етапів: семінару, практикуму, дискурсу, інтерактивної вправи, рефлексії, дебрифінгу.

Майстер-клас – Готуючись до майстер-класу, педагогу слід звернути увагу на те, що на даному занятті головним є не стільки повідомлення нової навчальної інформації, скільки презентація продуктивних способів (прийомів, методик, засобів) професійної діяльності.

Розігрування ролей – Сутність цього прийому у тому, що учні отримують від педагога вихідні дані щодо конкретної або проблемної виробничої ситуації, а потім беруть на себе виконання певних ролей, продиктованих ситуацією.

Робота в малих групах. Характерними ознаками такої форми діяльності учнів є: єдина мета і спільна мотивація дій; інтеграція індивідуальних дій у спільну діяльність; спільне прагнення досягнення успіху у навчанні; самоуправління та саморегуляція навчальної діяльності; колективна оцінка; відкритість навчальної діяльності .

Робота в парах – це один із різновидів малої групи. За пасивною моделлю навчання робота в парах найчастіше використовується з метою надання допомоги з боку більш успішного учня .

Рефлексія є самоаналізом, самооцінкою учасниками педагогічного процесу своєї діяльності, взаємодії.

Технологія web-квест – це сучасна технологія, яка основана на елементах проектної технології навчання і орієнтована на пошукову діяльність учнів з чіткими вказівками педагога із застосуванням сучасних інформаційно-комунікаційних засобів. Дана технологія представляє сукупність методів та прийомів організації дослідницької діяльності, для виконання якої учні здійснюють пошук інформації, використовуючи Інтернет-ресурси з практичною метою.

Отже, у сучасних умовах в Україні відбувається пошук нових прогресивних форм реалізації професійно-технічної освіти, що пов'язано з відмовою від стереотипів і застарілих поглядів та підходів до проектування, планування та організації навчально-виховного і навчально-виробничого процесів. Сучасні вимоги до якості трудових ресурсів потребують переважно інноваційних підходів

до їх підготовки, високого професіоналізму педагогічних працівників та керівників навчальних закладів системи П(ПТ)О.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ

*Горбачова Тетяна Вікторівна, викладач Державного навчального закладу
«Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського
національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського»*

Нині в усьому світі спостерігається низка процесів, що мають значний вплив на освітні системи. Значно зростає обсяг інформації і технологій, що відповідно трансформуються в усі ланки життя суспільства, спостерігається відповідна нестача висококваліфікованих фахівців, які відповідають сучасним вимогам. Навчання здобувачів освіти має орієнтуватись на розвиваючі технології, які формують в учнів уміння вчитися, оперувати і управляти інформацією, швидко приймати рішення, пристосовуватись до потреб ринку праці (формувати основні життєві компетенції). Створення добротного інформаційного середовища є ключовим завданням на шляху переходу до інформаційного суспільства. Масове впровадження інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) в освітню діяльність ставить проблему комп'ютеризації закладів освіти в розряд пріоритетних. Розвиток і впровадження ІКТ спрямовані на їх комплексне інформаційно-ресурсне й методичне забезпечення.

Впровадження інноваційних методів в освітній процес передбачає вміння викладачів-предметників користуватися засобами новітніх інформаційних технологій. Структура заняття з використанням ІКТ змінює саму суть навчального процесу, занурюючи його у спілкування, де ролі педагога й учня рівноправні: усі працюють для того, щоб навчатися, ділитися своїми знаннями, досягненнями свого життєвого досвіду. Важливим тут є не те, як багато учні знають, а як вони здобули свої знання і як будуть її використовувати у майбутній професійній діяльності.

Необхідною складовою формування єдиного освітнього інформаційного простору, першим кроком до використання інноваційних та дистанційних технологій навчання у професійній діяльності педагогів професійної школи є наявність Інтернету.

Для впровадження інноваційних освітніх технологій у професійну підготовку фахівців, викладачі та майстри виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти використовують інформаційні технології не лише на заняттях з інформатики, але й у всьому освітньому процесі навчального закладу. Особлива увага приділяється розвитку рис новаторства, креативності, адже педагог має підготувати учня до відповідальних, свідомих і розумних дій в умовах технічного прогресу, швидкого розвитку техніки, інформаційних технологій, раціональної самоосвіти і технічного та інформаційного навчання.

Нашим навчальним закладом успішно використовуються хмарні технології. *Хмарні технології* – це технології, які дозволяють віддалено використовувати засоби обробки та зберігання даних. Вони забезпечують виконання багатьох видів навчальної діяльності, контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів, онлайн-тестування, відкритості освітнього середовища.

Використання хмарних технологій у навчальному процесі перш за все дозволяє вирішити проблему забезпечення рівного доступу учнів та викладачів до якісних освітніх ресурсів як на уроках так і у позаурочний час. Важливий внесок у розвиток хмарних технологій для освіти робить компанія Google. *Google-сервіси* є безкоштовними і їх активно можна використовувати в освітньому процесі як учням так і педагогічним працівниками. Педагогічні працівники ліцею проходять навчання дистанційного курсу «Додатки Google в професійній діяльності викладача/адміністрації закладу освіти».

З впровадженням Google-сервісів у навчальному закладі викладачі та майстри виробничого навчання набули можливостей власноруч редагувати й змінювати вміст сайтів, публікувати в мережі власні роздуми, розміщувати особисті фотографії, відео-файли, зберігати матеріали, одночасно й спільно працювати над одним документом, налагоджувати інтерфейс веб-сторінок

відповідно до власних уподобань. До користувача «приспосовуються» *веб-сайти* – пошукові системи, які запам'ятовують ключові слова, введені користувачем; рекламні оголошення часто співвідносяться з вмістом матеріалів, що шукав користувач; товари, що пропонуються, упорядковуються не тільки за алфавітом, але й за кількістю переглядів та популярністю. Завдяки мережевим технологіям педагогічні працівники, маючи мінімальні навички роботи з комп'ютером, можуть створити особисте інформаційно-освітнє середовище. Для проектування навчального процесу, його моделювання і планування необхідне таке інформаційно-освітнє середовище, що яке б дозволило всім учасникам навчального процесу ефективно взаємодіяти і досягати спільних цілей. Таким середовищем, на мій погляд, є сервіси Google та пакет хмарних додатків. Завдяки подібним інструментам навчальний заклад поступово переходить на новий рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій.

Застосовуючи сучасні мережеві технології, ми зацікавлюємо учнів до навчання, говоримо з ними однією мовою. Хмарні технології - це технології розподіленої обробки даних, в якій комп'ютерні ресурси та потужності надаються користувачу як Інтернет сервіс. Хмарні технології - це електронне сховище даних у мережі Інтернет, яке дозволяє зберігати, редагувати, а також ділитися цікавими файлами і документами з колегами та допомагають суттєво змінити систему навчання. Можливості хмарних технологій, які використовуються для потреб навчання, роблять вагомий внесок у процес проектування навчальних завдань, систем оцінювання і на підсумковий навчальний досвід, що формується в учнів.

Також навчальний заклад широко використовує такий додаток як *Google Диск* – єдиний простір для зберігання файлів і роботи з ними. Він дозволяє працювати над документами одночасно з іншими користувачами. Наприклад: готувати спільний проект з колегами, планувати будь-які події або вести облік із партнерами. За допомогою цього сервісу ми завантажуюмо інформацію у хмару й маємо постійний доступ до будь-яких файлів, у тому числі відеороликів, фотографій, PDF, текстових документів та багатьох інших – усього 30 типів.

Успішно впроваджується у навчання інтерактивний *сервіс Classroom*, за

допомогою якого створюються курси навчання та додаються учні; створюються завдання та відбувається розсилання їх учням; робляться оголошення, коментуються завдання, обговорюють їх з учнями; учень отримує завдання, виконує його та надсилає на перевірку викладачеві; викладач бачить список виконаних робіт, перевіряє роботи, ставить оцінку або коментує виконану роботу.

Ще одними безкоштовними сервісами, які використовують педагогічні працівники нашого закладу для професійної підготовки майбутніх фахівців, є **Google Keep** та **Trello**, які призначені для створення та зберігання нотаток, посилань, електронних адрес тощо. Google Keep та Trello доступні у вигляді інтернет додатків з доступом через будь-який сумісний браузер. За допомогою Trello створено електронну бібліотеку для учнів та педпрацівників.

Kahoot! використовується у нашому навчальному закладі як безкоштовна платформа для навчання в ігровій формі, яка призначена для будь-якого навчального предмета та будь-якого віку. Найчастіше її використовують викладачі інформатики та математики. Все, що необхідно для впровадження цієї платформи, – комп'ютер викладача чи майстра виробничого навчання, проектор та наявність смартфонів в учнів навчальної групи. Процес перевірки уяви або обговорення будь-якого питання перетворюється у цікаву гру. В даній програмі викладачі та майстри створюють вікторини, дидактичні ігри, тести, різноманітні питання.

Однією із найпоширеніших платформ, яку впроваджує навчальний заклад у навчання – **learningapps**. Даний сервіс призначено для підтримки процесу викладання або самостійного навчання за допомогою інтерактивних модулів. Колектив навчального закладу використовує навчальні модулі, модифікує їх або створює нові модулі за допомогою наданих конструкторів та шаблонів.

Кожен із цих ресурсів викладачі та майстри використовують на своїх заняттях, змінюють під власні потреби, розробляють схожий чи зовсім інший навчальний модуль, який зберігають у власному «кабінеті», створивши свій акаунт в даному онлайн-овому середовищі.

З поширенням мережі Інтернет більшість технологій опрацювання

інформаційних даних зазнали чималих змін. Останнім часом масштаби впровадження ІКТ стрімко зростають. Сьогодні інтенсивно впроваджуються хмарні технології і сервіси у систему професійної (професійно-технічної) освіти і розбудова єдиного інформаційного простору. Використання ІКТ у навчанні - це наступний еволюційний крок до надання навчальному процесу властивостей адаптивності, гнучкості, відкритості та мобільності.

Найвагоміші переваги такого способу навчання - це можливість отримувати знання з багатьох джерел, будь де і будь коли, набувати навички сьогодення. ІКТ підвищують мотивацію учня та ефективність занять з професії. Сучасний учень потребує сучасних методів навчання, щоб у майбутньому працювати творчо, а значить бути успішним у житті. Упроваджуючи ІКТ, ми прагнемо мотивувати та зацікавити учнів до навчання, а викладачів та майстрів до більш тісної співпраці з ними.

Список використаних джерел:

1. Архіпова Т. Л. Використання «хмарних обчислень» у вищій школі / Т.Л. Архіпова, Т.В. Зайцева // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – № 17. – С. 99 – 108.
2. Самойлова І.А. Хмарні технології в освіті. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://docs.google.com/presentation/d/1t1YfIlb1vH5Rsg38JZCyUJ6BoWxwps85w>
3. Сабліна М.А. Можливості використання хмарних технологій в освітній та соціальній сферах. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/4116/1/M_Sablina_OD_7_IS.pdf
4. Шиненко М.А., Сороко Н.В. Використання хмарних технологій для професійного розвитку вчителів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ite.kspu.edu/webfm_send/308
5. Шокалюк С.В. Хмарні технології у загальноосвітніх навчальних закладах / С.В. Шокалюк, І.С. Закарлюка: [Електронний ресурс]. – <http://tmn.ccjournals.eu/index.php/cte/2013/paper/downloadSuppFile/68/51>

РЕАЛІЗАЦІЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Грицак Людмила Іванівна., майстер виробничого навчання Професійно-технічного училища № 26 м. Кременчука Полтавської області

Розвиток освіти, на сьогоднішній день, характеризується модернізацією навчання, його перетвореннями з метою підвищення ефективності на основі застосування інноваційних технологій. Основне завдання майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти компетентнісний підхід до освітнього процесу, освоювати та впроваджувати сучасні методи та технології навчання. Процес освіти у ЗП(ПТ)О має бути не лише процесом надання навчальної інформації, яка запам'ятовується або занотовується учнем, а процесом змістовно творчим, самостійним, з використанням активної діяльності здобувачів освіти на заняттях та їх зацікавленості в опануванні даною інформацією.

Інтерактивне навчання найбільше відповідає особистісно-орієнтованому підходу до навчання, тому що саме при використанні інтеракції є можливість змодельовати реальні професійні чи життєві ситуації, сформулювати проблеми для спільного розв'язання, використовуючи при цьому ігрові технології.

Рольова гра – це моделювання ситуації, де учасникам пропонується зіграти роль певної людини у знайомих обставинах чи ситуаціях. Сценарій часто вигадується, або використовуються реальні життєві *ситуації життєвого або соціального характеру*, з якими учасник може стикнутися у повсякденному житті.

Рольова гра подібна виставі в театрі. Це виконання учнями ролей, заданих певними ситуаціями, які вимагають використання особливої поведінки та

відповідної лексики. Гра забезпечує невимушену обстановку, в якій учні є настільки винахідливими і жвавими, наскільки це можливо.

Рольова гра – це групова форма навчання, яка відіграє важливу роль в активізації навчально-виховного процесу. Це досягається активізацією пізнавально-оцінювальної та практичної діяльності учасників заняття, певною організацією їх взаємодії та спілкування.

В процесі професійно-практичної підготовки рольова гра відбувається у кілька *етапів*:

- майстер виробничого навчання повідомляє тему заняття, мету, інформує учасників про зміст кожної ролі;
- створюються рольові групи;
- вибираються спостерігачі, які повинні отримати завдання щодо відстеження вербальної та невербальної поведінки учасників гри, оцінювання результативності гри тощо;
- опановування ролей і з'ясування суті проблемного питання чи ситуації;
- підготовка учасників до обговорення проблеми чи програвання ситуації (вироблення спільної думки щодо питань, які їм належить опрацювати на занятті, або вироблення стратегії поведінки у конфлікті, обумовлену певною роллю);
- послідовне обговорення проблеми або програвання «реальної» ситуації різними рольовими групами, які висловлюють свою позицію щодо проблеми, яка аналізується, або ж моделюють виконання необхідних дій. Упродовж гри майстер-ведучий визначає смислову лінію аналізу теоретичної проблеми або практичної ситуації, порушує додаткові питання та ставить завдання. Він заохочує всіх учнів до гри в атмосфері доброзичливості, взаємодопомоги, рівноправності;
- завершення заняття підбиттям підсумків (майстер наголошує на змісті та реалізованості задуму).

В процесі проведення рольової гри учні краще засвоюють професійні функції на особистому досвіді, розвивають логічне мислення, мовлення. Хоча така форма навчання вимагає підвищеної трудомісткості підготовки до уроку майстра виробничого навчання.

Ділова гра є формою відтворення предметного і соціального змісту *майбутньої професійної діяльності* фахівця, моделювання тих взаємин, що є характерними для цієї діяльності; моделювання професійних проблем, реальних протиріч та утруднень, що трапляються у типових професійних проблемних ситуаціях.

Ділова гра є комплексною, багатофункціональною дією, у межах якої сполучено декілька взаємопов'язаних видів діяльності: аналіз і пошук розв'язання проблем, навчання, розвиток, дослідження, консультування, формування колективної діяльності.

Застосування ділових ігор під час навчання дає змогу максимально наблизити навчальний процес до практичної діяльності, врахувати реалії професії, приймати рішення в умовах конфліктних ситуацій, відстоювати свої пропозиції, розвивати в учасників гри колективізм та відчуття команди, отримати результати за досить обмежений час. У спеціально створених умовах учень "проробляє" найрізноманітніші життєві ситуації, які дають йому змогу сформувати світогляд, відстояти свою позицію.

Як правило, ділова гра складається з таких *етапів*:

- ознайомлення учасників гри з метою, завданнями та умовами гри;
- інструктаж щодо правил проведення гри;
- утворення учасниками гри робочих груп;
- аналіз, оцінка та висновки результатів гри.

Підготовка майстра до ділової гри складається з таких кроків:

- розробка сценарію та алгоритму проведення ділової гри;
- розробка змісту інструктажів і практичних завдань для учасників гри;
- підготовка дидактичного та матеріально-технічного забезпечення;
- введення в гру учнів (постановка проблеми і мети, ознайомлення з умовами, регламентом, правилами, формування груп, розподіл ролей, консультація)

Оскільки підготовка учнів також охоплює великий об'єм роботи, то введення в гру потрібно проводити за декілька днів до уроку. Ця робота включає в себе такі етапи: робота з джерелами; «мозковий штурм»; тренінг; консультації з майстром виробничого навчання.

Ділова гра вимагає предметної й соціальної компетенції учасників, тому варто починати підготовку до неї з аналізу конкретних виробничих ситуацій і розігрування ролей. Необхідно також до початку гри формувати в учнів культуру дискусії.

Отже, впровадження ігрових технологій у навчально-виробничий і виховний процеси є важливим кроком для кращого опанування здобувачами освіти професійних знань, вдосконалення їхніх умінь та навичок. Використання ігрових технологій навчання у ЗП(ПТ)О дає учням можливість засвоювати знання не примусово, а педагогу - зацікавити учнів у формуванні, закріпленні та

удосконаленні професійних З,У,Н. Гра надає гравцям можливості «проживання» ситуацій в іншій світоглядній системі. Слід зазначити, що подібна можливість дуже рідко виникає в реальному житті, але її вплив на розвиток особливості людини важко переоцінити. Здатність «подивитися на світ чужими очима» є одним з важливих чинників, що забезпечують розуміння інших, не схожих на тебе людей, та більш адекватне саморозуміння.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «SAUS-VIDE» У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ КУХАРІВ

Демченко Галина Кузьмівна, викладач вищої категорії ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»

Сутність технології. «Су-від» («*Sous vide*», з французької «під вакуумом») - це технологія приготування страви за низькими температурами, за якою їжа, запакована під вакуумом у полімерний пакет або скляну банку, готується на водяній або паровій бані протягом тривалого часу (значно довше, ніж час приготування традиційним способом, зазвичай від 1 до 7 годин, а в деяких випадках до 48 або більше) та при суворо контрольованій температурі. Температура приготування страви значно нижча, ніж зазвичай використовується для приготування їжі, і сягає, як правило, близько 55-60 С для м'яса, та дещо вища для приготування овочів. Мета застосування цієї технології полягає в тому, щоб готувати продукт рівномірно та гарантуючи, що він буде готовий.

Три характеристики су-від приготування їжі (кожна з яких розроблялась окремо):

- низькотемпературне приготування їжі;
- приготування їжі в ємності, яка запобігає контакту продукту з теплоносієм;
- герметизація ємності з продуктом при використанні повного або часткового вакууму.

Історія виникнення технології «Су-від» («Sous vide»). Технологія приготування страв за низькими температурами вперше була описана Бенджаміном Томпсоном, графом Румфорд у 1799 році. В своїх експериментах він, в якості теплоносія, використовував повітря, намагаючись підсмажити м'ясо за допомогою машини, яку сам створив для сушіння картоплі. За його словами, м'ясо було: «не просто їстівними, але відмінно приготованим і, що саме дивно, добре на смак».

Технологія приготування їжі під вакуумом, з нагріванням або без, була розроблена американськими і французькими інженерами в середині 1960-х років як промисловий спосіб консервування харчових продуктів. Як і у випадку Румфорда, дослідники виявили, що приготування продуктів таким способом значно покращує їхній смак і текстуру. Оскільки цей метод був першою новацією вакуумування, певний час вакуумне пакування харчових продуктів називали «Cryovacking». Ефективність технології пакування продуктів у вакуумі - концентрація аромату фруктів навіть без теплової обробки.

Технологія «су-від» (технологія пакування продуктів у вакуумі) була використаний Жоржем Пралю (Georges Pralus), французьким шеф-кухарем, у 1974 році в ресторані Труагро (П'єра і Мішеля Труагро) в місті Роан, Франція. Він виявив, що страва фуа-гра, приготована у такий спосіб, зберігає свій первісний вигляд, не втрачає надмірно жир і має кращу текстуру. Ще одним піонером в технології «су-від» став Бруно Гуссо (Bruno Goussault). З 1989 року він був головним науковцем в Cuisine Solutions, компанії виробнику харчових продуктів, що в Олександрії, штат Вірджинія, США. Компанія проводила дослідження впливу температури на різні продукти харчування і стала відомою, готуючи топових кухарів з цієї технології. Він визначив параметри часу і температури приготування для різних продуктів. Гуссо і Пралюс самостійно працювали над розвитком технології су-від в 1970-х роках, і зрештою стали колегами. Саме Гуссо став піонером поєднання вакуумного пакування з низькою температурою приготування. Пралюс вважається батьком сучасної технології «су-від», приготуванні страв при більш високих температурах.

Істотні особливості технології «Су-від».

Герметичне пакування харчових продуктів у міцні полімерні пакети зберігає їх соковитість та аромат, які у процесі традиційного приготування будуть втрачені. Приготування їжу на водяній бані при температурі, що дорівнює кінцевій температурі страви, перешкоджає пригоранню, тому що їжа не може нагрітись вище за температуру водяної бані. У звичайному високотемпературному приготуванні страви, такому як запікання в печі або смаження на грилі, поверхня харчового продукту піддається впливу температур, набагато вищих, ніж бажана температура в середині продукту, і тому продукт повинен бути вилучений з високої температури до досягнення бажаної температури всередині. Якщо страву знімають з вогню занадто пізно, вона буде пересмаженою, а якщо занадто рано – напівготовою. В результаті точного контролю температури у водяній бані і урахування того факту, що температура водяної бані така ж, як цільова температура готового продукту, може бути досягнуто дуже точного контролю приготування страви. Крім того, температура і, таким чином, готовність продукту, буде рівномірною по всьому об'єму, навіть у дуже товстих шматках вихідного продукту неправильної форми, якщо приготування було достатньо тривалим.

Використання значно нижчих температур, ніж для звичайного приготування страви, є не менш істотною особливістю технології «су-від», внаслідок цього не руйнуються клітинні мембрани, а тому страва виходить набагато соковитішою. У разі приготування м'ясних страв, жорсткий колаген у сполучній тканині може гідролізуватися в желатин, при цьому нагрів не настільки високий, що б білки м'яса денатурували до такої міри, коли текстура ущільнюється і витискається волога з м'яса. На відміну від цього, при приготуванні овочів, де надмірна ніжність і м'якість сприймається як перевареність, здатність технології «су-від» готувати при температурі нижче точки кипіння води дозволяє довести овочі до готовності (і за потреби їх пастеризувати), зберігаючи при цьому тверду або злегка хрустку текстуру. У той час як клітинні стінки, як правило, не руйнуються, деполімеризація пектинових полісахаридів, що зв'язують рослинні клітини разом,

і/або клейстеризація крохмалю в овочах можуть бути досягнуті без переварювання.

З кулінарної точки зору видалення повітря є вторинним фактором, але воно має практичне значення. Це дозволяє зберігати готову страву, запакованою та охолодженою, впродовж тривалого часу, що особливо корисно для підприємств харчування. Крім того, видалення кисню є корисним для продуктів, що потребують тривалого приготування та є чутливими до окислення, наприклад, жир у м'ясі, який може прогіркнути при тривалому контакті з повітрям.

Температури

Ступінь точності та сталості температури приготування повністю залежить від продукту, який готується. У деяких випадках це не є критичним. 15-ти міліметрова (0.6 дюйма) риба буде готуватися за 17-18 хвилин при будь-якій температурі від 44 С до 61 С. Таку страву можна приготувати на виключеній плиті в ємності, наповненій гарячою водою, контролюючи температуру термометром. Але для яєць, що мають білки, які денатурують при різних температурах, дотримання точної та постійної температури є більш критичним.

Зазвичай час приготування страви визначається тим, коли температура в центрі продукту досягає кількох градусів нижче заданої, тоді нагрівання слід негайно зупинити щоб залишкове тепло за деякий час довело страву до готовності. Якщо нагрівання триватиме, страва буде перевареною. Приготування страви за технологією «су-від» продовжується до тих пір, поки в центрі продукту не буде досягнуто заданої температури. Якщо нагрівання продовжуватиметься після цього, страва не буде перевареною, і вона більше не буде готуватися після того, як перестане нагріватися. Час, витрачений на досягнення заданої температури в центрі продукту, залежить від початкової температури, товщини та форми продукту, а також від температури водяної бані.

Одним з обмежень технології «су-від» є те, що утворення «скоринки» (*реакція Майяра*) відбувається при температурах, вищих за точку кипіння води (100 С). Аромат та текстура «скоринки», що розвиваються при смаженні чи запіканні, зазвичай розглядаються як дуже бажані при приготуванні певних видів

м'яса, наприклад, таких як стейк. Аромат та текстура, отримані шляхом підсмажування, не можуть бути отримані лише методом «су-від». У багатьох випадках шеф-кухарі обсмажують м'ясо та інші продукти, перш ніж помістити їх у водяну баню або після приготування страв-«су-від», використовуючи такі способи, як гриль або припікання на надзвичайно гарячій сковороді. Це вторинне обсмажування проводиться дуже швидко, а іноді і при більш високій температурі, ніж звичайно, щоб вплинути лише на поверхню продукту та уникнути переварювання всередині. Подібним чином шкіра риби може бути обсмажена при високій температурі після приготування методом «су-від», щоб зробити її хрусткою.

Безпечність страв-« *Sous vide* »

Безпечність харчових продуктів залежить як від часу, так і від температури приготування; температура, яка зазвичай вважається недостатньою для забезпечення безпечності продуктів харчування, може бути абсолютно безпечною, якщо підтримувати її досить довго. Наприклад, деякі страви-«су-від» з риби готуються за температурою нижче 55 С. Тим не менш, люди з слабким імунітетом ніколи не повинні їсти страву, яка не була належним чином термічно оброблена (пастеризована). Жінки, що їдять їжу, приготовану методом «су-від», під час вагітності, піддають себе та/або своїх ненароджених дітей ризику і повинні уникнути не пастеризованих страв.

Бактерії *Clostridium botunumli* можуть розвиватися в їжі за відсутності кисню і виробляти смертельний токсин ботулін, тому приготування страви-«су-від» слід проводити у ретельно контрольованих умовах, щоб уникнути отруєння ботулізмом. Взагалі вважається, що їжа, яка готувалася не більше протягом чотирьох годин, є безпечною. Але м'ясо, для того щоб воно стало м'яким і готується тривалий час, повинно досягнути температури щонайменш 55 ° С протягом чотирьох годин, а потім витримуватись там достатній відрізок часу для пастеризації.

Пастеризація вбиває бактерії ботулізму, але можливість витривалості ботулізму і після переохолодження залишається проблемою для багатьох

оброблених та консервованих харчових продуктів. З цієї причини в праці Болдуїна вказуються чіткі параметри охолодження для «холодного приготування», так щоб спори ботулізму не мали можливості розвиватися або розмножуватися. Пастеризовану їжу можна зберігати протягом двох тижнів при температурі близько 3 С, запакованою у вакуумному пакеті.

Деякі пластикові пакети можуть мати пластифікатори з властивостями руйнівного впливу на ендокринну систему, які виділяються при нагріванні. Ступінь небезпеки, яку, в разі наявності, створюють пластифікатори є суперечливою. Проте через підвищення стандартів для харчових пластмас пластифікатори використовуються рідше, ніж раніше. За словами Болдуїна, пластикові пакети, призначені для приготування страв-«су-від», повинні бути харчовими, щоб обмежити міграцію компонентів пластику у їжу. Він додає, що такі пакети також повинні бути жаростійкими з температурою розм'якшення 90 С, або вище, мати низьку газопроникність, щоб запобігти морозильному опіку, а також мати відповідну механічну міцність.

Методика використання технології «Sous vide»

Безкамерний вакуумний пакувальник

Недорогий пристрій для су-ві

Технологія «Sous vide» використовується шеф-кухарами у багатьох ресторанах високого класу для гурманів. Вона стала загальноприйнятною і популярною на телешоу, таких як Iron Chef America та Top Chef і, навіть, в ресторанах, таких як Panera. Технологія «су-від» також використовувався для швидкого виробництва значних об'ємів їжі для людей, евакуйованих під час

ураганів у США. Непрофесійні кухарі також починають використовувати цю технологію для підвищення професійної компетентності у приготуванні страв.

Спочатку кухарі-ентузіасти використовували лабораторні термо-іммерсійні циркуляційні нагрівачі, які часто купували на-eBay, проте таке обладнання вимагало дуже ретельного очищення і не було призначено для використання на кухні. Починаючи з 2008 року, Auber Instruments and Fresh Meals Solutions випустили порівняно недорогі, але дуже точні PID-регулятори з під'єднаними термопарами, які можна було використовувати для контролю температури у домашніх рисоварках, тиховарках, електричних мультиварках та аналогічних приладах. Наприкінці 2009 року надійшло у продаж декілька видів приладів, призначених для домашнього використання та значно дешевших, ніж лабораторне обладнання.

Більш дорогі, але більш універсальні рішення доступні у вигляді комбінованих пароварок, які поєднують методи конвекції та варіння парою для приготування страв в єдиному пристрої. Замість водяної бані вони оснащені суворо контрольованими парогенераторними системами (не вимагають використання запакованого пакету). Можна відтворити деякі ефекти технології «су-від» за допомогою пивного охолоджувача, наповненого гарячою водою, точного термометра, а також ziplock пакетів з видаленим повітрям. Проте теплові втрати, пов'язані з цим методом, роблять його нездійсненним для довготривалого (понад чотири години) приготування.

Як вже відмічалось раніше, технологія «Sous vide» - це технологія «під вакуумом», що означає приготування продукту, запакованого у полімерний пакет з видаленим повітрям. Але це не зовсім так. *Альтернативним є спосіб*, коли продукт кладуть у відкритий пакет та частково занурюють його у воду, витісняючи повітря. Цей метод передбачає закріплення відкритої сторони пакету на стінці каструлі, щоб вода не просочилася в пакет. Для цього чудово підходять пакети ziplock. Ідея полягає в тому, щоб продукт повністю контактував з гарячою водою для гарантованого приготування продукту. Проте для приготування овочів-«су-від» суворо рекомендується використовувати вакуумне пакування.

Недорогі пристрої для приготування страв-«су-від» доступні у формі палиці, яка має затискач, щоб прикріпити його до бічної стінки посудини. Палиці-«су-від» комплектуються нагрівальним елементом, терморегулятором та циркуляційним насосом. Вони доступні в Інтернеті вартістю 75 доларів або більше і мають більш високий ступінь контролю температури води. Пристрої стають все більш зручними, а мобільні додатки підтримують більшість пристроїв, включаючи такі бренди, як Nomiku, Anova Culinary та Joule. Програми допомагають людям на всіх етапах приготування їжі, а деякі пристрої мають інтеграцію з голосовим управлінням. Вони підключені до Wi-Fi, що дає змогу дистанційно керувати пристроєм.

Список використаних джерел

1. [Bropy↑Sous Vide Historical Note: Count Rumford. Medellitin. October 2012.](#)
2. [Bropy↑Benjamin Count of Rumford, "Essay X: On the construction of kitchen fire-places and kitchen utensils together with remarks and observations relating to the various processes of cookery; and proposals for improving that most useful art, "Essays, Political, Economical, and Philosophical, vol. 3 \(London, England: T. Cadell jun. and W. Davies, 1802\), pp. 18-20.](#)
3. [Bropy↑Safety evaluation of sous vide-processed products with respect to nonproteolytic Clostridium botulinum by use of challenge studies and predictive microbiological models. Appl. Environ. Microbiol. 66\(1\): 223–9. January 2000. PMC 91810](#)
4. [Bropy↑ Baldwin, Douglas \(2010\). Sous vide for the home cook. Incline Village, NV: Paradox Press. ISBN 978-0-9844936-0-9.](#)
5. [Bropy↑ Lopez-Alt, J.Kenji \(2009-10-26\).Sous-Vide Cooking with Heston Blumenthal. Serious Eats.](#)
6. [Bropy↑ Huges, Holly; O'Malley, Charlie \(2009\). Schwa: Molecular Gastronomy in Chicago #3. Frommer's 500 Places for Food & Wine Lovers. Wiley Publishing, Inc.ISBN 978-0-470-28775-0.](#)

7. [Bropy↑https://www.chefsteps.com/activities/a-complete-guide-to-sous-vide-packaging](https://www.chefsteps.com/activities/a-complete-guide-to-sous-vide-packaging)

МЕТОДИКА ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ТУРИСТИЧНОГО ТА РЕСТОРАННОГО СЕРВІСУ

Демченко Ольга Анатоліївна, майстер виробничого навчання ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»

ЩО ОБРАТИ: МАНГАЛ, БАРБЕКЮ ЧИ ГРИЛЬ?

У нашій країні мережа готелів і ресторанів постійно розширюється. Діючі підприємства туристичного та ресторанного сервісу переобладнуються з урахуванням новітніх світових технологій виробництва. У професійній підготовці майбутніх висококваліфікованих робітників для цієї сфери обслуговування у ЗП(ПТ)О ресторанного господарства різних форм власності зазначені вимоги досягаються шляхом застосування сучасних виробничих технологій.

На сьогоднішній день зростають вимоги до фахівців у галузі туризму та готельно-ресторанного сервісу. Створення сучасної індустрії туризму вимагає розвиненої інфраструктури з обслуговуванням туристів.

Часом, при виборі необхідного обладнання для приготування популярних у туристів страв заклади ресторанного сервісу стикаються з проблемою «*Чим відрізняється гриль від барбекю?*». Розглянемо кожну технологію докладніше і знайдемо відповідь на цю проблему.

Страви, приготовані на вогні, за своїми смаковими якостями та ароматом не зрівняються ні з чим. Крім того, ніжна риба або м'ясо із золотистою скоринкою і неперевершеним «димним» ароматом є найкращим доказом того, що здорова їжа може бути смачною.

Яка ж різниця між мангалом, грилем та барбекю?

Сезон шашликів офіційно відкритий, і настав час розібратися, чим відрізняються усі ці прилади, на яких зазвичай смажать м'ясо та овочі на природі. Почнемо з **мангалу**. Просто тому що це найбільш зрозуміла у наших краях штука.

Мангал, по суті, це така чаша (у давнину була мідною, зараз - металева або чавунна), у якій спалюють дрова і на вугіллі потім смажать м'ясо, рибу та овочі. Причому смажать, зазвичай, на шампурах, рідше - на решітці. Спочатку мангали були круглими, мода на металеві прямокутники з'явилася за часів Радянського союзу. Кришки у мангалу немає на відміну від *грилю* та *барбекю*. Також на відміну від *грилю* та *барбекю* мангал можна зробити із підручних матеріалів, наприклад, цеглин або просто викопати глибоку яму так, щоб над «прірвою» можна було покласти шампури.

Із **барбекю** дещо інша історія. По-перше, це слово прийшло до нас з французької мови, а не з англійської. По-друге, в Америці мода на барбекю почалася з південних штатів, у яких було багато переселенців із Франції. По-третє, барбекю у США зазвичай називають самою подію. Влаштувати барбекю у них це щось на кшталт нашого “піти на шашлики”. Якщо говорити про сам барбекю-агрегат, то в оригіналі це досить складні стаціонарні пристосування, які

встановлюють на вулиці. До них додається комплект з варочної поверхні, коптильні, тандиру та інших складних речей, які дозволяють запікати м'ясо, птицю та рибу на вугіллі.

Що стосується більш простих і мобільних «барбекюшниць», то із вигляду вони більше нагадують великий казанок на ніжках. У казанок складається вугілля, зверху встановлюється решітка. Кришка на барбекюшницях може бути, але її наявність необов'язкова.

Принцип роботи барбекю можна охарактеризувати як *low&slow* - це значить, що м'ясо томиться при невеликому нагріванні порівняно довго і може набувати копченого смаку. Якщо у якості джерела тепла використовується вугілля, то смажені шматочки просочуються деревним ароматом.

А ось **гриль** - це насамперед спосіб приготування страв. **Принцип роботи грилю** можна описати як *high&quick* - тобто сильний жар і швидке приготування. Продукт піддається «шоковій» термічній обробці під впливом високої температури. За рахунок такої схеми продукт набуває золотистої скоринки, але при цьому залишається соковитим всередині.

Якщо говорити про конструкцію під назвою гриль, то, по суті, це глибока пательня, розміри якої можуть бути дуже різні. Грилі бувають газові, електричні, вугільні та дров'яні. Ними можна користуватися як вдома, так і брати з собою на природу. **Принципова відмінність грилю** полягає у тому, що він оснащений кришкою, завдяки якій продукти можна не тільки смажити, а ще й томити і коптити.

Що таке гриль? Грилі - це маленька або велика установка, яка дозволяє готувати страви на деревному вугіллі, спеці (традиційний спосіб), а також газі й

електриці. Гриль - це невід'ємний елемент нашої сучасності, який увійшов в побут людини і укорінений в ньому. З кожним роком виробники дають нам можливість купити грилі різного функціонального призначення. Такі грилі має різний підхід до приготування барбекю-страв, пов'язане з джерелом нагрівання.

У наш час *грилі ділять на три основні категорії*: вугільні, газові та електричні грилі. Кожен з цих грилів має свої функціональні можливості і кухар (споживач), маючи досвід, уже сам визначає тип грилю, який йому підходить.

Коротенько розберемося з кожним з типів грилі.

Вугільні грилі - це найпопулярніший вид гриля, який використовується в широкому колі споживачів. Метод нагріву відбувається за рахунок спалювання деревини або деревного вугілля. Завдяки такому методу нагріву, Ви отримуємо можливість надати своїм стравам властивого їм індивідуального аромату, так як у кожного споживача є індивідуальна можливість вибрати вугілля і стружку для конкретного блюда барбекю.

Для вугільних грилів випускається багато додаткових аксесуарів і опцій, які дають можливість готувати страви різними методами: непрямим, прямим і комбінованим (50/50). Вугільні грилі виробляють такі відомі у всьому світі компанії, як, Big Green Egg, Broil King, Nielsen, Weber, Enders та інші. Вугільний гриль - найпоширеніший варіант для того, щоб брати його із собою на відпочинок.

Газові грилі – нагрів основи жарочной решітки відбувається за рахунок згорання газу. Такі грилі, також як і вугільні, забезпечують три методи приготування страв (непрямий, прямий і 50/50). Газові грилі мають різноманітні розміри, від маленьких похідних до промислових, а також використовуваних в ресторанах. Яскраві представники, які випускають такі грилі, це компанії Swiss Grill, Enders, Weber та інші. Газові грилі дуже добре себе зарекомендували по всьому світу і часто увага людей при виборі типу грилю припадає саме на них.

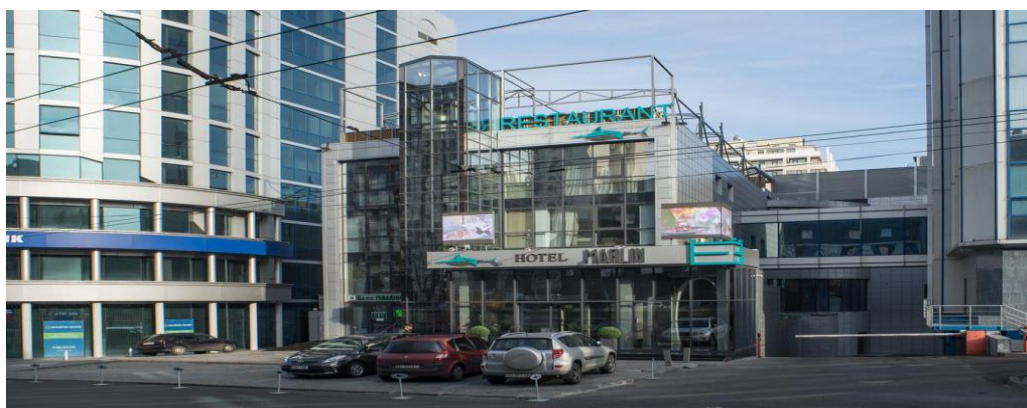
Що стосується **електричних грилів**, так це те, що Ви отримаєте функціональну установку для приготування страв за допомогою нагрівання жарочной поверхні електричним струмом. Такий тип грилів, добре підходить для

організації кафе, де відсутня можливість використання інших типів гриля. Також, електричний гриль дозволить позбавитися від палаючих джерел нагріву, які виділяють дим, що для багатьох людей є головним фактором при виборі гриля.

При виборі гриля, слід враховувати всі переваги і недоліки кожного типу гриля і зупинитися на оптимальному для кожного варіанті. Не варто поспішати і, в підсумку, купити гриль, який Вам не підходить. Часто, при першій покупці гриля, за консультацією звертаються до консультантів. І це вірний шлях, щоб отримати якісний і відповідає Вашим вимогам гриль.

Знайте, що, який би Ви гриль не обрали, він допоможе приготувати масу незабутніх барбекю-страв, які прийдуть до смаку Вам і Вашій компанії. Приємних Вам барбекю пікніків.

Готель «Марлін» в центрі Одеси

Готель «Марлін» на вулиці Польський узвіз, побудований у 2017 році, з використанням сучасних технологій, враховуючи всі потреби гостей і ідеально поєднуючи в собі місце для вашого бізнесу, відпочинку і дозвілля. Оновлена концепція меню дозволить вам подумки відвідати безліч гастрономічних куточків світу. Однак, наша команда не дасть вам забути, що ви все-таки гостюєте в Одесі.

Ресторан готелю «Марлін» в центрі Одеси, розрахований на 80 посадочних місць. У теплу пору року для вас так само відкрита тераса на даху готелю на 70 місць з чудовим видом на стару Одесу. Ви можете стати учасником **власного пікніка** на висоті 25 метрів над землею. Наші кухарі підготували для Вас заготовки з м'яса, риби, птиці, морепродуктів в оригінальних маринадах. Ви можете приготувати страви самостійно, на спеціальних гриль-столах, які

розігриваються розпеченими кісточками фундука. Насолоджуйтеся затишною атмосферою в самому серці Одеси.

ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ

Діброва Світлана Ігорівна. викладач професійно-теоретичної підготовки

ДНЗ «Херсонське вище професійне комерційне училище»

Сучасні освітні технології швидко увійшли в усі галузі нашого життя, у зв'язку із чим виникла потреба в їх реалізації саме у професійній освіті. *Безперечно, інноваційні методи навчання мають перевагу у порівнянні з традиційними, адже вони сприяють індивідуальному та професійному розвитку здобувачів освіти, вчать самостійних досягнень в процесі реалізації тієї чи іншої мети, творчого самоутвердження у соціальному житті та різних сферах виробництва.*

Поняттям "інновація" позначають нововведення, новизна, зміна, введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності педагога і учня.

Сучасну освіту неможливо уявити без інновацій. Декларативний метод викладання, коли викладач пояснює учням тему заняття, відійшов у минуле, натомість прийшов персоніфікований контент, гейміфікація навчання та інноваційні освітні технології.

Сьогодні більшість навчальних закладів системи професійної (професійно-технічної) освіти тією чи іншою мірою працюють в інноваційному режимі. Інноваційні підходи стають запорукою компетентності та конкурентоспроможності випускника ЗП(ПТ)О. Найважливіша риса сучасної професійної освіти – її спрямованість на те, щоб сформувати в учнів уміння та бажання не лише пристосовуватися, а й активно діяти в ситуаціях, які зазнали соціальних змін.

Сучасний педагог – це педагог-новатор, який готовий до змін, переорієнтації власного мислення, усвідомлення нових вимог щодо інноваційної педагогічної діяльності. Готовність до реалізації освітніх інновацій педагога є показником його здатності нетрадиційно вирішувати освітні проблеми.

В інноваційних освітніх перетвореннях особливо вагомими є вимоги до підвищення рівня професійної компетентності педагога та готовності до інноваційної діяльності. Сучасний педагог повинен уміти спрямовувати навчально-виробничий та виховний процеси на особистість здобувача професійної освіти, сприймати і регулювати свою професійну діяльність так, щоб кожен учень мав необмежені можливості для самостійного та високоефективного розвитку. Своєчасне та об'єктивне з'ясування рівня готовності педагога до інноваційної діяльності дає змогу спланувати роботу щодо розвитку його творчого потенціалу як важливого компоненту структури педагогічної компетентності.

Готовність до інноваційної діяльності педагога формується не сама по собі, не у віртуальних розмірковуваннях, а під час педагогічної практики, коли всі накопичені знання та уміння досягають вищого рівня.

Основні критерії готовності педагога до інноваційної діяльності:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- готовність до творчої діяльності щодо нововведень у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;
- впевненість у тому, що зусилля, спрямовані на нововведення, принесуть результат; узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- органічне поєднання інноваційної діяльності, фахової та особистісної культури;
- рівень технологічної готовності до інноваційної діяльності;
- позитивне сприйняття свого минулого досвіду і вплив інноваційної діяльності на фахову самостійність;
- здатність до фахової рефлексії.

Інноваційний потенціал закладу професійної (професійно-технічної) освіти залежить від кількості педагогів, які з яскраво вираженим новаторським духом завжди першими охоче сприймають нове як позитивне. Кожен педагог має самостійно впроваджувати ефективні форми і методи навчання. Як правило, краще засвоєння нового матеріалу відбувається в процесі активної діяльності учнів за умови, коли в цю діяльність вносяться елементи новизни.

Основними принципами інноваційного навчання є:

- креативність (орієнтація на творчість);
- формування, розвиток та удосконалення знань, умінь і навичок учнів в процесі проведення нетрадиційні нетрадиційних видів занять та позаурочних навчальних заходів;
- розробка сучасного комплексного методичного забезпечення предметів (професій).

Готовність педагога до реалізації освітніх інновацій є внутрішньою силою, що формує його творчу позицію. За структурою це складне утворення, яке охоплює особистісні якості та властивості, життєвий і професійний досвід педагога.

Готовність педагога до реалізації освітніх інновацій визначають за такими показниками:

- усвідомлення необхідності запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;
- інформованість про новітні педагогічні технології, знання новаторських методик роботи;
- зорієнтованість на створення власних авторських творчих розробок, методик, програм;
- налаштованість на експериментальну науково-дослідну діяльність;
- готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;
- володіння практичними навичками з освоєння педагогічних інновацій.

Потреба у нововведеннях активізує інтерес педагога до опанування найсучаснішою інформацією з педагогіки та психології, сучасних освітніх практик, новітніх виробничих технологій різних галузей та сфери послуг. Успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає педагогу долати труднощі, шукати нові способи, відстоювати новаторські ідеї і теорії.

Використання інноваційного підходу до професійної підготовки кваліфікованих фахівців у закладах професійної (професійно-технічної) освіти дозволяє підняти на новий рівень освітній процес, підвищити рівень навчальних досягнень здобувачів освіти, забезпечує психолого-емоційну комфортність і подальшу соціальну адаптованість учнів, їх готовність реалізувати особистісні якості в індивідуальній чи колективній діяльності.

Проте, слід підкреслити, що ніяка, навіть найдосконаліша комп'ютерна освітня програма не замінить педагога. Тільки педагог повною мірою може керувати навчально-пізнавальною діяльністю учнів, залишаючись центральною фігурою навчально-виховного процесу.

Список використаної літератури

1. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності / Бартків О. // Проблеми підготовки сучасного вчителя № 1, 2010. – С. 52-58.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник / Дичківська І.М. – К.: Академвидав, 2004. – С. 247–295.
3. Слостенин, В.А. Готовность педагога к инновационной деятельности / В.А. Слостенин, Л.С. Подымова // Сибирский педагогический журнал. – 2007. – №1. – С. 42-49.

ДОСВІД РОЗРОБКИ ТА ЗАСТОСУВАННЯ РОБОЧОГО ЗОШИТУ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗП(ПТ)О

*Добруха Марина Миколаївна, викладач професійно-теоретичної підготовки ДНЗ
«Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»*

Мета застосування робочих зошитів з навчальних дисциплін - надання учням допомоги при індивідуальному засвоєнні навчальної інформації, закріпленні та удосконаленні практичних умінь і навичок при виконанні практичних робіт, самостійній перевірці своїх навчальних досягнень. Для виконання учнями завдань в робочому зошиті слід розміщати стислий навчальний матеріал, який інформує про основні поняття тем навчального предмету, що дозволить учневі більш точно виконати завдання та сприятиме засвоєнню теоретичного матеріалу. Щоб як найбільш охопити навчальну інформацію та виокремити головне з теоретичного матеріалу в робочому зошиті повинні бути розміщені структурно-логічні схеми, порівняльні або систематизовані таблиці, опорні конспекти, графіки тощо [4].

Існують різні робочі зошити за формою та призначенням і, відповідно до мети їх використання, до кожного з них є свої вимоги стосовно змісту і структури. У даній статті представлено *робочий зошит для лабораторної роботи з навчального предмету «Організація обслуговування в ресторанах»*.

Лабораторна робота № 4

Тема програми: *Приготування молочних змішаних напоїв*

Мета лабораторної роботи: сформувати та закріпити знання учнів про правила та особливості приготування молочних змішаних напоїв.

Завдання: згідно з інструкційно-технологічними та інструкційними картками приготувати молочні змішані напої, оформити подачу, заповнити оцінювальний лист.

Перелік інвентарю, інструментів, обладнання та матеріалів: блендер, міксер, ножі барні, дошки, підсобні столи, мірний посуд, прибори, скляний посуд, таці, рушники, ємність для льоду, щипці для льоду, скатертини, серветки, сировина для приготування молочних змішаних напоїв згідно рецептури.

Правила безпеки праці під час виконання роботи:

- стежити за станом підлоги поруч з робочим місцем, щоб не посковзнутися на розлитій рідині або упущених продуктах;
- дотримуватися акуратності при митті і перенесення скляного посуду; - не можна використовувати посуд з тріщинками і сколками;
- відкривати пляшки тільки штопором, а банки з консервованою продукцією - спеціальним гачком;
- обережно поводитися з ножами;
- перед початком роботи на електрообладнанні переконатися в справності проводки і її заземлення;
- не відкривати кришку блендеру поки він не зупиниться;
- не вимикати електроприлади з мережі вологими руками.

Зміст і послідовність виконання завдань:

До складу молочних коктейлів входять: молоко, сиропи та свіжі фрукти. Ці коктейлі готуються у електроміксері та в блендері. Для приготування молочного коктейлю використовують пастеризоване молоко чи кип'ячене. Для приготування коктейлів краще використовувати молоко жирністю 3,2% (додаток А). Для того щоб молоко добре збивалося, його охолоджують до температури 10-12 градусів. Молочні коктейлі відрізняються добрим смаком, мають однорідну пінисту консистенцію та подають їх відразу після приготування в хайболах.

Основні правила приготування змішаних напоїв:

- ➔ Для змішаних напоїв використовують прозорі склянки.
- ➔ Келихи обов'язково необхідно прикрасити.
- ➔ Всі компоненти попередньо охолодити.
- ➔ Шипучі напої додавати тільки перед подачею.
- ➔ Готовий коктейль кладіть на серветку.
- ➔ Лід у келих необхідно класти щипцями, соломинки та прикраси брати пінцетом.

- Всі інгредієнти дозуються за допомогою мірної склянки, джиггера.
- Посуд для подачі слід брати тільки за нижню частину.
- Консервовані соки повинні знаходитись у кувшинах чи графинах.

Проблемні ситуації, які можуть виникнути під час роботи:

- При підборі посуду, звертайте увагу на її ємність, вона повинна відповідати виходу коктейлю.
- При виборі напитек звертайте увагу на терміни придатності та якість напоїв, на відсутність осаду там, де його не повинно бути, відсутність сторонніх запахів.
- Використовувати лід необхідно у відповідності з ємністю напою. Надмірна кількість льоду погіршить коктейль.
- Елементи оформлення повинні гармонійно поєднуватися по кольору з коктейлем.
- Гарніри та елементи оформлення повинні відповідати розміру посуду, не повинні бути великими.

При виконанні робіт слід виконувати правила охорони праці, техніки безпеки, санітарії та гігієни.

Пам'ятайте, що від дотримання вами санітарних правил залежить самопочуття та хороший настрій ваших гостей!!!!

Додаток А

ВИМОГИ СТАНДАРТУ ЩОДО ОРГАНОЛЕПТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ МОЛОКА (ДСТУ 2661-94)

Показники якості	Характеристика показника
Зовнішній вигляд і консистенція	Однорідна рідина без осаду. Для молока з наповнювачами допускається незначний осад кави чи какао
Смак і запах	Чисті, без сторонніх, не властивих свіжому молоку присмаків і запахів. Для пряженого та стерилізованого молока характерний присмак пастеризації; для молока, виробленого з застосуванням сухих або згущених молочних продуктів, — солодкуватий присмак; для молока з наповнювачами — солодкий, що має виражений аромат, обумовлений внесенням наповнювачів
Колір	Білий з трохи жовтуватим відтінком; для пряженого та

стерилізованого — з кремовим відтінком; для знежиреного — злегка голубуватий відтінок; для молока з наповнювачами — відтінок, обумовлений наповнювачами; для стерилізованого та пряженого — допускається злегка буруватий колір

Додаток Б

Робота з блендером

Обладнання	Послідовність дій
	<p>Перед початком необхідно впевнитися в тому, що блендер справний</p>
	<p>Перед тим як почати його використовувати, необхідно помити чашу та протерти її насухо</p>
	<p>Зафіксувати чашу до мотору (повинен бути чутний звук з'єднання)</p>
	<p>Помістити необхідні інгредієнти за рецептурою</p>
	<p>Ввімкнути швидкість перемішування. <u>Обов'язково тримати за кришку!</u> Перемішувати 3-4 хвилини</p>
	<p>Готовий змішаний напій розливаємо по склянках</p>

Робота з міксером для молочних коктейлів

Обладнання	Послідовність дій
	<p>Використовується для приготування молочних коктейлів з додаванням сиропів. Буває на одну, дві та три склянки</p>
	<p>Склянку наповнюють охолодженими компонентами коктейлю (морозиво, сироп, молоко) в об'ємі до 450 см³</p>
	<p>Верхній край наповненої склянки підводять під робочий вал і верхню скобу, натискають на важіль ввімкнення електродвигуна, внаслідок чого робочі органи міксера приводяться у рух і інгредієнти інтенсивно перемішуються</p>
	<p>Час приготування коктейлю залежить від частоти обертання валу і температури компонентів, але не більше однієї хвилини, при цьому суміш перетворюється у пінисту масу і збільшується у об'ємі у 1,5 - 2 рази</p>
	<p>Після збивання необхідно обережно зняти склянку. Для цього потрібно:</p> <ul style="list-style-type: none"> • зняти зі скоби; • опускаючи вниз, звільнити робочий вал • не поспішайте! Зачекайте поки вал запиниться!

	<p>Коктейль розливають на порції, прикрашають та подають гостям</p>
---	---

Додаток Г

**Інструкційно-технологічна картка приготування
коктейлю «Кремівий банан»**

№ з/п	Послідовність виконання	Зображення
1	Підготовлений банан кладемо в чашу блендера	
2	В блендер до бананів додаємо молоко	
3	Додаємо морозиво	
4	Насипаємо 2 чайні ложки звичайного какао порошку або сиропу	
5	Вмикаємо блендер на сильний рівень і збиваємо всі інгредієнти до повітряної легкої піни. Збиваємо всю масу приблизно 5-7 хвилин на найсильнішій швидкості	

6	Готовий коктейль наливаємо у склянку або келих, прикрашаємо шматочками бананів	
---	--	--

Додаток Д

**Інструкційна картка приготування
ШОКОЛАДНОГО КОКТЕЙЛЮ
З МОЛОКА ТА МОРОЗИВА**

Інгредієнти:

Чорний шоколад - 100 г

Молоко – 600 мл

Морозиво шоколадне – 4 шарика (200 г)

Гаряча вода – 150 мл

ПОКРОКОВЕ ПРИГОТУВАННЯ

<ul style="list-style-type: none"> • 80 г шоколаду залити гарячою водою та збити в блендері. • Додати шоколадне морозиво та молоко і ще раз збити. • Розлити по склянкам та посипати тертим шоколадом. 	
---	--

Додаток Є

**Інструкційна картка приготування
КОКТЕЙЛЮ
«МОЛОЧНО-МЕДОВИЙ»**

Інгредієнти:

Молоко - 200 мл

Мед - 4 ч. л.

Лимонний сік - 1 ч. л.

Кориця чи какао - за смаком

ПОКРОКОВЕ ПРИГОТУВАННЯ

- Молоко з медом та соком лимону збити в блендері чи міксері до утворення невеликої піни.
- Розлити коктейль у склянки.
- За бажанням прикрасити корицею чи какао.

Додаток Е

Інструкційна картка приготування МОЛОЧНОГО КОКТЕЙЛЮ «МАЛИНОВА НІЖНІСТЬ»

Інгредієнти:

Молоко -	500 мл
Морозиво -	250 г
Мед -	2 ст. л.
Малина -	100 г

ПОКРОКОВЕ ПРИГОТУВАННЯ

- Розтворити мед в теплом молоці то охолодити суміш.
- В блендері збити морозиво та молочно-медову суміш.
- Додати малину та ще раз збити.
- Процідити через сито і розлити в склянки.

ОЦІНЮВАЛЬНИЙ ЛИСТ

Помилки	Штрафи	Штрафні бали	
1. Зовнішній вигляд			
2. Організація робочого місця			
3. Невірне користування посудом			

4. Не натерте скло			
5. Лід впав			
6. Напої наливалися без мірного посуду			
7. Посуд подачі не відповідає рецептурі			
8. Порухення технології приготування коктейлю			
9. Інгредієнти були пролиті			
10. Гарнір, прикраси, інвентар, пляшка, склянка падали			
11. Не прибране робоче місце			

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РОБОТИ

№ з/п	Показники критеріїв оцінювання (за 5-ти бальною системою)	Кількість балів
1	Зовнішній вигляд, дотримання правил санітарії, гігієни	-
2	Організація робочого місця, підготовка барного посуду, інвентарю, обладнання. Підготовка до роботи.	-
3	Дотримання правил охорони праці та техніки безпеки	-
4	Уміння експлуатувати технологічне обладнання	-
5	Правильність виконання технологічних прийомів, операцій	-
6	Презентація; естетика в роботі.	-
	<i>Всього:</i>	

Таблиця оцінки результатів виконання робіт

Оцінка (за 12-ти бальною системою)	Кількість набраних балів	
«11»	28-30	балів -
«10»	25-27	балів -
«9»	22-24	балів -
«8»	19-21	балів -

«7»	16-18	балів -
«6»	13-15	балів -
«5»	10-12	балів -
«4»	7-9	балів -

ПРОВЕДЕННЯ ВПРАВИ «РЕФЛЕКСІЯ»

Продовжить речення:

- ✓ сьогодні я дізнався...
- ✓ було цікаво...
- ✓ було складно...
- ✓ я виконував завдання...
- ✓ я зрозумів, що...
- ✓ тепер я можу...
- ✓ я відчув, що...
- ✓ я придбав...
- ✓ я навчився...
- ✓ у мене вийшло ...
- ✓ я зміг...
- ✓ я спробую...
- ✓ мене вразило...
- ✓ урок дав мені для життя...
- ✓ мне захотілось...

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Домуці Тетяна Петрівна, викладач іноземної мови ДНЗ «Ізмаїльське вище професійне училище».

Освіта в Україні стає дедалі автономною. А це означає, що заклади професійної (професійно-технічної) освіти відтепер постали перед проблемою, де знайти кошти на розвиток навчального закладу та як оновити матеріально-технічну базу, зробити її сучасною, інноваційною та привабливою для абітурієнтів.

Шлях, коли у підготовці молодих фахівців беруть участь і професійний навчальний заклад, і підприємство, може стати саме тим поштовхом, який так необхідний українській освіті для підвищення якості навчання і її відповідності

державним стандартам та запитам ринку праці. Дуальна форма освіти дає плюси як одним, так і іншим: підприємства мають можливість отримати кваліфіковані кадри, здобувачі освіти – роботу. Дуальна форма покликана поліпшити діалог між освітянами та ринком праці.

Поняття «дуальна форма освіти» виникло у другій половині 60-х років минулого сторіччя у Німеччині і відтоді німецька освітня система, яка поєднала державну професійну школу з виробничим навчанням, була визнана всесвітньо зразковою і експортована в численні країни світу.

Дуальна форма освіти (від лат. *dualis* - *подвійний*) — це форма освіти, при якій поєднується навчання осіб у закладах освіти з навчанням їх на робочих місцях на підприємствах, в установах та організаціях для набуття певної робітничої кваліфікації. Основні завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолати розрив між теорією і практикою, запитами підприємств і можливостями закладів професійної освіти, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Зрозуміло, що педагоги закладів професійної (професійно-технічної) освіти не завжди встигають відстежувати означені тенденції, і спеціалісти випускаються, нажаль, не самого високого рівня компетентності.. Підприємства є значно спритнішими, адже працюють з порівняно новітніми технологіями. Німці ще в 70-х роках це зрозуміли, коли почалася сучасна технічна революція, а тому вирішили, що треба теоретичні знання давати у навчальному закладі, а практичні уміння і навички формувати в умовах виробництва.

За дуальною формою для отримання теоретичних знань здобувачу професійної освіти достатньо 1-2 днів на тиждень відвідувати заклад професійної освіти, в інші дні - самостійно відшукувати та вивчати додаткову теоретичну інформацію за відповідною темою освітньої програми. Сьогодні, завдяки широкого використання в освітньому процесі ІКТ, стає в нагоді Інтернет, у мережах якого можна знайти необхідну інформацію за відповідною тематикою.

Решта професійної підготовки – це конкретна робота на підприємстві або у сфері послуг. Для підприємств – це можливість підготовки робочих кадрів, безпосередньо, під своє виробництво, виробничі технології та обладнання, максимальна відповідність корпоративним інтересам, економія часу та коштів на пошук та підбір робітників, їх перенавчання та адаптація до умов конкретного підприємства. До того ж, у підприємств з'являється можливість перспективного планування заміни робочих ресурсів та відбору кращих учнів, так як за час навчання можна виявити їх сильні та слабкі сторони. Добре навчені молоді робочі кадри швидко пристосовуються до робочого ритму виробництва, витрачаючи мінімально часу для адаптації, що позитивно відображається на іміджі підприємства та навчального закладу

Отже, організація навчального процесу за дуальною формою включає:

- професійно-теоретичну підготовку безпосередньо у процесі виробничої практичної діяльності;
- залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, наставники);
- створення інноваційного клімату серед педагогічних працівників ЗП(ПТ)О, активне їх залучання до реалізації освітніх інновацій, їх високий рівень професійної компетентності і творчий потенціал;
- наявність перспективи впровадження новітніх виробничих технологій;
- задоволення потреб замовників у кваліфікованих робітниках певних професій та перспектива подальшого працевлаштування випускників;
- зростання рівня зайнятості молоді;
- скорочення адаптаційного періоду випускників ЗП(ПТ) на підприємстві;
- зближення можливостей професійної освіти з вимогами ринку праці;

Розглянемо досвід впровадження елементів дуальної форми на прикладі підготовки фахівців з професії «офіціант-бармен» у ДНЗ «Ізмаїльське вище професійне училище», яке має потужну матеріально-технічну базу для підготовки фахівців за означеною професією (тривалість навчання - 1,5 року).

Наше училище, як і всі ЗП(ПТ)О, складає договори для проходження практики учнів на підприємствах. Вдале територіальне розміщення даного навчального закладу у регіоні дає можливість забезпечити місцем проходження практики всіх без винятку учнів. Це і бази відпочинку на узбережжі Чорного моря, українське та світове пароплавство, приватні підприємства на території міста Ізмаїл, які готові надати робочі місця нашим учням і тим самим підібрати собі новий кваліфікований персонал.

Проте, у керівництва ЗП(ПТ)О і підприємств виникають деякі сумніви, чи зможуть учні в процесі проходження практики адаптуватися до виробництва, не розгубитись і показати всі свої навчальні досягнення, яких вони набули в процесі професійної підготовки у ЗП(ПТ)О? Адже, у своїй більшості, здобувачами професійної освіти є підлітки, які будуть працювати у колективі дорослих досвідчених працівників. Саме тому дуальну форму навчання слід вводити ще до початку виробничої практики. Для цього для учнів, що здобувають професію «офіціант-бармен», аудиторії та лабораторії ДЗН «ІВПУ» перероблені на зразок приміщень ресторану, у яких і відбувається процес професійно-практичної підготовки.

Окрім виробничого навчання в лабораторіях проводяться заняття з іноземної мови, які набувають особливого значення через те, що багато круїзних лайнерів та суден потребують кваліфікований персонал зі знанням іноземної мови. Такі заняття доцільно проводити за дуальною формою безпосередньо в обстановці, у якій можуть опинитися учні на практиці. Педагоги ДЗН «ІВПУ» проводять заняття із вивченням обслуговування іноземною мовою: привітання, прийом заказів, подяки, розрахунок іноземних відвідувачів, прощання тощо. Ці теми були включені до інсценування діалогів для того, щоб учень був у собі упевнений та міг вести діалог та відповідати на ті чи інші запитання туриста у ситуації, коли він опиниться з ним віч-на-віч.

Також проводяться заняття за темами: інтер'єр; посуд та обладнання, предмети яких є у наявності у реальному ресторані, тим самим адаптуючи учнів до реальних ситуацій сфери ресторанного обслуговування ще задовго до

безпосереднього проходження ними практики, що є дуже ефективним у подальшому! При проведенні таких занять здійснюються закріплення та удосконалення знань з тем інших предметів, наприклад: систематизація знань обладнання у ресторані з навчального предмету «Торгівельне обладнання»; закріплення знань кулінарних характеристик з дисципліни «Кулінарія» (яку учні вивчають німецькою мовою); формування і закріплення умінь щодо створення презентацій з конкретних тем з навчального предмету «Інформатика».

Отже, дуальна форма навчання є тою з'єднуючою ланкою в освітньому процесі професійної підготовки, задля того щоб ми мали висококваліфікованих спеціалістів, які завжди будуть мати попит на ринку праці.

РОЗВИТОК РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙСТРА ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ ЕЛЕМЕНТІВ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ДНЗ «ОВПУ МТС»

*Ємільянов Володимир Михайлович, майстер виробничого навчання, ДНЗ
«Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»*

Професійна освіта сьогодні є джерелом формування молоді генерції кваліфікованих робітників і завдяки тісному зв'язку із виробничою сферою діяльності забезпечує оптимальний старт трудового життя. Упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку робітничих кадрів вибудовує універсальний освітній простір ефективної взаємодії роботодавців із закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

До можливостей, що відкриваються внаслідок упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників, відносять: подолання розриву між теорією й практикою в навчально-виробничому процесі; удосконалення матеріально-технічної бази ЗП(ПТ)О; свідомий вибір учнями майбутньої професії; скорочення безробіття серед молоді; підвищення конкурентоспроможності випускників ЗП(ПТ)О; використання дистанційного професійного навчання під час теоретичної підготовки; упровадження в освітній процес інноваційних освітніх технологій, методів та прийомів [1].

Впровадження дуальної форми освіти вимагає значних методичних зусиль, певної інтелектуальної гнучкості та готовності майстрів виробничого навчання до вдосконалення, адаптації знань та педагогічних навичок відповідно до вимог ринку праці, технологічних особливостей організацій-партнерів. Головна вимога до педагога-виробничника сьогодні - це їх досвід і результативність діяльності.

Удосконалення рівня професійної компетентності педагогів закладів професійної (професійно-технічної) освіти - один із основних напрямів реформування сучасної системи П(ПТ)О. Головний нормативно-правовий документ Міністерства освіти і науки України Закон України «Про освіту» свідчить: «Педагогічні та науково-педагогічні працівники зобов'язані постійно підвищувати професійний рівень, педагогічну майстерність, загальну культуру».

В сучасних умовах реформування освіти радикально змінюється статус педагога професійної школи, його освітні функції, відповідно зростають і вимоги до його професійної компетентності, рівня професіоналізму.

Дослідник В. Кричевський визначає *професійну компетентність* як сукупність певних ознак: наявність знань для успішної діяльності; усвідомлення значущості вказаних завдань для майбутньої професійної діяльності; набір операційних умінь; володіння алгоритмами вирішення професійних завдань; здатність до творчості у вирішенні професійних завдань.

Вчений виділяє чотири види професійної компетентності: *функціональна* (реалізація професійних знань), *інтелектуальна* (здатність до аналітичного

мислення й комплексного підходу до виконання своїх обов'язків), *ситуативна* (діяльність залежно від професійної ситуації), *соціальна* (реалізація комунікативних та інтеграційних здібностей).

Методи визначення рівня професійної компетентності педагогів

Професійна компетентність - інтегральна якість особистості педагога, яка характеризується рівнем сформованості професійно необхідних знань та вмінь. Ці знання та вміння інтегруються в цілісний професійно-особистісний комплекс, який включає такі складники:

- загальна культура педагога (моральна, естетична, духовна);
- професійно-педагогічна компетентність (фахова, методична, психологічна, дослідницька, творча);
- загально професійні уміння та здібності (пізнавальні, комунікативні, організаційні);
- педагогічна техніка, готовність до інноваційної діяльності та самовдосконалення.

Важливого значення набувають дані про рівні професійної компетентності педагога, яких у науці задекларовано п'ять. Г. Ковальчук пропонує такі рівні професійної компетентності.

Таблиця 1 - Рівні професійної компетентності за Г. Ковальчук

<i>Рівень професійної компетентності</i>	<i>Критерії результативності педагогічної діяльності педагога</i>
Репродуктивний, дуже низький	Здатний розповідати учням те, що знає сам. Мету занять визначає стихійно, без урахування підготовленості учнів. Навчальну літературу використовує мінімально. Зміст навчального матеріалу обирає стихійно. Переважають традиційні методи одностороннього пояснення, учні пасивно сприймають інформацію. Елементи організаційної структури заняття не обґрунтовані, не чіткі. Спроектowana модель занять має декларативний характер.
Адаптивний, низький	Вміє пристосовувати своє повідомлення до особливостей аудиторії. Мету і структуру заняття визначає адекватно до рівня розвитку учнів, проте не варіює методи навчально-пізнавальної діяльності. Методи активізації застосовує рідко.

Локально-моделюючий, середній	Володіє стратегією навчання учнів ЗУНам за окремими розділами курсу. Мета і завдання діяльності обґрунтовані, але не визначені рівні засвоєння учнями бази знань і відповідних форм і методів роботи. Переважають традиційні прийоми навчально-пізнавальної діяльності учнів, здійснюються без глибокого дидактичного обґрунтування
Системно-моделюючий, високий	Володіє стратегією навчання учнів ЗУНам. Мету, завдання і структуру занять обирає з урахуванням особливостей учнів, ролі навчального матеріалу, міжпредметних зав'язків. Моделює рівень засвоєння з теми, форми і методи навчально-пізнавальної діяльності. Зміст викладає відповідно до мети. Переважають проблемні методи навчання, що відповідають потребам, мотивам і інтересам учнів.
Творчий, найвищий	Використовує стратегії перетворення свого предмета як спосіб формування особистості учня. Цілі, завдання і структура занять відповідають потребам формування технологічного мислення учнів. Використовує диференційований та особистісно-орієнтований підхід. Методи навчально-пізнавальної діяльності підкорені реалізації алгоритмічно-дієвого і творчого рівнів знань. Проектує діяльність і поведінку учнів у конкретних педагогічних ситуаціях.

Дослідники виділяють декілька **рівнів професійного розвитку педагога**:

- педагогічні вміння, сукупність яких визначають педагогічну техніку;
- педагогічна майстерність;
- авторська педагогічна система роботи.

Під *педагогічними вміннями* розуміють достатньо добре володіння системою навчаючих та виховних вмінь і навичок, які дозволяють педагогу здійснювати освітню діяльність на професійному рівні та досягати поставлений цілей.

Сукупність різноманітних професійних вмінь педагога називають педагогічною технікою, яка являє собою базовий компонент педагогічної майстерності.

Педагогічна майстерність - це доведена до високого рівня досконалості навчаюча та виховна діяльність, яку педагог застосовує на практиці, завдяки чому досягається висока ефективність освітнього процесу.

Специфіка педагогічної діяльності ставить перед педагогом ряд вимог до особистості, які в педагогічній науці визначаються як професійно значимі особистісні якості. Останні характеризують інтелектуальну й емоційно-вольову

сторони особистості, суттєво впливають на результат професійно-педагогічної діяльності і визначають індивідуальний стиль педагога.

У педагогіці виділяють домінуючі, периферійні, негативні і професійно недопустимі якості педагога [3].

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників впродовж усього життя є ключовою умовою розвитку професіоналізму. Таким чином, педагог постійно розвиває набуті знання, вміння, навички, власні здібності, поповнює практичний досвід, швидко адаптується до нових вимог, отримує високий рівень професійної компетентності, який забезпечується високим рівнем педагогічної майстерності.

Майстер виробничого навчання ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» (ОВПУ МТС), у тому числі в групах з елементами дуальної форми навчання, має відповідати вимогам до професіоналізму сучасного педагога.

ДНЗ ОВПУ МТС з вересня 2017 року здійснює підготовку кваліфікованих робітників у експериментальних групах з елементами дуальної форми навчання. Розроблено і затверджено робочі навчальні плани підготовки кваліфікованих робітників з різних професій на базі повної загальної середньої освіти (11 класів).

Так, із 1 вересня 2018 училище розпочало навчання 120 учнів та продовжило навчання 29 учнів на другому курсі навчання з елементами дуальної форми навчання кваліфікованих робітників з робітничих професій, інтегрована професія «Кухар судновий. Офіціант судновий», із терміном навчання 1,5 року на базі **таких підприємств:**

► *Ресторан «Свіча»* (65038, м. Одеса, Маячний провулок, 15;), *ресторан «Облака»* (65045, м. Одеса, Катерининська, 27;). Управляючий цими ресторанами – Зарічанський А.А.

Це ресторани класу «люкс» та «вищий». Спеціалізуються на приготуванні страв європейської, азійської, української кухонь, авторські страви від шеф-кухаря, в оформленні страв використовуються екзотичні для України плоди та інші продукти, великою популярністю користуються страви, приготовлені за інноваційними технологіями, зокрема, «sous vide», широко представлені страви з

морепродуктів, у тому числі чорноморські морепродукти. Відомі в м.Одеса як кращі заклади банкетного обслуговування, організатори весільних заходів, кейтерингового обслуговування тощо.

► *Мережа ресторанів ТОВ «БЛЕК СІ ХОТЕЛ ГРУП»* (65014, м. Одеса, вул. Маразліївська 1/20). Директор означеного товариства – Северин С.М.

Ресторани при готелях; спеціалізується на стравах європейської кухні, авторські страви від шеф-кухарів; популярним серед гостей є замовлення банкетів, обслуговування корпоративних та бізнес-заходів тощо.

► *Мережа ресторанів ТОВ «7 Континентів»* (67571, Одеська область, Лиманський район. Сільрада Фонтанська. Комплекс будівель і споруд № 1). Директор товариства – Безверхий С.В.

Мережа закладів, до складу якої входять піцерія, ресторан української кухні, ресторан японської кухні, дитячий іграленд з торговим залом, у яких гостям пропонують страви широкого кількісного асортименту і технологічної складності.

► *Ресторани СПД «Томачинський В.П.»* (65000, м.Одеса, Аркадія, Центральна алея, 21-а). Директор СПД - Томачинський В.П.

Мережа закладів, до складу якої входять ресторани та кафе у курортній зоні міста Одеса, Аркадія. Спеціалізація - заклад піцерія, заклади страв швидкого приготування, пропозиції страв української, європейської кухні тощо.

Майстри виробничого навчання проводять інструктажі, контролюють дотримання графіків переміщення на робочих місцях виробничих цехів, відпрацьовують з учнями навчально-виробничі завдання відповідно рівня кваліфікації тощо.

Майстри виробничого навчання гр. №3 Левченко В.П, гр.№4 Сайфуліна Є.П., гр. №5 Тульба Л.П., гр. №8 Кокотович Д.М., Ємільянов В.М. працюють на об'єкті з учнями, виконують програми виробничого навчання і виробничої практики.

Висновок

Освітній процес з елементами дуальної форми навчання вимагає від педагога високого рівня професійних компетентностей.

Професійна компетентність педагогічного працівника - це динамічне, багатогранне й багатоаспектне поняття, зміст якого змінюється у відповідності із процесами, що відбуваються в суспільстві й освіті. На думку науковців, показниками професійної компетентності є загальна сукупність об'єктивно необхідних знань, умінь та навичок; вміння правильно їх застосувати під час виконання своїх функцій; знання й прогнозування можливих наслідків певних дій; результат праці людини; практичний досвід; гнучкість методу; критичність мислення; а також професійні позиції, індивідуально-психологічні якості й акмеологічні інваріанти.

Досвід підготовки фахівців у провідних країнах Європи, зокрема в Німеччині, за дуальною системою освіти є аргументом на користь висновку про те, що така організація освітнього процесу є найбільш ефективною в сучасних умовах і особливо затребуваною для тих спеціальностей, які вимагають мобільності й адаптивності фахівців.

Як результат, навчальна молодь з елементами дуальної форми навчання, демонструє високий рівень кваліфікаційних трудових навиків учнів, підвищення якості підготовки випускників училища.

З досвіду роботи майстра виробничого навчання ОБПУ МТС в групі з елементами дуальної форми навчання, можна констатувати певні переваги: підприємству - закладу ресторанного господарства - вигідно інвестувати кошти в освіту учня, оскільки після закінчення навчання підприємство отримує готового фахівця, який досконально знає роботу; після закінчення навчання в училищі випускник залишиться саме на цьому підприємстві; формується визначення пріоритетів навчання на робочому місці учнем; кар'єрного зростання, підвищення самооцінки, відповідальності.

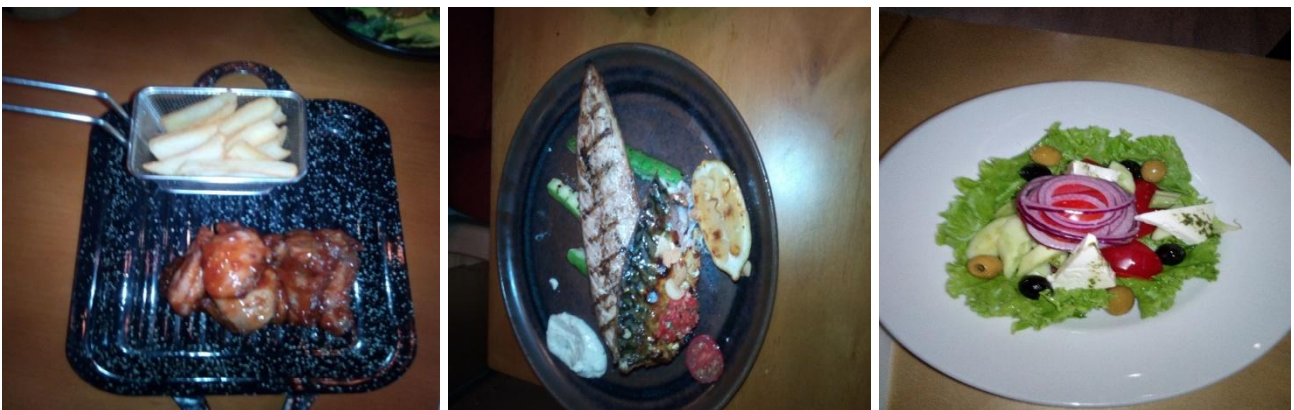
Кваліфікаційні роботи групи учнів I-го курсу ОБПУ МТС, які навчаються за дуальною формою (професія «кухар судновий», серпень-вересень 2019р.)

Мережа закладів «Рів'єра 7 Континентів»

Мережа закладів «Піца Гриль»

Аркадія, комплекс закладів «Аріна» (м. Одеса)

Список використаної літератури:

1. Кулалаєва Н. SWOT-аналіз упровадження елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників / Наталя Кулалаєва // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка : зб. наук. праць : Вип. 15 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол.: В. О. Радкевич (голова) та ін.]. – ЖККГВ «Полісся» ЖОР., 2018. - 188 с. -с. 54–60.

2. Педагогіка і психологія професійної освіти. Національна академія педагогічних наук України, Інститут професійно-технічної освіти. Професійна освіта. № 4. 2013
3. Шевчук С.С. Традиції та інновації у діяльності методичної служби професійної школи: метод. посіб. / С.С. Шевчук. – Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2011. -120 с.
4. Шевчук С.С. Науково-методична діяльність педагога професійної школи: метод. посіб. / С.С. Шевчук. – Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2012. - 116 с.

ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Заїка Олександра Олексіївна, викладач Державного навчального закладу
«Одеське вище професійне училище автомобільного транспорту»*

Професійна готовність є закономірним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, освіти й самоосвіти, виховання й самовиховання. Це — психічний,

активно-дієвий стан особистості, складна її якість, система інтегрованих властивостей. Така готовність регулює діяльність, забезпечує її ефективність. Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Освітні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних програм з державними програмами навчання і виховання, співіснування різних педагогічних концепцій. Вони потребують принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. На заваді цим нововведенням стають невідповідність нових типів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, вимогам батьків, які здебільшого орієнтуються на традиційні освітні стандарти.

Не менш гострими є проблеми адаптації нововведення до нових умов. Часто вони спричинені намаганнями пристосувати до конкретних умов освітні та педагогічні технології, елементи змісту навчання й виховання, які виявили свою ефективність в інших галузях, або концепції, розроблені в зовсім інших історичних умовах. Таке механічне перенесення призводить до втрати змісту і глибинної суті інновації, що нерідко має наслідком її дискредитацію, розчарування багатьох людей, породжує нову хвилю консерватизму.

Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні. Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

Багато проблем, що постають перед педагогами професійної школи, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані і з низькою інноваційною компетентністю.

Інноваційна компетентність педагога — система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання сучасних освітніх технологій у роботі із здобувачами освіти.

Компонентами інноваційної компетентності педагога є поінформованість про інноваційні освітні технології, належне володіння їх змістом і методикою, висока культура використання інновацій у навчально-організаційній та науково-методичній видах діяльності, особиста переконаність у необхідності застосування освітніх інновацій.

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне інтегративне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку, професійної спрямованості, професійної освіти, розвитку й саморозвитку, професійного самовизначення педагога.

В інноваційних освітніх перетвореннях особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки педагога. Педагог професійної школи повинен уміти спрямовувати навчально-виховний процес на розвиток особистості здобувачів освіти, вибудовувати свою професійну діяльність так, щоб кожен учень мав необмежені можливості для самостійного і високоефективного самовизначення. А це у принципово інших вимірах визначає проблематику і зміст професійної та особистісної підготовки педагога, актуалізує необхідність створення педагогічних систем, зорієнтованих на інноваційну діяльність, і, відповідно, на пошук нових підходів до підготовки майбутнього педагога. Йдеться про те, що під час навчання він **має набути**:

- розвинуту творчу уяву;
- стійку систему знань, що розкривають суть, структуру і види інноваційної педагогічної діяльності;
- уміння цілеспрямовано генерувати нові нестандартні ідеї з використанням інтелектуальних інструментів і механізмів самореалізації;

- психолого-педагогічні знання про освоєння і впровадження інноваційних процесів у систему освіти;
- спеціальні психолого-педагогічні методи, прийоми і засоби, використання яких дає змогу активно включатися в інноваційну педагогічну діяльність.

Педагогу інноваційного спрямування під час навчально-виховного процесу необхідно **вміти реалізовувати**:

- педагогічний гуманізм (довіра до здобувачів освіти як суб'єктів освітньої діяльності, повага до їх особистості, гідності, впевненість у своїх здібностях і можливостях);
- емпатійне розуміння вихованців (прагнення і вміння відчувати іншого як себе, розуміти їх внутрішній світ, сприймати їх позиції);
- співробітництво (поступове перетворення учнів на співтворців педагогічного процесу);
- діалогізм (уміння слухати учня, цікавитися його думкою, розвивати з ним міжособистісний діалог на основі рівності, взаємного розуміння і співтворчості);
- особистісну позицію (творче самовираження, за якого педагог постає перед здобувачами освіти не як позбавлений індивідуальності функціонер, а як особистість, котра має свою думку, відкрита у вираженні своїх почуттів, емоцій).

У сучасних умовах інноваційна діяльність педагога має відповідати **основним принципам**:

1. *Принцип інтеграції освіти* передбачає посилену увагу до особистості кожного учня як вищої соціальної цінності суспільства, орієнтацію на формування громадянина з високими інтелектуальними, моральними, фізичними якостями.

2. *Принцип диференціації та індивідуалізації освіти* налаштовує на забезпечення умов для повноцінного вияву і розвитку здібностей кожного здобувача освіти.

3. *Принцип демократизації освіти*. Дотримання його зобов'язує до створення передумов для розвитку активності, ініціативи, творчості учнів і педагогів, зацікавленої їх взаємодії, широкої участі громадськості в управлінні освітою.

Реалізація цих принципів вимагає переходу від нормативної до інноваційної, творчої діяльності, що передбачає зміну характеру освітньої системи, змісту,

методів, форм, технологій навчання й виховання. Метою освіти за таких умов є вільний розвиток індивідуальних здібностей, мотивів, особистісних цінностей різнобічної, творчої особистості.

Отже, у структурі професійно спрямованої особистості педагога готовність до інноваційної діяльності є показником його здатності нетрадиційно вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.

Підготовлений до інноваційної діяльності *педагогічний працівник має такі професійні й особистісні якості:*

- усвідомлення смислу і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасних закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- уміння по-новому формулювати освітні цілі з навчального предмета, певної методики, досягати і оптимально переосмислювати їх змісту під час навчання;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму, яка враховувала б індивідуальний підхід до учнів, освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- співвіднесення сучасної соціально-економічної реальності з вимогами компетентнісного підходу в освіті, коригування освітнього процесу за критеріями інноваційної діяльності;
- здатність бачити індивідуальні здібності та можливості здобувачів освіти і здійснювати навчальний процес у відповідності до їх особливостей;
- уміння ефективно, результативно та якісно проектувати, планувати та здійснювати освітній процес з використанням сучасних освітніх практик та новітніх технологій виробництва;
- володіння технологіями, формами і методами інноваційного навчання, яке передбачає уміння на основі особистого досвіду і мотивів здобувачів освіти бути співтворцем мети їх діяльності, зацікавленим і компетентним консультантом і помічником у співвіднесенні мети з результатом, використанні доступних форм рефлексії та самооцінки;

- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначають за **такими показниками:**

1. усвідомлення потреби запровадження педагогічних інновацій у власній педагогічній практиці;
2. інформованість про сучасні освітні практики, знання новаторських методик педагогічної діяльності;
3. зорієнтованість на створення власних творчих завдань, методик, налаштованість на науково-дослідну експериментальну діяльність;
4. готовність до подолання труднощів, пов'язаних зі змістом та організацією інноваційної діяльності;
5. володіння практичними навичками освоєння освітніх інновацій та розроблення нових.

Ці показники виявляють себе не ізольовано, а у різноманітних поєднаннях і взаємозв'язках. Зокрема, потреба у нововведеннях активізує інтерес до найсучаснішої інформації конкретної галузі науки чи виробництва, а успішність власної педагогічної інноваційної діяльності допомагає долати труднощі, шукати нові способи діяльності, відстоювати новаторські підходи у взаємодії з тими, хто їх не сприймає.

На основі співвідношення і міри вияву цих показників виокремлюють інтуїтивний, репродуктивний, пошуковий, творчий (продуктивний) рівні сформованості готовності до педагогічних інновацій.

Інтуїтивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги, яких за особливостями їх мислення і практичної діяльності зараховують до цього рівня сформованості готовності, ставляться до інноваційної проблематики як до альтернативи традиційній практиці. Основою такого ставлення є емоційна, інтуїтивна налаштованість на сприйняття нового тому, що воно нове, а не глибокі теоретичні знання особливостей інноваційної ідеї чи аналіз педагогічної практики, яка на цій ідеї базується. Педагогічна рефлексія у них не сформована.

Репродуктивний рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Ця категорія педагогів добре обізнана з теоретичними засадами, змістом, конкретними методиками педагогів-новаторів, нерідко застосовує елементи цих систем у власній педагогічній діяльності. Однак використання інновацій у їх педагогічній практиці є спорадичним (невпорядкованим), ситуативним. Окремі педагоги вважають, що новітні технології можуть бути застосовані лише їх авторами. Педагогічна рефлексія у них виражена недостатньо.

Пошуковий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги, яких зараховують до цієї групи, намагаються працювати по-новому, втілюючи у власній діяльності відомі технології та методики навчально-виховної роботи. Вони охоче йдуть на експеримент, не приховують ні своїх успіхів, ні помилок, відкриті для публічного обговорення, осмислення педагогічних інновацій.

Творчий рівень сформованості готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Педагоги, які творчо ставляться до інноваційної діяльності, мають широкі й змістовні знання про нові наукові та новаторські підходи до освітнього процесу, володіють новітніми технологіями і створюють власні. Реалізація творчого потенціалу в інноваційному процесі для багатьох із них є найважливішим орієнтиром діяльності.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності формується не сама по собі, не у віртуальних розмірковуваннях, а під час педагогічної практики, акумулюючи все накопичене на попередньому етапі, сягаючи завдяки цьому значно вищого рівня. Це означає, що кожен попередній рівень такої готовності є передумовою формування нових.

Своєчасне, об'єктивне з'ясування рівня сформованої готовності конкретного педагога до інноваційної діяльності дає змогу спланувати роботу щодо розвитку його інноваційного потенціалу, який є важливим компонентом структурних професійних якостей.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ

Іванова Валентина Василівна, заступник директора з НВР, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, ДНЗ «Ізмаїльське вище професійне училище».

Якісна підготовка кваліфікованих робітників потребує творчого підходу викладачів та майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної освіти (ЗП(ПТ)О) до вибору змісту, форм, методів та засобів навчання, максимального використання досягнень сучасної педагогічної науки, нових освітніх і виробничих технологій, які мають бути орієнтованими не лише на передачу навчальної інформації, а й відобразити ідеї розуміння та визнання чужої точки зору, повагу до особистості, організації співпраці та самовираження в діяльності, в творчості, тобто на формування комплексу особистісних якостей учнів.

Розвиток сучасної техніки та виробництва неможливий без висококваліфікованих робітничих кадрів, яких готує професійно-технічна освіта. Сучасний етап розвитку ЗП(ПТ)О пов'язаний з необхідністю розв'язання проблеми підвищення інтелектуального рівня пізнавального і творчого потенціалу учнів.

Нині розроблено велику кількість технологій навчання, що спонукає до теоретичного узагальнення, аналізу, класифікації та вибору оптимальних. Процес використання традиційних і впровадження нових (інноваційних) технологій навчання протікає стихійно. У процедурі їхнього відбору і реалізації у навчальному процесі мають місце суперечності між: новими цілями освіти і застарілими способами представлення і засвоєння знань; зростаючими об'ємами інформації, яку необхідно передати здобувачам освіти і обмеженою кількістю навчального часу; гострою необхідністю педагогічних інновацій в освітньому процесі і недостатньою розробленістю методології використання сучасних освітніх практик у професійній підготовці фахівців. Наявність цих суперечностей обумовлює необхідність вивчення ефективності використання інноваційних методик.

Таким чином, актуальність проблеми вдосконалення навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників, її

недостатня теоретична розробленість та потреби практики зумовили вибір теми даної статті.

У нормативних документах наголошується необхідність розвитку професійної освіти з метою підготовки кваліфікованих фахівців, конкурентоздатних на ринку праці, таких, що вільно володіють своєю професією і орієнтованих в суміжних сферах діяльності, готових до постійного професійного зростання, соціальної і професійної мобільності. Реалізація цієї мети припускає, перш за все, підвищення якості освіти. Вирішення цієї проблеми багатопланове, оскільки якість освіти визначається сукупністю показників, що характеризують різні аспекти освітньої діяльності: зміст освіти, технології навчання, матеріально-технічне забезпечення, кадровий потенціал.

Науково-технічний прогрес, потребує від професійно-технічної освіти: підготовки конкурентноспроможних кваліфікованих робітників; готовності випускника ЗП(ПТ)О до постійного професійного саморозвитку та самовдосконалення, формування власної кар'єри, відповідальності за результати своєї професійної діяльності. Саме професійна докорінно оновлена освіта здатна створити стабільний запас кваліфікації робітника, що дасть змогу оперативно реагувати на швидкісні зміни технологій виробництва.

Сучасне життя розвивається швидкими темпами, тому система професійної освіти повинна розвиватися, змінюватися. В Україні формується нова система освіти, яка орієнтована на входження у світовий освітній простір, супроводжується істотними змінами у педагогічній теорії і практиці навчально-виховного процесу. Це зумовлює появу освітніх інновацій, які покликані суттєво змінити освітній процес. Тому викладач, навіть найталановитіший, уже не може бути єдиним джерелом інформації. Традиційне навчання з його авторитаризмом, орієнтацією на середнього учня, перевагою репродуктивної діяльності над пошуковою не відповідає вимогам часу. Настала необхідність переходу від «передачі знань» до «навчання вчитися», «навчати жити».

Кожний педагог професійної школи має самостійно впроваджувати ефективні форми і методи навчання. Як правило, краще засвоєння нового

матеріалу відбувається в процесі активної діяльності учнів за умови, коли в цей процес вносяться елементи інноватики. Інноваційна діяльність педагога пов'язана з проектуванням і реалізацією інноваційних технологій і буде ефективною за умови наявності у педагога системи прогностичних, проектувальних, конструктивних, організаційних, комунікативних, рефлексивних, аналітичних та інших умінь.

Зважаючи на те, що до кожної інноваційної технології входить система умінь, що забезпечує проектування і реалізацію навчально-виховного процесу, педагог професійної школи має оволодіти вміннями організації кожного етапу навчально-організаційної та науково-методичної видів діяльності на основі врахування низки чинників: пріоритетності цілей професійної освіти, специфіки змісту навчання, вікового і освітнього рівня здобувачів освіти, рівня осучаснення дидактичного та матеріально-технічного забезпечення.

Найбільш популярними у педагогів професійної школи є такі педагогічні технології:

1. *Інформаційно-розвивальні*, які передбачають виклад педагогом теоретичної інформації під час проведення лекції або семінарського заняття; організацію самостійної роботи учнів у процесі формування нових знань з різних джерел, інструкцій, комп'ютерних засобів навчання.

2. *Діяльнісні*, спрямовані на підготовку професіонала, здатного кваліфіковано розв'язувати виробничі завдання. Ці технології передбачають проведення аналізу виробничих ситуацій, розв'язання ситуативних виробничих завдань в процесі проведення ділових ігор, моделювання професійної діяльності у навчальному процесі, організацію професійно спрямованої дослідницько-пошукової роботи учнів тощо.

3. *Розвивальні*, спрямовані на професійний розвиток майбутнього фахівця, здатного творчо працювати, самостійно визначати способи і засоби вирішення проблемних виробничих ситуацій тощо. До цих технологій входять - проблемне навчання, проблемні лекції, семінари, навчальні дискусії, лабораторно-практичні роботи з елементами дослідництва, діяльності, ігри.

4. *Особистісно-орієнтовані*, метою яких є формування активної, творчої особистості майбутнього фахівця, здатного самостійно будувати і коригувати свою навчально-пізнавальну діяльність. Ці технології передбачають аудиторну та позааудиторну самостійну діяльність учнів, роботу за індивідуалізованими програмами, пошуково-дослідницьку роботу тощо.

До *основних завдань інноваційного розвитку освітнього процесу* закладів професійної (професійно-технічної) освіти слід віднести:

- моделювання інноваційної професійної діяльності майбутніх фахівців;
- створення єдиної інноваційної системи професійної підготовки здобувачів освіти, адаптованої до динаміки розвитку сучасного виробництва;
- розробку інноваційних технологій навчання та їх впровадження в освітній процес ЗП(ПТ)О.

Життя доводить, що в складних умовах, що постійно змінюються, найкраще орієнтується, приймає рішення, працює людина творча, гнучка, креативна, здатна до генерування і використання нового (нових ідей, задумів, нових підходів та рішень). Це людина, «яка володіє певним переліком якостей, а саме: рішучістю, вмінням не зупинятися на досягнутому, сміливістю мислення, вмінням бачити за межами того, що бачать сучасники і бачили попередники».

Сучасна методика нагромадила багатий арсенал прийомів інтерактивного навчання від найпростіших («Робота в парах», «Ротаційні (змінні) трійки», «Карусель», «Мікрофон») до складних («Мозковий штурм», «Мозаїка», «Аналіз ситуації»), а також імітаційні ігри, дискусії, дебати. Використання інтерактивних технологій не самоціль, а засіб створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, зняття з душі учня почуття страху, спосіб зробити його розкутим, нав'язати впевненість у своїх силах, налаштувати на успіх, виявити здібність до творчості.

Вміле застосування інноваційних форм роботи, на мою думку, дасть змогу педагогу успішно розв'язати порушені проблеми. Для цього визначено такий *алгоритм*:

- ✓ визначити рівень підготовленості класу до сприйняття тієї чи іншої технології навчання;
- ✓ провести достатню попередню підготовку;
- ✓ забезпечити послідовність в освоєнні учнями певних прийомів роботи;
- ✓ дати учням інструктивні матеріали.

Нетрадиційний, нестандартний урок!... Ця класична форма організації навчання все наполегливіше утверджується в практиці. Більшість педагогічних працівників професійної школи вбачають у цій формі засіб подолання стереотипу уроку, зміни звичних способів спілкування, демократизації взаємовідносин між педагогом та учнями. *Що ж дає нестандартний, нетрадиційний урок?*

По-перше, активізацію розумової діяльності учнів. Стимулює мислити, думати, порівнювати, аналізувати, виправляючи свої помилки і помилки свого товариша.

По-друге, розвиток пізнавальних інтересів учнів до навчання. Їм цікаво вчитися, прагнучи знати якомога більше, щоб виступати в ролі педагога, контролюючи чи перевіряючи товариша.

По-третє, розвиток зв'язного мовлення та творчих здібностей учнів. Вони вчаться правильно, грамотно і красиво говорити.

У своїй практичній діяльності часто використовую такі нетрадиційні форми, які захоплюють увагу учня, активізують його розумову діяльність. Це може бути урок-казка, урок-подорож, урок-змагання, урок-гра, урок-КВК, або ж традиційний урок з нестандартними елементами. Учні здійснюють взаємоперевірку та самоконтроль, тобто кожен сам перевіряє свою роботу, виставляє собі оцінку відповідно до критеріїв оцінювання. Я також здійснюю контроль – перевіряю разом з учнями деякі роботи (а вони при цьому можуть зауважити, чи збігається їхня власна оцінка з моєю оцінкою, трактують свою точку зору на оцінку). Часто оцінюю роботу учнів на уроках за допомогою «подяк».

Отже, у процесі своєї роботи я переконалася, що лише вдала інтеграція сучасних педагогічних технологій інтерактивного, особистісно-орієнтованого, проектного навчання на основі постійного розвитку критичного мислення учнів

дасть змогу розвивати творчі здібності, а значить, і формувати творчу особистість учня. Вдало проведена робота завжди потребує значних зусиль і плідної співпраці педагога і учня.

Список використаних літератури:

1. Курбатов О. П. Інноваційні технології навчання при підготовці кваліфікованих робітників в системі професійно-технічної освіти [Текст] / О. П. Курбатов, М., Кітенко А. З., Лабарський О. М. Освітні технології. - К.: А.С.К, 2004.
2. Ніколаєнко С.М. Інноваційний розвиток професійно-технічної освіти в Україні. – К.: Книга, 2007..
3. Національна доктрина розвитку освіти України в ХХІ столітті // Педагогічна газета. – 2001. – Липень. – с. 4.
4. Паржницький В.В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науковометодичний збірник / Упорядник Н.І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – С. 63-70.
5. Пехота О Кравченко Г. Ю. Інноваційний процес у сучасній школі. Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. пр. / Харків. держ. пед. ін-т ім. Г. С. Сковороди. За заг. ред. В. І. Євдокимова, О. М. Микитюка. Харків, 2002. Вип. 17. с. 18-21.
6. Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. / Укр. інж.-пед. акад. – Х., 2005. – Вип. 10. – С. 163–171.
7. Радкевич В. Інноваційні процеси в сучасній професійній школі / В. Радкевич // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науковометодичний збірник / Упорядник Н. І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – С. 9-13.
8. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково – методичний посібник / О.І.Пометун, Л.В.Пироженко.-К.:А.С.К., 2006..
9. Якиманская Й.С. Технология личностно-ориентированного образования.— М.: Сентябрь, 2001.

ДУАЛЬНА ФОРМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЯК ІНТЕРАКТИВНИЙ ПРОЦЕС

*Каранєткова Світлана Іванівна, викладач Відокремленого підрозділу
«Об'єднане вище професійно-технічне училище сфери послуг Національного
університету «Одеська юридична академія».*

Сучасне сьогодні всього суспільства характеризується надзвичайно високими темпами існування, функціонування та розвитку. Це обумовлено, з одного боку, особливостями цивілізаційного розвитку суспільства, що, у свою чергу, започаткувало нову цивілізаційну епоху під назвою «інформатизація» та, з іншого боку, суб'єктивним бажанням людини пізнати непізнане. Про це в одній із своїх праць писав професор Сумського державного університету О. Телєтов [5].

Відповідно, всі елементи людської діяльності (навчання, професійна діяльність, відпочинок, тощо) стали наскрізь пронизаними інформаційними, інтерактивними формами, методами та засобами. При чому, освітня галузь, аби сформувати повноцінну особистість і конкурентоздатного на ринку праці фахівця, змушена була першою відреагувати на вказані цивілізаційні зміни.

Варто зазначити, що фахівцями освітньої галузі поняття «інформаційні» та «інтерактивні» часто ототожнюються, що уже являє собою суттєву проблему вітчизняної освіти, яка визначає актуальність дослідження даного питання. Річ у тім, що сучасній освіті не обійтись без інформаційних систем і технологій, які покликані прискорити роботу з інформацією (пошук інформації, її обробка та зберігання, передача й поширення інформації тощо). Інтерактивні ж освітні методи навчання покликані розширити, пришвидшити та покращити взаємодію між суб'єктами освітнього процесу (педагогами і здобувачами освіти). Проте, запровадження та застосування прогресивних форм і методів навчання у практику діяльності закладів професійної (професійно-технічної) освіти, як і запровадження будь-чого нового, є досить проблематичним. Тут ми стикаємось із проблемами нормативно-правового характеру, організаційно-методологічними та методичними проблемами, проблемами ресурсного характеру тощо. Саме наявність означених проблем і обумовлює основну актуальність теми даного дослідження.

Проблематиці розробки та запровадження інтерактивних форм та методів навчання присвячено ряд наукових праць вітчизняних і зарубіжних педагогів-

науковців. Існує велика кількість праць, присвячених висвітленню проблем функціонування інтерактивних технологій у професійному навчанні. Так, до прикладу, кандидат педагогічних наук, фахівець Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти АПН України О. Стечкевич у своїй праці «Інтерактивні методи і засоби організації професійної підготовки фахівців у ПТНЗ» відмітив високу дидактичну ефективність таких методів та роль технічних засобів навчання в їх реалізації [4]. Л. Несторова та С. Сараєва в одній із своїх праць стверджують, що інтерактивні методи навчання одночасно є ефективними інструментами гуманізації навчального процесу [3].

Проте питанню запровадження дуальної професійної освіти в контексті інтерактивного навчання у вітчизняній педагогічній літературі уваги не приділено взагалі.

Виходячи із проблематики теми даного дослідження, його *метою* є розкриття суті дуальної освіти, як одного із інтерактивних методів професійного навчання, та розробка структурної моделі дуального навчання в системі вітчизняної професійної (професійно-технічної) освіти.

Для досягнення визначеної мети слід виконати такі *завдання*:

- 1) визначити суть, основні принципи, переваги та недоліки дуального навчання як інтерактивної освітньої технології;
- 2) проаналізувати європейський досвід дуального навчання;
- 3) окреслити коло проблем, що перешкоджають запровадженню дуального навчання в систему вітчизняної професійної освіти;
- 4) на основі порівняння запропонувати вітчизняну структурну модель організації професійного навчання за дуальним принципом.

Безсумнівно, інтерактивні методи у будь-якій галузі є ефективними та виправданими. Їх арсенал на сьогодні досить широкий. Не є винятком і освітня галузь. Проте рахувати їх вичерпаними теж неправильно. Людство у процесі своєї життєдіяльності створює все нові й нові (більш ефективні та менш затратні) форми й методи взаємодії. Так, декілька років тому в освітній галузі Німеччини

офіційно стартував проект дуального навчання. Його суть доволі проста і не нова, проте по-новому організована та реалізована.

Дуальна форма навчання – це така форма організації освітнього процесу, яка на умовах партнерства передбачає системне й органічне поєднання двох основних його складових: теоретичної (інформаційної) складової, опанування якою забезпечує навчальний заклад, та прикладної (практичної), яка забезпечується підприємством (потенційним роботодавцем) [1, с. 139]. Іншими словами дуальне навчання (з нім. *Duales Studium*) – це система професійного підготовки, за якою здобувачі освіти одночасно отримують теоретичні знання закладі професійної (професійно-технічної) освіти та професійні практичні уміння і навички на підприємстві роботодавця.

В одній із своїх попередніх публікацій за темою «Практичне (операційне) навчання як основа процесу формування професійної компетенції майбутніх фінансистів» було відмічено важливість органічного поєднання теоретичної та практичної підготовки в контексті забезпечення високої ефективності пізнавальної діяльності та, як результат, формування висококваліфікованих і конкурентоздатних на ринку праці фахівців [2, с. 29]. Проте, у цій праці ми аналізували учнівську (студентську) практику, як нормативної частини навчальних планів підготовки фахівців. До речі, практична складова у планах підготовки кваліфікованих робітників становить приблизно 50%, а у планах підготовки бакалаврів – лише 10-15%. До того ж сама організація відпрацювання практики часто є відірваною від теорії і вимог роботодавців, тоді як дуальна форма навчання передбачає одночасне отримання теоретичних та практичних знань.

Класична програма дуального навчання (*Duales Studium*) в Німеччині охоплює термін у 3-4 роки, причому 3-4 дні на тиждень учень працює на робочому місці підприємства (компанії) роботодавця та ще 8-12 годин на тиждень навчається у професійному навчальному закладі (*Berufsschule*). Після закінчення навчання здобувач освіти здає державний екзамен, за результатами якого отримує сертифікат, в якому обов'язково зазначається зміст, тривалість та мета навчання

на підприємстві; професійні навички, знання і кваліфікація, якої набув учень у процесі професійної підготовки, а також, за бажанням учня, його характеристика та досягнення в компанії (підприємстві) роботодавця.

Зрозуміло, що така співпраця має бути нормативно врегульована шляхом підписання договору (контракту) між суб'єктами даної освітньої системи. Причому, в Німеччині є обов'язковим підписання тристоронньої угоди між професійним навчальним закладом і здобувачем освіти учнем, між здобувачем освіти та фірмою-роботодавцем і між професійним навчальним закладом та фірмою-роботодавцем. Американська та англійська моделі організації дуальної форми навчання обмежуються лише контрактами або між здобувачем освіти і закладом професійної освіти, або між навчальним закладом і підприємством. Обов'язковими елементами таких контрактів є зміст та мета професійної підготовки, термін навчання, тривалість робочого дня, тривалість випробувального періоду, розмір та порядок виплати стипендії, кількість відпускних днів із посиланням на колективний договір та законодавчі акти, умови розірвання договору тощо.

Таким чином, дуальна форма навчання дійсно активує й підвищує ефективність взаємодії учня з педагогами та наставниками, а також і з виробничим середовищем. Безперечними перевагами такого виду професійної підготовки є отримання практичних знань та досвіду роботи із перших місяців навчання, а також підвищення можливості працевлаштування у фірмі, де проходило практичне навчання.

Проте *перешкоди та недоліки* також присутні. Основним недоліком дуальної форми навчання є відсутність її універсальності. Вона актуальна та ефективна лише на рівні професійної освіти (підготовка кваліфікованих робітників, молодших бакалаврів та бакалаврів). У програмах підготовки цих фахівців відсутня наукова складова, яка також не передбачена програмою дуальної форми навчання. Проте, подібне поєднання теорії із практикою було б не зайвим і на рівні повної вищої та наукової освіти. Серед перешкод впровадження дуального навчання варто зазначити недосконалість нормативно-правової бази та

інформаційно-методичного забезпечення, неготовність закладів професійної (професійно-технічної) освіти кардинально змінити форму організації освітнього процесу, відсутність бажання та ініціативи до подібної співпраці від роботодавців тощо.

Зваживши на наявні перешкоди, нами розроблена **структурна модель дуальної форми навчання** на теренах вітчизняної професійної освіти:

По-перше, ми вважаємо, що запровадження такої форми навчання слід розпочинати із пошуку потенційних роботодавців та укладання з ними відповідних угод.

По-друге, вважаємо за доцільне залучення представників роботодавців до формування змісту навчальної програми дуального навчання.

По-третьє, пропонуємо запроваджувати дуальну форму навчання з другого або й третього року навчання учнів (студентів) у розрізі спеціальностей (спеціалізацій), залишивши перших два роки без змін для отримання повної середньої освіти у ЗП(ПТ)О та вивчення соціально-гуманітарного циклу дисциплін у ВНЗ.

По-четверте, пропонуємо встановити граничні норми співвідношення теоретичного навчання до практичної підготовки на рівні не менше ніж 30/70 у ЗП(ПТ)О та 60/40 у ВНЗ.

Таким чином, дуальна форма навчання – це інтерактивний механізм надання професійної освіти, який базується на одночасному отриманні теоретичних знань у ЗП(ПТ)О та практичних навичок та досвіду роботи на підприємстві. Це дає унікальну можливість здобувачам освіти швидко опанувати знаннями та одночасно набути досвіду роботи за фахом, при цьому не затрачаючи великих фінансових ресурсів. Заклади професійної освіти також зацікавлені у подібній співпраці, так як зможуть краще виконувати свої функції, підвищувати рівень компетентності педагогів та реалізовувати результати науково-методичних досліджень і розробок. Роботодавець також у результаті такої співпраці отримує висококваліфікованого працівника з мінімальними затратами часових та фінансових ресурсів, надійних партнерів і джерело креативних ідей щодо

удосконалення та підвищення ефективності своєї діяльності. Проте механізм запровадження та функціонування даної форми навчання є ще досить недосконалим, що у свою чергу, обумовлює перспективність подальших досліджень у даній галузі.

Список використаної літератури:

1. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: Європейський досвід. [Електронний ресурс] / М. Г. Дернова // Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи. Випуск 2 (9) 2014. – Режим доступу : http://irbis-nbuiv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuiv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&
2. Дrajниця С. А. Практичне (операційне) навчання як основа процесу формування професійної компетенції майбутніх фінансистів. / С. А. Дrajниця // Актуальні проблеми підвищення якості підготовки фахівців у галузі економіки в умовах сталого економічного розвитку України : зб. матеріалів III Всеукраїнської наук.-практ. конференції (24-25 жовт. 2013р.). – Хмельницький : ХНУ, 2013. – С. 28-31.
3. Нестерова Л. Інтерактивні методи навчання як фактор гуманізації професійної підготовки фахівців [Електронний ресурс] / Л. В. Нестерова, С. О. Сараєва. Режим доступу: http://conf.vntu.edu.ua/humed/2010/txt/Nesterova_Saraeva.phpP21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/OD_2014_2_19.pdf
4. Стечкевич О.О. Інтерактивні методи і засоби організації професійної підготовки фахівців у ПТНЗ [Електронний ресурс] / О. О. Стечкевич. – Режим доступу: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwib7MCzjK3RAhUEjSwKHfYfQbZsQFggdMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.rusnauka.com%2F12_KPSN_2009%2FPedagogica%2F44968.doc.htm&usg=AFQjCNGTM0dGjM1X9AO_8byAwmmeCNPUyg
5. Телетов О. С. Підвищення ролі маркетингу в різних сферах життєдіяльності людини / О. С. Телетов // Маркетингові технології в умовах глобалізації економіки України : тези доп. X міжнародної науково-практичної конференції, 3-5 грудня 2015 р., Хмельницький. : ХНУ, 2015. – С. 168–169.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ ДЛЯ СФЕРИ ПОСЛУГ

*Кокотович Діна Максимівна, майстер виробничого навчання ДНЗ
«Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»*

Конкурентна спроможність будь-якої держави на світовому ринку та якість життя її населення напряму залежить від рівня професійної підготовки кваліфікованих робочих кадрів. Одним із провідних світових лідерів у сфері підготовки кваліфікованих кадрів на сьогодні виступає Європейський Союз завдяки впровадженню у систему професійної освіти дуальної форми навчання.

Поняття «дуальна форма навчання» було введено у педагогічну термінологію в середині 60-х років минулого століття у ФРН як нова, більш гнучка форма організації професійної підготовки кваліфікованих фахівців. Дуальність (*подвійність*) як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно-відмінних форм навчання.

Основне завдання упровадження елементів дуальної форми навчання – усунути основні недоліки традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках нових організаційно-відмінних форм навчання.

Позитивні показники дуальної форми професійної підготовки:

- ✓ організація співпраці політиків, бізнесу, соціальних партнерів;
- ✓ розробка законодавчого підґрунтя для визнання національних стандартів якості професійної освіти;
- ✓ навчання здобувачів професійної освіти під час виробничої діяльності;
- ✓ залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до педагогічної діяльності (інструктори, наставники);
- ✓ здійснення інституційних досліджень і консультування (моніторинг якості надання освітніх послуг у сфері професійної освіти, оновлення освітніх стандартів);

- ✓ врахування конкретних запитів підприємств-замовників до змісту та якості професійної освіти.

Саме тому необхідно сприяти подальшому розвитку експорту елементів дуальної форми підготовки кваліфікованих кадрів та прискорити запровадження її елементів у систему професійної (професійно-технічної) освіти України.

Мета даної статті показати, що, впроваджуючи дуальну форму у професійну підготовку, заклади професійної (професійно-технічної) освіти можуть налагодити постійну співпрацю із підприємцями, які надалі братимуть участь у навчальній та виробничій практиці та підтримувати заклад професійної освіти.

Розглянемо переваги та недоліки впровадження дуальної форми навчання на рівні її застосування у ЗП(ПТ)О громадського харчування на прикладі підготовки кваліфікованих робітників за професіями «кухар» та «офіціант». Крім того, визначимо кроки удосконалення набутого досвіду взаємодії між коледжем та роботодавцем. Обговоримо перспективи удосконалення дуальної форми навчання для підготовки фахівців для галузі громадського харчування.

Сьогодні орієнтованість професійної підготовки на сучасне виробництво стає основним ресурсом оновлення системи підготовки кадрів. У світовій педагогічній практиці дуальна форма професійної підготовки одержала широке визнання і стала найпоширенішою та популярною серед молоді напрямком професійної освіти.

На даний момент педагогічний колектив ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» прикладає максимальних зусиль для реалізації дуальної форми у повному обсязі для різних професій, адже саме ця форма професійної підготовки дає відмінні результати у взаємодії навчального закладу з роботодавцем та визначеність у майбутній професійній діяльності та успішній соціальній адаптації здобувачам професійної освіти.

Основний принцип дуальності навчання – це рівноцінна участь та відповідальність ЗП(ПТ)О та підприємств за якісну підготовку кадрів.

Наш навчальний заклад має великий досвід взаємодії з роботодавцями, коли учні в реальних виробничих умовах опановують декількома видами діяльності в середині самого процесу професійної підготовки. Один із постійних наших партнерів – мережа кафе і ресторанів «Сім континентів» торговельного центру «Рів'єра», тим паче, що сам роботодавець виступив ініціатором нашої співпраці. Нашим закладом було прийнято рішення про впровадження у навчально-виробничий процес елементів дуальної форми за спеціальністю «кухар судновий, офіціант» із проведення практичних занять на базі роботодавця.

Педагогічним колективом ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» в першу чергу були сформульовані для реалізації наступні *дидактичні завдання*:

- комплексне освоєння учнями усіх видів професійної діяльності в рамках спеціальності;
- підвищення якості освоєння учнями загальних і професійних компетенцій за професійними модулями;
- координація та адаптація учнів до умов виробництва;
- підвищення якості формування та закріплення знань, умінь і навичок учнів шляхом мотивації учнів на перспективи майбутньої професії.

Етапи реалізації дуальної форми у професійну підготовку:

Перший етап - це договірні відношення між ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» та підприємством. Був підготовлений пакет документів, накази про проходження учнями виробничого навчання та виробничої практики.

Другий етап – конструювання елементів процесу дуальної форми навчання, розподіл зони відповідальності за реалізацію навчання між навчальним закладом і підприємством та підготовка комплексного навчально-методичного забезпечення для ведення дуальної форми.

Третій етап – апробація процесу дуальної форми професійної підготовки. Однак саме на цьому етапі виявилися ***недоліки дуальної форми***. Спочатку учні та викладачі спеціальних дисциплін з ентузіазмом та великою надією долучилися до

нового для всіх проекту. Учні з великою зацікавленістю вчилися на базі нашого соціального партнера, проте надалі ця зацікавленість почала зникати. Пов'язано це було з тим, що практико-орієнтованих занять для учнів не проводилось. Замість проведення практичних занять відбувалось повне залучення учнів до роботи підприємства без відвідування теоретичних занять у навчальному закладі. На самому підприємстві було звільнено декілька штатних працівників, а замість них на робочі місця залучали учнів, які повинні були відпрацьовувати повний робочий день не у 8 годин за програмою, а по 10-12 годин. Підприємству стало зручніше платити мінімальну заробітну плату учням, так як вони ще не спеціалісти, ніж держати фахівця з більш високою зарплатнею. Керівництво підприємства знизило кількість фахівців і навантаження лягло на наших учнів.

Крім того тематика занять на виробництві не відповідала календарно-тематичним планам та робочим навчальним програмам. Учні були задіяні також і в дні теоретичного навчання, тому що на виробництві замінити їх не було ким. Це питання на виробництві підіймалось, проте все так і залишилось.

Учнів поділили на успішних – тих, хто більш відповідальні та набагато швидше опанували професійними вміннями і навичками, та на менш успішних – які стали непотрібними у зимовий період перед випуском коледжу.

Цей етап проекту виявився мало ефективним через неспроможність роботодавця надати необхідні за кількістю учнів робочі місця та правильно розподілити між учнями трудові обов'язки.

Четвертий етап, в процесі якого учні повинні здавати кваліфікаційні іспити, показав наслідки недоліків третього етапу. Ті студенти які вийшли на іспит, мали дуже низький результат.

Реальне впровадження дуальної форми навчання різко відрізнялась від запланованої програми проекту і не дала можливості досягнути заданих коледжем задач. Чому ж перспективний план не дав позитивних результатів при ретельній підготовці зі сторони коледжу? Відповідь очевидна, *соціальний партнер виявився не готовим до проведення практико-орієнтованих занять з учнями.*

Причини недоліків реалізації дуальної форми:

По-перше – це нерозуміння роботодавцем суті практико-орієнтованого навчання за дуальною формою.

По-друге – небажання прислухатись до рекомендацій керівників і педагогів коледжу стосовно форм проведення занять, адже у роботодавця повинна бути зацікавленість в долучені підготовленого фахівця, досконально знайомого з особливостями роботи на конкретному робочому місці.

Висновок: підводячи підсумки роботи по залученню елементів дуальної форми навчання у професійну підготовку, хочеться акцентувати увагу, що співпраця між нашим коледжем і соціальним партнером не повинна носити формальний характер, тим паче що основний принцип дуальності навчання – це рівна відповідальність закладу професійної (професійно-технічної) освіти та підприємства за якість підготовки кадрів.

В якісній формі дуальна форма професійного навчання дозволила б підготувати висококваліфікованого фахівці і збільшити кількість бізнес-партнерів, готових інвестувати у професійно-технічну освіту.

**МЕТОДИКА РОЗПРОБКИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ
ЗАВДАНЬ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ РІВНЯ
ЯКОСТІ ЗНАНЬ УЧНІВ**

***Костусєва Наталія Петрівна, директорка, викладачка вищої категорії,
викладач-методист ДНЗ «Ізмаїльське вище професійне училище»***

У науку слово «тест» потрапило вже з англійської мови, де означає «випробування, проба, перевірка». За словником, тест - це стандартизоване, часто обмежене в часі випробування, призначене для встановлення кількісних і якісних індивідуально - психологічних відмінностей.

Основні функції перевірки і оцінки результатів навчання::

- *обліково-контрольна (інформаційна)*, яка систематично дозволяє викладачу фіксувати результати навчання і мати уявлення про успішність кожного учня, його досягнення та недоліки у навчальній роботі;

- *контрольно - коригуюча (діагностична)*, яка забезпечує зв'язок «викладач - учень», для внесення корективів у методику навчання, перерозподілу навчального часу між різними питаннями теми тощо, дозволяє здійснювати діагностику причин відставання учнів;

- *навчальна*, яка в результаті допомагає повторити матеріал, акцентувати увагу учнів на головних питаннях і найважливіших світоглядних ідеях курсу, вказує на типові помилки, що сприяє закріпленню і поглибленню знань учнів;

- *виховна (мотиваційна)*, яка стимулює учнів до подальшої навчальної роботи, поглиблення своїх знань, розвиває в школярів уміння самоконтролю та самооцінки;

- *атестаційна*, яка пов'язана з характеристикою рівня навченості учня, є основною його атестації, а також найважливішим компонентом атестації роботи вчителя освітньої установи.

Процес навчання у навчальному закладі спрямований на вирішення навчально-виховних завдань, кожне з яких характеризується дидактичною завершеністю. Обов'язковим компонентом цього процесу є контроль знань, умінь та навичок, тобто перевірка його результативності.

Головна мета контролю як дидактичного засобу управління навчанням - забезпечення його ефективності шляхом приведення до системи знань, умінь, навичок учнів, самостійного застосування здобутих знань на практиці, стимулювання навчальної діяльності учнів, формування у них прагнення до самоосвіти, самоперевірки, самооцінки роботи викладача.

Контроль знань учнів передбачає:

- *перевірку* - виявлення рівня знань, умінь і навичок;
- *оцінку* - вимірювання рівня знань, умінь і навичок;
- *облік* - фіксування результатів у вигляді оцінок у журналі навчальних занять, відомостях.

Переваги тестового контролю

- ✓ Об'єктивність - незалежність результатів тестування від особистих стосунків викладача та учня.
- ✓ Простота процедури запису (введення) відповіді, незалежність оцінки від техніки письма.
- ✓ Кількісні критерії оцінки - наявність кількісних показників для визначення повноти та глибини засвоєння матеріалу.
- ✓ Простота та формалізованість процедури визначення оцінки, можливість її здійснення технічним пристроєм.
- ✓ Чіткість та однозначність формулювання умов тестових завдань - що забезпечує однозначність сприйняття учнями їх змісту.
- ✓ Рівні вимоги до знань та умінь учня шляхом використання в тесті завдань однакової складності, обсягу та змісту.
- ✓ Забезпечення необхідної повноти охоплення знань та умінь, що контролюватимуться під час перевірки.
- ✓ Можливість одночасної перевірки значної кількості учнів.
- ✓ Можливість багаторазового повторення умов перевірки, для з'ясування змін в рівні підготовки.
- ✓ Орієнтація на сучасні освітні технології - використання комп'ютерних навчальних і контролюючих систем.
- ✓ Універсальність - охоплення всіх етапів процесу навчання.
- ✓ Багатофункціональність - контроль, діагностика, корекція навчального процесу.
- ✓ Охоплює контролем великий обсяг матеріалу.
- ✓ Упродовж досить обмеженого часу може бути перевірена якість знань, навичок

у зазначеної кількості учнів.

- ✓ Можливий контроль знань, умінь, навичок на необхідному, заздалегідь запланованому рівні.
- ✓ Реальним є самоконтроль.
- ✓ Увага учня фіксується не на формуванні відповіді, а на осмисленні її суті.
- ✓ Створюють умови для постійного зворотного зв'язку між учнем і викладачем.

Втім, слід зазначити, що ці переваги існують лише при дотриманні технології розробки тестів.

Недоліки тестового контролю

- ✓ Ймовірність випадкового вибору правильної відповіді.
- ✓ Можливість при застосуванні тестів закритого типу оцінити тільки кінцевий результат (правильно-неправильно), у той час як сам процес, що призвів до нього, не розкривається.
- ✓ Психологічний недолік - стандартизація мислення без врахування рівня розвитку особистості;
- ✓ Велика затрата часу на складання необхідного "банку" тестів, їх варіантів, трудомісткість процесу.
- ✓ Тести не сприяють розвитку мови.

Загальні вимоги до тестових завдань

Вимоги до тестів певним чином вже узагальнені та адаптовані з урахуванням умов і традицій нашої національної освіти.

Наведені нижче вимоги до тестів виходять з того, що *тест - це система*. Якщо вимоги до нього не відповідають науково обґрунтованим вимогам до системи, тоді сам тест не відповідає вимогам до тестів і не може бути якісним.

1. Завдання в тесті повинні бути специфічної форми.
2. Завдання повинні містити лише один елемент знання та мати кількісні характеристики якості: коефіцієнти складності, валідності тощо.
3. Завдання повинні розміщуватися в порядку зростання їх складності (крім психологічних та ситуаційних тестів).
4. Тест повинен бути валідним за обсягом та містити загальну й окремі інструкції до

виконання кожної групи нетипових за формою завдань, тобто мати відповідний дизайн.

5. Тест повинен мати надійні та валідні за всіма параметрами характеристики якості, оформлені, наприклад, у вигляді статистичного сертифіката.

Використання тестових технологій здійснюється в три етапи:

I етап - теоретична й практична підготовка вчителя та учнів до проведення тестування;

II етап - організація тестування;

III етап - аналіз і корекція результатів.

На першому етапі викладач здійснює відбір або самостійно розробляє тестові завдання. Головними вимогами до них є відповідність меті навчання, високий ступінь валідності, багатоваріантність, побудова неправильних відповідей на основі типових помилок. Типологія тестів ураховує особливості їхніх змісту та структури.

Другий етап включає в себе пояснення процедури, режиму, правил виконання тестових завдань, умов оформлення робіт, демонстрування алгоритмів виконання завдання, виконання тренувальних завдань. Важливим для викладача є дотримання головної вимоги посування школярів в освоєнні тестових технологій – від простих завдань до складніших. Освоєння кожної нової форми тестових завдань слід починати з детального ознайомлення з інструкцією щодо їх виконання.

На третьому етапі здійснюється виявлення типових та індивідуальних помилок, що їх припустилися учні. Аналіз результатів проводиться в довільній, найбільш зручній і звичній для викладача та учня формі.

Викладачу варто пам'ятати, що на виконання завдань з вибором однієї правильної відповіді треба відводити орієнтовно одну хвилину, а кількох правильних відповідей або встановлення відповідності – півтори хвилини. Важливо привчати учнів виконувати завдання не лише правильно, але й швидко, щоб максимально наблизити їх до умов, у яких випускники працюватимуть під час зовнішнього оцінювання. На цьому етапі викладачу слід навчати учнів

алгоритмів виконання тестових завдань різних форм, аналізувати результати тестування, виявляти типові помилки й визначати шляхи їх усунення. Доцільно давати учневі конкретні інструкції, як виправити виявлені помилки.

Проектуючи тест, треба враховувати, що запропоновані завдання мають бути різноманітними за змістом і формою, що дасть змогу уникнути монотонності та забезпечити постійну й стійку мотивацію учнів до роботи. Не варто обмежуватися тільки завданнями закритої форми, доцільно пропонувати учням також і відкриті завдання, у яких вони самостійно мають записати повну відповідь на запитання.

Список використаної літератури

1. Гронлунд Н. Е. Оцінювання студентської успішності: Практик. посіб. – К., 2005.
2. Методичний клондайк: збірник методичних матеріалів рекомендаційно-інформативного характеру/відп. за випуск Мірошніченко К. – випуск 1.- К., Навчально-методичний кабінет ПТО м.Києва, 2009.- 96 с.
3. Романов А.В. Методика подготовки и проведения тестового контроля в учебном процессе. – Чебоксары: Клио, 1998. – 47 с.

МЕТОДИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МОДЕЛІ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ «ПЕРЕВЕРНУТИЙ КЛАС»

Кравченко Світлана Павлівна, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, ДНЗ «Ізмаїльське вище професійне училище».

Сучасний стан міжнародних зв'язків України, вихід її до Європейського та світового простору зумовлюють розглядати майбутнього випускника закладу професійної (професійно-технічної) освіти як конкурентоспроможного фахівця. Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, спричинені економічною кризою та іншими причинами, значно погіршили ринок праці.

У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 р.р. задекларовано пріоритетні завдання державної політики щодо створення системи забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти, одним з яких є запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виробничий процес ЗП(ПТ)О. Виконання оголошених у стратегії завдань нині в центрі уваги педагогічної громадськості: заклади професійної (професійно-технічної) освіти покликані забезпечувати ринок праці кваліфікованими робітниками, здатними успішно працювати із найсучаснішими виробничими технологіями. Саме тому успішність реформування освіти в Україні сьогодні багато в чому залежить від швидкого напрацювання, апробації та популяризації моделей реального досвіду переходу від готових книжкових рішень до формування професійного закладу, в якому закладаються підвалини знань та умінь їх практичного використання, потреби в саморозвитку та інноваційній діяльності, спроможності реалізувати бажання керівника закладу, педагога, учня через партнерство в освіті як на рівні навчального закладу, так і через систему рівної комунікації.

Оскільки основною метою професійної освіти є формування та розвиток комунікативної культури здобувачів освіти, навчання практичного оволодіння професійними навичками, педагог має створити сприятливі умови для кожного учня, вибрати такі методи навчання, що дозволили б усім без винятку виявити свою активність та творчість.

Зміни в системі сучасної професійної освіти – процес складний і тривалий.

В межах методики планування та організації сучасного уроку з професійно-теоретичної підготовки у ЗП(ПТ)О, я працюю над темою «Ефективність використання інтерактивних та проектних технологій на уроках суспільних дисциплін». Ця тема, на мою думку, є дуже актуальною сьогодні, тому й

привернула мою увагу. Адже сучасний викладач повинен використовувати такі методи і технології у своїй практиці, щоб учням було цікаво і ненав'язливо здобувати знання. А головне – щоб була результативність у навчанні.

Основні принципи, на які спираються закордонні педагоги при організації навчального процесу, подібні до українських, а саме: обмежити використання пояснювальних методів, організувати роботу так, щоб учень міг задовольнити свої потреби у навчанні. Інакше кажучи – зробити необхідністю для учня процес набуття знань. Тому неабияку увагу слід приділяти мотивації, працювати в малих групах, створювати умови для експериментів і спостереження.

Сучасний світ – це світ розмов і суперечок, тому так важливо навчити учнів спілкуватися і правильно вести дискусію. Як зробити навчання цікавим і творчим процесом для викладача і учня? Найбільш оптимально відповідає цій задачі активне навчання. Разом з викладачем учень повинен стати активним учасником навчального процесу. І активність повинна проявлятися в самостійному пошуку матеріалу та способів вирішення поставленої проблеми, в набутті знань, необхідних для виконання практичного завдання. Це дозволяє їм відійти від стандартного мислення, стереотипу дій, спонукає до отримання знань.

Останнім часом в Україні має місце впровадження *комплексу неформальних освітніх послуг за методикою СОНП* для учнів з індивідуальними особливостями.

СОНП - це Самоорганізований Навчальний Простір з використанням інструментарію SOLE

Середовище (SOLE), ресурс «Школи в Хмарі», призначений для того, щоб допомогти викладачам підтримувати учнів за ініціативою самих учнів.

Сугата Мітра та його колеги вже понад 13 років проводять дослідження щодо природи самоорганізованого навчання, виявляючи, як це працює. Його інноваційні та сміливі зусилля з поширення самоорганізованого навчання для учнів різних країн принесли йому першу в історії Премію TED у розмірі 1 мільйон доларів США. На конференції TED у 2013 р. Сугата запросив науковців в усьому світі створювати власні Самоорганізовані Навчальні Середовища (SOLE's) та поділитися своїми відкриттями. В 2014 р. на TED Школа в Хмарі

було запущено цифрову платформу, яка гарантує, що будь-хто, будь-де в усьому світі зможе експериментувати із самоорганізованим навчанням.

Самоорганізоване Навчальне Середовище SOLEs створюється, коли викладачі заохочують учнів до роботи в якості спільноти, щоб відповісти на свої власні важливі питання, використовуючи Інтернет.

Шлях навчання SOLE підживлюються формулюванням вагомих для особистості учня запитань, самопізнанням, обміном та спонтанністю.

Навіщо засновувати SOLE? Ось лише деякі із способів, за допомогою яких люди можуть отримати користь від SOLE. **ВИКЛАДАЧІ БУДУТЬ:** вдосконалювати вміння задавати вагомим запитанням, які найкраще відповідають інтересам учнів, на однаковому рівні з учнями відчувати з ними психолого-педагогічний та емоційний зв'язок, поділяти процес відкриття своїх учнів за допомогою живого навчального середовища. **УЧНІ БУДУТЬ:** повною мірою брати на себе відповідальність за свій навчальний досвід, креативність та здатність вирішувати проблеми, розвивати навички до навчання впродовж всього життя, вдосконалювати вміння інтегрувати те, що вони вже знають, в дискусії, як всередині, так і поза навчанням, підвищувати мотивацію до пізнання різних навчальних тем та наукових ідей.

Часом педагоги відчувають, що настав час змін: робота з учнями потребує застосування нових форм і методів, учням на уроці нецікаво – вони хочуть більше свободи і самостійності у навчанні. Сьогодні освітніх практик і педагогічних методик дуже багато. Деякі з них вимагають застосування мультимедійної техніки, інші – наявності сучасного комплексного методичного забезпечення або активних пошуково-дослідних дій.. Але є і такі, впровадження яких вимагає лише моральної готовності учнів і педагога. Це, зокрема, **метод перевернутого класу**.

Назва методу підказує, що його сутність у тому, що якісь процеси у навчанні відбуваються навпаки. Учні в перевернутому класі вивчають новий матеріал самостійно – вдома, а на уроках разом з педагогом відпрацьовують пройдене і виконують практичні завдання (вирішують навчальні проблеми і ситуації, формулюють пропозиції, прогнозують результати тощо).

Що таке «перевернутий клас»? Модель навчання «перевернутий клас» (Flipped Class) являє собою різновид змішаного навчання, головною особливістю якого є те, що домашнім завданням для учнів є робота з інформацією в онлайн-середовищі: перегляд навчальних відеоматеріалів або інформаційних ресурсів для опрацювання нового навчального матеріалу або закріплення вже вивченого. Натомість на уроці учні під керівництвом і за допомогою викладача виконують практичні завдання до тієї теми, яку засвоїли вдома.

У чому особливість цієї моделі? «Перевернутий клас» змінює роль викладача у навчальному процесі. З головного транслятора навчальної інформації викладач перетворюється на помічника--консультанта і координатора навчальним процесом.. А це, у свою чергу, сприяє тісній співпраці з учнями на уроках. Роль учнів також змінюється. Вони більше вже не спостерігачі. Вони самі відповідають за рівень набутих знань, спрямовують освітній процес за своїми навчальними потребами, шукають можливість практичного застосування отриманої інформації.

Які існують види «Перевернутих класів»?

Типовий перевернутий клас (The Standard Inverted Classroom). Учні отримують домашнє завдання, яке передбачає перегляд відеолекцій, ознайомлення з матеріалами, що стосуються теми наступного уроку, під час якого на практиці застосовують отримані теоретичні знання, а викладачі мають додатковий час для індивідуальної роботи з кожним учнем.

Орієнтований на дискусію перевернутий клас (The Discussion-Oriented Flipped Classroom). Учні отримують завдання переглянути певні відеоролики або матеріали інтернет-ресурсів, а викладач на уроці організовує обговорення отриманої інформації. Така форма буде корисною на уроках суспільних дисциплін.

Сфокусований на демонстрації перевернутий клас (The Demonstration-Focused Flipped Classroom). Така форма буде ефективною для тих навчальних предметів, які вимагають демонстрації матеріалів, проведення наочних дослідів. Викладач демонструє необхідну діяльність, а учні її сприймають і аналізують, щоб потім виконати певні дії у власному темпі – так, як їм зручно.

Псевдо-перевернутий клас (The Faux-Flipped Classroom). Застосування цієї форми буде доцільним у тому випадку, якщо педагог не буде впевненим у якості самостійної домашньої роботи учнів. Така модель дозволяє учням дивитися відеоматеріали на уроці та після цього виконувати відповідні практичні завдання. Педагог може бути впевнений, що всі учні класу готові до виконання практичних завдань і, спілкуючись окремо з кожним учнем, надавати їм індивідуальні консультації.

Груповий перевернутий клас (The Group-Based Flipped Classroom). Ця модель спонукає учнів вчитися один в одного, пояснювати однокласникам способи знаходження відповідей на завдання, ефективні способи отримання інформації, проведення пошукової діяльності тощо. Як її використати? Перед уроком учні за власним бажанням або за рекомендацією викладача мають об'єднатися в групи, ознайомитися з відповідними матеріалами, а впродовж уроку працювати разом над певною навчальною проблемою.

Віртуальний перевернутий клас (The Virtual Flipped Classroom). Можна організувати роботу учнів таким чином, щоб весь процес навчання відбувався дистанційно: викладач пропонує учням матеріал для перегляду, видає практичні завдання, консультує у режимі он-лайн, проводить тестування і виставляє підсумкові оцінки. Головне – розпочати вивчення відповідного матеріалу із самостійного опрацювання теорії, так, як це відбувається за принципами «перевернутого класу».

«Перевернутий» викладач (Flipping The Teacher). Не обов'язково всю роботу має виконувати викладач – готувати або шукати відеоматеріали, формувати практичні завдання, консультувати, перевіряти роботи. Певні види діяльності викладача можуть виконувати учні, а викладач стежитиме за тим, як буде організовано процес навчання, як буде представлена інформація, і, у разі необхідності, надаватиме допомогу.

Як зробити ефективною модель «перевернутого навчання»? Спочатку педагогу необхідно визначити, яку інформацію за темою робочої навчальної програми учням необхідно заздалегідь вивчити, прочитати, переглянути (розділи

підручників, статті в журналах, сторінки в інтернеті, відеоролики, міні-лекції тощо). Потім обов'язково проконтролювати, чи готуються вони до уроку, чи ознайомилися з матеріалами, запропонованими для опрацювання. Якщо в процесі самостійної роботи в учнів виникнуть запитання, педагогу необхідно знайти можливість напередодні уроку у спеціально відведений час провести індивідуальні чи групові консультації, адже отримавши завдання для опрацювання, учні мають чітко розуміти мету своєї роботи.

Які переваги дає використання моделі «перевернутий клас»?

Викладач отримує час для індивідуальної роботи з кожним учнем, оскільки немає потреби викладати новий навчальний матеріал, а може одразу зосередитися на виконанні практичних завдань із застосування нової інформації. Учень може самостійно, у необхідному темпі переглянути запропонований для вивчення навчальний матеріал, робити, у разі необхідності, паузи в роботі або повертатися до необхідних фрагментів для більш якісного їх розуміння.. Відеоматеріали доступні для всіх учнів – і для тих, хто був на уроці, і для тих, хто з якоїсь причини був відсутній.

Чи має ця модель недоліки? Модель «перевернутого класу» не ідеальна. Вона спрацює, як уже говорилося вище, при високому рівні підготовки учнів, високій їх мотивації, грамотному формулюванні завдань педагогом і за умови, що учні будуть мати можливість в індивідуальному порядку і максимально оперативно отримувати допомогу викладача.

На мій погляд, все, що ми робимо сьогодні у навчальній аудиторії, повинно мати за мету підготувати наших учнів до речей, які їм доведеться робити у зовнішньому світі, і тому я є великим захисником навчання на практиці. Моє завдання як викладача полягає не у визначенні єдиного способу щось робити, а в тому, щоб, запроваджуючи різні способи досягнення спільної з учнями мети, полегшити учням набувати знання відповідно до їх індивідуальних особливостей та допомогти їм робити обирати оптимальні рішення у процесі аналізу навчальних або соціальних проблем. У будь-якому випадку варто спробувати

застосувати цю модель. Можливо, вона переверне не тільки клас, а й світогляд наших учнів.

У сучасному світі з таким широким доступом до інформації здобувачі освіти мають можливості дуже просте, буквально з під руки, набутися всіх необхідних знань. Те, що їм сьогодні все ще потрібно - це досвідчений гід. Часто подекують, що сучасні учні не хочуть вчитися. Це не так. Сучасне покоління просто не хоче вивчати те, що йому вказують певні установи. Педагоги разом з учнями повинні стати співавторами сучасного уроку. Звичайно, це не просто, бо до педагогів існують певні вимоги та очікування стосовно того що, як і чому вони навчають.

Розв'язання проблеми підвищення якості професійно-технічної освіти великою мірою залежить від запровадження педагогами інноваційних освітніх технологій, що уможлиблює ефективно проектувати та планувати освітній процес, управляти ним, одержувати результати відповідно до запланованих цілей. У подальших дослідженнях планується вивчення ефективності запровадження до навчально-виховного процесу ЗП(ПТ)О інноваційних занять.

Хоча ми не завжди хочемо змінюватися, але світ поза нашими освітніми закладами швидко змінюється, тож варто і нам долучитися до цього процесу.

Список використаних джерел:

1. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін / В. Г. Кремень // Український педагогічний журнал. - 2015. - № 1. - С. 8-15.
2. Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науковометодичний збірник / Упорядник Н.І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – С. 63-70.
3. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік: Розпорядження

Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р // Урядовий кур'єр.
— 2017. — 11 травн. — № 85.

4. Радкевич В. Інноваційні процеси в сучасній професійній школі / В. Радкевич // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи: Науково-методичний збірник / Упорядник Н. І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – С. 9-13.
5. Теорія і практика впровадження інноваційних технологій навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників: монографія / [Лузан П. Г. , Манько В. М., Нестерова Л. В, Романова Г. М.]; за заг. ред. Г. М. Романової. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. – 216 с.
6. CEDEFOP. Thessaloniki, 3 December 2015. PRESS RELEASE. Innovation and training: partners in change.-[Електронний ресурс].- Режим доступу: [https://Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документи/Downloads/2015-12-03_press_release_bn-innovation_en%20\(1\).pdf](https://Documents%20and%20Settings/Admin/Мои%20документи/Downloads/2015-12-03_press_release_bn-innovation_en%20(1).pdf)
7. Dunia Pepe, Piera Casentini. Innovation in VET: Italy / - CEDEFOP.- ReferNet.- Режим доступу: https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2014/2014_Innovation_in_VET_IT.pdf

**ДОСВІД РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧИХ НАВЧАЛЬНИХ ТА СОЦІАЛЬНИХ
ПРОЕКТІВ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ)
ОСВІТИ**

*Лопаків Володимир Сергійович, викладач суспільних дисциплін
Лопаків Олена Миколаївна, викладач української мови та літератури,
Гриньова Олена Григорівна, викладач української мови та літератури,*

Проектна технологія набула великої популярності в освітньому середовищі наприкінці ХХ початку ХХІ століття та активно використовується в наш час у навчально-організаційній та методичній діяльності педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Проектна технологія – система навчання, за якої учні набувають знань і умінь в процесі планування і виконання практичних завдань-проектів, які поступово ускладнюються. Ґрунтується на позиціях педагогіки прагматизму («навчання через діяльність»), розглядаючи при цьому діяльність як різновид творчої роботи, де учень виступає її активним учасником.

Проектна технологія - гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на *творчу* самореалізацію особистості, розвиток її можливостей у процесі створення нового продукту під контролем викладача чи керівника, шляхом самостійних, колективних, інтерактивних дій учнів, викладачів і обов'язкових презентацій результатів роботи.

В основі цієї технології лежить не інформаційний підхід, зорієнтований на розвиток пам'яті учнів, а діяльнісний, спрямований на формування в учнів комплексу розумових здібностей (розуміння, рефлексії, конструктивної уяви, здатності до цілепокладання), необхідних для дослідницької діяльності, а також конкретних практичних умінь і навичок.

Проект – сукупність певних дій, документів, текстів, призначених для створення реального об'єкта, предмета або теоретичного продукту.

Навчальний проект – це спільна навчально-пізнавальна, творча або ігрова діяльність учнів, яка має спільну мету, узгоджені методи, способи діяльності і яка спрямована на досягнення спільного конкретного результату із розв'язування деякої проблеми, що є практично значущою для учасників проекту.

Навчальне проектування – це процес роботи над навчальним проектом, процес досягнення запланованого результату у вигляді конкретного «продукту».

Вивчення теоретичних аспектів творчих проектів можна знайти у дослідженнях вчених та в розробках педагогів-практиків В. Монда, Дж. Дьюї. У

сучасній педагогіці метод проектів досліджували такі українські вчені, як В. Гузеєв, Сергєєва Л.Н., К. Баханов, О. Пометун, Л. Пироженко та інші. Практичні аспекти використання методу проектів детально розроблена авторами системного курсу «Intel Teach to the future (Навчання для майбутнього)».

Створення творчого проекту під час вивчення будь-якого навчального предмету в закладі професійної (професійно-технічної) освіти мотивує здобувачів освіти до кращого засвоєння якомога більшого обсягу навчального матеріалу, активізує їх пізнавальну діяльність, дозволяє розкрити особистісні творчі можливості, розвиває логічне мислення, ефективно формує пошукові, креативні вміння та навички, дає можливість учням продемонструвати результати своєї дослідницької і творчої діяльності, формує важливі для життя у суспільстві компетентності, виховує у них духовні та громадянські цінностей.

На сучасному етапі розвитку системи професійної освіти спостерігається впровадження освітніх інновацій, спрямованих на збереження досягнень минулого і, водночас, на модернізацію системи П(ПТ)О відповідно до вимог часу. Отже потрібно шукати нові цікаві, нестандартні методи викладання навчальних предметів не тільки для кращого засвоєння учнями якомога більшої кількості знань, а і для їх мотивації знаходити потрібну інформацію та бачити важливість результатів своєї діяльності. Створення творчого проекту спонукає учнів самостійно проходити всі етапи дослідження обраної теми, формує навички пошукової, аналітичної, творчої діяльності. У процесі роботи над проектом учні стають основними дійовими особами навчального процесу, вони є рівноправними членами творчого колективу, що дозволяє їм об'єднуватися за інтересами, забезпечує розмаїття рольової діяльності.

Навчання у закладі професійної (професійно-технічної) освіти вимагає постійного міжпредметного зв'язку загальнотехнічних і спеціальних дисциплін із загальноосвітніми предметами.

Наведемо приклад з досвіду впровадження у ДНЗ «Одеський професійний лицей сфери послуг ПНПУ ім. К.Д. Ушинського» творчого спільного проекту з української літератури за темою «Життя та творчість Лесі Українки» та професій

«крavecь (закрійник)», «перукар (перукар-модельєр); візажист». Термін проекту досить тривалий - 1-2 місяці. Викладач разом із майстром виробничого навчання сформулювали для учнів означених професій проблему - створити максимально близький національний образ-модель української письменниці Лесі Українки. За основу моделі їм було запропоновано взяти ляльку. Учні поділилися на декілька творчих груп: *літератори-біографи* (досліджували біографічні факти; фотодокументи); *кравці* (працювали над стилем одягу письменниці: вибір тканини, аксесуарів); *перукарі* (візажисти) (працювали над зачіскою та обличчям); *презентери* (готували презентацію проекту).

Мета такого *навчально-творчого проекту*: вийти за межі програмного матеріалу з української літератури під час вивчення теми «Життя та творчість Лесі Українки»; поєднати дві професії (кравця, перукаря) з вивченням української літератури; залучити учнів до самостійної, творчої, пошукової роботи; налаштувати учнів на рівноправну спільну роботу з викладачами.

В нашому навчальному закладі впроваджується й інший вид творчих проектів: залучення учнів до активної свідомої громадянської позиції, сприйняття себе як рівноправного громадянина своєї держави.

Актуальність впровадження таких проектів полягає в реалізації основних завдань сучасної освіти – виховання і навчання покоління, яке готує теорію застосувати на практиці, яке розуміє, «що все, що я пізнаю, я знаю, для чого мені це потрібно і де я можу ці знання застосувати». Мотивуючись цим принципом, необхідно розвивати і впроваджувати створення творчих проектів, основними ознаками яких можна вважати формування компетентностей учнів, важливих для їх життя у суспільстві.

Недостатня обізнаність молоді в проблемах місцевої громади й низький рівень мотивації щодо свідомого та активного впливу на соціально-економічне та політичне життя суспільства - причини, які десятиліттями вели до занепаду громадянської свідомості українців. Соціальний проект «М18: вибори для дітей і молоді», розпочатий в Україні у 2015 р., став складовою Міжнародної програми

громадянського виховання і політичної освіти для дітей і молоді Under 18 (U18), яку започатковано у Німеччині.

Мета соціального проекту: допомогти молоді, вік якої які менше 18 років і яка не має ще права виборчого голосу, зрозуміти сутність основного механізму демократії – виборів – через імітацію виборів і процесу голосування, навчаючи їх розрізняти відмінності у партійних і передвиборчих програмах, уважно оцінювати обіцянки політиків і на практиці побачити роботу виборчих дільниць.

Цей проект є політично незаангажованим і не підтримується жодною політичною силою. Молодіжні вибори можуть бути організовані у будь-якому куточку України, де є активні й небайдужі громадяни. Саме так була створена національна мережа M18.

Наш навчальний заклад долучився до одного із соціальних проектів, які започаткувала мережа M18. Викладач суспільних дисциплін разом з активною молоддю ліцею об'єдналися та організували імітацію виборів Президента країни. Учні самостійно організували виборчу дільницю, бюлетені та агітаційні програми. Даний проект показав, що молодь хоче самостійності, хоче бути почутою та нарівні із дорослими бути свідомими громадянами своєї країни.

Учні нашого ліцею також беруть участь в партисипативних проектах для дітей і молоді - «Ми можемо більше!». *Громадянська партисипація* означає залучення до прийняття рішень, які впливають на життя кожного громадянина та суспільства загалом, і спільну роботу для знаходження шляхів вирішення проблем громади.

Сучасна молодь не обов'язково є більш творчою, демократичною чи відкритою, ніж дорослі, але вона – інша і спроможна привносити нові аспекти та перспективи в процеси прийняття рішень. Тому так важливо залучати сучасне молоде покоління, за підтримки дорослих, до аналізу певних соціальних проблем і розробки власних проектів участі в житті громади.

За допомогою проекту «Ми можемо більше! Педагогічний колектив нашого навчального закладу намагається підтримати партиципацію молоді в Україні. Впевнені, що в різних куточках країни здійснюється безліч волонтерських,

екологічних, культурних, освітніх та інших ініціатив, спрямованих на формування активної громадянської позиції та залучення молоді. В рамках проекту учні нашого закладу розробляють та реалізують власні проекти і діляться успіхами вже здійснених ініціатив.

Отже, беручи участь у проектах, здобувачі професійної освіти мають можливість розкрити власні творчі здібності, долучитися до реальної творчої діяльності. Новизна у сприйнятті соціального і професійного статусу, потреба у визначенні власного «Я» та самореалізації є дуже для них важливою, а тому значно підвищує їх мотивацію до якісного набуття професійних знань і умінь та досвіду соціальної діяльності.

Працюючи над творчими проектами, учні долучаються до колективної діяльності, що дозволяє їм використовувати досвід інших учнів, вчитися на власних помилках, набувати досвід. Це стимулює їхній пізнавальний інтерес. Сукупність творчих дій забезпечує постійне й безперервне підвищення пізнавального й особистісного рівня розвитку учнів, розвиток професійної компетентності та особистісних якостей, необхідних сучасному діловому конкурентоспроможному спеціалісту.

Список використаної літератури:

1. Артюшина М.В. Соціально-психологічні умови проектного навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів / М.В.Артюшина // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. – Випуск 44 / редкол.– Київ–Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2016. – С. 190–194.
2. Довбенко Т. Метод проектів в історії шкільництва [Текст] / Т. Довбенко // Шлях освіти. – 2005. – №2. – С. 47–51.
3. Дьюи Дж. Демократия и образование [Текст] / Дж. Дьюи. – М.: Педагогика, 2000. – 384 с.
4. Енциклопедія освіти / АПНУ; гол. ред. В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

5. Мармаза О. І. Проектний підхід до управління навчальним закладом [Текст] / О. І. Мармаза. – Харків: Основа, 2003. – 80 с
6. Проектна діяльність у ліцеї: компетентнісний потенціал, теорія і практика: наук.-метод. посібн. [Текст] / за ред. С. М. Шевцової, І. Г. Єрмакова, О. В. Батечко, В. О. Жадька. – К.: Департамент, 2008. – 520 с.
7. Проектна діяльність учнів професійно-технічних навчальних закладів: тренінг-курс: навч. посібник / [В. М. Аніщенко, М. В. Артюшина, Т. М. Герлянд, Н. В. Кулалаєва, М. М. Шимановський та ін.] ; за заг. ред. Н. В. Кулалаєвої. – Житомир: «Полісся», 2018. – 180 с.

**МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО КОМПЛЕКСНОГО
МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТУ
(ПРОФЕСІЇ)**

Марущак Людмила Іванівна, старший майстер, викладач ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»

Комплексне методичне забезпечення (КМЗ) з навчального предмету (професії) у ЗП(ПТ)О покликане давати повну уяву про забезпеченість навчально-методичними засобами для підготовки певної кількості кваліфікованих робітників з даної професії при одночасному навчанні за визначеними навчальним планом і програмою, щоб не допускалося зайвого дублювання окремих навчальних засобів та літератури.

Основна функція – керівництво процесом засвоєння учнями змісту освіти.

Дидактичні функції КМЗ:

- підвищення ступеня наочності з метою посилення доступності навчального матеріалу;
- задоволення і розвиток пізнавальних інтересів учнів;
- виконання ролі джерела інформації;
- виконання ролі засобів управління пізнавальною діяльністю учнів з боку педагогів.

Комплексне методичне забезпечення з певної професії містить у своїй структурі комплексне методичне забезпечення з навчальних предметів та виробничого навчання, які представлені сукупністю засобів, що дозволяють відповідно до робочих навчальних програм розробити для кожної теми навчальної дисципліни необхідну навчально-методичну документацію, створити сучасні дидактичні засоби (друковані, звукові, екранні, об'ємні), підготувати матеріально-технічне забезпечення (обладнання, пристосування, інструменти, матеріали тощо).

Розробка сучасного комплексно-методичного забезпечення з навчального предмету (професії) відноситься до навчально-організаційної та методичної компетенції педагога ЗП(ПТ)О і передбачає: створення у кабінетах, майстернях і лабораторіях навчального, методичного, наочного приладдя, технічних засобів навчання і дидактичних та методичних матеріалів.

Структура паспорту КМЗ начального предмету (професії)

1. Законодавчо-нормативної документації (Закон про освіту, Закон про ПТО, Державний стандарт ПТО, Положення №419, інші)

2. Навчально-плануючої документації (робочий навчальний план, робоча навчальна програма, поурочно-тематичний план, перелік навчально-виробничих робіт, плани уроків, тощо).
3. Дидактичного забезпечення: друковане (підручники, посібники, збірники, довідники-словники, комплекти інструкційно-технологічної документації тощо); звукове (аудіо-інформація, система сигналів тощо); екранне (КТ, ТЗН, кіноекран тощо); об'ємне (макети, моделі, муляжі, натуральні зразки, стенди, тренажери).
4. Матеріально-технічного забезпечення (перелік обладнання, пристосувань, інструментів матеріалів).
5. Паспорта кабінету , лабораторії, майстерні
6. Методичного забезпечення педагога (основна та додаткова література з предмету чи професії, методичні розробки з методики викладання, у тому числі і авторські, інформаційний матеріал з періодичних фахових видань, матеріали.

Паспорт комплексного методичного забезпечення дає можливість:

- визначити вид, назву, коротку характеристику, кількість засобів навчання, необхідних для якісного вивчення навчального матеріалу;
- проводити облік навчальних кабінетів, майстерень, лабораторій;
- планувати та контролювати поточну роботу зі створення необхідних засобів навчання у навчальному закладі.

Для якісного планування та організації навчально-виробничого процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти повинні оформлятися комплекти навчально-плануючої документації для професій, з яких здійснюється підготовка кваліфікованих робітників.

Паспорти комплексного методичного забезпечення навчальних предметів і професії сприяють забезпеченню необхідної й достатньої бази для якісного засвоєння учнями навчального матеріалу, дають можливість швидко реагувати на якісне та кількісне осучаснення засобів навчання та їх контроль. Комплексність у методичному забезпеченні освітнього процесу передбачає реалізацію через засоби

навчання всіх функцій процесу професійної підготовки кваліфікованих робітників.

В умовах оновлення змісту професійної освіти важливого значення набуває розробка та впровадження в навчальний процес новітніх підручників, посібників, методик викладання, нового парку обладнання, комп'ютерної та електронно-обчислювальної техніки тощо.

Підвищення рівня вимог до обсягу базових знань кваліфікованих робітників зумовлюють необхідність інтенсифікації процесу професійної підготовки, що можливе лише за умови успішного розв'язання проблеми створення сучасного науково-методичного забезпечення навчально-виробничого процесу у ЗП(ПТ)О. Якісно структурований комплекс науково-методичне забезпечення системи занять з кожної дисципліни та виробничого навчання дозволяє підвищити інформаційну насиченість навчального матеріалу, забезпечує наочність, розширює можливості для самостійної пізнавальної діяльності учнів і активізує їхнє мислення; дозволяє досягти інтегрального результату педагогічної діяльності педагога.

Однією з головних умов успішної реалізації основних принципів і завдань реформування професійної освіти є вдосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників професійної школи, що надає можливість підтримувати високий рівень їх професійної компетентності, враховувати їхні індивідуальні особливості та освітні потреби, сприяти зростанню рівня цих потреб та мотивації творчої педагогічної діяльності у процесі впровадження освітніх та галузевих інновацій у професійну підготовку в аспекті євроінтеграційних тенденцій.

Набуття здобувачами освіти знань й умінь з кожного навчального предмету з суттєво впливає на їх менталітет, на їх спроможність методи вирішення не тільки навчальних та професійних проблем, а й формує почуття відповідальності за навколишнє середовище, у якому вони будуть жити і працювати. Сучасний випускник закладу професійної (професійно-технічної) освіти повинен мати достатній рівень компетентності щодо використання інформаційних технологій, тобто технологій, які проектуються сучасною індустрією як в освіті, так і в

повсякденному житті. Нові інформаційні технології відкривають учням та студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищують ефективність самостійної роботи, дають нові можливості для творчості, формування та удосконалення професійних умінь і навичок, дозволяють самореалізовуватися у соціумі..

Використання комп'ютерних програм, електронних засобів навчання значно підвищують якість освітнього процесу, але у ЗП(ПТ)О ще існує достатня кількість **проблем** для більш повного, ефективного та продуктивного використання ІКТ:

- недостатнє матеріально-технічне та науково-методичне забезпечення навчальних закладів;
- недостатня кількість сучасної методичної літератури з методики використання сучасних інформаційних технологій у навчально-виробничому процесі;
- недостатня підготовка педагогічних кадрів до використання в навчальному процесі засобів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- відсутність у викладачів та майстрів мотивації щодо використання сучасних інформаційних технологій навчання.

Також слід звернути увагу на те, що викладач та майстер виробничого навчання повинен завчасно моделювати ситуації взаємодії за допомогою засобів, схем (моделей) діяльності учнів відповідно до змісту і цілей уроку. Цілеспрямована модель діяльності учнів на уроках виступає інструментарієм, за допомогою якого можна поєднувати методологію із змістом. До того ж, методика моделювання стає основним засобом організації комунікації учнів і педагогів.

У процесі побудови уроку з використанням ІКТ визначальною є діяльність учнів, а головною функцією педагогічної згоди стає створення комунікативних умов, коли педагог своїми висловлюваннями і діями бере участь у створенні «критичних ситуацій», що сприяють аналізу й розумінню змісту навчального матеріалу. Викладач та майстер виробничого навчання керує взаємодією учнів, які представляють різні індивідуальні позиції та пізнавальні можливості.

Дидактична ефективність змодельованого уроку досить висока і дає педагогу змогу визначати й вивчати психолого-педагогічні феноменальні можливості окремих учнів, а учням, за умови системності використання даних методів навчання, очевидніше виявляти різні позиції, перешкоди, які виникають у процесі їх пізнавальної діяльності. Саме за такою формою уроку, проведеного з використанням інтерактивних методів та ІКТ, виникає зв'язок між цілями і змістом уроку та способом спільної й індивідуальної діяльності учнів.

Слід відмітити, що для формування позитивного іміджу навчального закладу чи окремого педагога сьогодні стає інформаційне представництво закладу професійної освіти у мережі Інтернет, що передбачає наявність офіційних сайтів, створених конкретним навчальним закладом чи конкретним педагогом. Сайт навчального закладу чи педагога – це не тільки інформаційний ресурс. Це - візитна картка, яка розкриває особливості професійної діяльності педагога та свідчить про відповідний рівень компетентності всіх суб'єктів освітньої діяльності.

Отже, комплексне навчально-методичне забезпечення навчально-виробничого процесу у ЗП(ПТ)О є одним із головних чинників у підготовці майбутніх фахівців з високим рівнем фахової та соціальної компетентності і максимально сприяє ефективному опануванню здобувачами освіти знань з навчальних дисциплін, умінь і навичок у процесі професійно-практичної підготовки.

Усе це дає змогу констатувати, що упровадження комплексу навчально-методичного забезпечення професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, максимально адаптовано до вимог ринку праці. У кількісному та якісному відношенні КМЗ навчального предмету (професії) достатньою мірою сприяє успішному здійсненні ефективної підготовки майбутніх фахівців в умовах входження України у світовий освітній простір, що на сьогодні є однією із необхідних умов функціонування сучасного закладу професійної освіти.

Список використаної літератури

1. Биков В.Ю., Лапінський В.В. Методологічні та методичні основи створення і використання електронних засобів навчального призначення. Комп'ютер у школі та сім'ї . 2012. №2(98) . С.3-6.
2. Качан В. Комплексно-методичне забезпечення дисципліни URL: https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00356401_0.html (дата звернення: 07.04.2020).
3. Северина С.В. Комплексне методичне забезпечення предмета URL: <https://vseosvita.ua/library/kompleksne-metodicne-zabezpecenna-predmeta-190219.html> (дата звернення: 11.04.2020)
4. Сілаєва І.Є. Методика підготовки викладача до занять: Навчально-методичний посібник/ І.Є.Сілаєва – Біла Церква: БІНПО УМО НАПНУ, 2016 – 129 с.
5. Сілаєва І.Є.,Шевчук С.С.,Заславська С.І. Методика професійного навчання: методичний посібник . Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2014. 292 с.
6. Сучасна методика професійно-практичної підготовки у закладах професійної освіти: Збірник дидактичних матеріалів /за редакцією С.С.Шевчук. – Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО». – 2016.- 246 с.

**МЕТОДИКА ВИЯВЛЕННЯ, ВИВЧЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
ПЕРСПЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ У ЗП(ПТ)О**

Медюк Галина Андріївна, директор ДНЗ «Ананьївський професійний аграрний ліцей» (Одеська обл.)

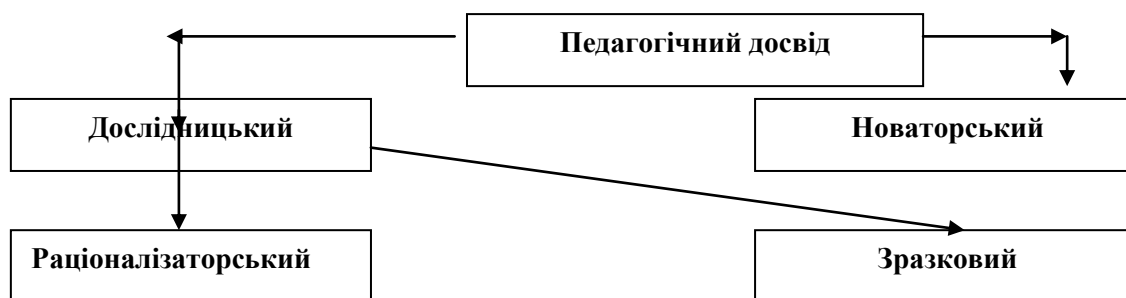
Педагогічний досвід – це сукупність знань, умінь і навичок, набутих педагогом у процесі практичної навчально-організаційної та науково-методичної видів діяльності. Педагогічний досвід можна визначити як багатогранне явище, що має зовнішні (тематика, певні автори, характеристика, обсяг тощо) і внутрішні (творчий внесок самого педагога у практичне втілення досвіду. рівень педагогічних знань, умінь і навичок, педагогічної свідомості, які зумовлюють способи впливу на учнів) аспекти.

Залежно від тематичного обсягу педагогічний досвід поділяють на комплексний і локальний. *Комплексний* охоплює різні питання навчально-виховного процесу, втілення досягнень педагогіки і психології. *Локальний* досвід відбиває одне або декілька взаємопов'язаних питань і найчастіше стосується певної проблеми.

За кількістю авторів педагогічний досвід можна поділити на дослідницький і новаторський. *Дослідницький* – це експериментальний пошуки способи реалізації наявної педагогічної ідеї. Якщо знахідки оригінальні, відрізняються від досягнутого в науці і практиці, спрямовані на удосконалення традиційних підходів і поглядів, такий досвід називають раціоналізаторським. Якщо досвід копіює наявний з незначними поправками і власними напрацюваннями, його визначають як зразковий.

Новаторський досвід, як правило, породжує нову педагогічну ідею.

Види педагогічного досвіду

Оцінювання педагогічного досвіду

Вчасно виявити та оцінити педагогічний досвід як перспективний – завдання методичної служби, адміністрації навчального закладу.

Виявлення перспективного педагогічного досвіду ґрунтується на певних методологічних засадах. серед яких основні.

- ❖ **Об'єктивність.** Конкретні педагогічні факти, результати педагогічної діяльності мають бути оцінені з найвищою мірою об'єктивності, відповідальності, конкретності.
- ❖ **Комплексність** у підході до педагогічних явищ. Виявляючи досвід, необхідно виходити зі спрямованості на всебічне удосконалення навчання з виділенням провідної ланки на даний момент, з урахуванням аналізу реальної педагогічної ситуації.
- ❖ **Науковість**, що передбачає виявлення досвіду з позиції найновіших досягнень педагогічної теорії, тісного взаємозв'язку її з практичного, наукового осмислення практичних здобутків.

Як свідчать результати досліджень, найбільш ефективним є застосування саме комплексного оцінювання педагогічного досвіду (Ю Чабанський, В. Бондар, М.Статків та інші). Для оцінювання педагогічного досвіду вчені – дидактик застосували різні критерії (до 30). Найбільш поширеним були, актуальність і результативність, стабільність і перспективність.

За домінуючою в них функцією ці критерії можна поділити на групи:

- ❖Ті, за допомогою яких педагогічний досвід оцінюється як перспективний (актуальність, новизна, результативність);
- ❖Ті, на основі яких визначається можливість і доцільність вивчення та поширення досвіду(стабільність і перспективність).

Актуальність досвіду.

До актуальних завдань освіти належать: формування інтелектуального потенціалу особистості, розкриття здібностей і талантів кожного учня, виховання високоморальної особистості, формування громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору. Актуальні питання педагогічної науки визначені в Законах України «Про освіту», «Про професійно-технічну освіту», концепції

громадянської освіти, концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти та інших документах.

Новизна досвіду.

Новизна досвіду може мати різний характер – від наукового відкриття до раціоналізації окремих питань педагогічної науки. Її характеризують такі показники.

1. Відкриття нових форм, методів, способів, педагогічної діяльності, вихід за межі відомого в науці.
2. Творча реалізація на практиці нових теоретичних концепцій, ідей.
3. Творче впровадження нових форм, методів, способів педагогічної діяльності з урахуванням місцевих умов та специфіки.
4. Раціоналізація окремих сторін особистої педагогічної діяльності.
5. Використання методичних рекомендацій, розроблених вченими, методистами, кращими педагогами.
6. Оптимальна організація педагогічної діяльності, що є зразком для інших педагогів.

Щоб оцінити новизну педагогічного досвіду, необхідно зіставити його з тим, що вже відомо з цієї тематики та проблеми. Новаторський досвід оцінюється показниками 1-2, раціоналізаторський – 3-4; зразковий має відповідати 5 і 6 показникам.

Результативність досвіду.

Результативність досвіду – невід’ємний показник, що передбачає забезпечення відповідного рівня знань, умінь і навичок учнів. Досвід можна вважати результативним лише тоді, коли протягом кількох років викладач, майстер виробничого навчання досягає високої результативності у роботі (понад 70% дітей опановують матеріал на достатньому і високому рівнях). Але вивчення досвіду не слід розпочинати з аналізу результативності.

Основні показники результативності.

- ❖ Наявність в учнів міцних і стійких знань предмета, умінь і навичок в обсязі державної програми (стандарт освіти) з урахуванням індивідуальних особливостей і здібностей кожного учня;
- ❖ Високий рівень інтелектуального та розумового розвитку учнів відповідно до вікових особливостей застосування знань у нестандартних ситуаціях;
- ❖ Вихованість учнів, сформованість їхнього світогляду тощо.

Стабільність досвіду.

Відомо, що досвід – це ті методи і прийоми, форми роботи, які регулярно повторюються, постійно використовуються в діяльності педагога. Перспективність характеризує досвід з точки зору можливості наслідувати його іншими.

Методика вивчення та узагальнення педагогічного досвіду.

Значною мірою використання методів зумовлюється характером педагогічної проблеми. Вони є похідними від мети, предмета, змісту та конкретних умов вивчення досвіду. До методів емпіричного вивчення педагогічного досвіду належать: метод вивчення літератури; метод спостереження; анкетування; тестування; логічні методи; метод експертного оцінювання; метод портфоліо тощо.

Метод вивчення літератури. За допомогою цього методу уточнюються вихідні позиції, створюється та розширюється емпірична база (сукупність чинників) для наступного аналізу, уточнення меж пошуку. Робота з літературними джерелами та документальними матеріалами триває упродовж всього процесу досвіду.

Метод дає можливість детально ознайомитися з проблемою, над якою працює викладач, майстер виробничого навчання, але не завжди літературні джерела задовольняють їхні запити.

Метод спостереження. Цей досить поширений метод використовують і окремо, і як складову частину інших методів. Спостереження полягає у безпосередньому сприйманні явищ за допомогою органів чуття або і їх опосередкованому сприйманні через опитування іншими людьми організовуючи

спостереження, необхідно заздалегідь виділити об'єкти, сформулювати цілі, скласти план. Об'єктом спостереження є сам процес діяльності педагога або учня, про хід та результати якого судять із дій, вчинків, результати виконаних завдань.

Спостереження за ознакою часової організації бувають безперервні та дискретні; за обсягом широкі та вузькі, спрямовані на виявлення окремих ознак явищ та об'єктів і за типом зв'язку між спостерігачем і тим, кого спостерігають – включені і невключені. Метод дає можливість оцінити з різних сторін і позицій, побачити викладача, майстра виробничого навчання в різних ситуаціях.

Недоліком можна вважати певний суб'єкт в оцінювання діяльності викладача, майстра виробничого навчання.

Метод експертної оцінки - це оцінювання роботи викладача, майстра виробничого навчання кількома колегами або незалежними експертами (методами відповідних служб). Діяльність експертів передбачає оцінювання перспективності та доцільності тих чи інших методів, дидактичних засобів тощо, які використовуються викладачем чи майстром виробничого навчання. Відповідно до теми досвіду формуються питання для його оцінювання суддями. Якщо експерти діють незалежно один від одного і стабільно дають оцінки, які є близькими або збігаються, висловлюють подібні судження, то є підстави вважати, що вони наближені до об'єктивних. Перевагою методу є незалежність оцінювання, можливість порівняти судження різних експертів і об'єктивно оцінювати діяльність викладача, майстра виробничого навчання. Недоліком є можливість виникнення псевдо об'єктивізму.

Метод анкетування. Це метод виявлення суб'єктивної думки та оцінки діяльності педагога. Його використовують для збору первинної інформації, яка має бути перевірена іншими, робляться попередні висновки. Створюючи анкету (окремо для учнів, викладачів та майстрів виробничого навчання), слід пам'ятати такі правила:

- анкета має бути цілеспрямованою (визначена мета, питання, які слід розкрити);

- запитання потрібно формувати таким чином, щоб вони були доступними для розуміння, чіткими і однозначними.

До анкетування залучити багато учасників навчально-виховного - виробничого процесу, що створює умови для формування об'єктивної оцінки.(як середній бал). Але іноді важко виділити провідні ідеї, тенденції і чинники, що призводять до значної розбіжності в оцінках. Крім того, цей метод потребує багато часу і матеріальних витрат на створення анкет, їх тиражування і опрацювання результатів.

Метод портфоліо - це метод збору інформації з різних джерел щодо діяльності педагога: письмові доповіді, фотографії, відеозаписи уроків, самозвіти, самоаналіз літератури, проекти, аналізи контрольних робіт, психологічні характеристики тощо. Ці матеріали, віддзеркалюють рівень компетентності педагога. За допомогою цього методу можна визначити не тільки результати праці, а й причини та фактори, що призвели до результату. Нагадує картотеку і може мати різну форму: скринька, папка, зошит...

Дуже зручними є те, що вся інформація про викладача, майстра виробничого навчання зібрана в одному місці, але іноді оформлення портфоліо забирає багато часу. Сьогодні інноваційні освітні технології прийдуть на допомогу.

Наведені методи не вичерпують усієї багатогранності підходів до вивчення діяльності педагога. Будь – який досвід це результат творчого пошуку викладача, майстра виробничого навчання. Педагог використовуючи і впроваджуючи розроблені наукою та іншими колегами форми, методи і прийоми навчання, вносить у них дещо своє, суб'єктивне, шукає найбільш оптимальні шляхи і засоби їх реалізації форм, методів і педагогічних технік, що можуть набути загального характеру, якщо їх успішно наслідують і використовують інші.

Тому наступним етапом після вивчення та узагальнення педагогічного досвіду є його поширення у масову освітню практику.

Приклад плану вивчення перспективного педагогічного досвіду у ЗП(ПТ)О

1. Огляд – виставка карток взаємовідвіданих уроків.
2. Аналіз власного досвіду з вирішення проблеми, над якою він працює (до 5 друкованих сторінок).
3. Стенд про досвід роботи того чи іншого педагога.
4. Відкриті уроки, письмовий відгук на них.
5. Публікації у спеціалізованих виданнях з описом досвіду роботи (приурочені до видатної дати в житті викладача, майстра виробничого навчання).
6. Створення тематики чи рубрика у районній газеті (наприклад, «Освітній заклад святкує ювілей», «Успіх кожного – у здобутках колективу»).
7. Створення інформаційного бюлетеня «Прочитай», (інформація про нові видання, що є в бібліотеці, методичному кабінеті ЗП(ПТ)О).
8. Звіт методичної комісії (виставки унаочнення, виготовлені членами методичних комісій за навчальний рік).

Орієнтована програма роботи з питання вивчення, узагальнення та впровадження в практику роботи педагогічних працівників перспективного досвіду колег.

1. Відвідати систему уроків та позаурочних заходів викладача, майстра виробничого навчання).
2. Провести з викладачем, майстром виробничого навчання співбесіду.
3. Викладачу, майстру виробничого навчання на підставі матеріалів педагогічних видань та його власного досвіду підготувати рекомендації для працівників освітнього закладу.
4. Запланувати систему відкритих уроків викладача, майстра виробничого навчання, з метою демонстрації методики своєї роботи.
5. Організувати виставку методичних матеріалів автора у педагогічному кабінеті освітнього закладу.

6. Запланувати виступ автора на засіданні методичної комісії з повідомленням про результати своєї роботи.
7. Узагальнити досвід педагогічного працівника і подати узагальнені матеріали в методичний кабінет.
8. Запланувати виступ викладача, майстра виробничого навчання на засіданні педагогічної ради.
9. Вивчити думку колективу про описаний досвід роботи.
10. Методичній комісії розглянути на засіданні питання про застосування презентованого досвіду з урахуванням специфіки кожного члена методичної комісії.
11. Створити творчі групи з питань розробки шляхів освоєння, впровадження досвіду.
12. Організувати консультації викладача, майстра виробничого навчання у методичному кабінеті, а також роботу школи передового педагогічного досвіду освітнього закладу щодо школи педагогічного досвіду.

Особливості становлення перспективного досвіду у ЗП(ПТ)О

На початку навчального року проводиться експертна оцінка діяльності та особистісних якостей викладача, майстра виробничого навчання методом «адміністративно-педагогічного консиліуму», анкетування педагогів, складається програма технологічної картки вивчення ефективності роботи викладача, майстра виробничого навчання й учнів на навчальному занятті. Потім проводиться загальний оглядовий контроль: «Рівень організації навчально-організаційного процесу».

Другий етап – виокремлення досвіду із масової практики на основі певних критеріїв. Будь-який досвід може бути індивідуальним тільки у тому випадку, якщо:

а) творча сторона досвіду визначається тільки особистими, неповторними якостями педагога:

б) сутність досвіду базується на специфічних умовах .

Третій етап – усвідомлення інформації стосовно ідеї досвіду, визначення критеріїв ефективності та актуальності досвіду. Визначення з викладачем, майстром виробничого навчання кількості, типів і строків «відкритих» навчальних занять, які демонструють ті прийоми форми і методи, що викладач використовує удосконалення та якими хотів би поділитися з колегами. Організація та проведення відкритих занять.

Четвертий етап – опис педагогічного досвіду за такою структурою.

- ✓ Методичні розробки педагога.
- ✓ Загальні дані про педагогічного працівника.
- ✓ Опис найбільш сильної сторони в його роботі.
- ✓ Стислий опис методів і прийомів, які рекомендовані у цього педагогічного працівника

П'ятий етап – підбиття підсумків щодо узагальнення досвіду педагога (методична рада, засідання методичних комісій, педагогічна рада).

Після узагальнення складається **картка огляду досвіду педагога**.

ПІБ педагога	Стисла характеристика досвіду	В якій формі представлено досвід	Місце зберігання досвіду	Ким і коли схвалено досвід
	Опис досвіду повинен розкривати актуальність, теоретичну базу досвіду, провідну ідею, технологію прогнозування результату.			

Картка перспективного педагогічного досвіду.

Тема (проблема)

Автор

Анотація досвіду(провідна ідея, мета новизна практичність, значущість), характеристика досвіду за інноваційним потенціалом (індифікаційний, пов'язаний з удосконаленням, раціоналізацією відомих методик. ідей; комбінаторний. який полягає у нових конструктивних взаємозв'язках – відомих ідей; авторський, радикальний – запровадження оригінальних ідей, форм, методів).

Рівень актуальності досвіду(для колективу ЗП(ПТ)О, району, області).

Ким і коли схвалено досвід.

Форми використання. Рівень готовності до розповсюдження (описаний; описаний і пройшов науково – методичну експертизу; описаний, пройшов науково-методичну експертизу та опублікований) Які протиріччя, труднощі виникають або можуть виникнути під час запровадження і розповсюдження(опис у методичних рекомендаціях, посібниках, проведення консультацій, семінарів, створення фільмів).

Апробація досвіду.

Новаторський рівень характеризує здатність педагога до розв'язання педагогічної проблеми по - новому, оригінально, з високою результативністю, на новій основі.

Критерії оцінювання педагогічного досвіду: актуальність, новизна, результативність, стабільність, перспективність.

Приклад розробки картки-опису виявлення та вивчення педагогічного досвіду.

Освітній заклад:

Автор досвіду

Стаж педагогічної діяльності

Тема досвіду з проблеми...

Сутність досвіду (8-10 речень)

Термін вивчення та узагальнення

Хто вивчає та узагальнює

Форма узагальнення

Перспективний педагогічний досвід.

(викладач, майстер виробничого навчання)

- 1.Прізвище, ім'я, по батькові педагога.
- 2.Педагогічний стаж.
- 3.Стаж роботи в освітньому закладі.
- 4.Кваліфікаційний рівень.
5. Нагороди, відзнаки.

5. Перелік методичних розробок, виконаних педагогічним працівником.
6. Перелік виступів його з методичних питань.
7. Опис системи роботи педагога.
8. Перелік методів і прийомів, які рекомендуються для вивчення у цього викладача, майстра виробничого навчання.

Досвід вивчення, узагальнення, пропаганди та впровадження у ЗП(ПТ)О

1. Живе споглядання уроку та наступний випуск методичного бюлетеня «Золотники педагогічного досвіду». Таких бюлетенів випускається дев'ять протягом навчального року – по одному кожного місяця. У бюлетені описуються прийоми, що стимулюють пізнавальну діяльність на уроці. Кожні п'ять років оформляється довідник фрагментів ППД викладачів, майстрів виробничого навчання, де описано досвід усіх педагогів.
2. Взаємовідвідування уроків з наступним оформленням картки ППД. Викладачі майстри виробничого навчання одного предмета відвідують уроки один одного і при цьому заповнюють роздруковану картку. Періодично організовується огляд - виставка таких карток.
3. Виступ на педагогічній раді з роздумами про власний досвід(у першу чергу подають вищої категорії) де виступає сам викладач, майстер виробничого навчання, а заступник виступає, розкриваючи творчу лабораторію педагога. За підсумками педради оформлюється стенд про досвід роботи.
4. Проведення оглядів - конкурсів за конкретними проблемними питаннями навчального процесу.
5. Проведення відкритих уроків. Відкритий урок аналізується, пишеться відгук на урок.
6. Публікація на сторінках періодичних видань. Статті приурочуються до видатної дати в житті педагога.
7. Випуск інформаційного бюлетеня «Прочитай!», у якому дається повна інформація про нові психолого-педагогічні видання та видання, що є в розпорядженні бібліотеки.
8. Проводяться виставки унаочнення, конспектів, зошитів, і т.д

9. Згідно річного плану роботи ЗП(ПТ)О проводяться тематичні заходи, на яких педагог презентує свої вміння організувати позааудиторну роботу, методичні фестивалі, сценарії нетрадиційних уроків.
10. У формі свята всього колективу закладу освіти проводиться творчий звіт педагога «Бенефіс педагога».
11. Випуск серії бюлетенів «Вісті з курсів» висвітлює практичний педагогічний досвід, здобутий на курсах і використаний на своїх уроках.
12. Проведення методичних конференцій, педагогічних читань із певної методичної проблеми.
13. Оформлення спеціальних стендів перспективного досвіду педагогів.
14. Проведення вечорів запитань та відповідей за конкретною тематикою.
15. Перегляд фільмів з перспективного педагогічного договору.
16. Проведення зустрічей педагогічного колективу з педагогами - новаторами.
17. Проведення прес-конференцій з ветеранами педагогічної праці.
18. Педагогічні виставки – ярмарки педагогічних здобутків.
19. Інтерв'ювання педагогів-новаторів.

ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГА ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНОМУ НАВЧАННІ

Мельник Валентина Василівна, майстер виробничого навчання ДНЗ

«Ізмаїльське вище професійне училище».

Активна модернізація системи професійно-технічної освіти, яку ми сьогодні спостерігаємо, зумовлює необхідність формування сучасного педагогічного працівника, який органічно поєднує функції організатора, педагога й вихователя. Особливого значення у становленні педагога нового типу набуває його готовність до впровадження інновацій у систему освіти, можна навіть сказати, що це є однією з ключових умов його успішності як професіонала.

Використовуючи термін «інновація», мають на увазі нововведення, зміну, введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового в цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності педагога і суб'єкта освітнього процесу. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, педагогічного досвіду окремих викладачів, майстрів виробничого навчання і цілих колективів.

Основу інноваційних процесів в освіті, в тому числі в професійній, складають дві важливі проблеми педагогіки – проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. Інноваційну діяльність викладача можна трактувати як творчий процес і творчий результат, як особистісну категорію, де основою є рефлексія – осмислення особистістю власної пошуково-творчої діяльності, креативно-перетворювальної діяльності і співтворчості [6, с.333]. Головною рушійною силою інноваційної діяльності є педагог, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час впровадження і поширення нововведень. Готовність викладачів і майстрів до впровадження інновацій в професійно-технічній освіті у цьому випадку має вирішальне значення.

Педагог-новатор є носієм конкретних нововведень, їх творцем, модифікатором. Він має широкі можливості, оскільки на практиці переконується

в ефективності наявних методик і може коригувати їх, проводити докладну структурування досліджень, створювати нові методики. Основна умова такої діяльності — інноваційний потенціал педагога, який є сукупністю соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, що виявляє готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, це наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність [2, с.53].

Педагогічні інновації потребують принципово нових методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні.

Традиційно виділяють дві основні групи педагогічних технологій: предметно-орієнтовані та особистісно-орієнтовані [4]. Серед інноваційних предметно-орієнтованих технологій, що активно застосовуються у навчальному процесі професійно-технічного навчального закладу, можна назвати модульно-рейтингову технологію, технологію рівневої диференціації, а серед особистісно-орієнтованих – технологію навчального проектування, веб-квесту, колективної розумової діяльності, індивідуально-кооперативного навчання, дистанційного навчання.

Застосування інформаційних технологій дозволяє активізувати навчальну діяльність суб'єктів освітнього процесу та підвищити ефективність формування комунікативних компетенцій через елементи дистанційного навчання і інструментальні засоби універсального характеру.

В інноваційних освітніх перетвореннях особливо високими є вимоги до рівня теоретичних знань і практичної підготовки педагога. Він повинен уміти адаптувати навчально-виховні процеси на особистість вихованця, вибудувати свою професійну діяльність так, щоб кожен учень мав можливість для самостійного і високоефективного розвитку. Саме це визначає проблематику і зміст професійної та особистісної підготовки педагога.

Виділяють основні критерії готовності до інноваційної діяльності:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;

- готовність до творчої діяльності щодо нововведень у закладах профтехосвіти;
- впевненість у тому, що зусилля, спрямовані на нововведення, принесуть результат;
- узгодженість особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- органічність інноваційної діяльності, фахової та особистісної культури;
- рівень технологічної готовності до інноваційної діяльності;
- позитивне сприйняття свого минулого досвіду і вплив інноваційної діяльності на фахову самостійність;
- здатність до фахової рефлексії [5, с.87].

Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані з низькою інноваційною компетентністю.

Інноваційна компетентність педагога — система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з суб'єктами освітнього процесу. Компонентами інноваційної компетентності педагога є:

- поінформованість про інноваційні педагогічні технології;
- належне володіння їх змістом і методикою;
- висока культура використання інновацій у навчально-виховній роботі;
- особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних педагогічних технологій [1, с.72].

Готовність до інноваційної діяльності є внутрішньою силою, що формує інноваційну позицію педагога. За структурою це складне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, вона є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей, розкриття творчого потенціалу. Джерела готовності до інноваційної діяльності сягають проблематики особистісного розвитку,

Підготовлений до інноваційної професійної діяльності педагог має такі професійні й особистісні якості:

- усвідомлення змісту і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасної професійно-технічної освіти;
- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- уміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета;
- здатність вибудовувати цілісну освітню програму, яка враховувала б освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- співвіднесення сучасної реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти;
- здатність бачити індивідуальні здібності суб'єктів освітнього процесу і навчати відповідно до їх особливостей;
- уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, володіння технологіями, формами і методами інноваційного навчання;
- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Сприйняття нових ідей, інновацій у галузі педагогіки складний багатоетапний розумовий процес прийняття рішення, який має тривалий термін від першого знайомства людини з інновацією до її кінцевого сприйняття. У ході цього процесу виділяють основні етапи сприйняття інновацій:

- етап ознайомлення з інновацією;
- етап появи зацікавленості;
- етап оцінки;
- етап апробації
- етап кінцевого сприйняття, використання в повному обсязі [3].

Інноваційна педагогічна діяльність буде продуктивною тільки тоді, коли викладач повністю відмовиться від відомих штамтів, стереотипів у навчанні, вихованні й розвитку особистості, створить нові цілі та принципи своєї діяльності. Інноваційний потенціал закладу професійно-технічної освіти залежить від кількості педагогів, які з яскраво вираженим новаторським духом завжди першими охоче сприймають нове як позитивне і вміють розв'язувати

нестандартні завдання, часто самі створюють і розробляють педагогічні освітні інновації.

Список використаної літератури:

1. Даниленко Л.І. Управління процесом здійснення інноваційної діяльності в системі загальної середньої освіти // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – №3. – С. 70-74.
2. Дичківська І.А. Інноваційні педагогічні технології: підручник / І.А. Дичківська. – К.: Академвидав, 2015. – 304 с.
3. Роджерс Е.М. Дифузія інновацій /Пер. з англ. В. Старка. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 591 с.
4. Романова Г.М. Теорія і практика підготовки викладачів вищих економічних навчальних закладів до проектування навчальних технологій : дис.. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Г. М. Романова. – К., 2012. – 543 с.
5. Уруський В.І. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності: методичний посібник / О.І. Уруський. – Тернопіль: ТОКІППО, 2005. – 96с.
6. Чернілевський Д.В. Педагогіка вищої школи: підручник / Д.В. Чернілевський, І.С. Гамрецький, О.А. Зарічанський, І.М. Луцький, О.В. Пшеничнюк / за ред. Д.В. Чернілевського. – Вінниця: АМСКП, Глобус-Прес, 2010. – 408с.

РОЗВИТОК НАВИЧОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Мілюкова Юлія Михайлівна, викладач англійської мови ДНЗ «Одеський професійний ліцей сфери послуг Південноукраїнського національного університету імені К.Д.Ушинського»

До основних завдань іноземної мови за професійним спрямуванням у ЗП(ПТ)О України належать: формування необхідної комунікативної компетенції в сферах професійного та ситуативного спілкування, розвиток навичок практичного оволодіння іноземною мовою в різних видах мовленнєвої діяльності в обсязі, що обумовлено стандартами системи професійно-технічної освіти України, Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти (2003р.). Професійну комунікативну іншомовну компетенцію вчені визначають як «готовність та здібність до оволодіння предметними та науковими знаннями в професійному спілкуванні» [6, с.190].

Іноземна мова за професійним спрямуванням є найважливішим засобом професійного спілкування майбутніх спеціалістів різних спеціальностей. Тому останнім часом в Україні і за кордоном все більше уваги приділяється проблемам викладання іноземних мов з урахуванням потреб майбутніх фахівців. Доцільною і методично виправданою є при цьому професійно-комунікативне-спрямування підготовки з іноземної мови у ЗП(ПТ)О, що забезпечує формування в учасників освітнього процесу професійної комунікативної компетенції – здатності до іншомовного спілкування в конкретних професійних, ділових сферах та ситуаціях [6].

Починаючи з 60-х років ХХ століття, проблемами навчання іноземної мови з використанням професійно-орієнтованої лексики займалися багато науковців: Й.Берман, З.Бурова, А.Вейзе, О.Кузьменко, Г.Рогова, С.Фоломкіна та ін..

В останнє десятиліття у викладанні іноземної мови у ЗП(ПТ)О використовується не тільки навчання професійно-орієнтованої лексики. Майбутніх фахівців навчають також професійно-орієнтованому спілкуванню. Професіоналізація навчання іноземних мов у ЗП(ПТ)О висуває за головну мету

підготовку фахівця, здатного використовувати іноземну мову як інструмент професійної діяльності й професійного пізнання.

Теоретичною основою нашого дослідження є принцип комунікативної спрямованості у навчанні іноземної мови (І.Зимня); комунікативний підхід до навчання іноземної мови (Ю.Пассов); мотивація у навчанні іноземної мови (Ф.Рабинович, Г.Рогова); діалогізація навчання іноземної мови (С.Ніколаєва, В.Скалкін, Н.Скляренко); технологічний підхід до навчання учасників учбового процесу, який передбачає чітке визначення цілей, орієнтації на досягнення результатів, оцінювання поточних результатів, корекцію навчання, спрямовану на досягнення цілей, підсумкову оцінку результатів навчання (М.Кларін, Т.Назарова); теорії формування та розвитку необхідних навичок та вмінь в процесі навчання іншомовного діалогічного мовлення (С.Ніколаєва, Ю.Пассов, В.Скалкін та ін.).

Метою даної статті є аналіз структури і етапів навчання діалогічного мовлення за професійним спрямуванням, представлення умов формування та розвитку відповідних навичок діалогічного спілкування з використанням професійно-орієнтованої лексики та текстів.

Під терміном «діалог» розуміється як сам процес діалогізації, так і його результат – текст. Діалогічне мовлення в методиці розглядається «як комунікативний акт», де відбувається зміна ролей того, хто говорить, та того, хто слухає. «Як і будь-який комунікативний акт, діалог відбувається у конкретній ситуації спілкування і є його предметом» [4, с.6-7]. Діалогічне мовлення формується в процесі розмови двох і більше партнерів [1, с.104].

Ми підтримуємо науковців, що діалог є основною домінуючою формою мовлення, оскільки «як і будь-яка інша діяльність, акт говоріння завжди має певну мету, мотив, в основі якого лежить потреба, предмет – думки того, хто говорить; продукт – висловлювання (діалог або монолог) і результат, який може виражатися у вербальній або невербальній реакції на висловлення» [3, с.143].

Як породжується мовленнєве висловлювання? За С. Ніколаєвою спочатку виникає мотив висловлювання, що позначає початковий момент породження

мовлення, і відповідно – комунікативний намір того, хто говорить. Комунікативний намір визначає роль мовця як учасника спілкування, конкретну мету його висловлювання. Далі здійснюється оформлення задуму шляхом відбору мовних засобів – граматичних структур, слів, який реалізується спочатку у внутрішньому мовленні, де створюється потенціальна мовленнєва схема висловлювання. Внутрішнє мовлення еліптичне, воно не озвучене. Далі має місце включення голосового апарату і сформульоване висловлювання шляхом артикуляції та інтонування втілюється у зовнішньому (озвученому) мовленні. Процес породження усного висловлювання супроводжується слуховим контролем, завдяки чому постійно здійснюється зворотний зв'язок [3, с.143]. Іншомовне діалогічне мовлення за професійним спрямуванням у нашому випадку здійснюється за допомогою вивченої професійно-спрямованої лексики та на основі прочитаних професійно-спрямованих текстів.

Особливістю діалогічного мовлення є також те, що воно тісніше, ніж монологічне, пов'язане з ситуацією. Саме це й зумовлює специфіку лінгвістичної будови діалогу, де часто зустрічаються згорнуті (редуковані) форми, скорочені речення тощо. Поза ситуацією вони не завжди є зрозумілими.

Крім того, діалогічне мовлення ґрунтується на двох системах зв'язків – на зв'язку з ситуацією і на логічному зв'язку з попередньою фразою. Кожний із партнерів діалогу висловлює своє ставлення до предмета розмови, до позиції другого партнера. Через те діалогічне мовлення є завжди більш насиченим позамовними (невербальними) засобами спілкування (міміка, жести, інтонація тощо). Навчання комунікації передбачає також оволодіння невербальними засобами спілкування разом з вербальними.

З чого складається діалог? Методисти зазначають, що репліка є першоелементом діалогу. Вона має різну протяжність – від однієї до кількох фраз. Обмін репліками не може здійснюватись без взаємного розуміння. Отже, це вимагає від учасників спілкування двосторонньої мовленнєвої активності та ініціативності. Тому необхідно розвивати в учасників освітнього процесу навички та вміння ініціативно розпочинати діалог, реагувати на репліки співрозмовника і

спонукати його до продовження розмови. В. Скалкін назвав таке тренування репліковими вправами [5, с. 42-43]. Сукупність реплік, що характеризується структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають діалогічною єдністю, яка вважається одиницею навчання діалогічного мовлення [3; 5]. Перша репліка діалогічної єдності завжди є ініціативною. Друга репліка має включати реакцію на попереднє висловлювання і спонукати до наступного, що на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням демонструється на готових прикладах та тренується учнями у парній та груповій роботі, у ситуаціях моделювання, оскільки специфічним методом формування навичок та вмінь є вправи.

Навички у навчанні визначаються в педагогічному словнику як «навчальні дії, які набувають внаслідок багаторазового виконання автоматизований характер. В міру опанування учнями знаннями й уміннями автоматизовані елементи з'являються в їхній усній і письмовій мові. Між уміннями і навичками існує тісний взаємозв'язок. Вміння – це готовність до свідомих і точних дій, а навичка – автоматизована ланка цієї діяльності. Елементи умінь часто переходять у навички. Навички виробляються у всіх видах навчальної діяльності» [2, с.221], у тому числі, в процесі навчання учнів іншомовного діалогічного мовлення професійного спрямування.

Формування навичок, як відомо, має складну багаторівневу побудову в залежності від цілі, її характеру, особливостей виконання. Що ж впливає на формування навичок? У сучасній дидактиці висловлюються думки про те, що в сучасних умовах навчальний процес не можливий без активної діяльності учнів як суб'єктів навчання. Тому необхідно змінювати акцент з активної діяльності вчителя (викладача) на активну діяльність учнів. Викладач іноземної мови має творчо підходити до вирішення навчально-виховних задач, щоб навчальна діяльність, що ним організовується, і якою він має керувати, була б цікавою для учасників освітнього процесу і не тільки викликала б високу мотивацію до навчання, але і забезпечувала б активність учнів на заняттях та в позаурочний час в процесі самостійної роботи над іноземною мовою та виконанні різних видів

іншомовної діяльності у вигляді репродуктивних та продуктивних вправ та завдань, підготовки до обговорення звукозаписів, відеофільмів тощо.

Вивчення фахової лексики триває протягом усього курсу іноземної мови за професійним спрямуванням у ЗП(ПТ)О. Опрацювання, успішне засвоєння фахової лексики та її використання в діалогічному мовленні доцільно, на нашу думку, за такою схемою:

- 1) усна презентація лексики;
- 2) її семантизація;
- 3) поєднання з іншими словами / термінами;
- 4) приклади вживання у певних зразках та ситуаціях;
- 5) вживання фахової лексики в діалогах.

Моделювання ситуації професійного іншомовного спілкування відбувається і за допомогою професійно-спрямованої лексики, і на основі професійно-спрямованих текстів, які учні самостійно готують вдома, або прослуховують (читають) на занятті. На важливість правильного підбору текстів вказує С. Фоломкіна. На її думку, текст виступає «як основна комунікативна одиниця, якою користується людина в мовленнєвій діяльності» [7, с.77]. Ми погоджуємось, що на основі текстів можна опрацювати дефініцію та вживання кожного терміна, фахової лексики, наприклад у мікродіалогах, діалогах-розпитуваннях, діалогах-обговореннях (дискусіях) тощо.

Оцінювання кожної предметної, контрольної та оцінної дії, як навички або вміння, є завжди в центрі уваги педагога, який враховує в цілому всі закономірності та особливості формування навичок діалогічного мовлення. Ми пропонуємо наступні етапи формування навичок діалогічного мовлення професійного спрямування:

1. навчання реплікування – підготовчий етап (вправи на імітацію, підстановку, відповіді на запитання тощо);
2. оволодіння певними діалогічними єдностями (вправи на обмін репліками);
3. оволодіння мікродіалогом (мета вправ - навчити учнів об'єднувати засвоєнні діалогічні єдності, підтримувати бесіду);

4. навчання вести діалоги різних функціональних типів (діалог-розпитування, домовленість; діалог-обмін враженнями, думками; діалог-обговорення, дискусія).

Основними якісними показниками сформованості навичок та вмінь діалогічного мовлення на заняттях іноземної мови за професійним спрямуванням ми вважаємо:

- 1) уміння починати діалог, вживати необхідну репліку;
- 2) уміння швидко реагувати на репліку співрозмовника;
- 3) уміння підтримувати розмову, додаючи свої ініціативні репліки;
- 4) уміння стимулювати співрозмовника до висловлювання;
- 5) уміння складати мікродіалоги;
- 6) уміння продукувати діалоги різних функціональних типів;
- 7) уміння емоційно висловити свою думку, почуття, подив тощо;
- 8) уміння виступити в ролі мовця і слухача;
- 9) уміння моделювати ситуації професійного іншомовного спілкування;
- 10) уміння активно вживати професійно-орієнтовану лексику у процесі спілкування.

Підсумовуючи, слід відмітити, що ми визначили групи з високим, середнім та низьким рівнем мовної підготовки та готовності до діалогічного мовлення з іноземної мови за професійним спрямуванням. У групах з низьким рівнем мовної підготовки важко відійти від традиційної схеми навчання: читання - переклад - механічне заучування діалогів, текстів, хоча багато учнів стараються навчитись самостійно складати діалоги, обговорювати тексти професійного спрямування і роблять це на низькому рівні. Однак у групах, де більшість учнів мають середній та високий рівень мовної підготовки, показують достатні та високі результати сформованості вмінь та навичок діалогічного мовлення. Вони спроможні в основному та повному об'ємі обговорювати професійні проблемні питання, є активними у розв'язанні творчих комунікативних завдань.

Список використаної літератури:

1. Вишневецький О.І. Методика навчання іноземних мов [навчальний посібник] / О.І.Вишневецький -2-ге видання, перероб. І доп. – К.: Знання, 2011. – 206 с.
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – К.: «Либідь», 1997. – 376 с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: (підручник) / Кол. Авторів під керівництвом С.Ю. Ніколаєвої . – К.: Ленвіт, 1999.-320 с.
4. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка) [пособие для учителей] / В.Л.Скалкин.- К.: Рад.шк., 1989. – 158 с.
5. Скалкин В.Л. Вправи з розвитку усного мовлення (на матеріалі англійської мови) : [посібник для вчителів] / В.Л.Скалкін. – К. Радянська шк., 1978. – 129 с.
6. Сура Н.А. Іншомовна професійна компетентність: головні принципи та компоненти процесу навчання професійно-орієнтованого спілкування / Н.А.Сура // Вісник Луганськ Держ. пед. у-ту ім. Т.Г. Шевченка. – 2003. № 4 (60). – с.190-192
7. Фоломкина С.К. Обучение чтению на иностранном языке в неязыковом вузе / С.К.Фоломкина . – М.: Высшая школа, 1987.

МОДЕРАЦІЯ - ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД НАВЧАННЯ

Наливайко Лариса Степанівна, викладач вищої категорії

ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»

Інтерактивні форми отримання знань одержують все більшого значення для навчання учнів та студентів, а також для педагогів. Що дають інтерактивні методи навчання? Отже, за інтерактивною технологією навчання:

- створюється мотивація до самостійної творчості навчально-пізнавальної діяльності учнів, активізації їх критичного мислення;
- формується висловлювати думки та викладати їх на папері;
- формуються навички аналізу проблем, ситуацій їх рішення;
- розвиваються уміння працювати в команді, слухати інших, поважати думку колег, знаходити компроміси;
- формуються та розвиваються уміння приймати самостійні та колективні рішення, обгрунтовано відстоювати свої позиції;
- формуються почуття відповідальності, розвивається ініціативність;
- підвищується мотивація учнів до навчання;
- підвищується якість та ефективність освітнього процесу

В освітній практиці використовують різні види інтерактивних форм навчання. Одна із них – модерація. Визнання при застосуванні даного методу знайшло в усіх сферах освіти - в школах, в сфері професійного навчання, в вищій школі та університетах. Успіх методики полягає в передачі інформації, можливість розвитку самостійності, висока пізнавальна активність на протязі всього уроку.

Модерація – це спосіб проведення нарад, конференцій, занять, який швидко приводить до конкретних результатів, бо дає змогу всім присутнім приймати активну участь в процесі відпрацювання та приймання рішень, відчувати відповідальність за результати.

Сьогодні модерація - це ефективна технологія, яка дозволяє значно підвищувати результативність і якість освітнього процесу. Як освітня технологія

модерація була вперше розроблена в 60-70ті роки минулого століття у Німеччині. Відтоді вчені та спеціалісти різних професій, в тому числі педагоги, активно розвивали та застосовували модерацію на практиці.

Модератор (організатор) виконує функції методичного помічника, який пропонує учасникам свої знання і досвід.

Поради модератору у його діяльності:

- плануйте методи і процеси модерації заздалегідь;
- не оцінюйте чужі думки, вислови, поведінку інших учасників чи груп;
- підтримуйте нейтральну позицію на інформацію учасників;
- намагайтеся, щоб якомога більше учасників приймали участь в процесі модерації ;
- не нав'язуйте власної думки ;
- активізуйте групу, ставте перед ними проблему, спрямовуйте їх дії на обговорення шляхом постановки конкретних питань;
- керуйте процесом, не втручаючись в зміст обговорення.

Правила гри для модерації

Правило 1. Висловлювання мають бути стислими.

При обговоренні в групі кожному учаснику дається час для виступу (наприклад 30 хв.) , якщо хтось із учасників не виконує це правило, то модератор має право перервати, щоб нагадати про термін виступу, але дає декілька секунд для того, щоб він закінчив свою думку.

Правило 2. Не дозволяти висловлюватись всім одночасно. В даному випадку учасники можуть висловлювати свою думку по сигналу модератора, всі хто бажає виступити повинні підняти руку. Модератор повинен слідкувати, щоб всі бажаючі могли виступити.

Правило 3. Основні думки потрібно візуалізувати .

Це одна із основних задач модератора, тобто модератор повинен коректувати всі виступи учасників і зі згоди виступаючих записати головні їхні думки, таким чином виключити неправильні висновки,але ні в якому разі не нав'язувати

свої думки. Модератор повинен залишатися нейтральним, якщо він не встигає фіксувати основні думки (на дошці або плакатах, які згодом розміщують в аудиторії), то може йому допомогти один із учасників.

Правило 4. Результати обговорення повинні бути подані письмово.

При обговоренні теми кожний учасник свою думку висловлює коротко на кольорових листках. Наприклад, якщо проводиться урок з предмету «Санітарія та гігієна» на тему «Особиста гігієна працівників ресторанного господарства», учнів поділяють на дві групи.

Завдання I групи.

- ✓ Яким санітарно-гігієнічним вимогам повинен відповідати успішний офіціант?
- ✓ На зелених листках написати доброзичливі якості і санітарно-гігієнічні вимоги, яким повинен відповідати офіціант.
- ✓ Розмістити листочки на лівій стороні дошки.
- ✓ Проаналізувати і виявити найбільш важливі вимоги і якості.

Завдання II групи.

- ✓ Що вас може засмутити при обслуговуванні?
- ✓ Які санітарно-гігієнічні правила не дотримуються?)
- ✓ На червоних листках написати якості, які недопустимі для офіціанта.
- ✓ Розмістити листочки на правій стороні дошки.
- ✓ Проаналізувати і виявити найбільш неприємні якості офіціанта.

Правило 5. Підведення підсумків.

Кожний учасник захищає свою думку і повинен бути відповідальним за свої висловлювання. Відповіді не обговорюються і не оцінюються навіть модератором.

Наприкінці уроку учасники повинні коротко відповісти на такі *питання модератора*:

1. Що було важливо для мене?
2. Задовільний своєю роботою в групі?
3. Хотів би іще прийняти участь в такому уроці?

Висновок. Застосування модерації на уроці це актуально так, як:

- це ефективно управління класом на протязі учбового процесу;
- максимальне займання всіх учнів;
- активність учнів на протязі всього уроку;
- гарантоване досягнення цілей учбового процесу.

Список використаної літератури:

1. Андреас Эдмюллер, Томас Вильгельм. Модерация: искусство проведения заседаний, конференций, семинаров. -М.:Изд-во «Омега-Л», 2007.
2. Дьяченко В. К. Коллективный способ обучения: Дидактика в диалогах /В.К. Дьяченко. -М. : Народное образование, 2004.
3. Марковская И.М. Тренинг взаимодействия родителей с детьми –СПб.: Речь, 2007.
4. Ньюстром Дж., Дэвис К. Организационное поведение. Поведение человека на рабочем месте. -СПб.:Питер, 2000.
5. Петров А.В. «Дискуссия и принятие решений в группе: технология модерации». –СПб.: Изд-во «Речь», 2005.
6. Певзнер М. Н.,Зайченко О. М.Теория и практика сопровождения профессиональной деятельности педагогов // Научные традиции и перспективы педагогики. Герценовские чтения —2001:Межрегиональный сборник научных трудов / Под ред. Е. В. Титовой. —СПб.: «Издательство «Петрополис», 2001.
7. Педагогическое консультирование: Учебное пособие для студентов высших учебных заведений / Под ред. В.А. Слостенина, И.А. Колесниковой.-М.: Академия, 2006.

Интернет джерела:

1. <http://www.elitarium.ru/moderacija-soveshhanie-gruppa-moderator-pravila-povedenie-kollektiv-dostizhenie-cel/>
2. http://www.training.com.ua/publication/moderacija_v_treninge
3. <http://xpoint.ru/know-how/Articles/ZachemNuzhnaModeratsiya>

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ОПОРНИХ КОНСПЕКТІВ ТА РОБОЧИХ ЗОШИТІВ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КВАЛІФІКОВАНИХ КАДРІВ

Ніколаєнко Микола Іванович, викладач професійно-теоретичної підготовки ДНЗ «Професійний аграрний ліцей» м. Кобеляки (Полтавська обл.)

*«Я надаю перевагу тому, що можна побачити, почути та вивчити»
(Геракліт Ефеський)*

Пошук нових форм і прийомів організації уроку у наш час - явище не тільки закономірне, але і необхідне. Інноваційні форми і методи – один з важливих засобів навчання, оскільки вони формують в учнів стійкий інтерес до навчання, знімають напругу, допомагають формувати навички навчальної і майбутньої діяльності, емоційно впливають на учнів, завдяки чому у них формуються більш міцні і глибокі знання.

При підготовці до уроку завжди ставлю перед собою декілька цілей. Головна ж мета – домогтися максимального вивчення та засвоєння учнями нового матеріалу, отримання міцних знань. Добре розумію, що у сучасних умовах розвитку нашого суспільства перед освітою ставляться нові вимоги, і одна з них – це позбавлення принципу авторитарності, тому що в основі освітнього процесу повинні лежати ідеї партнерства.

У своїй роботі поєдную різні інноваційні форми і методи навчання. Учні не тільки читають, пишуть і слухають, а ще аналізують і синтезують одержану інформацію, критично мислять, обмінюються думками, пізнають радість набуття нових знань.

Професійно-теоретична підготовка у ЗП(ПТ)О передбачає розвиток в учнів навичок вищого рівня: вміння аналізувати певний матеріал, виокремити з нього основні положення та використовувати ці знання для практичного застосування. Одним з ефективних методів втілення цих завдань є використання **опорних конспектів**.

При використанні опорних конспектів раджу викладачам звернути увагу на такі *аспекти навчального процесу*:

1. Організація всього навчального процесу і пізнавальної діяльності учнів повинна бути чіткою. Це досягається при певній структурі уроку, теми або розділу. Наприклад, при такій структурі:

- Розгорнуте пояснення викладачем теми, завдань, які стоять перед учнями, основних питань, які виносяться для засвоєння знань та вмінь.
- Викладання нового матеріалу з поетапним і стислим поясненням навчального матеріалу за опорними схемами.
- Робота з листком опорного конспекту.
- Домашня та індивідуальна робота з підручником і опорним конспектом.
- Контроль засвоєння знань при фронтальній перевірці (письмова, усна перевірка).
- Практичне закріплення нового матеріалу (застосування набутих знань, формування практичних навиків на лабораторно – практичних заняттях)
- Систематизація і узагальнення знань.

2. Опорні конспекти повинні бути прості і зрозумілі. В них повинні бути викладені основні поняття і зв'язки між ними. Опорні конспекти можуть бути виготовлені попередньо на картці, на класній дошці, або у форматі презентації. Вже під час пояснення нового матеріалу учні повинні сприймати його в структурно-логічній послідовності і цілісності. Тому головна мета викладача на цьому етапі уроку – сформуванню в учнів умінь виокремити головне з навчального матеріалу.

На початковому етапі навчального процесу рекомендую складати більш детальний конспект, який би легше сприймався і відтворювався кожним учнем, незалежно від рівня його підготовки.

Оскільки основна діяльність учнів у процесі вивчення нового матеріалу зводиться до роботи над опорними конспектами, то вони в першу чергу засвоюють ту інформацію, яка відображена у конспекті. Це є мінімум знань за темою програми.

3. При роботі з опорними конспектами вивільнюється значний резерв навчального часу для виконання завдань, спрямованих на відпрацювання прийомів навчальної діяльності.

Приблизні методичні прийоми у використанні опорних конспектів:

- ✓ з першого уроку необхідно познайомити учнів з особливостями цієї методики, призначенням опорних конспектів;
- ✓ новий навчальний матеріал необхідно пояснити чітко, зрозуміло, емоційно і доступно. У викладенні не можна пропускати жодного опорного слова, яке є в опорному конспекті. Всі вони повинні прозвучати, учні їх повинні не тільки побачити, почути, а й прочитати;
- ✓ після пояснення нового навчального матеріалу за темою уроку обов'язково проводити фронтальне повторення опорного конспекту;
- ✓ учням надається час, щоб скопіювати конспект в зошит, якщо він є простим. Якщо опорний конспект розмножений як роздатковий матеріал, то учні можуть підклеїти його в зошит чи завести собі спеціальну папку для систематизації. А якщо він в електронному вигляді, учні можуть скопіювати його для власної бібліотеки.

4. Під час перевірки знань на уроці оцінка за письмове або усне відтворення опорного конспекту залежить тільки від рівня підготовки учнів. Крім письмового відтворення опорного конспекту необхідно постійно робити і усне опитування біля дошки, тестову перевірку та застосовувати інші форми контролю.

5. Під час усного опитування, як правило, дозволяю учням користуватися опорними конспектами. Це допомагає їм бути більш впевненими та послідовними. З часом ця необхідність відпадає сама собою.

Необхідно пам'ятати про те, що опорний конспект повинен послідовно розкривати новий матеріал. Тому, при їх підготовці необхідно відповідально і уважно продумати кожен знак, кожне слово. Головне - викласти навчальний матеріал так, щоб на основі логічних зв'язків він став доступним і надовго залишився у пам'яті учня.

6. Перед початком вивчення чергової теми уроку (програми) треба давати учням перелік основних питань, які вони повинні добре засвоїти. Тим самим в учнів створюється ясне уявлення про той навчальний мінімум, яким вони повинні оволодіти у процесі вивчення теми.

І, найголовніше: проблема професійно - технічного навчання у тому, що частіше матеріал подається під час усного пояснення викладачем, і тому його важче засвоювати учням. Дуже часто виявляється, що в учнів відсутнє або не активоване логічне мислення. Ось чому використання засобів наочності, в тому числі і опорних конспектів, приводить до розвитку образного мислення. Особливості людини такі, що більше 90% інформації вона сприймає зором.

Важливо і те, що спираючись на добре засвоєні теоретичні знання, учень легко виконує практичні завдання. Вчитися стає легше, а отже, і цікавіше.

Паралельно з опорними конспектами можна використовувати робочий зошит.

Робочий зошит – навчальне видання, на основі якого відбувається усвідомлення нового навчального матеріалу та формування практичних умінь, організація самостійної роботи учнів, а також контроль їх навчальних досягнень.

Головною метою використання робочих зошитів у професійній підготовці є оптимізація та підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності учнів на всіх етапах навчального процесу. Робочий зошит застосовують у ролі помічника в конспектуванні теоретичного матеріалу та створенні орієнтовної основи дій учнів при виконанні практичних завдань різного рівня, контролера засвоєння навчального матеріалу, організатора самостійної роботи учнів. Робочий зошит використовується як під час уроків, так і для виконання учнями домашніх завдань, а у разі потреби – для індивідуального навчання.

Ні для кого не секрет, що робочий зошит відрізняється від звичайного учнівського зошита наявністю друкованої основи. Під час роботи у такому зошиті учневі необхідно дописати, докреслити, добудувати, домалювати безпосередньо на його сторінках. При вивченні теоретичних положень друкована основа дає змогу учневі сконцентрувати свою увагу на сутності навчального матеріалу та

заощаджує час на конспектування. Тому завдяки робочому зошити навчальний матеріал сприймається легше. При виконанні практичних завдань виключається механічна робота. За той же час учень виконує більшу кількість завдань, збільшується обсяг його розумових і практичних дій. Крім того, методично грамотно побудована друкована основа спрямовує дії учня при виконанні завдань, привчає діяти за визначеним алгоритмом.

Впровадження робочих зошитів у практику навчального процесу покликано *вирішити такі завдання:*

- допомагати краще засвоювати учнями теоретичних положень;
- набувати практичні уміння і навички для вирішення типових, розвивальних, творчих завдань;
- оволодівати алгоритмами вирішення основних типів завдань з теми (предмета);
- формувати в учнів навички самоконтролю;
- розвивати мислення;
- здійснювати контроль за перебігом процесу навчання.

Хочу виділити такі ***функції робочих зошитів.***

1. Використання робочого зошита допомагає педагогу керувати навчальною діяльністю учнів, сприяє формуванню в них необхідних компетентностей.

2. Робочий зошит може бути інструментом у розвитку мислення через спеціально розроблені завдання та вправи творчого характеру. Робота з робочим зошитом сприяє розвитку в учнів стійкої уваги та активізації на заняттях.

3. Систематичне заповнення аркушів робочого зошиту впливає на формування в учнів таких якостей: організованості, дисциплінованості, акуратності, сумлінності, працьовитості, наполегливості, дбайливості. Робота у робочому зошиті вимагає від учня особливої відповідальності за те, щоб написане було зрозумілим для нього і для викладача, який перевірятиме зошит.

4. Робочий зошит може бути використано для контролю знань і вмінь учнів.

5. Використання робочого зошита дає змогу раціонально використовувати навчальний час.

При цьому потрібно пам'ятати, що робочий зошит не може замінити підручник чи опорний конспект, навіть якщо містить значні теоретичні відомості. Підручники, опорні конспекти та робочі зошити за своїм функціональним призначенням є взаємодоповнюючими засобами навчання. Опорний конспект спрямований, перш за все, на висвітлення навчального матеріалу, а робочі зошити відрізняються наявністю значної кількості різноманітних та різнорівневих завдань. І тільки робота одночасно з опорним конспектом і зошитом забезпечує підвищення ефективності навчання.

Так сталося, що з деяких тем навчальної програми предметів професійно - теоретичної підготовки у жодному підручнику немає сучасної навчальної інформації або вона розкидана і міститься у різних навчальних посібниках. Та й не всі учні спроможні самостійно опрацювати викладену в них інформацію через її складність та великий об'єм. Внаслідок цього ми змушені подавати значний обсяг навчального матеріалу в опорному конспекті та у робочому зошиті. Але при конструюванні робочого зошита обов'язково враховуйте, що на відміну від підручника чи опорного конспекту у зошиті з друкованою основою текстова навчальна інформація не повинна домінувати, адже він перестане бути робочим зошитом і перетвориться на збірник інформаційних матеріалів з предмета.

Маючи достатній педагогічний досвід (більше 30 років) майстра виробничого навчання і викладача предметів професійно – технічного циклу, я прийшов до висновку, що опорний конспект та робочий зошит викликають особливу мотивацію до навчання, дають змогу ефективніше та швидше продемонструвати новий матеріал, а учням успішно його засвоїти, при цьому навчаючись послідовності, логічності, технічному мисленню, вмінню самостійно приймати рішення, використовувати набуті професійні компетентності на виробництві та у подальшому житті. Нам потрібно вчитись працювати у новому режимі, не боячись експериментувати.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ДЛЯ СФЕРИ ХАРЧУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

*Осадча Тетяна Борисівна – майстер виробничого навчання першої
категорії, викладач спец предметів ДНЗ «Одеське вище професійне училище
морського туристичного сервісу»*

Динамічні процеси технології гостинності, поява інновацій в технології приготування їжі, новітнє устаткування підприємств харчування висувають нові вимоги до фахової компетентності працівників сфери харчування..

Сучасний етап розвитку українського суспільства висуває нові вимоги до якості професійної підготовки випускників професійних (професійно-технічних) навчальних закладів, головним показником якої є професійна компетентність, що характеризується сформованістю спеціальних знань, умінь та якостей, необхідних для успішного розв'язання професійних завдань [6].

«Компетентність» - це особистісна якість людини, яка характеризує її здатність самостійно приймати оптимальні рішення та ефективно реалізовувати їх у конкретних життєвих ситуаціях або у певних галузях діяльності [6].

У контексті вищезазначеного, одним з основних завдань майстра виробничого навчання студентів зі спеціальності «молодший спеціаліст технології харчування» є виявлення складових професійної компетентності студентів, затребуваних на ринку праці, та формування змісту означених компетентностей..

Концептуальні положення підготовки фахівців за спеціальністю «молодший спеціаліст технології харчування» на основі компетентнісного підходу передбачають, зокрема:

- не лише набуття професійних знань, умінь і навичок, а й творче ставлення до справи, позитивні нахили, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати певний досвід, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці, в конкретній професійній ситуації;

- професійна компетентність інтегрує зміст, пов'язаний з майбутньою професійною діяльністю у сфері послуг, актуалізуючи набуті знання і уміння у потрібний момент задля використання їх у процесі професійної діяльності;
- модель формування професійної компетентності фахівців містить низку етапів: мотиваційний (професійна спрямованість і мотивація), когнітивний (система знань про майбутню професійну діяльність та вміння їх застосовувати), діяльнісний (система фахових умінь і навичок, формування яких забезпечується змістом, формами і методами виробничого навчання) та оцінно-контрольний (діагностика, аналіз, коригування навчальних досягнень учня та рефлексія суб'єктів педагогічної взаємодії) [6].

Затребуваними компетентностями ринку праці до підготовки молодших спеціалістів для закладів ресторанного господарства, суднових ресторанах є володіння технологією приготування страв іноземних кухонь. Майстер виробничого навчання ОВПУ МТС при формуванні комплексного методичного забезпечення професійно-практичної підготовки обов'язково здійснює аналіз потреб соціальних партнерів – закладів ресторанного господарства, круїнгових і круїзних компаній, які здійснюють працевлаштування випускників училища.

Одним із завдань технологічної практики студентів зі спеціальності «молодший спеціаліст технології харчування» є робота у якості дублера завідуючого виробництвом, су-шефа. До переліку функціональних обов'язків зазначених посад включені компетенції розробки технологічної документації підприємства харчування, зокрема технологічних карток, інструкційно-технологічних карток, технологічних схем приготування страв, у тому числі національних кухонь світу.

Об'єктами технологічної практики студентів ОВПУ МТС є заклади ресторанного господарства Одеського регіону, у яких представлені практично усі основні кухні світу. Тому актуальним для майстра виробничого навчання груп ВПУ є формування комплексного методичного забезпечення професійно-практичної підготовки, закріплення знань та відпрацювання професійних умінь кулінарного мистецтва національних кухонь різних країн світу.

Технологічне моделювання для молодшого спеціаліста технології харчування – це процес розробки нормативної документації ЗРГ, технологічних розрахунків. Весь пізнавальний процес від зародження ідеї до втілення її на практиці повинен бути спрямований на формування технологічного мислення студента, забезпечення багатоваріативності пошуку рішень технологічних завдань, набуття професійного досвіду.

Застосування технологій розв'язання творчих завдань у навчальному процесі забезпечує [3]:

- оволодіння здобувачами освіти сучасними методами і засобами розвитку творчого технічного мислення, подолання інерції мислення;
- формування у студентів знань із сучасних методик розв'язання винахідницьких завдань, умінь використовувати евристичні методи;
- створення педагогічних умов, які забезпечують створення творчого освітнього середовища, що має стимулюючий вплив на мотивацію учіння;
- набуття досвіду розв'язання реальних творчих технічних завдань.

На етапі технологічного моделювання студентів майстер виробничого навчання має застосовувати четвертий рівень проблемності, що припускає максимальну самостійність студентів при вирішенні творчих технологічних завдань, що вимагають застосування методів пошукового (дослідницького) характеру. Формуючи і розвиваючи творчу діяльність студентів, майстер за допомогою вирішення завдань творчого характеру, сприяє розвитку уміння самостійно мислити, аналізувати, інтегрувати інформацію .

В процесі професійно-практичної підготовки завдання четвертого рівня проблемності враховують інноваційні технології сучасної кулінарії, новітні тенденції технологічних прийомів приготування та оформлення готових страв [2].

Фахова компетентність кухаря характеризує його глибоку обізнаність у технологічному процесі приготування їжі.

Мистецтво приготування їжі - одне з самих древніх на планеті. Протягом віків люди, керуючись власним досвідом та набуттям попередніх поколінь, вибирали найбільш вдалі сполучення продуктів та раціональні прийоми їх

приготування. Сторіччями склалися гастрономічні звички і пристрасті різних народів, що вкінцець привело до створення національних кухонь, які стали невід'ємною частиною їх національної культури [4].

Відомий французький дослідник Брілья Саварен, автор книги «Фізіологія смаку», стверджував, що «долі націй залежать від того, як вони харчуються». Ще стародавні греки десятою музою, без якої не мислили свого існування, обрали богиню Куліну, що опікувалася мистецтвом приготування їжі.

Їжа та все, що з нею пов'язано, - це невід'ємна частина матеріальної культури будь-якого народу. Національні кухні вписали у світову кулінарну книгу сотні рецептів оригінальних страв, національні традиції. Сучасний кухар має пишатися кулінарною культурою, свято берегти спадщину предків і примножувати її.

Аналіз історичних і етнографічних основ національної кухні можливий пошук новітніх ідей як технологічного, так і маркетингового характеру. Поняття природи виникнення і технології приготування страви дає можливість для використання сучасних інгредієнтів у зв'язку з елімінуванням традиційних або для створення нових смаків і продуктів [1].

Майстрами виробничого навчання ОВПУ МТС розроблено *практично дидактичний комплекс теми професійно-практичної підготовки «Приготування страв іноземної кухні», до якого для кожної кухні увійшли:*

- Історія національної кухні світу.
- Регіональні особливості кухонь світу
- Набір традиційної і сучасної продовольчої сировини.
- Способи кулінарно-технологічної обробки.
- Основний асортимент і технологія приготування традиційних страв.
- Характеристика страв
- Режим харчування.
- Страви, які представляють інтерес в гастротуризмі.
- Національні алкогольні, слабоалкогольні, безалкогольні напої.

На сьогодні в арсеналі означеного комплексу налічується: 220 одиниць технологічних карток, до них стільки ж інструкційно-технологічних карток,

технологічних схем. Це авторські рецептури страв майстра виробничого навчання страв національних кухонь світу.

Усі представлені матеріали використовуються при складанні меню банкетного, кейтерингового обслуговування, що проводиться на базі училища, при відпрацюванні приготування страв іноземної кухні в кухні-лабораторії навчально-виробничого підрозділу училища студентами спеціальності «молодший спеціаліст технології харчування». При цьому на електронних носіях фіксується покрокове приготування страви.

Висновок

Частиною національної культури є етнічна кухня, культура харчування. Молодшому спеціалісту технології харчування потрібні глибокі знання національних кухонь, їх особливостей, специфіки, застольного етикету, дотримання етнічних особливостей, національного колориту.

Визначальну роль має робота майстра виробничого навчання у формуванні компетентностей молодших спеціалістів технології харчування з управління технологічними процесами, моделювання, розробки науково-етнографічно обґрунтованої технологічної документації закладів ресторанного господарства.

Список використаної літератури

1. Науково-етнографічне дослідження особливостей технології страв української національної кухні. Аліна Волкова. Траектория науки .www.pathofscience.org Электронный научный журнал . - 2015. - № 1 ISSN 2413-9009
2. Сілаєва І.Є. Методи професійно-практичної підготовки. / Методичні рекомендації. – Донецьк: ДПО ІПП. – 2006. – 52с.
3. Сілаєва І.Є. Фондова лекція до самостійної роботи за темою: «Технології розв'язання творчих та винахідницьких завдань». ДПО ІПП. 2015
4. Слащева, А.В. Кулінарне мистецтво країн світу: курс лекцій для студ. спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» ден. та заоч. форм навчання [Текст] / А. В. Слащева; М-во освіти і науки України, Донецьк. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, каф. технології в рестор. госп. та готел. і рестор. справи. – Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2017. - 177
5. Стахмич Т. М., Пахолук О. М. Кулінарне мистецтво : Підручник: У 2 кн. - К. : Грамота, 2008. Кн. 1 : Технологія приготування їжі / Т. М. Стахмич, О. М. Пахолук. - 2008. - 496 с.: іл.
6. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. /С.С. Шевчук. - Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2018.- 139с.

ТВОРЧИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ

*Радовенчик Тамара Авакумівна, викладач Відокремленого підрозділу
«Об'єднане вище професійно-технічне училище сфери послуг Національного
університету «Одеська юридична академія».*

Готовність до інноваційної діяльності педагога є показником його здатності нетрадиційно вирішувати освітні проблеми.

Розвиток суспільства потребує від педагогічної науки нових, інноваційних підходів та методів навчання. Однією з важливих якостей педагога, умов успішності його як професіонала є готовність до інноваційної діяльності.

Поняттям «інновація» позначають нововведення, новизну, зміну, введення чогось нового. Стосовно педагогічного процесу інновація означає введення нового у цілі, зміст, форми і методи навчання та виховання; в організацію спільної діяльності педагога і здобувача освіти. Інновації самі по собі не виникають, вони є результатом наукових пошуків, перспективного педагогічного досвіду окремих педагогів і цілих педагогічних колективів.

Основу інноваційних процесів в освіті складають дві важливі проблеми педагогіки - проблема вивчення, узагальнення і поширення перспективного педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в освітню практику. Головною рушійною силою інноваційної діяльності є педагог, оскільки суб'єктивний чинник є вирішальним під час впровадження і поширення освітніх нововведень.

Педагог-новатор є носієм конкретних нововведень, їх творцем, модифікатором. Він має широкі можливості і необмежене поле діяльності, оскільки на практиці переконається в ефективності наявних методик навчання і може коригувати їх, проводити докладну структурування досліджень освітнього процесу, створювати нові методики. Основна умова такої діяльності — інноваційний потенціал педагога.

Творчий потенціал педагога — сукупність соціокультурних та особистісних характеристик особистості педагога, яка виявляє його готовність вдосконалювати

педагогічну діяльність, наявність внутрішніх мотивів та ресурсів, здатних забезпечити цю готовність.

Освітні інновації потребують принципово нових ідей, методичних розробок, нової якості педагогічного новаторства. Успішність інноваційної діяльності передбачає, що педагог усвідомлює практичну значущість різних інновацій у системі освіти не лише на професійному, а й на особистісному рівні.

Однак включення педагога в інноваційний процес часто відбувається спонтанно, без урахування його професійної та особистісної готовності до інноваційної діяльності. Отже, у структурі професійно спрямованої особистості педагога *готовність до інноваційної діяльності є показником його здатності нетрадиційно і творчо вирішувати актуальні для особистісно-орієнтованої освіти проблеми.*

Часто провідним мотивом інноваційної педагогічної діяльності є пізнавальний інтерес. Пізнавальні інтереси педагога, орієнтованого на застосування інноваційних освітніх технологій, концентруються навколо потреби у науковому розумінні різноманітних аспектів особистісної орієнтації освіти; на осмисленні власного досвіду, ступеня ефективності педагогічної діяльності, формування своєї позиції щодо змін у системі освіти; використанні нових знань у власній практичній діяльності.

Креативний компонент готовності до інноваційної педагогічної діяльності виявляється через відкритість щодо освітніх інновацій, гнучкість, критичність мислення, наявність творчої уяви. Готовність до інноваційної педагогічної діяльності — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

Виділяють основні критерії готовності до інноваційної діяльності:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- готовність до творчої діяльності щодо нововведень у закладах професійної (професійно-технічної) освіти;

- впевненість у тому, що зусилля, спрямовані на нововведення, принесуть позитивний результат;
- узгодженість особистих цілей з інноваційною професійною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- органічність інноваційної діяльності, фахової та особистісної культури;
- рівень технологічної готовності до інноваційної діяльності;
- позитивне сприйняття свого минулого досвіду і вплив інноваційної діяльності на фахову самостійність;
- здатність до фахової рефлексії.

Багато проблем, що постають перед педагогами, які працюють в інноваційному режимі, пов'язані з низькою інноваційною компетентністю.

Інноваційна компетентність педагога — система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових сучасних освітніх практик у роботі із здобувачами освіти.

Компонентами інноваційної компетентності педагога є:

- поінформованість про інноваційні педагогічні технології;
- належне володіння їх змістом і методикою;
- висока культура використання інновацій в освітньому процесі;
- особиста переконаність у необхідності застосування інноваційних освітніх технологій.

Творчий потенціал педагога є внутрішньою силою, що формує його інноваційну позицію. За структурою це складне утворення, яке охоплює різноманітні якості, властивості, знання, навички особистості. Як один із важливих компонентів професійної готовності, він є передумовою ефективної діяльності педагога, максимальної реалізації його можливостей.

Підготовлений до інноваційної професійної діяльності педагог має такі професійні й **особистісні якості:**

- усвідомлення змісту і цілей освітньої діяльності у контексті актуальних педагогічних проблем сучасних закладів професійної (професійно-технічної) освіти;

- осмислена, зріла педагогічна позиція;
- уміння по-новому формулювати освітні цілі з предмета;
- здатність вибудувувати цілісну освітню програму, яка враховувала б освітні стандарти, нові педагогічні орієнтири;
- співвіднесення сучасної реальності з вимогами особистісно-орієнтованої освіти;
- здатність бачити індивідуальні здібності здобувачів освіти та навчати відповідно до їх особливостей;
- уміння продуктивно, нестандартно організувати навчання й виховання, володіння технологіями, формами і методами інноваційного навчання;
- здатність до особистісного творчого розвитку, рефлексивної діяльності, усвідомлення значущості, актуальності власних інноваційних пошуків і відкриттів.

Сприйняття нових ідей, інновацій у галузі педагогіки складний багатоетапний розумовий процес прийняття рішення, який має тривалий термін від першого знайомства людини з інновацією до її кінцевого сприйняття.

У ході цього процесу виділяють основні етапи сприйняття інновацій: етап ознайомлення з інновацією; етап появи зацікавленості; етап оцінки; етап апробації; етап кінцевого сприйняття, використання в повному обсязі.

Інноваційна педагогічна діяльність педагога буде продуктивною тільки тоді, коли він повністю відмовиться від відомих штамів, стереотипів у навчанні, вихованні й розвитку особистості, діючих нормативів, створить нові цілі та принципи своєї діяльності. Інноваційний потенціал ЗП(ПТ)О залежить від кількості педагогів, які з яскраво вираженим творчим потенціалом та новаторським духом завжди першими охоче сприймають нове як позитивне. Вони вміють розв'язувати нестандартні завдання, часто самі створюють і розробляють педагогічні та освітні інновації.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРЕДМЕТУ «ОХОРОНА ПРАЦІ» У ЗП(ПТ)О

*Рудницький Євген Олександрович, викладач першої категорії, ДНЗ
«Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»*

Державна концепція безпеки людини в Україні базується на основних принципах безпеки людини, які проголошені у Концепції ООН про «Сталий людський розвиток». Метою цієї концепції є створення умов для збалансованого безпечного існування кожної окремої людини сучасності і наступних поколінь. Економіка, стабільність природи, державних кордонів, суспільні цінності розглядаються як засоби досягнення цієї мети.

Концепція визначила *основні тенденції сучасної науки в галузі освіти з БЖД*: розширення тематики навчальних дисциплін, безпосередньо спрямованих на певні теми безпеки - безпека праці, цивільна оборона, безпека дорожнього руху тощо, безпека в побуті, екологічна безпека, безпека здоров'я, основи ергономіки. Цей документ вимагає посилення інтеграційних процесів з гуманітарними та фундаментальними дисциплінами і науковими напрямками - правознавство, соціологія, психологія, суспільствознавство, природничі науки - фізичні, хімічні, біологічні та прикладні - технічні.

Сталий соціально-економічний розвиток України - це гарантування безпеки навколишнього середовища, виробництва, побутових умов для життєдіяльності людини. Основною метою державної політики у сфері захисту населення від різного роду небезпек є гарантований рівень безпеки особистості, суспільства і держави у межах науково обґрунтованих критеріїв прийнятого рівня ризику сучасної системи безпеки, яка б базувалася на принципах міжнародного права.

Основне місце в цьому процесі посідає законодавство у галузі регулювання відносин з охорони здоров'я людини та навколишнього середовища і забезпечення безпеки як у надзвичайних, так і у буденних ситуаціях. Ці відносини регулюються законодавчими і нормативно-правовими актами різної юридичної сили - Конституцією, законами, урядовими підзаконними актами, відомчими

нормативними актами та нормативними актами місцевих органів влади щодо безпеки життєдіяльності.

Правовою основою щодо безпеки життєдіяльності є Конституція України, яка проголошує [1]:

- «Кожна людина має невід’ємне право на життя... Кожен має право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань» (стаття 27);
- «Кожен має право на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування... Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя» (стаття 49);
- «Кожен має право на безпечне для життя і здоров’я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» (стаття 50).
- Закони України: «Про охорону здоров’я», «Про охорону праці», «Про пожежну безпеку», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення», «Про використання ядерної енергії та радіаційний захист», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про дорожній рух», «Про поводження з радіоактивними відходами» тощо.

Сьогодні у багатьох закладах ресторанного господарства техніка, технології, організаційні структури постійно реконструюються і оновлюються. Ці процеси відбуваються більш інтенсивно, ніж раніше. Також інтенсифікуються інші виробничі і соціальні процеси, збільшується ризик непередбачуваних наслідків, збільшується їх кількість, стають більш різноманітними професійні ризики, зростає і складність управління ними. Тому формування у працівників особистої відповідальності за дотримання норм і правил охорони праці набуває особливої важливості.

Постає необхідність пошуку нових підходів до навчання охорони праці, в основі якого повинна лежати не передача учнем готових знань, а створення умов для інноваційної пізнавальної діяльності з урахуванням накопиченого досвіду. Учень завжди є центральною фігурою освітнього процесу, загальною закономірністю якого є орієнтація на самостійну навчально-пізнавальну

діяльність шляхом використання традиційних активних та інтерактивних форм, методів і засобів навчання.

Майстерність педагога при плануванні, організації та проведенні різних форм навчальної діяльності учнів полягає у тому, щоб усіх учнів з різним рівнем підготовленості та різними особистісними якостями залучити до розв'язання різноманітних творчих завдань.

Психологи констатують, що більшість випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які приходять на сучасне виробництво чи у сферу послуг, ще не здатні самостійно розв'язувати професійні та соціальні проблеми, мислити діалектично і системно, легко переходити від одного виду діяльності до іншого. Їм бракує творчої уяви, ініціативи, винахідливості. [3].

Позаурочна форма організації і проведення навчально-виробничої діяльності у ЗП(ПТ)О може бути реалізована через різноманітні види заходів: консультації, екскурсії (реальні і віртуальні), навчальні проекти (короткотермінові та довгострокові), майстер-класи, конкурси, ігри, засідання різноманітних професійних клубів, професійні тижні, гурткова робота тощо [3].

Застосування сучасних методів викладання навчання предмету «Охорона праці» дозволяє видозмінити весь процес навчання, дає можливість викладачеві зробити заняття більш цікавим, є ефективним інструментом формування професійних компетентностей здобувачів освіти, формує у них не тільки глибокі знання, а й уміння самостійно здобувати навчальну інформацію, використовувати її у різних ситуаціях, накопичувати досвід вирішення проблем, розвиває пізнавальні, інтелектуальні, емоційно-вольові вміння, формує безпечний тип поведінки і ставлення до здорового способу життя.

Основними сучасними освітніми технологіями, які успішно використовуються у ДНЗ «Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу» при викладанні предмету «Охорона праці» в аудиторній та позаурочній діяльності є: ІКТ, ігрові технології, проектний метод навчання, кейс метод та інші.

Інформаційно-комунікаційні технології формують в учнів уміння працювати з інформацією, розвивають комунікативні здібності. При цьому формується методична скарбничка презентацій з різних розділів предмету, які можна використовувати в подальшому, а мультимедійна презентація стає універсальним дидактичним засобом.

Ігрові технології сприяють розвитку і формуванню творчої індивідуальності людини, відмінно працюють в якості цілого заняття, застосовувати можна і в якості елемента заняття. Гру можна використовувати як одну із форм позааудиторної роботи у формі вікторин, професійних конкурсів тощо. Результатом використання ігрової технології є висока ступінь запам'ятовування учнями навчального матеріалу, розвинений стійкий пізнавальний інтерес до предмету, розвиток уваги, зниження психологічного напруження.

Проектний метод має на меті розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, умінь самостійно конструювати знання, орієнтуватися в інформаційному просторі, критично мислити. В ході проведення занять з використанням елементів проектної технології стимулюється інтерес учнів до проблеми, яка передбачає оволодіння певною сумою знань, вирішення проблеми через проектну діяльність, формується вміння застосовувати практично отримані знання, розвивається рефлексорне і критичне мислення, навички активної комунікативної взаємодії учнів. Викладач допомагає учням/студентам у пошуку джерел інформації, іноді сам видає інформацію за темою, що вивчається, підтримуючи безперервний зворотний зв'язок. На основному етапі розробки проекту викладач є координатором самостійної роботи учнів, а на заключному етапі робить акцент на їх підготовці до публічного представлення проекту, вміння аргументувати свою точку зору, свою думку.

Кейс - технологія дозволяє учням проводити аналіз реальної ситуації, опис якої одночасно відображає не тільки будь-яку практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні проблеми. Прикладом може служити завдання з оцінювання проблем виробничого травматизму з використанням статистичного методу. Кейс може бути і

завданням з описом задач, де вже обрана і роздрукована інформація для вирішення, учням необхідно тільки вивчити і застосувати її.

Для студентів ОВПУ МТС кейс виглядає як ситуаційна задача з рядом питань до неї, інформацію для вирішення яких, необхідно знайти самим. Представлений для аналізу процес/випадок повинен відображати реальну життєву ситуацію; в описі має бути присутня проблема, прямі або непрямі труднощі, протиріччя, приховані завдання для вирішення; потрібно оволодіння попередніми комплексом теоретичних знань для проектування їх в практичну площину вирішення проблеми. В кінцевому підсумку учні роблять власні висновки і знаходять вихід з проблемної ситуації у вигляді неоднозначних множинних рішень.

Найбільш зручно працювати з кейсами на практичних заняттях, роботу краще організувати в малих групах по 3-5 чоловік; можна використовувати індивідуально для кожного студента, наприклад, для контролю знань за відповідним розділом. Кейси можуть бути альтернативним варіантом тестових завдань і письмового опитування.

Оскільки метод кейсів є досить новим, учням та студентам груп ВПУ необхідно давати короткі методичні рекомендації по роботі з кейсом, так як для більшості метод є невідомим.

Кейс технології допомагають учням/студентам в процесі навчання зрозуміти, що найчастіше не буває одного єдино вірного рішення, сформувати впевненість в собі і у своїх силах, навчити відстоювати свою позицію і критично оцінювати позицію опонента, сформувати стійкі навички раціональної поведінки і проектування діяльності в життєвих ситуаціях.

На практичних заняттях доцільно чергувати різні види діяльності: поєднувати індивідуальні та групові форми роботи, елементи проблемного навчання та самостійної роботи, використовувати методи мотивації учнів: емоційні (створення яскравих наочно-образних уявлень, заохочення, ситуацій успіху); пізнавальні (проблемні ситуації, опора на життєвий досвід, «мозкова атака», виконання творчих завдань); вольові (пред'явлення навчальних вимог,

інформування про обов'язкові результати, рефлексія); соціальні (співпереживання, створення ситуацій взаємодопомоги).

Висновок. Ґрунтовні знання предмету «Охорона праці» формують ключові компетентності учнів/ студентів, які затребувані у будь-якому виді діяльності, засновані на нормах національних та міжнародних законодавчо-нормативних документів.

Використання інноваційних технологій на уроках предмету «Охорона праці» дозволяє підвищити ефективність освітнього процесу, рівень інформованості і підготовки учнів/студентів, індивідуалізувати навчання, у максимальному ступені врахувати особистісно-орієнтовані потреби і особливості учнів /студентів.

Інтерактивність навчання забезпечує діалоговий режим протягом усього процесу навчання, завдяки чому навчальні системи надають суттєву підтримку учням, полегшуючи процес навчання, а учні можуть самі задавати темп процесу і самостійно контролювати його.

Список використаної літератури:

1. Конституція України . – Режим доступу - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Лузан, В. Манько та ін. ; заг. ред. Л. Нестерової. - К. : Пед. думка, 2012. - 160
3. Шевчук С.С. Інноваційний урок у професійній школі : навч.-метод. посіб. / С.С. Шевчук. – Біла Церква : БІНПО УМО НАПНУ, 2015. – 110 с.
4. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний. / С.С. Шевчук. - Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО» НАПНУ. - 2018.- 172с.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕОРЕТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ

*Садовська Олена Дмитрівна – викладач вищої категорії спецдисциплін ДНЗ
«Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу»*

Майстерність приготування смачних ласощів - кондитерських виробів - цінувалося у всі часи, а секрети вишуканого смаку тортів, тістечок, цукерок і солодошів завжди зберігаються їх виробниками у таємниці. Кондитер - фахівець повинен мати вишуканий смак, фантазію і мати схильність до творчості. Кращі творіння фахівців цього профілю по праву порівнюють з витворами мистецтва. Важко достовірно встановити час виникнення кондитерського мистецтва. Можливо, першими кондитерами були індійці майя, що відкрили дивовижні властивості шоколаду, або жителі древньої Індії, що пізнали смак тростинного цукру і робили з нього солодкі палички-цукерки. Відомо, що під час археологічних розкопок в Єгипті знайдені «цукерки», виготовлені вручну з фініків. У пізніші часи, при дворах королівських осіб і вищої знаті Європи кондитери входили до числа привілейованих слуг.

Професія кондитер затребувана у всі часи. Цікаво відмітити, що споживання і любов до «солодкого» практично не залежить від стану економіки. В період підвищення доходів зростає продаж ексклюзивних кондитерських виробів, але ж і за часів економічного спаду продукція кондитерів користується не меншою популярністю, допомагаючи населенню впоратися з депресією. Кондитерів іноді порівнюють з психотерапевтами або лікарями людських душ. Попит на фахівців-кондитерів завжди є стабільним і стійким.

Основними напрямками сучасних інновацій на підприємствах кондитерського виробництва є:

- застосування інноваційних технологій у сировинному напрямку;
- інноваційне обладнання та інвентар кондитерського виробництва;
- інновації в оздобленні кондитерських виробів.

Зовнішній вигляд кондитерських виробів має велике практичне значення. Красиві вироби викликають естетичну насолоду, апетит і прикрашають будь-який святковий стіл. Особливо це стосується до тістечок і тортів. Таким ефектом володіють декоративні елементи, за допомогою яких декоруються кондитерські вироби. Декоративне художнє оформлення тортів і тістечок вимагає певних знань і практичних умінь у галузі образотворчої графіки. Майстер-кондитер повинен вміти вирішувати у своїй роботі творчі завдання, проявляти художнє мислення і образне уявлення.

Хоча основні рецептури кондитерських напівфабрикатів зазнали невеликих змін, постійно розробляються і впроваджуються новітні рецептури.

В сучасних умовах кондитерські цехи підприємств харчування виготовляють вироби, що представляють собою групу харчової продукції досить великого асортименту, значно розрізняються за рецептурним складом, технологією виробництва і споживчими властивостями. Незважаючи на те, що вони не є продукцією першої необхідності, кондитерські вироби користуються досить великим попитом у населення (особливо у дітей).

На сучасному етапі розвитку кондитерської галузі можна виділити стратегічні напрямки розвитку виробництва кондитерських виробів, орієнтовані на інновації, які склалися під впливом наступних передумов: загальносвітових тенденцій способу життя; диференціації попиту цільових груп споживачів; очікування задоволення від споживання продукції; підвищення рівня доходів населення; зростання інтенсивності конкуренції в умовах глобалізації. Розширення асортименту продукції у кондитерському виробництві з урахуванням попиту різних категорій населення спонукає до інноваційного розвитку галузі.

Сучасним перспективним напрямом розвитку кондитерського виробництва є створення нових ресурсозберігаючих технологій і розробка кондитерських виробів зі зниженою енергетичною цінністю на основі застосування різних видів нової нетрадиційної сировини.

В даний час споживачі кондитерських виробів хочуть бачити в продуктах щось більше, ніж солодкий смак і аромат. Їм необхідна впевненість, що вироби

не завдадуть шкоди здоров'ю, тому одним із завдань, поставлених перед технологами, є розробка нових виробів не тільки з метою розширення асортименту, але і поліпшення харчової цінності виробів.

Однією з особливостей закладів ресторанного господарства є те, що вони перебувають у постійній конкуренції. Як наслідок, підприємства мають вирішувати стратегічні питання, пов'язані з конкурентною спроможністю, одним з яких є запровадження новітніх технологій у приготуванні і оздобленні кондитерських виробів.

Використання нетрадиційних методів оздоблення впливає на збільшення індивідуальних замовлень кондитерських виробів, збільшення товарообігу власної продукції, що розширює можливості задоволення попиту споживачів.

Щоб досягти високої якості та зменшити час для оздоблення кондитерських виробів, виникає необхідність у використанні новітніх засобів, інструментів, сировини, оздоблювальних напівфабрикатів.

Зараз декорування кондитерських виробів розвивається в сучасному стилі і набирає все нових обертів у споживанні.

Використовують найновіші оздоблювальні технології: силіконові молди, килимки, вайнери, плунжери, аерограф, харчові барвники, харчові фломастери, кандурин, харчовий принтер та інше.

Харчові принтери мають можливість нанести харчовими барвниками малюнок будь-якої складності з фотографічною якістю на їстівну основу: цукровий лист, вафельний лист, або шоколад. За допомогою цього пристрою є можливість зробити: шоколадний логотип; цукрове доповнення – напис-вітання; різноманітні малюнки. Існує можливість надрукувати малюнок, який завантажений у комп'ютер або копію, зроблену зі звичайної фотокартки, яку надасть клієнт. Розміщуючи таку картинку на торті, виробництво досягає 100% персоналізації виробу.

Дуже поширеною сировиною для оздоблення тортів є *мастика* - суміш цукрової пудри та желатину. Оскільки мастика легко набуває будь-якої форми, вона швидко завоювала прихильність усіх кондитерів світу. За її допомогою

можна легко відтворити бажану скульптуру, або надати торту ідеальної гладкості, а отже, вона є основною сировиною для оздоблення тортів. Поєднавши роботу мастики з сучасними інструментами, можливості оздоблення поверхні тортів значно розширюються.

Використовують силіконові вайнери, які надають текстуру малюнку з цукрової мастики, квітка виглядатиме як справжня, при цьому витрачається мінімум зусиль та часу.

Плунжери, відтиски для мастики приховують нерівності поверхні, роблять виріб оригінальним та привабливим.

Також використовуються силіконові молди - спеціальні форми для відтворення об'ємних фігур, квітів для оздоблення кондитерських виробів з марципану, мастики та шоколаду, карамелі, які мають здатність тверднути. Силіконові молди мають можливість витримувати температуру до 250⁰С.

Кондитерський килимок – спеціальна форма для створення текстури на мастиці або марципані, якими покривають торти та тістечка.

Мастика, марципан, тісто, крем - всі ці складові одного великого майбутнього шедевра, але його також можливо створити за допомогою *харчових барвників*. Барвники можуть бути досить різноманітними як за кольором, так і за структурою: гель, рідина, сухий порошок, харчові фломастери (підкреслять виразність виділених контурів), кандурин - надає срібний або золотий блиск виробам. Аерограф - пристрій, який призначений для нанесення малюнка, розпису на будь-якій поверхні де необхідна надтонка робота. Найтонше нанесення лінії сягає 0,2 мм.

Висновок: При розробці теоретичних та практичних занять з предмету «Технологія приготування борошняних та кондитерських виробів» викладання класичної технології обов'язково доповнюється викладачем інформацією про новітні технології, які стрімко з'являються на виробництві. Наприклад, за темою уроку: «Технологія приготування заварного тіста та вироби з нього», крім класичних рецептур, викладач може розповісти і новітні – «зварне тістечко з тістом кракуліне (сraquiline)». Поєднання класичних та новітніх технологій дає

можливість викладачу заохочувати учнів до постійного особистісного удосконалення в професії, усвідомлення ними необхідності реагування на динамічні зміни у світовій кондитерії. Обов'язково на уроці використовуються відео матеріали з теми яку ми розглядаємо. Крім цього викладач дає учням домашнє завдання і завжди його перевіряє.

Список використаної літератури

1. Затуливетров А. В. Ресторан. С чего начать, как преуспеть. Советы владельцам и управляющим. – СПб.: Питер, 2008. – 213 с.
2. Лисюк Г.М., Самохвалова О.В., Кучерук З.І. Технологія борошняних кондитерських і хлібобулочних виробів – Суми : Університетська книга. 2012. – 412 с.
3. Новікова О. В., Вініченко К. П., Радченко Л.О. Малювання, ліплення та сучасні способи оздоблення борошняних кондитерських виробів – Х. : Світ Книг. 2014. – 396 с.
4. Сілаєва І.Є. Шевчук С.С. Заславська С.О. Методика професійного навчання. Методичний посібник. – ДІПО ІПП, 2014.-291с.

ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ АВТОМОБІЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

*Скірська Ольга Валеріївна, завідувача відділенням ПТУ № 26 м. Кременчука
(Полтавська обл.)*

*Творчість – це не сума знань, а особлива
спрямованість інтелекту, особливий взаємозв'язок
між інтелектуальним життям особистості
і проявом її сил в активній діяльності.
(В.О.Сухомлинський)*

Освіта, як одна з найважливіших складових розвитку суспільства, з одного боку залежить від процесів, що відбуваються в ньому, повинна швидко реагувати і відповідати стану науково-технічного прогресу, тенденціям розвитку економічної сфери країни; з іншого, безумовно, впливає на всі процеси і сторони життя, оскільки готує фахівців, розвиває особистість, формує певні життєві погляди. Тому, особливої уваги заслуговує сучасний стан, проблеми впровадження і перспективи реалізації сучасних освітніх практик у систему професійної освіти нашої країни.

Освітня інновація – це нововведення у педагогічну діяльність, зміни в змісті й технології навчання й виховання, що мають за мету підвищення ефективності цих процесів.

Таким чином, інноваційний процес полягає у формуванні й розвитку змісту й організації нового. У цілому під інноваційним процесом розуміється комплексна діяльність із створення (народження, розробці), освоєння, використання й поширення нововведень. У науковій літературі розрізняють поняття «новація» й «інновація».

Отже, новація – це саме засіб (новий метод, методика, технологія, програма й т.п.), а інновація - це процес освоєння цього засобу. Інновація - це цілеспрямована зміна, що вносить у середовище перебування нові стабільні елементи, що викликають перехід системи з одного стану в інший.

Впровадження сучасних освітніх практик та новітніх виробничих технологій автомобільної галузі є запорукою успіху машинобудівної промисловості в умовах

жорсткої конкуренції сучасного ринку праці. Курс на оновлення автомобільного парку, який взяли провідні підприємства Полтавської області, вимагає серйозних зрушень в системі підготовки кваліфікованих робітників з професії «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів». Сектор машинобудування вимагає таких фахівців-умільців, які б володіли сучасною технікою і технологіями, могли б налагодити або відрегулювати будь-який автомобіль, знали б, що впливає на економічну ефективність автомобілебудування.

В сучасному вимогливому та швидкозмінному економічному середовищі рівень професійної (професійно-технічної) освіти значною мірою залежить від результативності впровадження сучасних технологій навчання. Останнім часом досить широко застосовуються терміни «нестандартні форми організації уроків» або «інноваційні освітні технології».

До сучасних освітніх технологій слід віднести :

- технології індивідуального та диференційованого навчання;
- технології інтерактивного навчання;
- тестові технології контролю й оцінки навчальних досягнень учнів;
- проектні технології;
- технологію проблемного навчання;
- технологія розвитку критичне мислення;
- інформаційно-комунікаційні технології та інші.

Сучасна система професійної (професійно-технічної) освіти повинна не тільки розвивати інтелект здобувачів освіти, їхню професійну майстерність, а й орієнтувати процес навчання на розвиток їхньої самостійності, творчості, інноваційного стилю мислення та пошуково-дослідної діяльності. З цією метою у відділенні ПТУ № 26 м. Кременчука (Полтавська обл.), у якому відбувається підготовка кваліфікованих робітників з професії «слюсар з ремонту колісних транспортних засобів», облаштовано дві навчальні аудиторії, які розраховані на 15 і 30 місць. Дані навчальні приміщення мають необхідне дидактичне та матеріально-технічне забезпечення, Інтернет Важливу роль у підготовці

майбутніх автослюсарів відіграє добре обладнаний автодром для відпрацювання та закріплення необхідних умінь та навичок з практичного водіння автомобіля.

Методика використанням **інформаційно-комунікаційних технологій** під час вивчення предмету «Будова та ремонт автомобіля» передбачає підготовку педагогом навчальної інформації з використанням програми Power Point у вигляді презентації, коли навчальний матеріал за темою заняття подається за наступним *алгоритмом*: тема уроку, план вивчення теми, список літератури із зазначенням сторінок, ілюстративний матеріал у вигляді схем та фотографій сучасних автомобілів, рисунків, графіків, а також мультимедійних фрагментів роботи складових частин автомобілів з викладення матеріалу кожного питання плану уроку. Візуальне подання навчального матеріалу орієнтовано на організацію навчання у режимі діалогу, в процесі якого відбувається взаємодія учнів між собою з метою вироблення спільного вирішення навчальних проблем, взаєморозуміння, розвитку особистісних якостей.

Технології інтерактивного навчання, окрім реалізації освітніх цілей, спрямовані на подолання труднощів у міжособистісних комунікаціях учнів. Вони також сприяють розвитку наступних професійно значущих якостей майбутніх кваліфікованих робітників: критичного, аналітичного і технічного мислення; професійної самостійності; умінь творчого застосування знань у процесі виконання професійних обов'язків; вміння бачити проблеми й знаходити правильні технічні рішення в нестандартних ситуаціях тощо.

Для підвищення ефективності професійної спрямованості підготовки майбутніх фахівців для автомобільної галузі у навчальному закладі щорічно організуються екскурсії на підприємства міста. Це підвищує інтерес учнів до професії в цілому. У них складається конкретне уявлення про техніку, яка вивчається, а навчальний матеріал стає більш доступним для розуміння та сприймання.

Інтерактивні методи порівняно з традиційними формують не тільки базові знання та вміння з професії, а й забезпечують для майбутнього кваліфікованого

робітника фундамент, з якого починається освоєння нового освітнього та майбутнього професійного простору.

Застосування сучасних освітніх практик у навчально-організаційному процесі професійно-практичної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників автомобільної галузі не втрачає своєї актуальності через те, що сучасне стан розвитку машинобудування не знижує, а, навпаки, підвищує вимоги до рівня професійної компетентності випускників відповідних ЗП(ПТ)О.

Сьогодні для випускника ЗП(ПТ)О замало мати диплом кваліфікованого робітника, йому необхідно на конкретному робочому місці практично підтвердити свій рівень компетентностями та продемонструвати свою спроможність та бажання до підвищення своєї професійної майстерності впродовж всього життя.

Наші випускники вдало використовують свої знання на практиці, після закінчення училища забезпечуються першим робочим місцем, адже потреба в цих робітниках постійна. І хоча нас попереду чекає нелегкий шлях вдосконалення навчального процесу, створення сучасного комплексного методичного забезпечення, ми переконані, що робимо правильні кроки для забезпечення високої ефективності роботи, конкурентоспроможності і стійкого розвитку нашого навчального заходу..

Список використаних літературних джерел:

1. Гуревич Р.С. Теорія і практика навчання у професійно-технічних навчальних закладах: Монографія. – Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 410с.
2. Загіка О.О. Оновлення змісту професійної підготовки кваліфікованих робітників в сучасних умовах / О.О. Загіка // Професійно-технічна освіта. – 2012. – № 4 (57). – С.25-29.
3. Комісарова Л. Формування технологічної культури майстрів виробничого навчання / Л.Комісарова // Професійно-технічна освіта, 2006. – №1. – С. 30-32.
- Профтехосвіта України: ХХ століття: Енциклопедичне видання. / за ред.. Николо Н.Г. – К.: Видавництво «АртЕк», 2004. – 876с.:іл..
- 4.Паржницький В.В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи // Наук.-метод. зб. [Упорядник Н.І. Бугай]. – Вип.1. – К., 2005. – 236 с. – С. 63-70.
5. Щербак О. Сучасні підходи до модернізації професійної освіти і навчання / О. Щербак // Професійнотехнічна освіта. – 2007. – № 1. – С. 12–14.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

*Чекал Галина Леонідівна, викладач професійно-теоретичної підготовки
Об'єднане вище професійно-технічне училище сфери послуг Національного університету
«Одеська юридична академія»*

Дуальна форма навчання передбачає поєднання теоретичних знань із практичними навичками безпосередньо на підприємствах. Звичними залишаються лекції в аудиторіях, проте практичні заняття стають по-справжньому практичними, адже їх проводять на підприємствах чи в компаніях відповідно до профілю навчання.

Новаторкою в такому підході вважається Німеччина. Причини впровадження дуальної концепції були здебільшого економічними: освіта не відповідала потребам бізнесу, що спричиняло безробіття і уповільнювало економічні показники держави. Спершу концепція дуальної форми навчання дещо відрізнялася від сучасних підходів до професійної підготовки: дуальну форму у 60–70-х роках минулого сторіччя німці вирішили реалізовувати на базі середньої школи, проте у 80-х роках ця форма переходить у систему професійної підготовки і поступово стає аналоговою для сучасних закладів професійної освіти з максимальною залученістю бізнесу у підготовку молодих фахівців. Такий підхід дав свої результати: станом на січень 2019 року Німеччина посіла 2-гу позицію серед європейських країн із найнижчим показником безробіття серед молоді.

Основні ознаки дуального підходу у системі вищої освіти Німеччини є:

- 50% занять для аудиторного навчання (лекцій), 50% – для практичних занять у компаніях;
- результати роботи студентів оцінює як власник компанії (чи менеджери), так і викладачі вищих навчальних закладів;
- від 25% до 50% навчальних кредитів засвоюються здобувачами освіти безпосередньо на робочому місці;

- освітні програми адаптуються під потреби бізнесу. Це означає, що бізнес долучається до коригування дисциплін, які вже не відповідають вимогам ринку праці;

- робочі навчальні програми мають відповідати академічним стандартам.

У закордонних закладах професійної освіти, у яких реалізується дуальна форма:

- навчання триває 3 роки;
- двічі або тричі на тиждень заняття відбуваються на підприємствах;
- студентам виплачується стипендія;
- студент має ментора, у якого вчиться практичних навичок;
- по завершенню навчання кожен випускник проходить відповідне тестування з теорії та практики, яке оцінюють як університетські педагоги, так і представники компанії;
- цілком імовірно, що найкращі студенти після завершення програми отримують пропозиції повноцінної роботи.

У контексті України виникає чимало суперечностей, мовляв, і так багато студентів поєднують роботу з навчанням. Проте це твердження не базується на принципі дуальності освіти. Різниця в тому, що, пропускаючи аудиторні заняття, студентам слід відпрацьовувати втрачене. Натомість дуальна форма передбачає зарахування витраченого часу на підприємстві до навчальних планів.

Необхідність впровадження дуальної форми у професійну освіту України мотивовано декількома причинами:

1. *Негативні показники працевлаштування молоді.* Протягом січня – серпня 2019 року на обліку служби зайнятості перебувало 9,7 тис. випускників (7,6 тис. із ВНЗ і 2,1 тис. із ЗП(ПТ)О). Це близько 33% від усіх безробітних в Україні.
2. *Застаріла матеріальна база ВНЗ та ЗП(ПТ)О.* МОН зазначає, що зношеність обладнання ВНЗ складає 60–80%, а у ЗП(ПТ)О навіть і 100%. Застосування дуальних концепцій має на меті розширити доступ здобувачів

освіти до оновленого устаткування, яке використовується для створення сучасної продукції чи послуг у бізнесі.

3. *Наявність у навчальних планах ВНЗ дисциплін, що не відповідають сучасним потребам бізнесу.* 4 з 10 фірм у ключових секторах економіки говорять про розрив між навичками працівників та особистими вимогами до кандидатів для досягнення бізнес-цілей.
4. *Практика у вищих навчальних закладах перетворюється на документальну формальність.* Значна кількість професійних навчальних закладів не має достатньо сформованої сучасної бази для проходження студентами виробничої практики.

У 2018 році уряд України таки ухвалив Концепцію дуального навчання МОН, розробка якої тривала 2,5 роки. Для моніторингу результатів було запущено пілотні проекти для ВНЗ Києва, Львова та Запоріжжя. Результати виявилися позитивними: рівень працевлаштування склав до 97%, на 12–17%; зросла якість професійної підготовки; до 50 тисяч гривень у кожному ВНЗ, яке прийняло участь у проекті, надійшло додаткове фінансування. Окрім цього, зменшилися витрати на комунальні послуги та на створення сучасного комплексного методичного забезпечення, а також налагодилися партнерські зв'язки з роботодавцями.

Наразі говорити про успіх рано. Впровадження дуальної форми навчання у системі вищої професійної освіти України передбачає реалізацію **3-х етапів**:

- спершу формування нормативно-правової бази (2018–2019);
- далі пошук пілотних проектів і моделей дуальної форми навчання, моніторинг показників ефективності (2019–2020);
- завершальним етапом є створення кластерів дуальної освіти разом із зацікавленими сторонами приватного сектору (2020–2023).

Співпраця бізнесу і ВНЗ в Україні.

Успіх впровадження дуальної форми навчання у підготовку фахівців залежить від зацікавлення приватного сектору інвестувати в освіту. Ідеться не лише про інтелектуальні інвестиції, але й фінансові.

У Концепції дуальної освіти зазначено, що фінансування таких ініціатив здійснюється із державних та місцевих бюджетів, а також залучаються кошти приватного сектору. Таким чином, для компанії - це інвестиції у потенційних працівників, навички яких відповідатимуть їхнім потребам. Це економить час на стажування і перекваліфікацію, а тому працівник стає продуктивнішим у своїй роботі.

Підготовка фахівців за дуальною формою в Україні уже запроваджується здебільшого у ВНЗ технічного спрямування. Зокрема, такі концепції в Києві підтримують Сіклум та ЕРАМ. Кілька студентів отримали можливість паралельно з навчанням стажуватися у філіях цих компаній і випробовувати знання в процесі участі у реальних проектах. Також зміни стосувалися й навчальних планів: одну з прикладних дисциплін першокурсники повністю вивчатимуть безпосередньо під час стажування в компанії.

КПІ ім. І. Сікорського, наприклад, співпрацює з FESTO, Haas Automation та «Прогрестех-Україна». Остання – одна з найбільших інжинірингових компаній, яка надає аутсорсингові інженерні послуги для світових авіа-гігантів Boeing та Airbus, автомобілебудівних корпорацій Tesla і Daimler. На базі університету компанія створила спільний навчально-науковий центр для підготовки механіків для авіаційної промисловості, насамперед для проєктів із Boeing. Було профінансовано придбання нового сучасного обладнання і програмного забезпечення. І, що найважливіше, було змінено перелік необхідних навчальних дисципліни та залучені нові викладачі – світові авіаконструктори із США та Європи. Ще один центр функціонує на базі світового авіа-гіганта Boeing, у межах якого студенти навчаються на реальних процесах проєктування елементів літаків.

У Львові елементи дуальної освіти впроваджує ІТ-компанія SoftServe, яка підписала Меморандум з УКУ. Відтак, компанією буде введено у навчальну програму новий курс Deep Reinforcement Learning про штучний інтелект і найсучасніші алгоритми машинного навчання. Викладатимуть дисципліну експерти SoftServe. Інший цікавий аспект дуальної освіти в межах такої співпраці – створення спільної дослідницької групи UCU-SoftServe Research Group. До неї

ввійдуть студенти і працівники факультету прикладних наук, а також R&D інженери SoftServe задля спільної роботи над дослідженнями.

Українська освіта продовжує впроваджувати європейські освітні практики. Спершу у 2005 році відбулося підписання стандартів Болонського процесу, у 2018 році ми приєдналися до німецької концепції дуальної освіти. Зміни відбуваються, проте не так швидко і не так масштабно, як би цього хотілося. Наразі нам залишається єдине: вірити в реформи і навчатися. Але таки швидко і більш масштабно.

РОБОЧИЙ ЗОШИТ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.

Черепова Алла Леонідівна, викладач, майстер в/р Об'єднаного вищого професійно-технічного училища сфери послуг Національного університету «Одеська юридична академія»

Робочий зошит – навчальне видання, на основі якого відбувається усвідомлення нового навчального матеріалу та формування практичних умінь, а також організація самостійної роботи учнів, контроль їх навчальних досягнень. Існують різні підходи до класифікації робочих зошитів [2, 4, 9, 10]. Як наголошує А. Лікарчук, впровадження у навчальний процес зошитів з друкованою основою вдосконалює викладацьку діяльність учителя тим, що з'являється реальна можливість індивідуального підходу до учнів; технологія систематичного застосування зошитів з друкованою основою посилює мотивацію учнів до навчання, позитивно впливає на їх психологічний стан, надає змогу виконувати завдання різного рівня складності, формує особистість [1,4, 76].

Внаслідок стрімкого збільшення обсягу навчальної інформації актуальним стає завдання опанування учнями способів самостійного здобування й активного засвоєння знань, умінь та навичок.

У теперішній час відбувається розвиток нового різновиду навчальної літератури – робочих зошитів, які виступають як найбільш мобільні та особистісно-орієнтовані серед інших навчальних видань.

Поняття «робочий зошит» не має однозначного визначення у педагогічній літературі, що позначається на існуванні різних поглядів на розуміння його завдань у навчальному процесі та змістовного наповнення.

Розглядають робочий зошит як *набір завдань* [1], *дидактичні матеріали* чи, навіть, *дидактичний комплекс* [2]; він виступає в якості *засобу навчання*, або *особливого жанру навчальної літератури* [3,12].

Методика використання робочих зошитів перебувала в полі зору С.Кононенко, А. Лікарчук, Л. Нечволод, О. Нільсона, В. Ратасеппа, О. Чінчой. Проте, незважаючи на значну увагу вчених до проблеми створення друкованих

засобів навчання, вкрай актуальною залишається проблема в створенні та впровадженні робочих зошитів для теоретичних та практичних робіт.

З урахуванням результатів аналізу літературних джерел та практичного досвіду використання робочих зошитів можна сформулювати таке визначення.

Робочий зошит – це авторська розробка педагога (колективу педагогів) комплексного дидактичного забезпечення з вивчення змісту навчального матеріалу програми професії, на основі якого відбувається усвідомлення нового навчального матеріалу та формування практичних умінь на основі засвоєних знань, організація самостійної роботи учнів, контроль їх навчальних досягнень.

Нині у закладі професійної (професійно-технічної) освіти постійно активізується пошук інноваційних форм і методів роботи, щодо організації і здійснення навчальної діяльності учнів. Виникає потреба в оновленні змісту навчального матеріалу, створенні і використанні продуктивних засобів навчання, що спрямовані на підвищення якості підготовки майбутніх висококваліфікованих робітників. Робочий зошит з друкованою основою складається, як правило, викладачем або майстром виробничого навчання, відповідно до робочого навчального плану з предмета та охоплює всі її теми.

Функції та завдання робочого зошиту

Головною метою використання робочих зошитів у професійній підготовці є оптимізація та підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності учнів на всіх етапах навчального процесу. Робочий зошит застосовують у ролі помічника в конспектуванні теоретичного матеріалу та створенні орієнтовної основи дій учнів при виконанні практичних завдань різного рівня, контролера засвоєння навчального матеріалу, організатора самостійної роботи учнів. Робочий зошит використовують під час аудиторних занять, для виконання домашніх завдань, а у разі потреби – для індивідуального навчання.

Систематичне використання робочого зошита на заняттях буде розвивати навички самостійності і творчого підходу до виконання роботи, дасть можливість самостійно і без труднощів розібратися в матеріалах пропущених тем.

В даний час робочі зошити вирішують такі основні завдання: засвоєння понять, набуття практичних умінь і навичок, формування умінь і навичок самоконтролю, розвитку мислення.

В освітньому процесі робочий зошит виконує **наступні функції:**

Навчальна. Передбачається формування в учнів необхідних знань і умінь.

Розвиваюча. Робочий зошит сприяє розвитку стійкої уваги на уроці. Завдяки робочого зошита навчальний матеріал легше сприймається. Робочий зошит може бути інструментом у розвитку мислення через спеціально розроблені завдання і вправи творчого характеру. Робочий зошит також формує у учнів навички самоконтролю за умови систематичного заповнення робочого зошита.

Виховна. Виховання акуратності у веденні конспекту.

Організаційна. Раціональна організація навчального часу і навчальної роботи учнів. При роботі із зошитом основний час учнів визначається на пізнання сенсу досліджуваних понять, що описують об'єкти обліку та принципи їх обліку тощо.

Контролююча. Робочий зошит може бути використаний для контролю знань і вмінь учнів. Лист робочого зошита є тест рівня засвоєння понять. При цьому у викладача з'являється можливість здійснювати цей контроль постійно на певних етапах уроку.[4,6-7]

Необхідно відзначити, що робочий зошит не може замінити підручника, навіть коли містить значні теоретичні відомості. За свідченнями науковців [1,7] підручники та зошити з друкованою основою за своїм функціональним призначенням є взаємодоповнюючими засобами навчання. Підручник спрямований, перш за все, на висвітлення навчального матеріалу. Робочий зошит призначений для усвідомлення навчального матеріалу.

Дидактичні принципи конструювання робочих зошитів

При конструюванні робочих зошитів для предметів з професійно теоретичної підготовки необхідно враховувати як загально дидактичні принципи навчання, характерні для підготовки будь-якого навчального матеріалу (науковість, наочність, доступність, системність, цілісність), так і спеціальні принципи, що враховують специфіку робочого зошита (повнота, дискретність, алгоритмізація,

конвертованість, послідовність, цільова достатність, мінімізація, естетичність та комфортність) [5].

Науковість змісту вимагає відповідності навчального матеріалу рівню науково-технічних (технологічних) досягнень у галузі виробництва чи сфери послуг, для якої здійснюється підготовка кваліфікованих робітників.

Наочність пред'явлення матеріалу потребує пошуку найбільш виразних візуальних засобів (схемних, знакових, фреймових) для ілюстрації та інтерпретації змісту навчального матеріалу.

Доступність для розуміння зобов'язує враховувати опорні знання та досвід навчально-пізнавальної діяльності конкретної групи учнів.

Системність та цілісність забезпечують зв'язок всіх блоків робочого зошиту та проявляються через вимоги єдності та взаємозв'язку: сформульованих дидактичних завдань та методів навчально-пізнавальної діяльності учнів; теоретичних положень та їх практичного застосування у системі вправ і завдань.

Повнота змісту потребує наявності завдань на засвоєння всіх понять, фактів, методів професійної діяльності, що вивчаються, згідно з робочою навчальною програмою з предмета.

Дискретність передбачає структурування навчальної інформації та подання її дискретними частками.

Алгоритмізація дозволяє викладачеві проектувати схему орієнтовною основи пізнавальної діяльності учнів під час аудиторних занять та при самостійній роботі з рекомендованим навчальним матеріалом.

Конвертованість потребує перетворення просторих вербальних описів у схемо-знакові образні моделі та асоціативні опорні сигнали. Послідовність вимагає поступового зростання труднощів при виконанні завдань до запланованих результатів навчання.

Цільова достатність передбачає визначення необхідної кількості завдань на закріплення навичок згідно з дидактичними цілями вивчення предмета.

Мінімізація зобов'язує виключення з робочого зошита всього того, що можна видалити, не зніжуючи запланований обсяг навчального матеріалу та рівень його засвоєння.

Види та типи робочих зошитів за призначенням

Поліфункціональний (єдиний) робочий зошит. Поліфункціональний робочий зошит має переваги перед іншими за рахунок комплексності та комплектності. Робочий зошит може бути сконструйовано у відповідності до структури конкретного заняття (наприклад, завдання на актуалізацію опорних знань, сприйняття та усвідомлення нової навчальної інформації, закріплення нового матеріалу, домашнє завдання). Такий робочий зошит для навчальних занять з предмету розробляють у повній відповідності до чинної робочої навчальної програми. Він повинен забезпечити дидактичний супровід учня на всіх етапах навчання. Тому змістовне наповнення робочого зошита складається з наступних блоків: організаційно-мотиваційного, засвоєння теоретичних положень, набуття вмінь та навичок, контролю та корекції знань та вмінь.

Робочий зошит для лабораторних та практичних занять. На лабораторному занятті учні проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень, набувають практичних навичок роботи з устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою. З метою забезпечення ефективної організації лабораторних занять викладачу рекомендується розробляти інструкційно-технологічні картки, де вказуються мета, зміст і послідовність виконання учнями завдань, перелік інструментів, обладнання та матеріалів, правила безпеки праці під час виконання роботи, контрольні питання для самоперевірки [6].

Структура робочого зошита для лабораторних занять органічно включає структуру названих документів, а саме:

- ✓ тема лабораторного заняття;
- ✓ мета лабораторного заняття;
- ✓ перелік інструментів, обладнання та матеріалів;

- ✓ зміст і послідовність виконання завдань (порядок проведення експерименту);
- ✓ правила безпеки праці під час виконання роботи;
- ✓ контрольні питання для самоперевірки;
- ✓ експериментальні, розрахункові (графічні) результати;
- ✓ систематизуючі таблиці;
- ✓ висновки.

На практичному занятті формуються вміння та навички практичного застосування знань учнями за допомогою спеціально розроблених завдань та вправ. З метою ефективного використання у навчальному процесі робочих зошитів для практичних занять необхідно, щоб включені до них завдання були зрозумілими, доступними та цікавими кожному учневі.

Рекомендується наступна *структура робочого зошита для практичних занять*:

- ✓ тема практичного заняття;
- ✓ очікувані результати роботи;
- ✓ повні та неповні (часткові) алгоритми виконання типових завдань;
- ✓ задачі, завдання та вправи репродуктивного рівня;
- ✓ завдання та задачі евристичного рівня;
- ✓ тематика творчих робіт і рекомендації з їх виконання.

Розроблені за наведеною структурою робочі зошити для лабораторних та практичних занять дозволяють застосовувати різні методи та прийоми навчання для формування практичних вмінь та навичок, створюють сприятливі умови для формування в учнів умінь логічно мислити, аналізувати, робити висновки, обґрунтовувати свої практичні дії, посилюють мотивацію учнів до навчання, позитивно впливають на їхній психологічний стан.

Робочий зошит для лекційних занять. Мету застосування сучасного робочого зошита для лекційних занять більшість дослідників вбачають у допомозі учневі в опануванні великого обсягу навчальної та наукової інформації. Тому виділяють такі *завдання зошита для лекційних занять*:

- попереднє знайомство з проблематикою лекції;

- ознайомлення з основними поняттями та визначеннями, які розглядаються на лекції;
- синхронне конспектування лекції;
- наступне доповнення лекції за матеріалами підручника (або електронного навчального посібника) в асинхронному режимі.

Для виконання означених завдань робочий зошит для лекційних занять може мати наступну *структуру*:

- ✓ тема лекції;
- ✓ план лекції або перелік основних теоретичних та прикладних проблем лекції;
- ✓ розділ для конспектування, який може включати складні ілюстрації, схеми, таблиці, довідкові дані;
- ✓ місця для доповнення конспекту при роботі з рекомендованою літературою;
- ✓ розділ для відповідей на поставлені в лекції питання;
- ✓ розділ для виконання вправ на закріплення лекційного матеріалу;
- ✓ глосарій (словник основних термінів і понять) [5].

Робочий зошит для контрольних і творчих робіт. Впровадження у навчальний процес робочого зошита для контрольних робіт має на меті здійснення ефективного контролю за перебігом процесу навчання. Практика використання контрольних робочих зошитів показує, що має сенс об'єднати контрольні завдання, задачі, тестові завдання з кожної теми навчального предмета в одній збірці, де поряд із завданнями відвести місце для їх виконання. Зміст завдань контрольних робіт у зошиті може бути однаковим для всіх учнів, а може різнитися в залежності від варіанта учня. Завдання для тематичного контролю мають бути різнорівневими (початкового, середнього, достатнього, високого рівнів). Для об'єктивної оцінки навчальних досягнень учнів доцільно вимагати від них поступового виконання завдань всіх рівнів. До робочого зошиту для контрольних робіт доцільно включити критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з предмету, що сприятиме формуванню у них навичок самоконтролю.

Рекомендується наступна *структура робочого зошита для контрольних та творчих робіт*:

- ✓ завдання поточного контролю;
- ✓ завдання тематичного контролю;
- ✓ теми творчих робіт;
- ✓ питання до заліку чи екзамену;
- ✓ критерії оцінювання навчальних досягнень учнів з предмету;
- ✓ список літератури (джерел інформації).

Застосування робочого зошита для контрольних робіт надає педагогу можливість відслідковувати динаміку засвоєння навчального матеріалу окремим учнем та навчальною групою. Слід відзначити, що виділення окремого робочого зошита для контрольних робіт зручно тим, що викладач має можливість забирати його на певний час для перевірки.

Робочий зошит для самостійної роботи учнів. У процесі підготовки сучасних фахівців необхідно формувати потребу, вміння та навички самостійної роботи. Мета використання робочих зошитів для самостійної роботи – надати учню можливість в індивідуальному темпі засвоїти зміст навчальної інформації, сформувати практичні вміння при виконанні завдань і вирішенні задач та провести самоконтроль.

Таким чином, робочий зошит *для самостійної роботи у загальному випадку має таку структуру:*

- ✓ назва теми та очікувані результати;
- ✓ основні теоретичні відомості, які систематизовано відтворюють зміст певної теми навчального предмету;
- ✓ приклади виконання типових завдань;
- ✓ завдання репродуктивного характеру
- ✓ завдання проблемно-пошукового характеру;
- ✓ завдання для самоконтролю.

До структури робочого зошита для самостійної роботи можуть бути також включені словник та список літератури. Самостійне опрацювання наведених у робочому зошиті завдань дозволяє учням засвоїти теоретичний матеріал теми,

закріпити вміння та набути навичок завдяки виконанню практичних вправ та розв'язанню задач, а також перевірити власний рівень засвоєння матеріалу.

Завдяки своїй структурі такий робочий зошит для самостійної роботи допомагає учню організувати процес самонавчання, створює умови для формування необхідних умінь та навичок, підвищує пізнавальну активність учня.

Конструювання робочого зошиту повинно бути спрямовано на «співавторство» і «співтворчість». Такий робочий зошит містить особливу мотивацію навчання, тому що звернений до кожного учня й дозволяє йому бути рівним суб'єктом, як комунікативного простору заняття, так і навчального процесу, та спонукає вчитися самостійно, із захопленням і навіть із азартом.

Список використаної літератури

1. Лікарчук А. Технологія створення та використання зошитів з друкованою основою (на матеріалі хімії) Авто- реф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.02; 1н- т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. — К., 2003. — 20 с.
2. Майорова І.Г. Визначення та класифікація робочих зошитів / І.Г. Майорова // Вісник післядипломної освіти. – 2011. – № 4 (17). – С.78-85.
3. Нечволод Л.І. Педагогічні умови впровадження робочих зошитів з друкованою основою в процес індивідуалізації навчання школярів: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / Л.І. Нечволод; Харківський держ.педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Харків, 2002. – 20 с.
4. Мосійчук Л.М. Розробка робочого зошита з навчальної дисципліни (професійного модуля). Методичний посібник.-Рівне:НМЦ ПТО,2018.-18с.
5. Стародубцев В.А., Медведева М.К. Чтение лекций с применением аудиовизуальных средств и раздаточных материалов / В.А. Стародубцев, М.К. Медведева // Инновации в образовании. – 2009. – №1. – С 58-66.
6. Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах: Затв. наказом Міносвіти і науки України 30.05.06 № 419 // Офіційний вісник України. – 2006. - №25. – С. 92–107.

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ

Ярова Олена Іллівна, викладач вищої категорії Ізмаїльського ВПУ (Одеська обл.)

Створенню середовища для розвитку навичок мислення ефективно сприяє технологія «кейс», яка завойовує позитивне відношення з боку здобувачів освіти, які вбачають у ньому можливість виявити ініціативу, відчувати самостійність в освоєнні теоретичних положень і оволодінні практичними навичками. Не менш важливо й те, що кейс-технологія досить сильно впливає на професіоналізацію учнівської молоді, сприяє їхньому дорослішанню, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання. Кейс-технологія — це загальна назва технологій навчання, що містять у собі *методи аналізу*. Суть технології полягає у використанні конкретних або проблемних ситуацій для спільного аналізу, обговорення або вироблення рішень учнями з певного розділу навчальної дисципліни. З методичної точки зору кейс — *це спеціально підготовлений навчальний матеріал, що «містить структурований опис ситуації, що запозичені з реальної практики»*. Кейси (ситуаційні вправи) мають чітко визначений характер і мету. Як правило, вони пов'язані з навчальною чи професійною проблемою чи ситуацією, яка існувала, зараз існує або може статися у майбутньому. При цьому проблема чи ситуація або вже мали якесь попереднє рішення, або їх вирішення є необхідним, а тому потребують аналізу. Кейс — це завжди моделювання життєвої чи професійної ситуації і те рішення, що знайде учасник кейса, може бути критерієм визначення як рівня компетентності й професіоналізму учасника, так і реальним рішенням проблеми.

Як правило, кейси не мають єдиного рішення. Учасник завжди може придумати свій неповторний варіант рішення. Цінність кейс-технології полягає в тому, що вона одночасно відображає не тільки практичну проблему, а й актуалізує певний комплекс знань, який учню необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми, а також вдало суміщає навчальну, аналітичну і виховну види

діяльності, що безумовно є діяльним і ефективним фактором в реалізації сучасних завдань системи освіти

Методи кейс-технології:

- метод ситуаційного аналізу (ситуаційні завдання й вправи, аналіз конкретних ситуацій (кейс-стаді));
- метод інциденту; метод розбору ділової кореспонденції;
- ігрове проектування;
- метод ситуаційно-рольових ігор;
- метод дискусії.
- метод інциденту.

Термін «інцидент» означає «випадок, зіткнення». **Метод інциденту** полягає в тому, що учень повинен сам відшукати потрібну інформацію для ухвалення рішення з даної проблеми. При цьому учень вчиться працювати з інформацією (повідомляти її, систематизувати, аналізувати), формувати власну позицію (або стати на чийсь сторону, або залишатися стороннім спостерігачем) і на підставі цього робити висновки. Пропонується завдання, в якому не містяться всі дані, які необхідні для вирішення даної проблеми.

Метод розбору ділової кореспонденції передбачає формування кейсу з детальним описом ситуації: пакет документів, що допомагають знайти вихід із складного положення (у тому числі документи, що не відносяться до даної проблеми, щоб учні могли вибирати потрібну інформацію) і питання, які дозволяють знайти рішення. В процесі аналізу ситуацій учні отримують від педагога папки-кейси з однаковим набором документів, що відносяться до певної історичної події, конкретної ситуації, діяльності певної фірми залежно від теми навчального предмету, та приймають рішення.

Ігрове проектування. Мета методу — процес створення або вдосконалення об'єктів. Для роботи за цим методом учасників заняття можна розбити на групи, кожна з яких розроблятиме свій проект. Ігрове проектування може включати проекти різного типу: дослідницький, пошуковий, творчий, прогностичний, аналітичний.

Метод ситуаційно-рольових ігор. Мета методу в тому, щоб у вигляді інсценування створити перед учнівською групою правдиву історичну, правову, соціально-психологічну ситуацію і потім дати можливість оцінити вчинки і поведінку учасників гри. Один з різновидів методу інсценування — рольова гра, спосіб розширення в учнів досвіду аналізу, пред'являючи їм несподівану ситуацію, в якій пропонується прийняти позицію (роль) учасників і потім виробити спосіб, який дозволить привести цю ситуацію до результативного завершення. При імітаційному розігруванні ситуацій учасники виконують роль так, як самі вважають за потрібне, самостійно визначаючи стратегію поведінки за сценарієм та плануючи результат. Основне завдання — проявити творчі здібності до рішення несподівано виникаючих актуальних проблем.

Метод дискусії. Дискусія — обмін думками з якого-небудь питання відповідно до більш менш певних правил процедури. До інтенсивних технологій вивчення відносяться групові та міжгрупові дискусії.

Метод ситуаційного аналізу. Найпоширенішим на сьогоднішній день є метод ситуаційного аналізу, що дозволяє глибоко і детально досліджувати проблему. Аналіз конкретних ситуацій — це глибоке дослідження реальної або імітованої ситуації. Мета методу — спільними зусиллями групи учнів проаналізувати виникаючу ситуацію, розробити практичне рішення, закінчення процесу – оцінка запропонованих алгоритмів, вибір кращого з них в контексті поставленої проблеми. Можуть бути також запропоновані для аналізу вже реалізовані кроки. У такому разі головним завданням буде визначити (шляхом аналізу) їх доцільність.

При використанні кожного із вище означених методів учні отримують також низку питань, на які їм необхідно знайти відповіді для розуміння суті проблеми. Крім того, методи кейс-технології передбачають як індивідуальну роботу над пакетом завдань, так і колективну, що розвиває уміння сприймати думку інших людей і уміння працювати в команді. Діяльність педагога при використанні кейс-технології включає реалізацію *двох етапів*:

Перший етап являє собою складну творчу роботу зі створення кейса й питань для його аналізу. Такий вид роботи здійснюється за межами класу. Це науково-дослідна, методична, важка робота. Адже добре підготовленого кейса не завжди вистачає для ефективного проведення заняття. Створення кейсів передбачає ретельну підготовку методичного забезпечення як для самостійної роботи учнів, так і для проведення уроку.

Другий етап містить у собі діяльність педагога в процесі проведення заняття, де він виступає із вступним і заключним словом, організовує дискусію, підтримує діловий настрій у класі, оцінює роботу учнів і аналіз ситуації.

Вимоги до створення кейсів (проблемних ситуацій):

- навчальна проблема має бути пов'язана з матеріалом, що вивчається;
- проблеми повинні представляти пізнавальну значущість;
- проблемні питання повинні спиратися на колишній досвід учнів;
- основним своїм змістом проблема повинна давати напрям пізнавальному пошуку, вказувати напрям до її рішення.

Кейси можуть бути представлені у паперовому вигляді (надруковані: можуть містити графіки, таблиці, ілюстрації, діаграми), мультимедійні кейси та відео-кейси (можуть містити фільм, відео- чи аудіо матеріали). При використанні кейсів учням не даються конкретні відповіді, їх необхідно знаходити самостійно. Це дозволяє їм спираючись на власний досвід, формулювати висновки, застосовувати на практиці отримані знання, пропонувати власний (або груповий) погляд на проблему. У кейсі проблема представлена в неявному, прихованому вигляді, причому, як правило, вона не має однозначного рішення. В деяких випадках учням потрібно знайти не лише рішення, але і сформулювати завдання, оскільки формулювання її представлено не явно.

За типом і спрямованістю кейси можна розділити на тренувальні, навчальні, аналітичні, дослідницькі, систематизуючі і прогностичні.

Вони можуть бути різними не лише за змістом, але і ***за структурою***, а саме:

1. *Структурований кейс* містить мінімум інформації та завжди має оптимальне рішення, для знаходження якого необхідно знати визначену формулу.

Структуровані кейси включають стислий і точний виклад ситуації з конкретними цифрами і даними. Тут існує певна кількість правильних відповідей, до яких можна прийти, опанувавши одну формулу, навик, методику в якійсь галузі знань.

2. *«Кейси-нариси»* містить кілька сторінок тексту і додаток, ключові поняття. В процесі роботи над цим типом кейсу учням необхідно спиратися на свої знання.

3. *Великі неструктуровані кейси*. Ці кейси доволі великі за обсягом (40-50 сторінок тексту) і містить багато докладної інформації, причому іноді зайвої. При вирішенні завдань такого кейсу учням необхідно дуже чітко розібратися з умовами — потрібними і непотрібними. Неструктуровані кейси є матеріалом з великою кількістю даних. Вони призначені для оцінки швидкості мислення, уміння відокремити головне від другорядного. Для цього виду кейсів існують декілька правильних варіантів відповідей, і не унеможливується знаходження нестандартного рішення.

4. *«Кейси-першовідкривачі»*. При роботі з таким видом кейсів педагог повинен запропонувати учням представити яке-небудь нове рішення або творче завдання. Кейси-першовідкривачів можуть бути як дуже стислими, так і розширеними. Спостереження за виконанням завдання такого кейса дає викладачеві можливість побачити, чи здатен учень мислити нестандартно, скільки креативних ідей він може видати за одиницю часу. Якщо робота ведеться в групі, то педагог спостерігає, чи здатний учень підхопити чужу думку і розвинути її.

Розрізняються *кейси* також і *за об'ємом*.

Повні кейси (в середньому 20-25 сторінок) призначені для праці в гурті протягом декількох днів. Стислі кейси (3-5 сторінок) – для розбору безпосередньо на занятті і мають на увазі загальну дискусію.

Міні-кейси (1-2 сторінки), як і стислі кейси, призначені для розбору в аудиторії і частенько використовуються як ілюстрація до того, про що говориться на уроці.

При підготовці до уроку кейси бажано скласти в писемній формі. На уроці прочитати учням або роздати для самостійного вивчення. Кейси становлять

основу бесіди учнівської групи під керівництвом педагога. Знайомство з кейсом може проходити власне на уроці або задалегідь (як домашнє завдання).

Структура уроку з використанням кейс-технології.

1. *Підготовчий етап.* Педагог готує ситуацію, додаткові інформаційні матеріали, визначає місце заняття в системі предмету, завдання заняття.

2. *Ознайомлювальний етап.* Залучення учасників до живого обговорення реальної ситуації. Введення в ситуацію. Опис ситуації. Виконання індивідуального завдання. Пошук необхідного інформаційного матеріалу. Глосарій.

3. *Основний (аналітичний) етап.* Алгоритм роботи з кейсом :

- ✓ усвідомлення і формулювання проблеми на основі інтерпретації ситуації;
- ✓ виявлення причин виникнення даної проблеми;
- ✓ вироблення різних способів дії (варіантів вирішення проблеми) в даній ситуації – альтернатив;
- ✓ вибір кращого рішення (альтернативи) з опорою на аналіз позитивних і негативних наслідків кожного, а також на аналіз необхідних ресурсів для їх здійснення.

Складання програми діяльності з орієнтацією на первинні цілі первинні цілі і реальності їх реалізації (з визначенням конкретних кроків і наповненням їх змісту).

Робота над завданнями кейсів рекомендується проводити в 5 етапів:

- *Перший етап* — знайомство з ситуацією, її особливостями.
- *Другий етап* — виділення основної проблеми (основних проблем), виділення чинників і персоналій, які можуть реально впливати.
- *Третій етап* — пропозиція концепцій або «мозковий штурм».
- *Четвертий етап* — аналіз наслідків ухвалення того або іншого рішення.
- *П'ятий етап* — вирішення кейса — пропозиція одного або декількох варіантів (послідовності дій), вказівка на можливе виникнення проблем, механізми їх запобігання і рішення.

Кейси повинні бути правдивими, реалістичними, однак, в той же час, не обтяженими деталями, бути за тематикою зв'язаними з матеріалом, що вивчається. Ефективним вважається кейс, який відповідає *десяти характеристикам якісного кейсу*: бути вміло розказаною історією, стосуватися важливої проблеми, описувати драматичну ситуацію з прийняттям критичного рішення, містити конкретні порівняння, надавати можливість для узагальнення висновків, мати центрального героя, давати змогу оцінити ефективність вже прийнятих раніше рішень, бути оптимальним за розміром, містити оптимальний обсяг інформації. Крім того кейси загострюють інтерес учнів до питань, з якими ті стикаються, підкреслюють їх значущість та необхідність вирішення. Кейси також пропонують шляхи реакції та вдосконалюють майстерність учнів у вирішенні проблем.

Навички, які розвиває кейс-технологія:

- аналітичні навички (вміння відрізнити дані від інформації, класифікувати, виділяти суттєву та несуттєву інформацію, аналізувати, представляти та добувати їх; мислити чітко й логічно);
- практичні навички (формування на практиці навичок використання теорії, методів та принципів);
- творчі навички (генерація альтернативних рішень);
- комунікативні навички (вміння вести дискусію, переконувати, використовувати наочний матеріал та інші медіа-засоби, кооперуватися в групі, захищати власну точку зору, переконувати опонентів, складати короткий та переконливий звіт),
- соціальні навички (оцінка поведінки людей, вміння слухати, підтримувати в дискусії чи аргументувати протилежні думки, контролювати себе тощо).

Список використаної літератури:

1. Бондар В.І. Теорія, методика, технологія і педагогічна техніка: сутність, зв'язки, взаємозбагачення/ Наукові записки: Збірник наукових статей

- Національного педагогічного університету ім.М.П. Драгоманова / Укл. П.В. Дмитренко, О.Л. Макаренко. -- К.: НПУ, 2000. -- 4.1. -- 278 с.
2. Гін. А.О. Прийоми педагогічної техніки: Посібник для вчителів.— Луганськ: Навчальна книга. Янтар, 2004.
  3. Кузнецова Н.Е., Герус С.А. Формирование обобщённых умений на основе алгоритмизации и компьютеризации обучения. – 2008. – №5. – С.16-20.
  4. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: Монографія / С. О. Сисоєва, А. М. Алексюк. П. М. Воловик та ін.; За ред. С. О. Сисоєвої. - К.:ВПОЛ, 2009.-502 с.
  5. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. метод. посіб. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 192 с.
  6. Сікорський П. І. Теорія і методика диференційованого навчання. - Львів: СПОЛОМ, 2009.-421 с.. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посібник. - К.: Вид-во «Академія», 2000. - 544 с.
  7. Стратегия модернизации содержания общего образования. Материалы для разработки документов по обновлению общего образования. – М., 2001. – С. 12-13.
  8. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. – К.: Вид-во «К.І.С.», 2003. – С. 25-26.

Наукове видання

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПЕРСПЕКТИВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО
ДОСВІДУ У ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-
ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ**

Матеріали

Регіональної науково-практичної конференції

(21 травня 2020 року, м. Одеса)

Наукова редакція, упорядкування

Світлана Степанівна Шевчук